

INSCRIPTII

DIN

BISERICILE
ROMÂNIEI

ADUNATE, ADNOTATE ȘI PUBLICATE

DE

N. IORGA

FASCICULA I

N-rele 1-764

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice și Editură „MINERVA“

Strada Regală, No. 6

1905

INSCRIPTIÎ DIN BISERICILE ROMÂNIEI

INSCRIPTII

DIN

BISERICILE
ROMÂNIEI

ADUNATE, ADNOTATE ȘI PUBLICATE

DE

N. IORGA

FASCICULA I

N-rele 1-764

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice și Editură „MINERVA“

Strada Regală, No. 6

1905

AUTOR *N. Jorga*
VOLUME *Inscripții din biserici rom.*
Nr. *1743* ANUL *1905*

PREFAȚĂ

Biserici și mănăstiri, unele drese, și foarte rău drese, altele în toată măreția vechimii lor, acopăr tot pământul țerii, cu sutele. De cînd s'a încheiat cu evlavie părinților noștri, nimeni nu li-a avut grija, dacă nu s'a întîmplat să nemerească la ele vre-un preot gospodar, vre-un egumen cu tragere de inimă, cari aū fost de tot rari și cari și-aū închinat viața clădirii ce li se încredințase. S'a ruinat tot ce ajunsese a se dărîma, și cine a vrut să strice și să mîzgălească o clădire îndoit de sfîntă, fiindcă e și a lui Dumnezeu și a strămoșilor, a fost lăsat să pîngărească în voie. Odoare scumpe s'aū sfărîmat, s'aū păcătoșit, s'aū azvîrlit prin poduri, ca la biserica Colții din București, — după însăși mărturia parohului, teolog și profesor de religie, — s'aū înstrăinat, s'aū strămutat în casa preoților fără conștiință și fără cinste, s'aū furat de hoți și s'aū mistuit de focuri care puteau fi prevăzute și împiedecate. Cutare argintar rus a cumpărat lucruri cu inscripții, a ras inscripția și le-a vîndut la alte biserici, cum se vede dintr'o cruce de la Cuibu-cu-barză din București. S'aū strîns cu hapca tot felul de lucruri scumpe care, între blesteme, ce se aud și până acuma, aū luat drumul Museului din București, unde nici până astăzi nu li s'a dat o orînduire, unde nici până astăzi nu li s'a făcut un catalog științific și artistic. Cine a vrut, a fost lăsat să preschimbe, să pre-

facă și să schilodească. Rare ori s'a văzut la un popor ce pretinde să înfățișeze cultura, o astfel de păcătoșenie.

În biserici și mănăstiri se păstrează însă prin slovele săpate în aur și în argint, prin lespezile scrise ce acopăr morminte, prin pomelnice săpate în piatră la altare, prin piatra cu slove așezată de-asupra ușilor, — amintirea trecutului nostru, care ni este scump, ori de-a fost bun, ori de-a fost rău, ori de cuprinde în el mari nenorociri, ori de vădește și câte o clipă de fericire. Aceste pisanii, această scriere pe piatră s'a făcut totdeauna cu o evlavie, cu o iubire, cu o înțelegere deosebită. În Moldova s'a dezvoltat o întreagă caligrafie lapidară cirilică înrîurită de literele gotice ale Sașilor din Ardeal și Germanilor din Galiția. În Țara-Românească frumuseța neîntrecută a maiusculelor Renașterii, înalte, rotunde, măiestru împodobite, a fost împrumutată din Veneția, pe calea tipăriturilor ce s'a făcut puțin timp după 1500 cu meșteri de acolo sau pe calea unor săpători de piatră sîrbi, ragusanî, cari știaș cum se lucrează în acea Italie înnoitoare a artei. Și un scris și cellalt s'a desfășurat firește în curs de mai multe veacuri, și până după anul 1830 datinele trecutului rămăseseră în această privință neatinse. Anumite inscripții din Botoșani sau cea de la mănăstirea Icoanei, de la Sf. Vineri din București, s'ar putea așeza, dacă n'ar fi data, *leatul*, în timpurile cele mai bune.

Asemenea pisanii au o înaltă însemnătate pentru istorie, căci ele lămuresc asupra tuturor oamenilor ce au îndeplinit în trecutul nostru o sarcină însemnată, asupra înrudirii lor, asupra dregătorilor ce au dobîndit, asupra ceasului morții lor și asupra atîtor întîmplări din viața lor. Chipurile ctitorilor, zugrăvite pe pereți, arată înfățișarea și îmbrăcămintea acestor oameni.

În sfîrșit limba în care sînt scrise aceste inscripții, din vremea cînd se obișnuiește întrebuințarea și la prilejuri solemne, și pentru scopuri socotite ca veșnice, în marginele veșniciei omenești, a graiului nostru, — această limbă, bogată, vie, cumpătată, e un îndreptar neștrămutat pentru toate timpurile. În ea apoi cercetătorul dialectelor, al schimbărilor iucete ale limbii poate găsi lămuriri din cele mai prețuite.

*

În vara anului 1904 am pornit pentru a vedea locuri și clădiri. În gînd n'aveam să fac știință, să culeg inscripții. Cu atîta mai mult cu cît eram încredințat că tot ce e mai bun a fost strîns, și strîns bine, de episcopul Melhisedec¹ și de d. Gr. G. Tocilescu². Ispita însă era prea mare ca să pot scăpa de dînsa, Ici și colo mi-am luat în treacăt însemnări și, verificîndu-le acasă, am văzut că ele nu erau cunoscute sau că era greșită cunoștința lor. Atunci am adaus la scopurile călătoriei mele și acela de a strînge inscripții. Și pe urmă am făcut călătoriile sau cercetări noi pentru a-mi întregi colecția.

N'am crezut că pot lipsi publicul de cunoașterea ei. Fără îndoială că, avînd alte mijloace și împrejurări de lucru, răgaz, lumină potrivită, primire bună, fotografii, decalcuri, aș fi cetit de atîtea ori mai bine. Așa, a trebuit însă să mă mulțănesc cu ce puteam. Decî m'am hotărît a tipări inscripțiile. Pe încetul din acest plan s'a ivit acela de a da o colecție cît se poate mai complectă a inscripțiilor din toată România, din Romînimea toată. Acest plan

¹ *Notițe istorice și archeologice adunate de pe la 48 mănăstiri și biserici antice din Moldova*, București, 1885.

² *Raporturi asupra citorva schiturî și biserici din țară, prezentate Ministeriului*, etc., extras din «*Analele Academiei Romîne*», VIII; București, 1887. Trebuie a se aminti și Musceleanu, *Monumentele strabunilor*, București, 1873; o fascicula.

îl urmăresc, și, dacă voiū avea măcar o parte din norocul cel mare pe care-l aū atîția leneși, ticăloși și exploatatori. voiū duce la capăt și această sarcină.

Voiū da decî și mai departe, cu ajutorul vre unui administrator cu rîvnă ca d. P. Gîrboviceanu, vre unui consiliu comunal priceput ca acel din București în anul 1904, vre unui prieten care știe bine că nu cer nici-odată pentru mine, pentru huzurul saū pentru păcatele mele, precum știe d. Barbu Știrbei, — și alte inscripții. După mia pe care o daū astăzi, va veni mîne altă mie. Și așa până la capăt.

Apoi într'o zi va veni un așezămînt de cultură, va veni un învățat demn, solemn, impunător, vor veni lucrători preciși, cari vor pune la cale, cu ce am dat eu, ceva mai întins, mai strălucitor decît pot de astăzi. Se vor arăta atunci toate greșelile și toate scăderile mele, uitîndu-se numai două lucruri: munca mea necruțătoare și inima din care a pornit totdeauna. Dumnezeu îi va ierta poate, eu îi iert d'inainte.

N. IORGA.

I.
MOLDOVA ȘEASĂ.

I.

Biserica din Burdujeni (Mănăstirea Todireni).

V. asupra ei S. Fl. Marian, în *An. Ac. Rom.*, XXII.

1.

Aici observ numai că, la chipurile ctitorilor, se văd urme din vechile inscripții, și din ele rezultă că avem zugrăviți numai pe bătrînul Teodor Movilă și pe tînărul Ion Movilă. De-asupra capului lui Teodor Grecii aŭ scris «Miron Costin» fiindcă știaŭ că acesta a închinat mănăstirea la Locurile Sfinte. Așa încît n'avem aici, cum s'a crezut, un chip al lui Miron.

II.

Mănăstirea Păpăuți (lîngă Botoșani).

De-asupra ușii de intrare (după un decalc al lui Al. Papadopol-Calimah, la *Ac. Rom.*):

2.

Іѡ Стефан Боевода бжіею млстію гдрь земли молдавскон
'снь Богдана Боеводи създа съи храмъ въ имѣ иже въ стыхъ
мца нашего архіерарха и чюдотворци николаи въ лто 734, а
гсва его лѣто четыре десѣто текыщее, мца септемвриа 1.

Adecă :

«Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, am zidit acest hram întru numele Sfîntului părintelui nostru arhierarul și făcătorul de minuni Nicolae, în anul 7004 [1496], iar al Domniei lui al patruzecelea curgător, luna Septembrie 30.»

Inscripția e publicată de Papadopol-Calimah, în *An. Ac. Rom.*, VIII, p. 125.

III.

Plopeni (jud. Botoșani).

3. 1. De-asupra ușii de intrare :

Acastă sfântă bisearică, care iaste hramulă Adormirea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu, care s'aŭ săvîrșitŭ în zilele luminatului Domnŭ Io Costandin Racoviță Voivod de dumnealui Lupul Balș Marele-Vornic de Țara-de-ğos și s'aŭ sfințit de arhiepiscopul și Mitropolitul Iacov, v leato 7262 [1753], Noem. 26.

4. 2. Pe un mormînt innăuntru :

[Stema Cantacuzinilor.]

Supt acastă piatră să odihnește roaba lui D[u]mnezău Safta, soție Lupului Balș, Marile-Logofăt, care aŭ fost fică fericitilor întru pomenire Iordachi Cantacozinò Marile-Spatari și soție sa Catrina. S'aŭ săvîrșit și s'aŭ mutat întru večnica viețuire la aniŭ dela Măn[tui]torul Hristos 1778.

Safta era fica Spătarului Iordachi Cantacuzino, fiul altui Iordachi (al II-lea) și nepotul de fiŭ al celui d'intîiŭ Iordachi Cantacuzino, din vremea lui Vasile Lupu. El făcea parte din ramura Pașcanilor. V. *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. Iorga, p. 47. Soția lui, Catrina, e dese ori pomenită în hîrțile mănăstirii Sf. Spiridon din Iași (*Studii și doc.*, V, p. 54 și urm.). La 1741, Iordachi nu mai trăia (*ibid.*, p. 57, No. 259). V. și *ibid.*, p. 411. Cf. și *Documentele Callimachi*, II, p. 674. Lupu Balș trecu de la Vornicie la Logofetie în Domnia Callimachilor, de lîngă cari fugise totuși la început (*ibid.*, I, pp. cIII-IV, cXLVI). Mitropolitul e Iacov I-iŭ. V. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, I, p. 532.

IV.

Hîrlău.

I. BISERICA LUI ȘTEFAN-CEL-MARE.

5. 1. De-asupra ușii de intrare, după un decalc de N. Beldiceanu (cf. Melchisedec, *Notițe*, p. 287):

БЛОГЧЕСТНЕИИ И ХРСТВАЮБНЕИИ ІѠ СТЕФАНЪ БОЕВОДА БЖІЕЮ
МАСТЮ ГПДРЬ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОН СНЬ БОГДАНА БОЕВОДИ СЪЗДА
СНХ ХРАМЪ ВЪ ИЛИѢ СТОГО И СЛАВНАГО ВЕЛИКО МЧНИКА И ПОВѢ-
ДАННОСЦА ГЕВРГІА, ИЖЕН СЪЗДАТИ НАЧАС[А] ВЪ ЛѠВЪ №З, МСЦА
МАНА. И СЪВЕРШИС[А] ВЪ ТОГ[О]ЖДЕ ЛѠТО, МСЦА ОКТ. КН, А
ГСАДѠВА СВОЕГО ВЪ ЛѠВЪ А. И ШЕСТО ТЕКЪІЕЕ.

În lectura lui Melchisedec, făcută după un decalc al d-lui T. Burada, am introdus cîteva schimbări, care rezultă, de altfel, și din comparația cu inscripția, mai veche, a clădirilor și caselor, care a și slujit de model.

Traducerea e aceasta :

«Blagocestivul și de Hristos iubitorul Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, a făcut acest hram pe numele Sfintului și slăvitului marelui-mucenic și purtătorului-de-biruință Gheorghe; care a început a se zidi la anul 7000 [1502], luna lui Maiu, și s'a săvîrșit în același an, luna lui Octombrie 28, iar, al Domniei lui, în anul al treizeci și șeselea curgător.»

2. Inscripția de-asupra Curților domnești, în *Revista p. istorie, arheologie și filologie*, I, pp. 178-80, cu facsimile; după acesta, ea are următorul cuprins (piatra se află la Muzeu) :

БЛОГЧЕСТНЕИИ И ХРСТВАЮБНЕИИ ІѠ СТЕФАНЪ БОЕВОДА, БЖІЮ
МАСТЮ ГСПДРЬ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОН СНЬ БОГДАНА БОЕВОДА СЪТ-
ВОРИ СИ ДОМОВЕ ИХЪЖЕ СЪЗДАТИ НАЧАСА ВЪ ЛѠТЪ №ЗЦЧД, [МСЦА...] К, И СЪВЕРШИС[А] ВЪ ТОГОЖДЕ ЛѠТО, СЕН. ЕИ.

Adecă :

«Blagocestivul și de Hristos iubitorul Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, a făcut aceste case; care început-au a se zidi la anul 6994, [luna lui . . . în] 20, și s'au săvîrșit în același an, Septembrie 15.»

Hîrlăul mi se pare a fi locul unde s'a luptat Ștefan-Vodă cel de de la sfîrșitul veacului al XIV-lea cu Sigismund regele Ungariei (v.

Studii și doc., VI, p. 624). Pe atunci încă acest tirgușor de pe malul Bahluiului era reședință domnească și în el stătea un pircălab. Deci va fi fost și o biserică de lemn. Despre șederea lui Ștefan-cel-Mare în Hîrlău lipsesc știri până în cei din urmă ani ai Domniei lui, cînd acum ființă biserica și erau clădite Curțile. Ce spune Simion Dascălul în adausele sale la Ureche (*Letopisișe*, I, p. 169, nota 1), e luat după inscripțiile de față: el a schimbat numai data de 6994 pentru clădirea Curților în 6995, căci pe vremea lui anul începea la 1-iulie Septembrie, și nu la 1-iulie Ianuar, ca în zilele lui Ștefan. După mîntuirea acestor clădiri, Ștefan stătu mai mult timp în Hîrlău; aici dadu el praznicul ostașilor biruitoari la Dumbrava-Roșie (Cronica țerii), și tot aici încheie pacea cu Polonii învinși. De acum înainte, Domniile îndrăgira Hîrlăul, unde statu Bogdan, fiul și Ștefanița, nepotul de fiu al lui Ștefan. O reparație la Hîrlău se facu supt Radu Mihnea, care muri aici (Miron Costin, pp. 288-9; *Socotelile Brașovului*, p. 62; *Studii și doc.*, V, pp. 16-7; *Cuv. den bătrîni*, II, p. 243). Cf. a mea *Geschichte des rumänischen Volkes*, I, p. 177. Antioh Cantemir, în a doua Domnie, la 1706, merse la Hîrlău și voi să faca o mănăstire, închinînd-o la Atos, din biserica din «6995» (N. Costin, p. 52). Ziditura caselor domnești» era încă în ființă la 1729, cînd le-a cercetat Grigore Ghica (Amiras, *Letopisișe*, III, p. 172).

7. 3. Mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

съи гробъ ест рабъ бжии пан сто[ани]ка (?) геургин и зс-
графа, пришеествова въ страни трикал[с]кне, и прѣстави се къ
вечием...

(Secolul al XV-lea, cel mult al XVI-lea.)

Adecă:

«Această groapă este a robului lui Dumnezeu dumnealui Sto[li-
nijul(?) Gheorghe și zugrav; a venit din părțile Tricalei și s'a
strămutat la veșnicele lăcașuri....»

8. 4. În curtea bisericii, piatră ruptă, din 1771, cu această inscripție:

Aicia suptu această cruce... se odihnești răposatul robu
lui Dumnezeu Costantin Mere-Acre, cu unii din... și... și
surorii....

5. Grafite pe zidul d'innăuntru al bisericii (v. dr. Istrati, *Biserica și
podul din Borzești*, în *An. Ac. Rom.*, XXVI, p. 17, nota 1):

9. смер (= смер) попалъ поп Тодаръ, в лт. зрмс, фв. кд.

Adecă :

«A murit preuteasa lui popa Toader, la 7146 [1638], 24 Februar.»

Nasturielus, Nasturel, 1625 (litere latine şi cifre arabice). 10.

E un Muntean din Curtea lui Radu Mihnea, venit din Țara-Românească.

ВЪ Л'ѢТЪ #ЗРКГ, ВЪ ДНЬ РОЖДЕСВО ХВО ПОГРЕВО ХОМНА (*sic*). 11.

Adecă :

În anul 7123 [1615] s'a îngropat Homna(?).»

Dragan Ian, 1634 (litere latine şi cifre arabice). 12

Μηρών, Ὀκτωβρίου ; ВЪ #Л'ѢТЪ ЗРКГ. 13.

Adecă :

«Miron, Octombre 6 ; în anul 7123 [1614].»

#SЧ...S (69...6). 14.

Шмер (*sic*) Mihail Talpaş. 15.

ЛТО #ЗРК, МАН В, ШМЕР (*sic*) ТӨР... КОРНОЕ. 16.

Adecă :

«A murit în 7120 [1612] Tur... Cornoaia.

[În altar:]

1691, 21 Sept. Kasimir Wadlewski. 17.

Anno 1691 rex Poloniae Ian (?) cum exercitu fuit. 18.

Boguszenski, anno 1691. Posanowski. Domini Ruskiewski. 19.
George Repert, anno 1691.

Erei Pavel Gafenco amă slujit în dzilele lu Mateiă-Vod[ă] 20.
[Ghica] ; vt. 7263 [1754], Sep. 10.

Pentru familia Gafencu, v. tabla la ale mele *Doc. Callimachi*. Se ştie ca în 1691 Ioan Sobieski, regele Poloniei, făcu a doua expediție a sa în Moldova; ostaşii săi zgîriară atunci biserica schismatică cu iscăliturile lor. Ei veniau din Ștefănești Botoșanilor și mergeau la Zaga-

rancea (*Vita Const. Cantemirii* — D. Cantemir, *Opere*, VII, — p. 53). La 8 Octombree, Brîncoveanu scrie că Sobieski e pe la Cotnari (Hurmuzaki, VI, p. 394). În alte grafite aflăm pe Poloni până în Octombree.

II. BISERICA SF. DIMITRIE, DIN VREMEA LUÎ PETRU RAREȘ (DUPĂ STIL).

21. De-asupra ușii:

Într'această sfântă biserică să cinstească și să prăznuiește sfântulu mare mucenică Dimitrie; dară, de cine iaste zidită dintru'nceput, nu se știe, fără numai veletu să arată că era atunci 7000, iară acum, cu așutorul lui Dumnezeu, ca dintru'ntăi s'aū zidit și s'aū podobit cu sălința, osteniala și cheltuiala dumisale Iordachi Cantacuzino Marele-Spătarū și cu așutoriul de la alți creștini: se arată la cōdică cine cātū aū datū; 1779, Avgust 15.

I		D (=Deleanu)
K	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: inline-block;">Stema Cantacuzinilor</div>	T
Vel		Spat.

Acest Iordachi Cantacuzino nu e Pășcanul, de la Plopeni, ci contemporanul și omonimul său, asemenea și în ce privește dregătoria, Iordachi Deleanul, fiul unui întâi Iordachi Deleanul, nepotul de fiū al lui Ioan, strănepotul lui Toderașco Iordachi și răstrănepotul lui Iordachi Vistierul de supt Vasile Lupu (v. *Studii și doc.*, VII, p. 225 și urm.). Grigore Matei Ghica vizită la Deleni în 1729 pe întâiul Iordachi Deleanu și logodi cu o copilă a lui (Zoița) pe fiul său Scarlat-Vodă (Amiras, în *Letopisișe*, III, pp. 171-2). Zoița muri însă nemăritată (*Studii și doc.*, VII, p. 227).

V.

Deleni.

I. SF. NICOLAE DIN LACURÎ; MĂNĂSTIRE PĂRĂSITĂ.

22. 1. De-asupra ușii de intrare:

[Stema Cantacuzinilor, între soare și lună.]

Acastă sfântă besearică aū făcutu și aū înfrămșetatu Ior-

Acesta e Iordachi Spătarul, fiul Logofătuluș, calugărit întâiș supt numele de Gherasim, apoi schivnic supt acela de Ghenadie (v. *Studii și doc.*, VII, pp. 80-1). Gheorghe acesta saș Iordachi apare însă ca Vornic la 1783-5 (*ibid.*, p. 81, no. 27; p. 237, no. 109 și p. 251, no. 156). Alta explicație decit aceia a unui îndoit nume calugăresc nu se poate da. Încă la 1793, Iordachi era călugărul Gherasim. Măriuș, fata lui Iordachi, se marită în a doua casatorie cu Hatmanul Costachi Ghica, aducînd astfel Delenii în stăpînirea Ghiculeștilor.

25. 4. Pomelnic în triptih :

[La mijloc:

[Stema.] I.	D. [Stema.]
K.	T
V.	Sp.

Pomenește, D[o]mne, pre tot niamul Cantacozinilor: Roxandra Dom[n]ișă [a lui Vasile Lupu], Iordachie Vel Vist. și fii lor, Toderașco Vel Vist., Safta, și fii lor ; monah Varlaam [=Vasile] Vl. Spat[a]r¹, Ștefan, Iordachie, Coste, Cantacozinie, Catrina, Ioan, Mariia și fii lor, Iordachie Vel Logo., Catrina și fii lor, Ilie, Marie, Ioanu, Plucherie (*sic*), Costantinș, Ioanș Vel Vist., Zoișă și fii lor, Matheș [de aici, e scris mai mare], Iordachii Vel Spat., Casandra și fii lor, Șărbănș, Tudorachi, Costantin, Panaite, Iordachii, Nicolaș, Iordachii, Toma, Mateș, Balașă, Catrina, Safta, Cost[and]i[n], Marie, Zoișă, Aristarh Vel Vist., Balașă și fii lor, Grigoraș, Iordachie, Zmaranda, Costantin Vel Ban, Safta și fii lor, Enachii Vel Stol., Marie, Zmaranda, Iliana.

¹ Fiul lui Toderașco și nepotul de fiș al întâiului Vistier Iordachi Ștefan e fiul lui Toma (*Studii și doc.*, V, p. 583). Iordachi, fiul întâiului Iordachi. Nu știu însa cine e Coste Cantacuzino. Catrina e înțaiș soșie a lui Iordachi I. Ioan și Maria sînt începătoria ramurii Delenilor. Urmeaza Iordachi Deleanu, soșia lui și copiii amîndurora, dintre cari unii pană acum necunoscuți (morți înainte de vreme). Vin fiș lui Iordachi Deleanu I-iș: Ioan Vist., căsătorit cu Zoișă, Iordachi Spat. cu Casandra, fetele: Safta, cu soșul Constantin, Balașă cu soșul Aristarh. Nu lipsesc, la urmă, nici fiș Saftei: un băiat și trei fete.

[Pe aripa stângă:]

Pomenește, Doamne, pre toți pravoslavnicii împărați care bine au primitu cuvântul adevărului tău, șă ai păzătă tu pe norodulă teă de cătră vrajmașii lui eretică.

Pomenește, D[o]mne, pre toți Domniî Moldoviî, și odihnește sufletele lor.

[Pe aripa dreaptă:]

Alte neamuri a Cantacozineștilor: Pătrașco Vel Log. [Bașotă] și fi lor, Coste Bučoc Vel Vor., Candachie [socrul și soacra d'intăiū aî lui Iordachi Cantacuzino I; v. *Studii și doc.*, V, p. 570] și fi lor: Ilii, Iliana.

II. BISERICA SATULUI.

1. Inscripție de-asupra ușii:

26.

Ačastă sfântă besearec[ă] a prea-curatei Ficioară, Adormir[e]a, a făcut-o Toderășco Cantacuzin Vel Vist. la an. 7177 [1668-9], iar de iznovă tote podobeale aū făcut Iordache Cantacuzin Vel Vist. la an. 7230 [1721—2].

Toderășcu e fiul lui Iordachi I-iū. El n'a fost nică-odata singurul stapînitor al Delenilor. Dar în April 7181 (1673) moșia s'a împărțit între dînsul și Ruxanda fata lui Vasile-Vodă, care fagadui la 24 Novembre 7185 (1676) că va lăsa după moartea ei tot cuprinsul moșiei acestuî var primar al ei (V. A. Urechîă în *An. Ac. Rom.*, XI, p. 138 și urm.; Condica Delenilor, păstrată de d. Costachi Ghica: extrase din ea voiū tipări în *An. Ac. Rom.*).

2. În curte, pe un mormînt se află următoarea inscripție, pe care-o dau 27. pentru că încearcă a fi poetică:

Pulherie Sardareasa zace într'acest mormănt:

Aū lăsat aice casa și pe al ei soț scărbit

Și s'aū dus la večnicie,

Unde cu toți vom merge.

În več pomenită fie:
 Numele nu se va șterge.
 Cine stihul va ceti,
 Să zică în gândul său,
 Măcar de nu o va ști:
 Odihneasc'o Dumnezeu.

841, Iul. 8.

Fie-sa Ecaterina odat' cu maică-sa năște și perè cu veselie, la Domnul večniciei.

28. 3. În curtea palatului din Delenî, piatră cu o inscripție: în rîndul întăiū ϣΟΚΕ, iar în cele din urmă se înțelege:

... снѣ Мнѣхнѣ Воеводѣ, в лто 73р..., мсца ок. 4, и съвершиш[е]
 ное. л.

Adecă:

«[Radu Voevod] fiul lui Mihnea Voevod, în anul 71—, Oct. 1, și s'a săvîrșit la 30 Novembre.»

E, de sigur, piatra de la vre-o clădire a lui Radu Mihnea în Hiriau.

VI.

Cotnari.

BISERICA ORTODOXĂ.

29. 1. Pe un mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

Acestă petră aū făcut și aū înfrîmșatu Iacobū părcilabul de Cotnariū, fiōru lui Dumenică, cāndu aū fostu viū, și aū făcut, deacă va muri, să o pue prea gropniță a dumisale, să să știe; și cursul aniloru aū fostu v lto 7155 [1646-7] de aī, mșta—.

Iacob pare a fi cel pomenit într'un zapis la 1631 (*Studii și doc.*, VII, p. 371, no. 3). Dorința lui n'a fost împlinită, căci la cealaltă biserică, catolică, se cetește pe o piatră:

30. Dns. Iacobus filius Domnici¹...

¹ Decalcurile Beldiceanu cuprind mai multe asemenea inscripții latine fragmentare și șterse, fără interes istoric, din anii 1631 și 1647.

2. Piatră de mormînt a unui Gheorghe și Anghelina din sec. al XVI-lea 31.
(aceiași observație).

VII.

Mănăstirea Cetățuia (îngă Iași).

1. Pe un mormînt în naos :

32.

Ἐνθάδε κεῖται Δόμνα Μαρία ἡ θυγάτηρ Ἰωὺν Δοῦκα Βόδ, ἔτος Χρισ-
τοῦ 1672φ ; Σεπτεμβρίου ὑ΄τφ.

Adecă :

«Aici zace Doamna Maria, fata lui Io Duca-Vodă, anul de la Hristos 1672, Septembrie 17.»

Această inscripție a fost tipărită cu greșeli și lăsîndu-se la o parte data de lună în N. G. Dossios, *Studii greco-romîne*, fasc. II și III, Iași, Goldner, 1902, p. 79. Și mai greșit ea fusese dată de Melchisedec, *Notițe istorice*, p. 274. Melchisedec a dat și inscripția de pe un orar, dăruit de Duca-Vodă și Doamna sa Nastasia la 7177 (1668-9). Această dată nu se potrivește cu cea de «7180, iară de la Hristos 1672», pe care o dă Nicolae Costin pentru zidirea mănăstirii. Lucrul trebuie să se înțeleagă astfel: Duca se sui în Scaun a doua oară în Novembre 1668 (Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 255, n° CCCLXXVII). El se gîndi îndată să facă o mănăstire, urmînd într'aceasta pe Vasile Lupu. Lucrarea se începu încă în 1669, cînd se făcu și dăruirea aurului. Ea se lucră în 1670 și fu gata în 1671, toamna. În 1672 Duca părăsi Domnia (*Doc Bistriței*, II, p. xxv). Inscriptia de la turn, pe care n'o cetise nici Melchisedec, rămîne să fie publicată în altă parte.

Fetița lui Duca muri puține săptămîni înainte de a doua mazilie a tatălui ei. Maria figurează între ctitori, ca cea din urmă, după suro-rile ei: Ecaterina, Elena (care luă pe Nicolae Costin) și Ruxanda.

2. În biserică mai e un mormînt, cu inscripția tot în grecește, din care n'am putut ceti decît (în decalc): Ἐνθάδε [κεῖται] ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... ἀδελφός Ἰω Δοῦκα Βόδ... τοῦ ἁγίου αὐτοῦ ¹, și un nume care mi s'a părut a fi Ioan Zaky...; mormîntul e firește tot din veacul al XVII-lea. 33.

3. Clopote (după decalcuri de N. Beldiceanu):

34.

Τὸ παρὸν καμπάνα ἀφιερωται εἰς τὴν σεβάζμιον καὶ ἁγίαν μονὴν τῶν ἁγίων ἐνδόξων πανευφύμων καὶ πρωτοκορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ

¹ Adecă: «Aici zace robul lui Dumnezeu... fratele lui Io Duca Vodă... a fiului său». Cf. *Studii și doc.*, III, p. 41.

Παύλου παρὰ τοῦ θεοσεβέστατου καὶ ἐκλαμπρωτάτου ἡγεμόνος πάσης
Μολδοβλαχίας καὶ κτήτορος κὸρ κυρίου Ἰωάννου Δοῦκα Βοεβόδ., εἰς μνη-
μόσυνον αἰώνιον.

Adecă:

«Acest clopot se dă la venerata și sfînta mănăstire a sfin-
ților vestiților, pretutindenî-lăudaților și în frunte-mergători-
lor Apostoli Petru și Pavel, de prea-cucernicul și prea-străluci-
tul Domn a toată Moldova și ctitor, domnul Domn Ioan Duca
Voevod, spre veșnica pomenire.»

Anno Domini 1669: omnis spiritus laudet Dominum.
Divino auxilio fudit me Gerhardus Benningk, Gedani.

Acest turnător din Danzig a dat și un clopot bisericii Curții din
Tîrgoviște.

35. 4. Și alt clopot cu o inscripție analogă.

VIII.

Mănăstirea Frumoasa (lingă Iași).

36. 1. Inscripția, în versuri eroice, a Ruxandei Ghica, moartă în Fe-
bruar 1780. Nu e o fată a lui Grigore Alexandru Vodă, decapitatul,
rămasă în Moldova după catastrofa din 1777 a părintelui ei. În ade-
văr, socotelile domnești pe acest an cuprind trei Domnițe: Elenco,
Ruxanda și Mărioara (*Documente și cercetări*, București, 1900, p. 164).
Una din ele a fost soția lui Lupu Balș, alta a fiului lui Filip Catargiu; pe
lingă ele s'ar crede că va fi rămas Ruxanda, care pare să fi murit nemă-
ritată (v. *Gen. Cant.*, p. 404). E însă Ruxanda fiica lui Grigore Matei Ghica,
precum se vede din nl. 2. Ea fusese numită după mama lui Grigore-Vodă.
37. 2. Chipurile ctitorilor, foarte bine zugrăvite, ar merita copiate. Gri-
gore Matei Ghica se înfățișează lingă Doamna sa, Zoița (a doua) și
Domnița Ruxanda, la care se adaoge Mitropolitul (cred: Nichifor).
Domnul poartă haine roșii cu brandenburguri de aur și blăni. Doamna
are o rochie verde, cu chiotori și bete de aur și mărgelile; mantia e roșă,
cu blană; amîndoi poartă cuca. Beizadelele au un veșmînt ca al părin-
telui lor. Scarlat e cu ochii verzi, Matei cu ochii negri.
38. 3. O icoană mare, îmbrăcată cu argint, poartă această inscripție:

Εὐλαβείᾳ τῆς Θεομήτορος Αἰκατερίνα κατηργήρωκεν εἰκόνα ἐξ ἰδίων :
Κωνσταντίνου μὲν θυγατὴρ τοῦ Ῥωσαίτοιο, Δόμνα δ' ἡγεμόνος, φερτάτου
ἀνέρος, Μαυροκορδάτου, φημι τοῦ Κωνσταντίνου, πάρθενος οὕς' συναγί-
τε... (rupt) νοις σώζ[εται].

A. κτρ.

Δ. K.

M. ρ.

Adecă :

«Din evlavie pentru Maica Domnului, Ecaterina a îmbrăcat cu argint această icoană cu baniți ei : era fata lui Constantin Roset, iar Doamnă a unui stăpînitor, om foarte bun, Mavrocordat, adecă : Constantin ; fiind fată, și cu ajutorul... se păstrează.

Ecaterina,

Doamna lui Constantin

Mavrocordat.»

Căsătoria lui Constantin Mavrocordat cu Ecaterina, fiica Marelui-Logofăt Constantin Roset, se făcu în 1732 (*Gen. Cant.*, p. 390). Pe atunci Domnul stăpînia în Țara-Românească, și numai în 1733 el trecu în Moldova. Deci inscripția s'a scris după 1733.

Mănăstirea fusese făcută în 1729 de predecesorul lui Constantin, Grigore Ghica, pe locul bisericiuții stricate a lui Balica, «Hatman a lui Gheorghie Ghica-Vodă». I se zicea întâi «mănăstirea lui Grigorie-Vodă» sau Sf. Arhanghel, iar *Frumoasa* se numia grădina ce încunjura casele domnești, «formă de Țarigrad» (Amiras, în *Letopisiște*, III, p. 169).

4. Clopot turnat în 1817, cu cheltuiala arhimandritului egumen Ioasaf, 39. de Andreșovschi.

5. Alt clopot turnat în 1830, cu cheltuiala aceluiași (toate după de- 40. calcuri de N. Beldiceanu).

IX.

Mănăstirea Galata.

Din altă călătorie a mea mi-a rămas un decalc neutilisabil și o copie defectuoasă din inscripția ce se află pe o piatră așezată în pragul bisericii ; am complectat și îndreptat-o însă, după un decalc al lui N. Beldiceanu, astfel :

41. † съи грѡвъ сътвори и ѡкраси Іѡ Петръ Воевода дѣщери
свои Деспини, еже и прѣставица къ вѣчни обители [в лто
ѡ3...,] мѣца мая еи днь : и родилася бѣше в лто ѡ3цс, мѣца....

Adecă :

«Această groapă a făcut-o și a înfrumusețat-o Io Petru Voevod
ficeii sale Despinei, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în
[anul 70—], luna lui Mai 15. Și s'a născut în anul 7096 [1588],
luna lui....»

Atribuisem odată această inscripție, din care dezlegasem numai anul,
Mariei Amiralii din Rodos, soția lui Petru Șchiopul (Hurmuzaki, XI,
p. LXX, nota 2). Acum se vede că supt ea doarme o Domniță a ei,
care poartă același nume cu strașnica femeie ce a fost Chiajna, mama
slăbănogului și nenorocitului Voevod. Și Chiajna fusese numită după
ruda sa, Doamna lui Neagoe-Vodă, și se chema astfel și Despina (după
grecește) și Cneajna, Chiajna (după slavonește). Ultima oară o vedem
amestecată în uneltiri pentru Domnie în 1580: atunci, învinsă, ea intră
la Cele-Șapte-Turnuri cu nepotul ei Vlad. Petru Șchiopul se afla pe
atunci în mazilie; numit iarăși ca Domn al Moldovei în 1582, fără în-
doială cu ajutorul aceleiași pricepute femei, el o luă cu dînsul. Încă
în 1587 se pomenește cu prilejul unor intrigă ce țintiau tronul polon
«uxor quondam Palatini Transalpinensis Mirce», sprijinitoare a unui
candidat crescut de dînsa. Prin anul următor, 1588, ea moare însă. Cf.
Contribuțiuni la istoria Munteniei (în *Analele Academiei Române*, XVIII),
p. 32; Hurmuzaki, XI, pp. 32, 646-7, no. CLXXXIII; p. 697, no. CLIV

42. 1. Pe clopotul vechiț, după un decalc de N. Beldiceanu :

съи кимѡвалъ сътвори Іѡ Петръ Воевода и даде его въ
монастирь идеже естъ храмъ стое възнесение, в лто ѡ3пз,
мѣца мартъ ке.

Adecă :

«Acest chimval l-a făcut Io Petru Voevod și l-a dat mănăs-
tirii unde e hramul Înnălțării, în anul 7087 [1579], luna lui Mart 25.»

Deci clopotul e din vechea Galată din șes, care s'a dărimat. V. Ure-
che, p. 233, 236.

43. 2. Piatra de mormînt a Saftei, flica lui Ioan (docalc de același).

X.

Mănăstirea Socola.

1. Clopot (după un decalc de N. Beldiceanu): 44.

Acest clopot s'a făcut de mine, Andrei fon Andrașovschi din Brașov, ce am vărsat și clopotul cel mare; care mai nainte a fost vărsat de un Jidov în patru rînduri și așezat prost, iar acum, întru cea d'întîi turnare, de mine vărsîndu-să, amîndoaă așezat așa precum să văd: anul 1816, Aprilie.

2. Altul (*idem*): 45.

Acest clopot [s'a făcut de iz]noavă cu toată chieltuiala și oserdia preaosfințitului Mitropolit chirio chirio Veniamin Costache, întru cinstea marelui mucenic Gheorghie și spre podoaba Sfintei Mitropolii a Moldaviei, la anul 1816, Aprilie 23.

3. Altul (*ibid.*): 46.

Acest clopot s'a făcut de iznoavă întru cinstea și podoaba Sf[ă]ntului marelui [mucenic] Gheorghie.

XI.

Podul de la Căntălărești (jud. Vaslui).

- După un desen la Ac. Rom.: 47.

съи мост сътвори пан Гаврила хетман и кнѣгинѣ ег[о] Лилиана въ дни брат ег[о] Іо Василіе Воевод; в л. ۛ3рмд.

Adecă:

«Acest pod l-a făcut dumnealui Gavril Hatmanul și doamna lui Liliana, în zilele fratelui său Io Vasilie Voevod; în anul 7144 [1635-6].»

Și în Melchisedec, *Notițe*, p. 135.

XII.

Biserica din Văleni (jud. Roman).

48. 1. Inscriptia de-asupra ușii (după un decalc de N. Beldiceanu):

† ИЗВОЛЕНІЕМЪ И ПОМОЩІА Г҃А Б҃А РАБЪ ВЖІИ ПАКЪ КОЗМА
ШАРПЕ ПОСТЕЛНИКЪ СЪЗДА СКИ ХРАМЪ ВЪ СВОИ ДВОРѢ ВТ ШКАН
ВЪ ИМѢ СТЫИ М. М. ЛНКЪ ВТ СЕВАСТІА ПРИ БЛГОВѢРНѢМ ГДРѢ ІУ
СТЕФАНА ВОЕВОДИ, И НАЧАТЪ ЗДАТЪ В ЛТО 7323, МСЦА МАРТЪ А,
И СЪВЕРШИ СЯ ТОЖДЕ ЛѢТА, МСЦА ЮН. КВ.

Adecă:

«Cu vrerea și cu ajutorul Domnului Dumnezeu, eu, robul lui Dumnezeu dumnealui Cozma Șarpe Postelnic, a zidit acest hram la Curtea sa din Șchiai, întru numele sfinților patruzeci de mucenici din Sevastia, pe vremea bine-credinciosului Domn Io Ștefan Voevod, și s'a început a se zidi la anul 7027 [1519], luna lui Mart 30, și s'a săvârșit în același an, luna lui Iunie 22.»

Tipărit și în Melchisedec, *Notițe*, p. 130.

Cozma Șarpe începe a fi Postelnic la 1502, supt Ștefan-cel-Mare (v. *Uricariul*, XVIII, p. 508). El ținu această dregătorie pînă la fuga sa în Polonia, după descoperirea uneltirilor ce țesuse în potriua lui Voda Ștefăniță (*Doc. Bistriței*, I, p. XIII), în 1523. El stătu multă vreme acolo (v. articolul meu despre războaiele lui Petru Rareș, în «Convorbiri literare» pe 1901), unde muri.

49. 2. Mormînt (dupa o copie de același):

СКИ ГРОБЪ СЪТВОРИ И ОКРАСИ ДУМИТРА КНИГНИКЪ ПЪТРАШКО
[СВОЕГО...] ИФРОСИННИ БЫВ. КИЕГНИИ ЮРАШКО БАШОТ[Ъ] БЫВ ХАТ-
МАН, В ЛТО 7391ИИ, МСЦА УКТР. А ДН.

Adecă:

«Această groapă a făcut-o și a împodobit-o Dumitra soția lui Pătrașco [...sale] Efrosinei, care a fost doamna lui Iurașco Bașotă ce a fost Hatman, în anul 7158 [1649], Octombre 30 de zile.»

Iurașco Bașotă era Hatman în 1632 încă, deci înainte de Domnia lui Vasile Lupu (*Studii și doc.*, VI, p. 19, no. 29; cf. p. 535). Pătrașco Bașotă e Mare-Logofăt de la începutul acestei Domnii (*ibid.*, p. 20, no. 33 și *Studii asupra istoriei Românilor*, I, pp. 50-2). Gheorghe Bașotă, trimis în Ardeal pe la începutul veacului, e Iurașco (*Studii și doc.*, IV, pp. LXXVI, CXXIV). Să nu fie o piatră pusă de soția lui Pătrașco soției lui Iurașco? Cf. cu lămuririle date în *Studii și doc.*, V, p. 591.

3. Melchisedec mai dă și această inscripție de mormînt: 50.

сын надгробный камень сътвори и украси панъ Пѣтрашко
[съ кнѣгиня] его Дѣм[итра] сна сего Николан; и прѣстави сѧ
в лто 7137, септ.

Adecă:

«Această piatră de mormînt a făcut-o și a împodobit-o dum-
nealul Pătrașco, [cu doamna] lui Dum[itra], fiului său Nicolae, și
a răposat la anul 7137 [1628], Sept.»

II.
MOLDOVA MUNTOASĂ.

XIII.

Mănăstirea Micra.

1. Zugrăveala e cea veche. Reproduc unele din legendele, foarte multe la număr, care au o însemnătate de limbă: Munca iubitorilor de argint și cămătarilor, munca vrăjătorilor și a discântătorilor, munca hulitorilor de Hs., munca celui ci sudue de cruce, munca pîrătorilor și a otrăvitorilor, munca tâlharilor și a ucigașilor, munca curvarilor și a sodom[iților]». Citație din Scriptură: «Ca și eu Ioană am văzut cetatea cea sf[ă]ntă Ierusalimu cel nou, cînd au pus Adam nume dobitoacelor; cap. 14; și am văzut și iată mieua stînd pre muntele Sionului».

2. Inscripția de de-asupra ușii de intrare (cf. Melchisedec, *Notițe*, p. 111):

Acastă sf[ă]ntă și dumnezăiască biserică întru numele 51.
sf[ă]ntului Împărat și întocma cu Apostoli Constantin și Elena, iaste zidită de Măriia Sa răposatul Ion Antioh Constantin Cantimir Voevod la leat 7214 [1706], și, nesăvârșindu-o, s'au înnoit precum să veade de întru tot cuviosul Sf[i]nția Sa arhimandritul chirio chir Mitrofan Calerghi, fiindu egumen acestui sf[ă]ntu lăcaș, cu cheltuiala și osteneala Sf[i]nții Sale, pentru mântuirea suf[le]tului lui, lt. 7243 [1734], mșta Sep.

[În față:]

Οὗτος θεῖος καὶ ἱερὸς ναὸς ἐκ ὀνόματι τῶν ἁγίων Βασιλέων καὶ ἱσποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, κτήσιμα τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἐν μακαρίᾳ μνήμῃ Ἰωάννου Ἀντιώχου Κωνσταντίνου Καντημήρη Βοεβόδ ἐπὶ

έτους 1706, καί, μὴν τελήοντος τοῦ, ἀνακενήσθη καθὸς φένετε παρὰ τοῦ πανοσιωτάτου ἀγίου ἀρχιμανδρίτου κῶ κῆρ Μητροφάνου Καλέργη καὶ καθηγουμένου τῆς αὐτῆς ἀγίας καὶ αὐθεντικῆς μονῆς, δηὰ ἐξόδου καὶ δαπάνης τοῦ αὐτοῦ πανοσιωτάτου ὑπὲρ ψυχικῆς σωτηρίας, ἐπὶ έτους 1735.

Inscripția grecească e traducerea celeilalte.

Constantin Cantemir a făcut la Miera numai o biserică de lemn (N. Costin, p. 52: «mănăstirea de lemn făcută de tată-său, de Cantemir-Vodă»). Antioh nu se apucă de mănăstirea de piatră, din temelie, ...cu zid de piatră pen pregiur» decît în a doua Domnie, începută la 1705 (*ibid.*), supt isprăvnicia lui Crîstea Vornicul. El adusese aici, încă din Domnia întâiu, și oasele, așezate vremelnic la Sf. Nicolae cel domnesc din Iași, ale părintelui său (*ibid.*, p. 39). Dar, mazilit peste puțin, el nu putu să facă zugrăveala și, în orice cas, inscripțiile de pe mormînt și acea de pe fronton, pe care o puse egumenul grec Calerghi. V. și Neculce, p. 244. Acesta atribuie lui Antioh numai «zidiul împregiurul mănăstirii... și clopotnița de piatră» (p. 288). Cf. și Mustea, *Letopisișe*, III, p. 25.

3. Ctitori: Constantin Cantemir, bătrîn cu barba albă, haină roșie blănită, dedesupt mîncei de postav albastru cu cacom, apoi altele verzî, vristate, ca rochia de desupt; Antioh, tînăr cu barbă mică neagră și mustați micî, haină verde cu cacom, dedesupt roșă cu galben, brîu albastru; boierul Moțoc: căciulă și haină neagră, guler verde; Ursa, soția lui, cu părul adus în cozi și legat la frunte; roche roșie cu cacom, pe fond albastru; în partea stîngă, un arhiereu bătrîn (Calerghi) și un călugăr.

52. 4. Inscripție grecească a unei fintîni, depusă în pridvor. E de la archimandritul Arsenie, din 1800. Tipărită în Melchisedec, *Notișe*, p. 114.

XIV.

Mănăstirea Soveja.

53. De-asupra ușii de intrare vechi, dincolo de pridvorul mai nou (v. Melchisedec, *Notișe*, pp. 94-5):

вѣжю помоиію, порелѣнїем же и нждевенїем наю грѣш-
нѣю вѣжю раб Іѡ Матеа Басараба гпра и воєвода въсем
земли ѡгровлахїескоѡ, сѡпрѣжннцн нашеѡ кнегинна Елена
въздвнже сѡ сен вѣжствнн храм рождества ꙗ ѡ ба и спаса нашего

Іс. Ха вѣнѣже предѣла земаи нашеа, и въ вранческомъ молдавскомъ мѣстѣ; създа са благоволеніемъ и хотенію нашимъ съ нилъ хожденіемъ превъзлюбленаго брата нашего госдра молдавскаго Іу Василиа Воевода, въ лѣто битиа мира 7398

Adecă:

«Cu ajutorul lui Dumnezeu, cu porunca și cheltuiala prea-păcătosului robul lui Dumnezeu Io Mateiș Basaraba Domn și Voevod a toată Țara-Românească [și a] soției noastre, Doamna Elena, s'a ridicat acest dumnezeiesc hram al Nașterii Domnului Dumnezeu și Mintuitorul nostru Isus Hristos, peste hotarul țerii noastre, și pe un loc vrincean al Moldovei; ziditu-s'a cu bună-voia și cu aplecarea spre vrerea noastră a prea-iubitului frate al nostru Domnul Moldovei Io Vasile Voevod, în anul de la Facerea Lumii 7153 [1645].»

Acesta e unul din semnele împăcării dintre cei doi Domni vrăjmași. V. *Studii și doc.*, IV, p. CCXI. — Știri despre Soveja, în *Studii și doc.*, VII, p. 315, nota 1.

XV.

Mănăstirea Cașinul.

1. Pe zidul de împrejmuire:

54.

Acest zid din temelie s'a făcut de Isaia Țarigradeanu și igumenul aceștii sfinte mănăstiri, și s'a început la 1820, și, din întâmplarea zaveri ce au fost la 1821, au rămas pân la 1828, și s'a săvârșit la 1830; care s'a făcut cu însăș osteneala și cheltuiala str. (*sic*; sa?), Iulie 21.

2. De-asupra ușii ce duce din pridvor în pronaos, bourul coronat, 55.
de marmură, și inscripția:

Aastă dumnezeiască beserica a Sf[i]nților Voevozi Mihail și Gavril s'a făcut de Ierothei egumenul Țarigradeanul, împreună cu toate sfintele vase, precum să vede, cu însuș osteneala și cheltuiala sa; 1806, Avg. 10. Al doile prefacere acestei sf. monastiri s'a făcut de Prea-

cuvioşia Sa egumenu Isaia Țarigradeanu, începutul la 1836 și s'a sfârșit la 1839, Avg., cu cheltuiala ferici[ți]lor ctitori și a sa osteneală.

Cașinul a fost zidit încă de Gheorghe Ștefan-Vodă și oasele lui s'a adus din străinătate aici. V. Neculce, p. 188; Papiu, *Tesaur*, III, pp. 99—101. Dar rîvna de reparație a egumenilor greci a făcut să dispară orice urme scrise despre întăiul ctitor.

XVI.

Borzești (jud. Bacău).

BISERICA SATULUI.

56. 1. De-asupra ușii de intrare (după fotografie, în dr. Istrati, *Biserica și podul din Borzești*, București, 1904, st. III, și o carte postală ilustrată, fot. Adèle, Bacău):

Іѡ Стефан Воевода вживю мѣстю гспрь земли молдавскон
и съ прѣвѣзюбленним своимъ сномъ Александромъ създаша съи
храмъ еже естъ Борзеиинъ на Тотрошнѣ, ѡспеню прстѣи вѣи къ
[молѣбѣ себѣ] и къ пѣмѣть стѣпчичишнхъ прѣдкѣи и родн-
телии нхъ; и нже и създаи нача сѣи в лѣтѣ [731], мѣца юл. дѣ,
и съвершии сѣи в лѣтѣ 739, а гска его лѣто а и ѡсѣи тебѣице,
мѣца ѡкт. кѣи.

Adecă:

«Io Ștefan Voevod. cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, și cu prea-iubitul fiu al său Alexandru, a zidit acest hram, care este în Borzești, pe Totruș, Adormirea Precistei de Dumnezeu Născătoare, pentru rugăciunile sale și pentru pomenirea sfint-răposaților moșilor săi și părinților săi; și care a început a se zidi în anul [7001] [1493], Iulie 9, și s'a săvîrșit în anul 7002 [1494], iar al Domniei lui anul al treizeci și optulea curgător, luna lui Octombre 12.»

Ediție și în Melchisedec, *Notițe*, p. 125.

Pentru Alexandru fiul lui Ștefan-cel-Mare v. cartea mea *Ist. lui Ște-*

fan-cel-Mare și mai jos, cap. Bistrița (Moldova). El singur a înălțat mănăstirea Precista din Bacău, la 1491 (Melchisedec, *o. c.*, p. 128).

2. Piatră zidită în contrafort, cu această inscripție : 57.

le[t] 7 — să s[ă] știe de când aū murit popa Ioanū, let 7258 [1749-50].

3. Tot acolo : 58.

сѣсози ж... Костантинъ... сеп. (?)

Adecă:

«.... (?) dumnealū(?) Costantin ...Septembre (?)»

4. Tot acolo : 59.

Acastî piatrî o aū făcut și o aū (?) îmfrîmșețat Antonie (?) cu fratele său Vasilie părintelū lor Du[mitru] ...ște biv părcilab, carele s'aū preastivit și s'aū astrucat aicia **ЕК ДНН** Io Dumitrașco Cantacozino Voevod, leato 71 — dni.

5. Afară : 60.

1716 [cifre arabe.]

Φεβρουαριου 7 [Februar 7].

Aice să odihneștea șarba lui Dumn[e]zău Irina Rusetina, ăupăniasa dumisale lui Manolachi Rusăt Vel Vornic, fica lui Neculaî Buhuș Vel Logofăt, vă leat 7224 [1716] Fe. 7.

Nicolae Buhuș, fiul lui Dumitru Buhuș, își mărită fata cu Manolachi, unul dintre Cupăreșți. Acesta fusese și staroste de Putna, lângă moșiile sale (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 309) și Sulger (*ibid.*, p. 336, nota 3), apoi Mare-Postelnic (*ibid.*, p. 337). În cea d'întăiū Domnie a lui Nicolae Mavrocordat, Manolachi pribegi (*ibid.*, p. 398). S'ar putea crede că no. 3 să fie piatra de pe mormîntul lui Dumitrie Buhuș chiar; dar numele celor ce aū pus-o nu se potrivesc cu ale fiilor lui Dumitru. Pomelnicul de la Bisericanî (*Uricariul*, XXII, p. 319) înseamnă pe Buhușești astfel: «Miron Buhuș Maria, Niculae Logofăt, Ana și copii lor». Apoî: «Dumitru Buhuș, Ileana și copii lor» la p. 364.

Lectura acestor pietre și facsimile în dr. Istrati, *o. c.*

XVII.

Tîrgu-Ocnei.

I. BISERICILE RĂDUCANU ȘI PRECISTA.

61. 1. Inscriptiile de la biserica Răducanu se află în Melchisedec, *Notițe*, p. 127. Lămuririle ce se dădeau acolo asupra ctitorului Răducanu Racoviță erau false. Tipărint din nou inscriptiile (*Rev. p. ist., arch. și fil.*, III, pp. 170-3), d. T. Burada a dat știri bune asupra acestui boier, nepot de frate al lui Mihai-Vodă și fiu al Hatmanului Dumitrașcu Racoviță, care luase pe Ilinca, fata lui Mihai Spătarul Cantacuzino din Țara-Românească. În biserică figurează în rîndul ctitorilor și soția lui Radu, Maria, o Buhușoie, probabil fata lui Ioan Logofătul (*Studii și doc.*, V, p. 574), fata lui Răducanu, numită Elena, Ilinca, după mamă-sa, și soțul Elenei, Păharnicul Petrachi (Burada, *l. c.*). Cf. *Gen. Cant.*, pp. 346-7 și *Arch. soc. șt. și lit. din Iași*, VI, pp. 341-2.
62. 2. Biserica Precista, reînnoită cu totul, poartă aceste nume în pomelnic :

Ursachi [tatăl Marelui-Vistier din vremea lui Duca-Vodă], Gheorghe [fiul lui Ursachi și Marele-Vistier], Alecsandra [a doua soție a lui Gheorghe], Ecaterina, Maria, Ursachi, Dimitrie, Maria, Ioan, Safta, Costandin, Iordache, Vasile, Mane, Parascheva Ecaterina, Ioan, Safta, Șerban, Grigorie, Lupu.

Pentru neamul Ursachilor, v. *Studii și doc.*, V, pp. 582-3. Pentru Precista din Tîrgu-Ocna, *Arch. soc. șt. și lit. din Iași*, VI, pp. 342-3.

II. BISERICA DOMNEASCĂ (DE LEMN).

63. 1. De-asupra ușii de intrare :

† Acastă sfântă biserică s'aŭ prifăcut în zilele Mării Sal[e] Io Mihaiŭ Răcoviță[ă] Voivod, gsă [ГРЦЖА, Doamna] Ana, în Domni 3, cu chieltuia[a] dumisal[e] Dediului Vl. Sp[at.] și gupănes[i] dumisale Rucsanda, părinții Do[m]ni Anni, și prin osternala dumisal[e]... ii vtori Log., nepot dumisal[e] Dediului Sp[at.], și cu gupănes'a] dumisal[e] Catrina, în Cămărășii 3 [= a treia ocupare a locului de Cămăraș al Ocnei].

Pentru Dediul, v. *Studii și doc.*, V, p. 589 (la no. 223), și p. 620 (la no. 83). El era biv Vel Spătar la 1693 încă. E curios însă că Dediul se înfățișează la 1692 cu soția sa Trofana (*ibid.*, p. 94, no. 83). Pe de

altă parte, Mihaï Racoviță era soțul Anei încă de la întâia suire în Scaun, la 1703. A treia Domnie a lui începu însă în 1716. Aș crede — inscripția va fi fiind greșit stilisată — că Ruxanda, mama Anei, născută pe la 1680, fusese a doua soție a Dediului, maștiha Anei.

2. În clădire jos se cuprinde o piatră cu următoarea inscripție :

[СІА КАМЕ]НЕ СЪТВОРИ И ШІРАСИ НА ДЕМЕЛІЕ НА ГРО[Е]НО ЕМЪ Га- 64.
ВРИЛЪ, В ЛЕТ 7182, МЦ. СЕПТЕВРНЕ Е ДНЪ.

Adecă :

[Această piatră] a făcut și înfrumusețat în temelie (*sic*) la mormîntul lui, Gavril ; anul 7162 [1653], luna lui Septembrie 5 zile.

Piatra vine din vechea biserică înlocuită de Spătarul Dediul.

XVIII.

Agapia din deal.

Pe poarta de intrare a zidului de împrejmuire:

65.

Aceste becuri cu casî li-aŭ ficut Domna Ducîi-Vodî, Nastasiia, v^{lt} 7180 i mța Avgust 1 d[n]i ; стпрѣр (*sic*!).

[mai mic:]

ВЛАШКА ГПРЖ НИМ.

Duca-Vodă era pe atunci, în August 1672, încă Domn al Moldovei. S'ar putea ceti și 7180, мѣца августъ ; și în 7188 (1680) Domn moldovean era Duca. Ce înseamnă cele trei cuvinte slavone de la sfîrșit, nu pot hotări.

XIX.

Mănăstirea Secul.

1. De-asupra ușii de intrare :

66.

† ИЗВОЛЕНЕМЪ ИЩА И СЪ ПОСПѢШЕНЕМЪ СНА И СЪВЕРШЕНЕМЪ СТО
ДХА МОЛИТВАМИ ПРѢЧЕСТІА ВГОМТРЕ И СТЫ ІУ ПРТЧА И ВЗСТѢХ
СТЫХЪ, СЪ БЛАГОВОЛЕНІЕМЪ ПРАВОСЛАВНАГО ГСНА НАШ ІУ СРЕМІА МО-
ГНАА БОЕВОДЪ МАСТІЖЪ БЖІЕЖЪ ГСПДРЪ ЗЕМ. МОЛДАВСКОН И УТ ВРА

дарованїѣм чад его Іѡ Костандин, Александръ Воеводѣ и со д[р]ѣ
 брат его Іѡ Симеонъ Могилѣ Воевод и чад его, и съ влсавенїем
 врата своих и прѣвсцпенѣго кѣр Геѡргїѣ митрополитъ съчавскаг[о]
 раченїемъ влгостнымъ и истиннымъ своимъ ѡтъ вѣга дана стажанїѣ
 сѣздѣ. съи вѣстнїи храмъ въ имѣ стго славнаго пророка прдтчѣ и
 крстѣ Хрста Іѡ[н] и чстна его съѣкновенїѣ смѣренїи и много
 грѣшнымъ и недостоннымъ ра[в] владчѣ ХС Несторъ Ѣрѣке вель
 дворникъ долненъ земли и кнѣгинѣ его Митрофана и чадъ ихъ Ва-
 силїе и Григорїе и ннихъ ихъ : чст. стѣ Іѡн прдтчѣ,
 възлюбѣ и памѣтъ влгочства гна нашъ и въс... раб... ихъ (?) Несторъ
 Оу-реке вель дворникъ долненъ земли родъ ихъ, и въ
 ѡтѣженїе грѣхомъ и въ. ; и ѡсновасъ в лто 731, юнїѣ
 3 и съвръшисъ тогосъ лѣта, октоврїѣ 5.

Adecă :

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfin-
 tului Duh, cu rugăciunea Precistei Născătoare de Dumnezeu
 și a Sfîntului Înnainte-Mergător Ioan și ale tuturor sfinților, cu
 bunăvoința drept-credinciosului Domn al nostru Io Ieremia Mo-
 vilă Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei și
 celor de Dumnezeu dăruiti fii ai săi : Io Costandin și Alexandru
 Voevozi, și a celui alt frate al său Io Simion Movilă Voevod și a
 copiilor lui, și cu binecuvîntarea fratelui lor și prea-sfințitul chir
 Gheorghie Mitropolit al Sucevei, cu bună rîvnă și cu adevărată a lui
 de la Dumnezeu dăruită agonisită a făcut acest hram dumnezeiesc
 întru numele Sfîntului slăvitului prooroc Înnainte-Mergător și
 Botezător al lui Hristos Ioan și al cinstitei lui tăieri a capului,
 smeritul și mult-greșitul și nevrednicul robul stăpînului Hristos
 Nestor Ureache Mare-Vornic al Țerii-de-jos și doamna lui Mi-
 trofana și copiii lui Vasilie și Grigorie și alți... ai lor. «Cinstite
 sfînte Înnainte-Mergătorule, pleacă-ți pomenirea blagocestivului
 Domnului nostru și a robului lui [Hristos?] Nistor Ureache Mare-
 Vornic de Țara-de-jos, ...și neamul lui, și pentru iertarea păca-
 telor lui și pentru... Și s'a început în anul 7110 [1602], Iunie
 7, și s'a mîntuit în același an, Octombre 5.

Inscripția, altfel foarte artistică, se află de-asupra vechii intrări, as-
 tazi astupate, prin perețele din dreapta (ca la Slatina, Pobrata, Bistrița).

Întinderea cuprinsului și micimea pietrei au silit pe meșter să gramădească mai multe slove pe același cotor, ceea ce face cetirea foarte grea. Melchisedec (*Notițe*, pp. 12-3) a cetit-o cu multe greșeli, schimbînd apoi cu totul invocația către Sf. Ioan. Am copiat-o, desemnînd grupele ce-mi erau neînțelese; ele n'au putut fi descifrate nici de d. I. Bogdan, căruia i-am arătat desemnul mieu. Data e hotărît falsă la Melchisedec, care a încurcat astfel cu totul cronologia zidirii însemnatei mănăstiri a Secului. Cetirea predecesorului lui Melchisedec, călugărul Chiriac, e, din potrivă, cea adevărată. V. Orășanu, *Cronicarii moldoveni din sec. al XVII-lea*, București, 1899, pp. 50-4, care a văzut foarte bine greșelile lui Melchisedec în acest punct și în altele privitoare la Secul. Cf. și a mea *Ist. lit. religioase a Romînilor*, pp. 119-21.

2. Lîngă zidul bisericii, în dreapta, la absidă, pe o piatră albă, sfărîmicioasă și sfărîmată în parte, supt o ocnîță: 67.

[с]ѣмъ надгробныйи [к]аменъ сътворѣи [с]ебѣ архіепископъ Варлаамъ
линополю[лит]... ^{неше} ... десѣтое лѣ[та] архіерестра свое[го] в
^{есж}
аго жзрн.

Dedesupt, o floare. În jur, un chenar săpat.

Adecă:

«Această piatră pe mormînt și-a făcut-o șie archiepiscopul Varlaam Mitropolit... (?) ..., în al zecelea an al archieriei lui, în anul 7150.»

«7150» înseamnă 1642, fiindcă Varlaam ajunsese Mitropolit la 1632 (*Ist. lit. religioase*, p. 127). Pentru moartea lui Varlaam, în 1657-8, v. *ibid.*, p. 165. — Inscriptia și la Melchisedec, *Notițe*, p. 20.

3. Lîngă zidul bisericii, supt altar, pe un mormînt:

68.

съи каменъ, надгробныйи каменъ[н], сътворѣи сѣ въ еи лѣто по
смерти своемъ, ест покоенъ рабъ бжю ктръ Гара архіепископъ
и линополитъ сѣчарскы; прѣставленъ въ дны Іу Евстратіе
Давидже Божьодъ, в лѣто жзрн, мес. генъ. е днь.

Adecă:

«Această piatră, piatră pe mormînt, făcută la al 15-lea an după moartea lui, e a răposatului robul lui Dumnezeu chir Sava,

archiepiscop și Mitropolit al Sucevei; a încetat din viață în zilele lui Io Evstratie Dabije Voevod, în anul 7172 [1664], anul Ianuarie 5 zile.»

La mijloc, soarele, luna și crucea.

Necomplectă, și la Melchisedec, *Notițe*, p. 22.

69. 4. Tot lângă zidul bisericii, la stînga, piatra de mormînt a lui Mitrofan de Roman (sec. al XVII-lea) e cu totul ștearsă.
70. 5. Lîngă același zid, supt absidă, pe un mormînt:

сѣи на[Д]гровни [камен] ест поквѣна[г] [прѣ]свѣнагъ[а]
[кѣр] Іуан епискѣ ро[манскѣ; сътвор]ѣтъ е сам сѣбѣ іѣкрасѣнѣ;
пр[ѣстави]сѣ къ вѣчниѣмъ вѣтѣмъ.

Adecă:

«Această piatră de mormînt e a răposatului prea-sfîntului părinte chir Ioan episcop de Roman: și-a făcut-o și înfrumusețat-o el însuși și; s'a strămutat la veșnicele lăcașuri.»

Piatra a fost ruptă în două în lung și se păstrează numai frîntura de la început. — Ioan a fost episcop de Roman de la 1674 la 1685 (Melchisedec, *Chron. Romanului*, I, pp. 303-310; acolo se dă și inscripția de față, necomplectă însă). El venise de la Huși (v. și *Studii și doc.*, VII, p. 367, no. 11), de la 1667 (v. Melchisedec, *Chron. Hușilor*, p. 131 și urm.).

71. 6. Piatră fără inscripție, mai departe către ușă. De-asupra ei, în scrisoare nouă: «Ghedeon Mitrofan. 1655». Anul morții lui Ghedeon e greșit. Cf. *Ist. lit. religioase*, p. 164.
72. 7. Pietre fără inscripții, *ibid.* De-asupra, în aceeași scrisoare nouă: «Zosima, Dosoftei, 1602». Sînt poate cei d'întăiu egumeni, ale căror nume, cu data morții, se vor fi luat după pomelnic.
73. 8. Cruce, descrisă de Melchisedec, *Notițe*, p. 15. Ea poartă această inscripție:

сѣи крѣтъ сътвори Иисторъ Ѣрѣке великы дворникъ долинъ
земли и кнѣгинѣ его Митрофана и снѣ нх Василе и Грѣ-
горіе и Настасіа и Маріа и даде и въ новое създаніе онихъ
монасти[р]ъ Гиропотамъ, да вѣдетъ имъ памѣтъ на вѣки вѣчнѣе,
въ то же же, сеп. 4.

Adecă :

Această cruce a făcut-o Nistor Ureache Mare-Vornic de Țara-de-jos și doamna lui Mitrofana și fii lui Vasilie și Grigorie și Nastasia și Maria, și a dat-o la din-noū-zidita lor mănăstire Xeropotamul, ca să li fie în vecii vecilor ; în anul 7115 [1606], Sept. 1.»

Dintre fetele lui Ureche, Nastasia luă pe Isaia Balica, și de aceia i se și zicea în Polonia «Balyczyna». V. Barwinski, în *Prinosul Sturdza*, pp. 202, 208 și *Studii și doc.*, V, p. 378. Maria luă pe Constantin Batiște Vevelli și avu cu dînsul un fiu numit Nestor («Nestor Batiște»), dupa bunicul său. Dintr'un act din 7175 (1667), se vede că Grigorie Ureche a avut pe Alexandra, casătorită cu Chiriace Medelnicerul și pe Vasile (documentele d-rei Codrescu din Botoșani; voiți tipari acest act în *An. Ac. Rom.*). Vasile, fratele lui Grigore, avu un fiu, Nicolae, și acesta numai o fată, care luă pe Alexandru Buhuș (*Studii și doc.*, V, p. 574). Cf. și *Studii și doc.*, VII, pp. 367, 368-9, no. 6; *Ist. lit. religioase*, p. 165.

9. Altă cruce, descrisa în Melchisedec, *Notițe*, pp. 15-6. Ea poartă 74. această inscripție :

снѣ крѣстъ сѣтвори многорѣшнѣи рабъ вѣхъи Нисторъ ѿрѣке реѣ дворникъ и кнѣгинѣ его Митрофанѣ и даде ѿ въ новосѣзданкѣ своѣи монастырѣ Гьксѣ едежъ естъ храмъ стго чснаго и славнаго пророка и прѣтча крѣстѣ Іуана, в лѣт. 7311, вк. а.

Adecă :

«Această cruce a făcut-o mult-greșitul robul lui Dumnezeu Nistor Ureache Mare-Vornic și soția lui Mitrofana și a dat-o la din-noū-zidita lor mănăstire Săcul, unde este hramul sfîntului cinstitului și slăvitului prooroc și Înainte-mergător Botezatorul Ioan, în anul 7112 [1603], Octombre 1.»

Datele de la n-le 8, 9, sînt bine cetite în Bianu, *Columna lui Traian* pe 1882, p. 111.

10. Altă cruce, descrisă în Melchisedec, *ibid.*, p. 16. Ea poartă această 75. inscripție :

снѣ крѣстъ сѣтвори Гора мам(к)ака Рошкѣ вистѣаръ и кѣлѣги. Și o-ă dat la mănăstire la Săculă, в лѣт. 7311.

Partea slavonă a inscripției înseamnă :

Această cruce a făcut-o Sora, mamaca (?) lui Roșca Vistierul și calugărița..., în anul 7143 [1633-4].»

Ca mamaca nu înseamna, precum credea Melchisedec, *mama*, se vede din actul de la 24 Iulie 1634 (Bibl. Ac. Rom., doc. 80 v) privitor la Gheorghe Roșca Vistierul, la fratele sau Vornicul Vasile și la sora lor Maria, cari toți sînt arătați ca fiii *Măguței* și «nepoții» Chirinei Zbieroaia Vorniceasa. V. și *Studii asupra ist. Rom. în secolul al XVII-lea*, București, 1900, p. 50. Numele de Sora l-am găsit și aiurea; cf. și *Studii și doc.*, V, p. 27.

76. 11. Altă cruce, descrisă *ibid.*, p. 16. Ea poartă această inscripție :

СЪН КРСТЬ СЪТВОРН Н УКОСА ЕРМОНАХ ПАНСИН Н УСТА А МНСТИРЬ
ГЫКЪА, В АТО ЖРД, АЦА МАРТЬ.

Adecă :

«Această cruce a făcut-o și ferecat-o ieromonachul Paisie și a lăsat-o mănăstirii Săcul, în anul 7109 [1601], luua Mart.»

77. 12. Patrahirul Mitropolitului Varlaam, descris *ibid.*, pp. 18-9. El poarta această inscripție, cusută cu aur :

СЪН ЕПНТРАХНА СЪТВОРН ЕАРЛААМ МНТРОПОЛИТ СЪЧАВСКИН В
АТО ЖРН.

Adecă :

«Acest patrahir l-a făcut Varlaam Mitropolitul Sucevei în anul 7150 [1641-2].»

Probabil că anul e 1642, ca și la piatra de pe mormînt.

78. 13. Sacosul aceluiași, descris *ibid.*, pp. 19—20. El poartă următoarea inscripție, cusută cu litere de aur :

СЪН САКОСЪ СЪТВОРН ЕАРЛААМЪ АРХІЕПСКПЪ Н МНТРОПОЛИТ
ЕА. ЖРМС.

Adecă :

«Acest sacos l-a făcut Varlaam arhiepiscop și Mitropolit în anul 7146 [1637-8].»

79. 14. Evanghelia lui Ghedeon Mitropolitul, în care mărturisește că e din Săcul; descrisă *ibid.*, pp. 24-5. Scriitorul, Dan, ar putea fi tatăl

lui Patrașco Danolovici, compilatorul de cronograf asupra căruia v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, tabla.

15. Panaghیار. În interior, cadru de filigrană de aur; în fund, brunat pe argint : Maica Domnului și cei trei arhangheli. Amindouă discurile 80.
aș însemnarea :

СТ. МР. СЕКС. (= «sfînta mănăstire Secu»).

Pe discuri :

(a † сѣн панага[р] естѣ Алѣксандръ Коеводъ гдѣрь зема. молада.

b) 1621. A svintii mănăstiri Secului.

Traducerea inscripției a) este : «Acest panaghیار e al lui Alixandru Voevod, Domnul țerii Moldovei», — adică Alexandru Pîș.

Inscripțiile sînt în filigrana de aur. Literele fiind de formă latina, se vede că panaghیارul a fost lucrat la Veneția.

Pe din afara, de-asupra, filigrană cu două margini și opt raze cu diamante (cite șese); în mijloc, un mare smarald oval. Pe dos, numai filigrana.

16. Alt panaghیار de aur săpat, cu un foarte frumos chip al Sf. Ioan 81.
Botezătorul în mijloc. Inscripția :

сѣѣ панагѣарѣ сътворѣи ѡкова пана Нѣсторъ Хрѣнке велики
дворникѣ долнѣѣ земаи ѣ даде ѡ въ своихъ мѣстѣхъ глаголаша
Гькѣда, идеже естъ храмъ ѡсакновѣена чстѣнна главѣи стѣ. Івана
крѣстѣла.

Adecă :

«Acest panaghیار l-a făcut și ferecat dumnealui Nistor Ureache Mare-Vornic de Țara-de-jos și l-a dat la a sa mănăstire, anume Săcul, unde este hramul Tăierea cinstitului cap al Sf. Ioan Botezătorul.»

Înnăuntru sînt săpate în aur chipurile Maicii Domnului și ale celor trei arhangheli.

17. Aier, cu această inscripție :

82.

сѣи двѣрь вѣотѣлесное погребѣние гдѣ вѣлѣи спасъ нашего Іс
Хъ сътвори рабѣи вѣлѣи пана Нѣсторъ Хрѣнке велики дворникѣ

ДОЛНѢИ ЗЕМЛИ И КНѢГИНѢ ЕГО Митрофана и ДАШѢ ЕГО ДАРЬ
БТЕН ВЪ НОВОСЪЗДАНАА УНЫХЪ МОНАСТІРА СВОЕИ, ГА[АГОЛ]ЕМАА
ГЬКОУА, ІДЕЖЕ ЕСТЬ ХРАМЬ ШСЬКНОВЕНІЕ ГЛАВНІ СТОИ СЛАВНАГО
ПРРКА И ПРТЧ. И КРСТАѢ ГСѢ ІУАННА, РАДНІ СПЕСЕНІА СВОИХЪ ДШЬ
И РОДИТЕЛЕИ НХЪ И ЧДОМІ НХЪ, ВЪ ДНЫ БЛАГОЧЕСТЫВАГО И ХРСТО-
ЛЮБИВАГО ГСПНА НАШ[Е]ГО ІУ ГИМЕУНА МОГНАВЪ КОЕВОДЫ, ГСПРѢ
ЗЕМЛИ МОЛДАВСКАГО, ВЪ АТΩ ΧΡΣΙ, ΜΑΗ.

Adecă:

«Această dveră, anume îngroparea cu dumnezeiescul trup a Domnului Dumnezeu și Mintuitorului nostru Isus Hristos, a făcut-o robul lui Dumnezeu dumnealui Nistor Ureache Mare-Vornic al Țerii-de-jos și doamna lui Mitrofana și au dat-o ca dar blagocestiv la mănăstirea lor cea din nouă zidită, Săcul, unde e hram tăierea capului sfintului slăvitului prooroc Ioan și Îna-
inte-mergător și Botezător, pentru mîntuirea sufletelor lor și ale părinților lor și ale fiilor lor, în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domnul nostru Io Simion Moghilă Voevod, Domnul țerii Moldovei, în anul 7116 [1608], Maiă.»

Data de an nu e greșită, pentru motivul că Simion-Vodă a murit în 24 Septembrie 1607. De sigur că lucrătoarei aierului i s'a dat, la Constantinopol, inscripția, cuprinzînd și numele Domnului, dar că lucrul s'a mîntuit abia în 1608.

Același aier poarta și o inscripție grecească:

‘Ο παρών ἅγιος καὶ ἱερός ἐπιτάφιος ἐτελείσθην διὰ τὴν ἱπομὴν (sic) τοῦ τιμιωτάτου ἄρχοντος κὴρ Νέστορος Οὐρέκι Μεγάλου-Βορνίκου πάσης Μολδοβλαχίας καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μητροφάνας, καὶ ἀφιερῶθη εἰς τὸ μοναστήριον ἅγιον τὸ καλούμενον Σέκουλ, σπουδῇ κ'ἐπιμελεία, διὰ χειρας Φιλοθέης μοναχ. ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ἔτ[ε]ι Χοῦ αχχ, ἰνδ. α. Κωστο... ρωμη κυρίτζη Ἰωννάκη.

Adecă:

«Acest sfînt epitaf s'a făcut cu cheltuiala prea-cinstitului boier dumnealui Nestor Ureche, Marele-Vornic a toată Moldova, și a soției lui, Mitrofana, și s'a închinat la sfînta mănăstire ce

se zice Secul, cu sîrguință și îngrijire, prin mîinile Filoftei monahiei, la Constantinopol, în anul de la Hristos 1608, indicția întâiu: Costo... romi chirigi Ianachi.»

Indicția e greșită.

XX.

Mănăstirea Bistrița (din Moldova).

1. Inscricția de de-asupra ușii de intrare, strămutată acum puțin 83. mai sus :

ИЗВОЛЕНІЕМ ѡТЦА И ПОСПѢШЕНІЕМ СНА И СВѢРШЕНІЕМ СТО ДХА
СЪЗДА СЯ СЯН ЦРКОВЬ ѡТ БИСТРИЧЬСКОГО МОНАСТЫРЬ, ИДЕЖЕ ЕСТЬ
ХРАМЪ СЧЕНІЕМЪ ПРѢСТѢНЪ И ПРѢБЛАГЕНІЕМЪ ВЛАДЫЦЫ НАШЕЙ БЦИ И
ПРЕПОДѢНЪ МАРІИ ВЪ ДНИ БЛАГОЧЫСТИВАГО И ХРСТОУБЕНВАГО
ГДА НАШЕГО Іѡ АЛЕЃАНДРА ВОЕВОДИ БЖІЕЮ МАСТІЮ ПІДРЬ
ЗЕМАН МОЛДАВСКОИ, СНА БОГДАН ВОЕВОДИ, ВЪ ЛѢТО СЕМОТИ-
САРННОЕ И ЃВ ТЕКЖІРЕЕ ЛѢТО, МІСЦА МАНА КС ДНИ.

Și în Melchisedec, *Notițe*, pp. 60-1.

Adecă :

Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfin-
tului Duh s'a zidit această biserică din mănăstirea Bistriței,
unde este hramul Adormirii precistei și prea-binecuvîntatei stă-
pine a noastră Maica Domnului și pururea-Fecioara Maria, în
zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domn al nostru
Io Alexandru Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn țerii Mol-
dovei, fiul lui Bogdan Voevod, în anul șapte mi 62 [1554]
curgător, în luna lui Maiu 26 de zile.»

2. În camera ctitorilor, la dreapta, mormînt înalt, cu laturea de 84.
cătrel mijlocul bisericii minunat săpată gotic. Aici s'a îngropat de sigur
și Alexandru-cel-Bun, ctitorul, și Alexandru fiul, numit după acest
strămoș, al lui Ștefan-cel-Mare. Acest noș Alexandru muri în 1496
(Bogdan, *Cronice inedite*, p. 58). Pe părete se vede chipul Doamnei
Maria (a lui Ștefan) și al lui «Alexandru-Vodă, fiçoru lu Ștefan Vvd,
care aș murit în oaste» (scrisoare mai nouă).

85. 3. De-asupra mormîntului s'a așezat însă piatra celui din urmă ce a fost cuprins în el, cu următoarea inscripție :

СЪН ЕСТ ГРОВЪ РАБА ВЖІА КНЕЖНА ГОСПОЖДА СТЕФАНЪ ВОЕ-
ВОДА, ГПАРЬ ЗЕМАН МОЛДАВСКОН, И ПРѢСТАВН СѦ ЕѦ В ЛТѢ 73Н,
МІСЦА НШЛІА А ДНѢ, ВЪ НЕД.

Adecă :

«Aceasta e groapa roabei lui Dumnezeu Cneajna Doamna lui Ștefan Voevod, Domn al țerii Moldovei, și a murit ea în anul 7050 [1542], luna lui Iulie 31, într'o Duminecă.»

În 1542 1-iulie a căzut însă într'o Sîmbătă; poate decî ca ar trebui să se iea : 1543.

Cneajna, moartă în 1542-3, nu poate fi soția lui Ștefăniță-Voda, care a ținut pe Stana fiica lui Neagoe Basarab, călugărită ca Sofronia și îngropată în mănăstirea Argeșului, la 8 Februar 1531 încă ([Tocilescu,] *Curtea-de-Argeș*, p. 47). Ștefan al lui Petru Rareș era pe atunci un copil. Decî rămîne că această Cneajă a fost Doamna nenorocitului Ștefan Lăcustă, ucis de boieri. Ea avuse doi fii, Alexandru și Ștefan (*Studii și doc.*, VI, p. 615, nota 1). Cneajna se chemase și fata, moarta în 1479, a lui Alexandru-cel-Bun (v. a mea *Istoria lui Ștefan-cel-Mare*, pp. 181, 201). Petru Rareș avu marinimia de a îngropa în mănăstirea domneasca a Bistriței pe văduva omului care-l înlocuise în 1538. Poate iarași — ba încă e foarte probabil — că această Cneajă sa fi fost îngropată în mormîntul soțului ei, căci acesta, de și-și zicea fiul lui Ștefan-cel-Mare», era fiul lui Alexandru cel mort în 1496 și îngropat în acest mormînt. Disparația pietrei lui Alexandru I-iul și a lui Alexandru fiul lui Ștefan (puse amîndouă de Ștefan-cel-Mare) se va fi întîmplat la înmormîntarea pripită a lui Lăcusta, asasinat. Petru Rareș nu va fi avut grijă să puie o piatră *acestuia*.

Un călugăr, mort în 1831, s'a oploșit supt mormîntul acesta mare și tragic. Inscripția de pe piatra lui nu merită să fie reprodușă.

86. 4. În aceeași cameră, în stînga, e mormîntul, aproape plan, al Doamnei Ana, Doamna lui Alexandru-cel-Bun. Piatra poarta această inscripție :

ІѦН СТЕФАН ВОЕВОДА, ВЖНО МАСТІЮ ГПДР ЗЕМАН МОЛДАВСКОН,
СНѢ БОГДАНА ВОЕВОДЫ, ШРАСИ СЪН ГРОВЪ ГДЖЫ ІѦНЫ ГДЖА
АЛЕЖАНДРА ВОЕВОДЫ МАТЕРЫ ІѦІА ВОЕВОДѢ, ИЖЕ И ПРѢСТАВНѢ
ІѦНА КЪ ВѢЧНЫМЪ ШЕНТѢЛЕМЪ В ЛѢТ 73СЦКЪ, МІСЦА НОМ. В.

[Pe lungul pietrei, jos:]

при игуменѣ попа Григоріа.

Adecă:

«Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, înfrumuseță această groapă Doamnei Ana, Doamna lui Alexandru Voevod, mama lui Ilie Voevod; care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în anul 6926 [1418], luna Novembre 2.

[S'a pus piatra,] fiind egumen popa Grigorie.»

Pe piatră sînt săpături la mijloc și rosete la colțuri.

Cf. *Studii și doc.*, VI, p. 626 și *Ist. lit. rom. în sec. al XVII-lea*, II, p. 533 nota 4.

Astăzi sînt încredințat că în vremea lui Alexandru-cel-Bun se începea anul la 1-iulianuar, deci Ana-Neacșa a murit în 1418. Cf. însă Wickenhauser, *Moldawitza*, p. 59, unde într'un act din 1415 al lui Alexandru se zice că Ana era moartă. Cetitorul va fi înlăturat greșala de tipar «1427» în loc de 1417 din *Studii și doc.*, trecută și în *Ist. lui Ștefan-cel-Mare*, p. 28.

5. În pronaos, la mîna dreaptă:

87.

съи гробъ Ивашко великыи дворникъ отъ владшкѣи земли: приключисъ приѣхънѣа въ ѡнѣдѣрско земли и прѣнти на богданско земли; егда бысѣ срѣдъ плании, паде на нѣ съмрътъ врьзо, и достиже до села Бѣльтеини, и тамо прѣстави сѣ, и Петръ Воеводъ, възма тѣло его и погребенъ бысѣ въ монастырь Бѣстрицъ, еже естъ храмъ прѣстѣни ѡспеніеи бѣи; и при игуменѣ кѣр Анастасіе, мѣстѣ. декемвриѣ къ днѣ, лѣто 7347; вѣчна емоу паметъ.

Adecă:

«Aceasta este groapa lui Ivașco Marele-Vornic din Țara-Românească. I s'a întîmplat să pibegească în Țara Ungurească și să treacă în țara Moldovei. Cînd a fost dincoace de munți, a căzut moarte năprasnică asupra lui, la satul Bălătești, și acolo a murit. Și Petru Voevod a ridicat trupul lui și l-a îngropat în mănăstirea Bistriței, unde e hramul Adormirii Maicii Domnului.

Și fiind egumen chir Anastasie, în luna lui Decembre 20 de zile, în anul 7093 [1584]; veșnica lui pomenire.»

Ivașcu Golescu e un foarte cunoscut boier muntean, mîna dreaptă a Domnilor din familia Mirceștilor, Alexandru și Mihnea, căruia i-a fost ca un epitrop. El ajunsese firește la cele mai înalte trepte de boierie, fiind Mare-Logofăt și Mare-Vornic. Venirea ca Domn, în 1583, a lui Petru Cercel, dintr'un neam dușman stăpînilor săi, îl sili să fugă. Fără să mai aștepte pe Cercel, Ivașco trecu în Ardeal. La 2 Iulie averea lui era dusă prin Țara Bîrsei. Pe la sfîrșitul anului el se afla în satul săsesc Hölzdorf (Heltia) și Brașovenii îi trimeteau acolo 150 de lămîi pentru postul Crăciunului, vin de Malvasia, jimble, portocale, strafide și smochine (Socotelile Brașovului, în Hurmuzaki, XI, p. 825-6). În Ianuar 1584, el intra în Brașov și era cinstit cu jimble, carne, pește proaspăt și sărat, ciuperci, mazăre și vin, stînd la Diess Maurer. El avea cu dînsul nu mai puțin de 62 de oameni și se ducea și venia, uneltind poate ceva. Apoi el plecă, și în Februar trimete la Brașov întîi un credincios al lui, cu cinci oameni; la 12 ale lunii însă, iată-l iarăși în cetate, cu Ștefan și Gabriel Báthory, într'un mare alaiu de 140 de oameni care umplu de durere pe strîngătorii Sași, siliți să-î ție cu locuință și tain. Chemat de Petru Șchiopul, unchiul lui Mihnea-Vodă, Ivașco părăsi în sfîrșit Ardealul spre sfîrșitul anului 1584, apucînd drumul prin Secuime. Satul Bălotești, unde-l prinse moartea, e în județul Putna, la ieșirea din munte. Petru, care nu-l putu găzdui și răsplăti pentru desăvîrșita lui credință, îi dădu măcar îngroparea de cinste în mănăstirea domnească a Bistriței.

88. 6. În pronaos la stînga, piatră cu acest început de inscripție :

съи гробъ строен и сътворен повелѣніемъ пана Ѣрѣке Нестор
келника дворяника доанѣи земли.

Adecă :

Această groapă s'a gătit și făcut din porunca dumisale lui Urea-che Nestor, Marele-Vornic al Țerii-de-jos.»

Nu știu deci pentru cine a fost gătit mormîntul. Data o putem fixa însă. Nestor ajunsese Vornic de Țara-de-jos în 1595 (Orășanu *l. c.*, p. 44). În 1601 mănăstirea sa, Săcul, era gata și el avea unde să-și îngroape morții. Între aceste două date trebuie să se așeze săparea inscripției din Bistrița.

89. 7. În stînga pridvorului, piatră cu această inscripție :

съи камен сътвори и сѣрши прѣвсиренаго отца нашего кѣр
Аѳанасіе архіепскіи и митрополит Сѣчавскіи на свои гроб,
иже прѣстави въ дни благочестиваго гспдрѣ Іоу Александрѣ
Воеводѣ в лѣт 7301, мѣца юл. гї днѣ.

Адеcă :

«Această piatră aŭ făcut-o și înfrumusețat-o Preasfintului pă-
rintelui nostru Atanasie, Archiepiscop și Mitropolit al Sucevei,
pe groapa lui, care a răposat în zilele blagocestivului Domn Io
Alexandru Voevod, în anul 7140 [1632], luna lui Iulie în 13 zile.»

Pentru Mitropolitul Atanasie, v. *Ist. lit. religioase a Romînilor*, p. 127.

8. N'am mai găsit piatra episcopului Metodie mort în 1504, tipărită, ca 90.
și celelalte, de Melchisedec, *Notițe*, — p. 65. Mă îndoiam chiar dacă cetirea
lui Melchisedec e exactă în ceia ce pomenește numele și data morții.

Un decalc păstrat la Academia Romîină m'a făcut să pot da urmă-
toarea lectură:

по [рăсăтурă а треі литере; la Melchisedec: покон] съ праре[А]-
ными раб своего епископа Сѹлемеѳа, и сего вселѣи въ дом своѣ
яко прц.; прѣзрѣ емѣ всѣхъ сѣгрешениѣ, волаи и неволаи, и всѣхъ...
иже; 7301, мѣца март кѣ днѣ.

Адеcă :

«Pomenește cu dreptii pe robul tău episcopul Simion și sălăș-
luiește-l în casa ta, ca un prea-îndurat (?), trecîndu-î cu vederea
toate păcatele, și cele de voie și cele fără de voie, și toate...;
7072 [1564], luna lui Mart, 25 de zile.»

Simion, poate episcop de Roman, nu e cunoscut altfel. Monogramele,
și rugăciunea de la mijlocul pietrei arată că el a murit în schimnicie.

9. Inscripția de pe clopotnița lui Ștefan-cel-Mare:

91.

БЛОГОЧЕСТИВІИ И ХУЛОБИВІИ ІВАНЪ СТЕФАНЪ ВОЕВОДА ВЖІЮ МАСТІЮ
ГПДРЪ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОН, СНЪ БОГДАНА ВОЕВОДА, СЪЗДА СІА КЛО-
ЮТНИЦА И ЦРКВЪ ВЪ НЕИ СЪТОРИ ВЪ ИЛІѢ СТО ЛИНИКА ІВАНЪ
НОВАГО ВЪЛОГРАДСКАГО ВЪ МОЛБЖ СЕБЕ И ГДЖИ СВОЕИ МАРИИ И
ЧЛДМЪ ИХЪ, В ЛѢТ 733, ВЪ ТОЖЕ ЛѢТО И СЪВРШЕ, МѢЦА СЕН.
Гї ДНѢ.

Adecă:

«Blagocestivul și de Hristos iubitorul Ion Ștefan Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, a zidit această clopotniță și biserică așeză într'însa întru numele Sfîntului mucenic Ioan cel Noû din Cetatea-Albă, pentru rugăciunea sa și a Doamnei sale, Maria, și a copiilor lor, în anul 7006 [1498], și tot în anul acela le-a și săvîrșit, în luna lui Septembrie 13 zile.»

92. 10. Inscriptia de pe clopotul de aici; după Melchisedec, p. 66:

Іѡ Ѣтефан Коевода вѣією мастію гпдр земан молдавскон,
снѣ богдана Коеводи, сътвори снѣ камбанѣ в лто #зв, юліа
кѣ, гдѣа своего в лто л и ѡсмо текыіеѣ.

Adecă:

«Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, a făcut acest clopot [=campana; obișnuit e **КНМБАЛЪ**, ca la Galata] în anul 7002 [1494], Iunie 25, în anul al treizeci și optulea curgător din Domnia sa.»

Deci clopotul a fost dăruit Bistriței înainte de a se face clopotnița. Poate că Ștefan s'a gândit la clădirea acesteia pentru că turnul bisericii nu putea primi o astfel de povară.

93. 11. Pe acest turn de clopotniță sînt zugrăviți: Petru Rareș, în haine roșii cu aurării: «Petru Rareș VV.» și Ștefan în haine verzi cu biserica pe palme: «Ștefan VVod cel Mare, tictor» (*sic*). Apoi Elena Doamna [Rareș] în verde și Maria Doamna [lui Ștefan] în roșu. Reinnoirea zugrăvelei s'a făcut însă abia în 1849.

XXI.

Mănăstirea Bisericană.

94. 1. De-asupra ușii de intrare:

Acastă sfă[n]tă biserică ce se prăznuește Buna Vestire, fiindu întâi zidită de Ștefan-Vodă sin Bogdanu-Voda, di[n] leatū 7020 [1512; deci Ștefăniță], și fiindu învechită și pornită spre răsipire, s'aū prefăcutū din timilie de iznoavă cu agutorul și mila lui Dumnezeu prin osirdia și cheltuela ctitorilor, în zililea luminatul[ui] D[o]mnul nostru Cos-

tantin Dimitrie Moruzu Voevoda, prin silința și ostenala erămonabului Ioil egumen de BisericanȚi; let 1786, Iun. 20.»

Pomelnicul cel noȃ al Bisericanilor îl voiȃ tipări în *An. Ac. Rom.* Cel vechiȃ a fost publicat de d. Gh. Ghibănescu, în *Uricariul*, XXIII, p. 309 și urm.

XXII.

Biserica din BrusturȚi (T.-NeamȚ).

Pe un mormȃnt (după un decalc de N. Beldiceanu, la Ac. Rom.): 95.

Aăastă piază aȃ înfrumșetă-o dumneaei cucoana Mariia pentru pomenirea Capitanului Toma Moȃoc, soȃul dumisale, care s'aȃ mutat către veaănicile lăcașurȃ și s'aȃ îngropat aiă, 7299 [1791], Mai 3.

Moȃoceșȃ din NeamȚ sȃnt deosebiȃ de cei din Ț. Botoșani, pentru cari v. *Doc. Callimachi*, tabla.

XXIII.

Biserica din Războieni.

De-asupra ușȃ de intrare (după un decalc la Ac. Rom.): 96.

ВЪ ДНИ БЛАГОЧСТИВАГО И ХСТОЛЮБИВАГО ГСДНЬ ІѠ ГТЕФАН
БОВЕВДЪ БЖІЕЮ МЛАСТІЮ ГСПДРѢ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОН СНА БОГДАНА
БОВЕВДИ, В ЛТО 7344, А ГСДВА ЕГО .К. ЛѢТО ТЕКЫРЕЕ ВЪЗДЕН-
ЖЕСТ СНАНИ МАХМЕТ ЦРЬ ТѢРСКІИ СЪ ВЪСѢЛИ СВОИЛИ ВЪСТОЧ-
НИЛИ СІЛАЛИИ, ЕРЕЖЕ И БАСАРЛЕ БОВЕВОДА НАЗВАНИ ЛАЇУТА ПРИДЕ
СЪ НИЛИ, СЪ ВЪСѢА СВОЕА ВАСАРАВСКОА ЗЕМЛЕА, И ПРІИДОША ПЛѢ-
НИТИ И ПРѢАТИ ЗЕМЛЮ МОЛДАВСКОЮ, И ДОНДОША ДО ЗДЕ НА
ЛѢСТО НАРИЦАЕМОЕ БѢЛИ ПОТОК. И МЫ ГТЕФАН БОВЕВОДА И СЪ
СНОМ НАШИЛИ АЛЕЃАНДРОМ ИЗДОХОМ ПРѢД НИЛИ, ЗДЕ И СЪТ-
ВОРИХОМ СЪ НИЛИ ВЕЛИК РАЗВОИ, МІЦА Ю. КС. И, ДОПѢИРЕМ
БЖІЕМ, ПОВѢЖДЕНИ ВЫША ХРСТІАНЕ УТ ПОГАН, И ПАДОША ТѢ

многое множество въ молдавскихъ воехъ. Тогоже и Татары сдариша землю молдавскую въ той страни. Того ради благопроизволи Іоу Стефанъ Воевода благоимъ своимъ произволеніемъ и създа съи храмъ въ имѣ архистратига Михаила и въ молве себѣ и гсжди своей Маріи и сномъ своимъ Александръ и Богданъ, и въ пометъ и въ задше всѣхъ православныхъ хрстіанъ иже потрѣбнвшихъ, в лто 734, а гства его лѣто .м. текуще, мца ное. н.

Inscripția s'a tipărit, cu un lung studiu lămuritor, de Melchisedec, în *An. Ac. Rom.*, VII, p. 171 și urm.

Traducerea e aceasta :

«În zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domn Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, în anul 6984 [1476], iar al Domniei lui al douăzecelea curgător, ridicatu-s'a puternicul Mahmet Împăratul turcesc cu toată puterea sa răsăriteană, încă și Basarab Voevod, căruia i se zicea Laiot, a venit cu dînsul, cu toată țara lui băsărăbească, și au venit să prade și să iea țara Moldovei, și au ajuns până aici, la locul ce se zice Păriul Alb. Și eu Ștefan Voevod și cu fiul meu Alexandru ieșit-am înaintea lor : unde am și făcut mare război cu dînșii, în luna lui Iulie 26, și cu voia lui Dumnezeu, au fost biruiți creștinii de către păgîni, și au căzut acolo mulțime mare dintre ostașii Moldovei. Tot atunci și Tatarii au lovit țara Moldovei din ceia parte. Drept aceea, a binevoit Io Ștefan Voevod cu buna sa vrere și a făcut acest hram întru numele arhistratigului Mihail, și pentru rugăciunea sa și a Doamnei sale Maria și a fiilor săi Alexandru și Bogdan și pentru pomenirea și de sufletul tuturor binecredincioșilor creștini cari au perit aice ; în anul 7004 [1496], iar al Domniei sale al patruzecelea curgător, luna lui Novembre 8.»

Biserica e din același an cu cea de la Păpăuți, ceva mai nouă decît cele de la Hîrlău și din Vaslui, în ultima perioadă, bogată în fundații, a vieții lui Ștefan. Ea, împreună cu cea din Bădăuți, reprezintă tipul bisericilor făcute pentru pomenirea unei lupte, celelalte multe ctitorii ale lui avînd numai scopul de a pune la îndămina Domnului, ce-și schimba neconținut reședința, o biserică unde să asculte slujba (Vasile

Lupu, fugar în codrii de la Șcheia din Vaslui, a făcut îndată acolo o biserică de lemn, care se păstrează și până acum). Împreună cu cea din Baia, ea se află chiar pe locul unde au murit ostașii moldoveni, luptându-se. Ca și în inscripția de la Bădăuți, se dă și porecla sa — numele înainte de Domnie al răului vecin din Țara-Românească. — Din inscripția de față se vede că în «Valea-Albă», numele obișnuit al cîmpului de luptă din 1476, *vale* are înțelesul, păstrat și astăzi la munte, de *rîu*.

XXIV.

Mănăstirea Slatina.

1. La ușa de la casele domnești (și după un decalc de N. Beldiceanu): 97.

съи изъворъ и съ фѡн... ѡ съте[орн]... Алексѣандръ Воевода, сынъ Богдана Воевода, бжю матню господарь земли молдавской; в лѣт 7334 пис.

Adecă:

«Acest izvor și cu fîntîna (?) le-a făcut Alexandru Voevod, fiul lui Bogdan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei; la anul 7069 [1561] s'a scris.

Deci casele domnești sînt din același timp aproape cu mănăstirea, începută la 1553, urmată la 1557 și sfințită la 1559 (*Doc. Bistriței*, I, pp. LIII, LVII).

2. Inscripția de de-asupra intrării laterale, în față cu aceste case, a 98. bisericii (după un decalc de N. Beldiceanu):

[ИЗВОЛЕНІЕМЪ ШЦА И СЪ ПОСПѢШЕНІЕМЪ СНА И СЪВРЪШЕНІЕМЪ СТО ДУХА СЕ АЗ РАВЪ ГНѢСКИМЪ ПОКШНЫМЪ ВѢРНИ Алексѣандръ Воеводъ съ госждемъ своимъ Рожданъ и съ благодарованиями егъшдрасль: Бѡгданъ, Іѡнъ, Петро и Костантъино, нача създати храмъ въ илмъ прѣображеніе гдѣе в лѣтѣ 7334.

[La mijloc]:

сѣи каменъ съставенъ при игѣментѣ ермонахъ Нилъ, в лѣтѣ 734, мѣсца ап. и.

Adecă :

«[Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfințitului] Duh, adecă eŭ robul lui Dumnezeuŭ răposatul întru credință Alexandru Voevod, cu Doamna sa Ruxanda și cu de Dumnezeuŭ dăruitele lui odrasle : Bogdan, Ioan, Petru și Constantin, a început a zidi hram întru numele Schimbării la față a Domnului, în anul 706[9] [=1561].

Această piatră s'a pus în zilele egumenului Nil, în anul 7090 [1582], luna April [8].»

Ar fi ciudat ca Lăpușneanu, ctitorul Slatinei, să nu-și fi încununat lucrarea puind de-asupra ușii de intrare inscripția amintitoare. Felul în care e redactată însă inscripția lui Nil, citarea fiilor Domnului în altă ordine decît cea cuvenită ar dovedi că înainte de piatra de astăzi n'a fost alta care să se fi pierdut. Piatra de mormînt pe care acest Nil și-o gătise sieși se păstrează încă (v. mai departe). — Din inscripție se mai vede că, dintre fiii lui Lăpușneanu, amintiți într'un act publicat în Hurmuzaki II ¹, p. 532, numai Bogdan, Ioan, Petru și Constantin erau legitimi, și nu și Ilie și Ștefan. Actul citat trebuie să fi fost adus (sau plămuit) de Ilie, care a rătăcit prin Imperiu. Din hrisoavele lui Alexandru se vede că Petru era mai mare decît Ioan. Ioan (Ionașco) trece însă une ori înaintea celorlalți copii. Nil a uitat pe Mihail, care a trăit și supt Bogdan Lăpușneanu, fratele său. V. *Prețendenți domnești*, p. 9, nota 1.

3. Chipurile ctitorilor :

Alexandru, Constandin [fiu mort; de vîrstă fragedă], Anastasia [mama lui Alexandru?], Roxanda [Doamna], Theofana [fică], Bogdan [fiu; înfățișat mare de vîrstă], Petru [fiu mai mic], Theodora [fică], Ionașcu [fiu], Mărica [fică; toate fetele sînt mici de vîrstă].

Acești copii și alte fete, Cneajna, Anghelina și Trofana (nu Tofana), se întîlnesc și în pomelnicul de la 1793 al Pingăraților, cea de-a doua ctitorie a Lăpușneanului, începută a se clădi la 1560; *Doc. Bistriței*, I, p. LX (Tocilescu, *Raport*, p. 75).

Toți ctitorii sînt îmbrăcați în haine de brocard de aur. Lăpușneanu apare bătrîn, cu barbă albă. Chipul său măcar ar trebui neapărat să fie copiat.

¹ Această parte lipsește în decalcul lui Beldiceanu. Pentru a-l completa, am recurs la *Dicț. jud. Neamțu* de Serafim Ionescu. Neavînd scară la îndemînă, n'am putut vedea singur inscripția.

4. Pe un mormînt boltit, în dreapta pronaosului, de marmura roșie albă, cu două frumoase capitele corintice și doua rînduri de flori de acant, se cetește :

сын гровъ ѡбраси Іоу Алексѣандръ Воевода дѣиери своеи Теофанѣи, еже и прѣстави сѧ къ вѣчнѣи ѡбители, в лѣт 7330.

Adecă:

«Această groapă a făcut-o Io Alexandru Voevoda fiiceii sale Teofănei, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri, în anul 7069 [1560-1].»

Deci Tofana e deosebită de Trofana.

De maritarea Trofanei se vorbea în Polonia la 1583 (Hurmuzaki, XI. p. 151). Ea iscălește așa: Trofana («Trophanna», în polonește) linga Marica în 1598 (Hurmuzaki-Bogdan, I, p. 474). Pentru Trofana în 1592, v. *Relațiile cu Lembergul*, p. 92 și urm. În actele citate i se zice Trofana Despothowna, magnifici Petri dispote Allexandrowic, Palatini Moldaviae, soror germana. În acest mormînt s'ar fi pus apoi — se zice — și Alexandru-Voda (Ureche, p. 222), mai apoi și Mitropolitul Veniamin, dezgropat daunăzi.

5. Pe piatră de mormînt în păretele din dreapta, la contrafort : 100.

ЗДЕ ЕСТЬ ГРОВЪ НДЕЖЕ ЛЕЖИТ РОБЪ ВЖИИ ЕРМОНАХ Нил игуменъ, иже прѣстави сѧ къ вѣчнѣи ѡбители, в лѣт 73—, мсц.

Adecă:

«Aici este groapa unde zace robul lui Dumnezeu iermonahul Nil igumenul, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în anul — 700 —, luna --.»

Această inscripție nu dovedește că lui Lăpușneanu i se datorește numai zidăria de astăzi a Slatinei, și, că pe acest loc era și mai înainte o mănăstioară sau un schit. Eftimie, cronicarul lui Lăpușneanu, arată că mănăstirea s'a făcut din nou în Valea-Sacă, între satele Corlătești și Todirești, unde s'a împiedecat calul Domnului și l-a trîntit în apa Moldovei. Întăiul egumen al Slatinei a fost Iacob Molodeț. Cf. Bogdan, *Cron. moldovenești înainte de Urechidă*, pp. 170-1.

Nil își gătise de înainte piatra, lăsînd în alb data morții.

6. Pe o piatră de mormînt, după un decalc incomplet, de N. Bel-diceanu (eu n'am mai găsit acea piatră): 101.

съи гроб сътвори и окраси гснжда Рождѣнда дщери своєю...
[еже и прѣстави съ къ вѣчнѣи шенѣи] въ лѣт 7307.

Adecă :

«Această groapă a făcut-o și înfrumusețat-o Doamna Ruxanda ficeii ei — [care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri] în anul 7073 [1565-6].».

N'aș crede că moarta (al cărei nume nu se află în decalc) era o fată a Ruxandei singure, cu întâiul ei bărbat (Ioan-Vodă Joldea). Dintre fetele Lăpușneanului, ale căror chipuri se văd la Slatina, Teofana e în mormîntul de supt no. 4; pe Mărica o găsim și pe vremea lui Aron-Vodă. Rămîne deci că avem mormîntul Domniței Teodora, născută îndată după Petru (v. *Pretendenți Domnești*, pp. 46-7).

102. 7. Pe o piatră de mormînt (aceiași observație ca la no. 5):

[съи гробъ ест монахъ] Пахоміе, иже и прѣстависъ въ здѣшнѣго животъ къ вѣчнѣи шенѣи и погребенъ бысть здѣ въ новѣи своемъ създаніи въ лѣт 7308, мѣца май е.

Adecă :

«[Această groapă este a monahului] Pahomie, care s'a strămutat din viața de aici la veșnicele lăcașuri și a fost îngropat aici în ctitoria lui cea nouă, în anul 7076 [1568], luna Maiu 5.»

Călugărul Pahomie — călugăr de frica Jadului — e însuși Alexandru Lăpușneanu, cruntul ctitor al frumoasei mănăstiri. Din această piatră — pe care eu n'am mai văzut-o — se cîștigă și data precisă a morții lui. Ea concordă foarte bine cu arătările documentelor: în adevăr, la 23 Maiu, Bogdan, fiul și urmașul său, scrie cea d'întăiu a lui scrisoare către Bistrițeni (*Doc. Bistriței*, I, p. LXX).

103. 8. Piatră de mormînt (aceiași observație ca la no. 5):

съи гробъ сътвори и окраси панъ Апостолакіе колмс великий и кнѣгинѣ его Кнѣжна прѣвъзлюбленомъ своемъ ихъ снъ Дмитрашко, иже прѣстависъ къ вѣчнымъ шенѣемъ въ лѣт 7371, мѣца сен. кс.

Adecă :

«Această groapă a făcut-o și a împodobit-o dumnealui Apostolachie Comisul cel Mare și doamna lui Cneajna prea-iubitului lor fiu Dumitrașco, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în anul 7110 [1601], în luna lui Septembrie 26.»

Acești boieri fac și daruri Slatinei (v. Serafim Ionescu, *l. c.*, p. 312), la 23 April 1597 (Apostolachi fiind și atunci fost Comis). El e de sigur acel boier care luă în căsătorie la 31 Ianuar 1569 pe Domnița Cneajna, fata lui Alexandru Lăpușeanu (*Pretendenți domnești*, pp. 46-7). Cneajna nu era poate fiica Ruxandei (căsătorită în 1552), pentru că n'o găsim între ctitorii Slatinei.

9. Pe o piatră de mormînt (aceiași observație ca la no. 8):

104.

СНН ГРОВЪ СЪТВОРН ПАНЪ НИКОЛАЕ МОГЪЛДА ВЕЛ ЧАШНИК СНО
СРЕДЕМЪ КАСНАЕ ВНЕ ФТОРН ПОСТЕЛНИК ВЪ ДНИ ІО ГЕОРГІЕ ШЕ-
ФАН ВОЕВОД, И ПРЕСТАВНІС И ПОГРЕБЕН ВЫСТ ЗДЕ, В ЛѢТЪ 7167,
МЦА СЕН. КД.

Adecă :

«Această groapă a făcut-o dumnealui Nicolae Mogăldia Mare-Păharnic fiului său Vasilie, care a fost al doilea Postelnic, în zilele lui Io Gheorghe Ștefan Voevod, și a răposat și s'a îngropat aici, în anul 7167 [1658], luna lui Septembrie 24.»

Acest Nicolae Mogildea e arătat ca văr cu Vasile Hatmanul fratele lui Gheorghe Ștefan și decî cu acesta însuși. Fiul său Vasile purta numele Hatmanului. Despre tatăl său Mogildea, care luă parte la conspirația din 1653 contra lui Vasile Lupu, se spune că era unchiu al lui Gheorghe Ștefan. V. *Studii și doc.*, V, pp. 580-1.

10. Pe o piatră de mormînt (aceiași observație ca la no. 5):

105.

СНН ГРОВЪ СЪТВОРН И ШРАСН ПАН ІУАН ГОЛОМОН ВЕЛИКІН ВНС-
ТЕРНИК ДИЩЕРН СВОЕН ПРИНЦЪ, ИЖЕ ПРЕСТАВНІС КЪ ВЪЧНЫМЪ ОБИ-
ТЕЛЕМЪ В ЛѢТЪ 7200, МЦА АВГСТ. 17.

Adecă :

«Această groapă a făcut-o și înfrumusețat-o dumnealui Ioan Solomon Marele-Vistier fetei lui Irina, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri, în anul 7200 [1692], luna lui August 17.»

Ioan Solomon era fiul lui Solomon Bîrladeanul (iar acesta fiul lui Bîrladeanul din sec. al XVI-lea) și al Aniței Logofeteasa. V. *Studii și doc.*, V, pp. 92, 95. Solomon nu mai traia în 1677 (*ibid.*, pp. 90-1, no. 66), dar îl găsim încă la 1672 (*ibid.*, p. 89, no. 61). În 1668 era încă Vornic-Mare (*ibid.*, p. 88, no. 55), apoi a fost și Mare-Logofăt. Solomon se ținuse totdeauna de casa lui Gheorghe Ștefan, cu care va fi fost înrudit prin Mogilde, care și el arată a fi fost ruda, prin femeii, cu Lăpușnenii. V. *Studii și doc.*, IV, pp. 274-5, no. CVIII. Un Gavril Bîrladeanu era biv Armaș la 1667 (*ibid.*, III, p. 20).

106. 11. Din inscripția pe o zaveasa (aier) vremea m'a îngăduit sa ieau numai ce urmează:

СІА ВЕЛІКАА ЗАВЕІСА СЪТВОРИ БЛГОЧСТІВЪ И ХІСТОЛЮБИЕ ІУ АЛЕΞАНДРЪ ВОЕВОДЪ, БЖЮ МІАСТІЮ ГРЪ ЗЕМАН МОЛАДАВСКЫ..., ЛТ. 7069¹.

Adecă:

«Această mare zaveasă a făcut-o blagoceștival și de Hristos iubitorul Alexandru Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei..., la anul 7069 [1560-1].

Pe zaveasă sînt facute chipurile lui Alexandru și al Doamnei lui, Ruxanda, cu mătasă. În jurul lor e scris:

Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θ[εο]ῦ Ἀλεξάνδρου Βουβόδα.

Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θ[εο]ῦ Δόμνας Ῥοξάνας ξάντρας (*sic*).

Adeca:

Rugăciunea robului lui Dumnezeu Alexandru Voevod.

Rugăciunea roabei lui Dumnezeu Doamnei Ruxandra.

Se pomenesc și copiii domnești: Ionașco, Bogdan, Petru, Teodora, Maria, Teofana.

107. 12. A doua zăveasă înfațișează Schimbarea la față. Pe ea se vad ctitorii: Alexandru-Vodă (АЛЕΞΑΝΔΡЪ ВОЕВОД) cu coroana în cap, mustați suptîri, date în jos, barbă scurtă, supt bărbie; haina de desupt e roșie cu guler de aur; cea de-asupra are brandenburguri și șireturi încrucișate pe piept, brîu, mîncei de brocard de aur. Doamna Ruxanda (РѦЖА РОЖАНЫ) are coroană, val pe spate, rochie pe de desupt roșie, guler

¹ Traducerea întregii inscripții se dă de Serafim Ionescu, *l. c.*

de aur; de desupt guler de blană; lungă rochie roșă cu trei cusături; mînece albastre și mînecare roșii tivite cu aur.

Ei țin în mînă o biserică, cu totul deosebita de cea de astăzi: avînd cupolă și trei turnuri. Data e 7... (adecă 7000 fără zeci și unitați). Deci zaveasa a fost comandată și executată într'un timp cînd Lăpușneanu nu avea lămurit nici planul bisericii sale.

13. Două săpături pe lemn cu inițialele: I. S. S. V. D. M., adecă 108. Ioan Sandu Sturdza Voevod, Domnul Moldovei .

14. Clopot (după un decalc de N. Beldiceanu): 109.

Mîntuește, Doamne, norodul tău și blagoslovește moștenirea ta, biruință pravoslavia asupra protivnicilor dăruiește și cu crucea ta păzăște pre norodul tău. Întru slava a prea-sfintei și de o ființă Treimi, și s'aŭ vărsat aceste clopote la anul 1830, în zilele duhovnicești ocăruii preaosfințitului Metropolit Moldavii și Suceviî chirio Veniamin Costachi, prin osărdie și cheltuiala smeritului întearhierei chir Filaret Beldeman arhiepiscop Apamii, protestosul (*sic*) acești monastiri a Slatiniî, ucenicul acestueș mai sus pomenit Mitropolit, întru a doa a sa igumenie, spre a lui večnică pom[en]ire.

Pentru acest frate al poetului Beldiman v. revista *Cuv. Adevărului* pe a. 1903 și inscripțiile de le Cîmpulung, mai departe.

15. Clopot cu inscripție analogă (*idem*). 110.

16. Clopot mic (după un decalc de N. Beldiceanu): 111.

Acest clo: s'aŭ vărsat pen: mănăstirea Slatina, în igumenie Sfinții Sale chir Ghenadie Roset ierochirix și arhimandrit, 1825.

XXV.

R î ș c a .

1. Între ctitori, Petru-Vodă, cu mustățile în jos, blană la mantie, lanț de aur la gît (v. în *Relațiile cu Lembergul*, I, p. 37, mărturia unei slugi a lui Rareș că acesta purta la gît un astfel de lanț: «catena

aurea eiusdem Woievode, quam more suo valachico solebat imponere super habitum ad instar crucis»), mantie galbenă peste o haină de de-supt albastră. Lîngă el nu e Ilie, fiul său (atunci la Constantinopol), ci numaî Ştefan şi Constantin (acesta, mic; cf. *Pretendenţi domneşti*, p. 20), Elena (Doamna lui) şi Ruxanda, una din fete. Femeile au pe cap un fel de işlic.

112. 2. Piatră la pridvor (după un decalc de N. Beldiceanu):

† ИЗВОЛЕНІЕМ ѿЦА И СЪ ПОСПѢШЕНІЕМ СНА И СЪВРЪШЕНІЕМ СТОГО
АХА НАЧѢ СѦ СѢН И (*sic*) СЫ [и] РИТЕВОР ВЪ ИМѢ СТОГО АРХІЕРАРХА И
ЧЮД[О]ТЕВОРЦА НИКОЛАА НАКЛАДОМ И ПОВЕЛѢНІЕМ ПАНО КостѢ
БѢЧОК ВЕЛИКАГО ДВОРНИКА ДОЛНѢН ЗЕМЛИ И СЪ КНѢГІНѢ ЕГО КАН-
ДАКИЖ И НАЧА СѦ ЗДАТИ ВЪ ДНИ БЛАГОЧЪСТИВАГ ГСДИНА ІУ КОСТАН-
ТИНѢ МОГИЛА ВОЕВОДА, В ЛТ. 7301, ПОИ. 5 ДНИ, И БЖІЖ ВОЛЕЖ СЪ-
ВРЪШИС ВЪ ДНИ БЛАГОЧЪСТИВАГ ГСПДИНА ІУ РАДУА МИХНѢ ВОЕ-
[В]ОДА, В ЛТ. 7305, МСЦА СЕН. 11 ДНИ.

Adecă:

Cu vrerea Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvîrşirea Sfin-
tului Duh s'a început acest pridvor întru numele Sfintului Ar-
chierarch şi făcător de minuni Nicolae, cu cheltuiala şi bună-
voinţa dumisale Costea Băcioc Marele-Vornic al Țerii-de-jos şi
cu doamna lui Candachia, şi a început a se zidi în zilele bla-
gocestivului Domn Io Constantin Moghilă Voevod, în anul
7119 [1611], Iunie 6 zile, şi cu voia lui Dumnezeu s'a săvîrşit în
zilele blagocestivului Domn Io Radu Mihnea, în anul 7126 [1617],
luna lui Septembrie 30 de zile.»

Candachia era fata lui Petraşcu Şoldan (Tanoviceanu, în *Arch. soc. şt. şi lit. din Iaşi*, III, p. 27). Soţul ei peri tras în țeapă de Turci, pentru trădare, în 1620, după ce fusese învins Domnul său, Gaşpar Gratiani, pe care-l ajutase în răscoală (*Studii şi doc.*, V, p. 570). Fiul său, Miron, numit așa după Miron Barnovschi, cred, a luat pe Tudosca, fata lui Dumitraşco şi sora lui Nicolae Buhuş (*ibid.*, p. 95, no. 87). O fată a lui Bucioc, dar nu cu Candachia, Tudosca, a fost întâia Doamnă a lui Vasiie Lupu (Tanoviceanu, *l. c.*).

113. 3. Pe o piatră de mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

СЫ НАДГРЪБНЫ КАМЕНЪ ОКРАШЕНЪ ЕСТЬ ОУТЪ СВОИХЪ ЕМЪ СЧЕННИКЪ

еромонахъ Веніаминъ і еромонахъ Іларіѡнъ и монахъ Дѡсѡденъ ѡтецѡ
своѡмѡ Гѣдеѡнѡ бывшѡ епискѡ радѡвскѡи, иже и прѣстави
сѡ и погребенъ быстъ здѣ при стѣ дѣтѣиѣ цркѡвѣ рѣстѣ, в ѡѣто
ѡЗРЕ и мѣсѣа нѡѣ. кѡ.

Adecă:

«Această piatră de mormînt aŭ împodobit-o din baniŭ lor uce-
niciŭ săŭ ieromonachul Veniamin și ieromonachul Parion și mo-
nachul Dosoftei părintelui lor Ghedeon, fost episcop de Rădăuți,
care a răposat și s'a îngropat aici lîngă zidul sfînteŭ biserici de
la Rîșca, în anul 7105 [1596] și luna Novembre 21.»

Ghedeon nu mai era de mult episcop. Îl găsim în Scaun la 20 De-
cembre 1587 (Hurmuzaki, XI, p. LIII) și chiar în 1591 (*ibid.*, p. 218,
no. CCCLI). Wickenhauser îl pomeneste la 1589 (*Radautz*, p. 19). El
intră în locul lui Gheorghe Movilă, trecut ca Mitropolit. Aron-Vodă-
l sili să se retragă și puse la Rădăuți pe un Gheorghe. V. *Studii și doc.*,
III, pp. 609-10.

4. Pe o piatră de mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu): 114.

съи надгробныйи каменъ сътвори и украси монахъ Германъ
братѡ своѡм монахъ Гѣрвасіѣ, иже прѣстави и погребенъ естъ
здѣ в ѡѣто ѡЗРЕ, юл. к.

Adecă:

«Această piatră de mormînt a făcut-o și înfrumusețat-o mo-
nachul Gherman fratelui său monachul Ghervasie, care a răposat
și s'a îngropat aici în anul 7109 [1601], Iulie 20.»

5. Pe o piatră de mormînt fragmentară (după un decalc de N. Beldi- 115.
ceanu):

... шѡ грѡбъ еѡ... кѡ вѣчнѣи ѡбѣтѣи и погребенъ быстъ здѣ,
и украси ... ѡЗРЕ, мѣсѣа нѡѡм. а, крг. ѡЗН. дѡ.

Adecă:

«[Această piatră de mormînt a făcut-o și împodobit-o] pe mor-
mintul lui. [care s'a strămutat] la veșnicele lăcașuri și s'a în-
gropat aici, 7087 [1578], luna Novembre 1, crugul lunii 19.»

116. 6. Piatră de mormînt (după un decal de N. Beldiceanu):

† прѣвначалньи старец монах ГИЛСАНЬ СКІМОНАГОУ ГИНОДІЕ,
прѣстави сѧ въ вѣчнѣи [ШЕНТЕЛІИ В ЛТО...; сътвори и украси]
сѧ гробъ его ГЕРВАСІЕ и ГЕРМАНЬ ИНОЧИИ УЧЕНИЦИ ЕГО, и ЕСТЬ
РАДШІА (*sic*) ДШЖ СВОЖ ВЪ РЖЦѢ БЖІИ ВЪ ВСІ ЛѢТО.

Adecă:

«Cel d'întăiî nacealnic și stareț monachul Silvan, în schimnicie Sinodie; s'a strămutat la veșnicele [lăcașuri la anul 70—; aș făcut și împodobit] groapa aceasta Ghervasie și Gherman, ucenici ai lui, și se veselește sufletul său în minile lui Dumnezeu în toată vremea.»

117. 7. Inscriptie într'o ocnită din stînga (după o comunicare a d-lui Lăpădatu; eu crezusem — văzînd-o noaptea și priusă cu cărămizi — că e inscripția de pe mormîntul Mitropolitului Macarie (v. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, II, p. 540 și urm.). care a fost îngropat la Rîșca (Ureche, p. 210), pe care el o făcu. Piatra lui nu e decî păstrată.

ВЛОГОЦТВЫИ И ХСЛАЮБНЫИ ІВАН АЛЕХАНДРЪ ВОЕВОДА ГЕНДРЬ
ЗЕМАН МОЛДАВСКОН УКРАСИ СЪИ ГРОБ СВОЕН МТРИ АНАСТАСІИ
ГЕНДАН, ЕЖЕ ПРѢСТАВИ Сѧ ВЪ Вѣчнѣи ШЕНТЕЛІИ И ПОГРЕВЕНА
БЫС[Т] ЗДЕ В ЛТѢ 7368, ІНДИКТИОН .А., КРЖГ .Г .С .З., СЛѦ. (?)
.А., МСЦА МАИ .В.

Adecă:

«Blagocestivul și de Hristos iubitorul Io Alexandru Voevod, Domn al țerii Moldovei, a înfrumusețat acest mormînt maicii sale Doamnei Anastasia, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri și a fost îngropată aici în anul 7066 [1558], indicția 1, crugul lunii 17, al soarelui (?) 11, luna Maiu în 2.»

Deci femeia din Lăpușna care a dat viața tiranului Alexandru se chema Anastasia. Titlul de «Doamnă» pe care i-l dă fiul ei, e, fără îndoială, o podoabă ce nu i se cuvine.

118. 8. Inscriptie de părete (după un decalc de N. Beldiceanu):

Întru cinstea și mărirea sf[ă]ntului ierarh Nicolae, patronul aceștii monastiri, la anul 1827, în zilele preasf[i]n-
titului Mitropolit Veniamin Costache, prin sărguința și

cheltuiala pre-cuviosului arhimandrit chir Ioanū egumenul acestui sf[ă]nt lăcaș, care s'aū prefăcut după modelul obiçnuit acum în Moldova, s'aū lărgit în lăuntru prin dărmarea unui părete din mijloc, s'aū mărit și s'aū întărit ferestile cu gratii, s'aū adaos proscomidiia, s'aū informat fostul pridvor în trupul bisericii, adăogîndu-i-să altul, de nou s'aū acoperit, s'aū zugrăvit pe din lăuntru și pe din afară, și s'aū înpodobit cu multe odoară, înturîndu-se multe drituri și moșii împresurate.

9. Inscripția de cișmea, supt arhimandritul Neonil, 23 Iulie 1849 119.
(decalc de N. Beldiceanu).

10. Pe un clopot (după un decalc de N. Beldiceanu):

Acestū clopotū s'aū făcutū la Huși, în zilele lui [Alexandru] Costandinū Mavrocordatū-Vodă, care clopotū l-aū făcutū monahii Callinicū și Dumitru, cu toată cheltuiala sa și l-aū datū pentru a lorū folosū sufletescū, la care este închinatū sfintei mănăstiri Râșca (ca), care este hramū sfântului ierarhū Nicolai, letū 1784. Pavelū clopotarū.

11. Pe alt clopot (după un decalc de N. Beldiceanu):

120.

Acest clopot s'aū vărsat în sf. mn. Rîșca, hramul Sf. Nicolai, în zilele Sfinți Sale părintelui chir Iosaf igumen, cu cheltuiala sf[in]t. mn. și cu ajutorul Sfinți Sale părintelui chir Calistru Ene, proin igumen, și cu a Dediului Țintea Bărsan, an 7288 [1779-80]; iară acum la an Domnului 1834, în zilele prea-înnălțatului Domn patriot Mihail Grigoriu Sturza Vvod, ocărmuind arhipăstoria bisăricăscă înnalt-preasfințitul Mitropolit Veniamin Costache, cu osărdia și cheltuiala pre-cuviosului arhimandrit proestos al monastirii chir Isaiia s'aū de iznoū vărsat, cu adaos de 920 ocă piste 580; večnica lor pomenire.

XXVI.

P o b r a t a.

121. 1. Inscripție de de-asupra ușii de intrare (decalc de N. Beldiceanu ; publicată în Melchisedec, *Notițe*, p. 152 și Bianu, *Col. l. Iraian*, noua serie, III, 1882, p. 114):

† ИЗВОЛЕНІЕМЪ ѡЦА И СЪ ПОСЛѢНІЕНІЕМЪ СНА И СЪВЕРШЕНІЕМЪ
СТГО ДХА СЕ АЗ РАВЪ ВЛАДЧѢ МОЕМУ ІсѢ Ха Іу Петръ Воевода
БЖІЮ МАСТІЮ ГСПДРЪ ЗЕМАН МОЛДАВЕСКОИ, СНЫ Стефана Воеводи
старого, БАГОПРОЗВОАНХЪ ГСВА МЫ НАШНИМЪ БАГЫМЪ ПРОЗВО-
ЛЕНІЕМЪ КЪ НА ЧЕТЕРЬТОМЪ ЛѢТѢ ДРЪЖАВНОМЪ ЦРСТВІИ СЪЗДАТИ
СЫНЪ ХРАМЪ КЪ ИМѢ АРХІЕРАРХА И ЧЮДТОРЦА Николѡа, прї
иГСЛЕНІѢ КЪР Григорїа, В ЛТО ЖЗАН, ѡКТ. ¹.

Adecă:

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu savîrșirea Sfintului Duh, iată eu robul stăpînului mieu Isus Hristos Io Petru Voevod, cu inila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Ștefan Voevod cel bătrîn, a binevoit Domnia Mea cu buna mea voie, în al patrulea an al stăpînirii [mele] împărătești (*sic*), a zidi acest hram întru numele arhierarhului și făcătorului de minuni Nicolae, fiind egumen chir Grigore, în anul 7038, Oct.»

Domnia lui Petru Rareș a început (*Doc. Bistriței*, I, p. xiv) în Ianuar 1527. Deci al patrulea an cădea în 1530, nu 1529. Avem astfel dovada că, măcar în inscripții, se întrebuintă pe vremea lui cronologia de 1-iu Ianuar, nu cea de 1-iu Septembrie.

122. 2. Inscripția de pe mormintul de marmoră al lui Petru Rareș, ctitorul, așezat în canera de îngropare, la dreapta. Capatul e tăiat pentru ca piatra să fie de o potrivă cu aceia de la mormintul Doamnei.

[СЫНЪ ГРОБЪ ЕСТЬ] ХТѡАЮВЫКАГО РАВЪ БЖІЮ... [Іуан]а Петра Воевода, СНЫ старого Стефана Воевода, иж[е] прѣстави сѧ КЪ СЕ]И ВЕНТЪЛИ И КЪ ВѢЧНІМЪ ВЕНТЪЛИ ; ВѢЧНА ЕМЪ ПАМЕТЬ.

¹ Între decalcurile lui N. Beldiceanu e unul care cuprinde această inscripție, scrisă în cerc și pe laturî: СЫНЪ МОНАСТІР СЗДА ПЕТРО ВОЕВОДА АТѡ ГИДА ЕГО СЛАВА И ЧАДЪ НАИ ІУ КОСТАНТИНА, КЪ АКТЪ ЖЗАН. Nu-î pot înțelege rostul.

Adecă :

«[Această groapă e a] iubitorului de Hristos robul lui Dumnezeu Io Petru Voevod, fiul bătrînului Ștefan Voevod, care [s'a strămutat la aceste] lăcașuri și la veșnicele lăcașuri; veșnica lui pomenire.»

Piatra era pregătită de Petru-Vodă însuși; fiii săi n'au adaus ce lipsia. Asupra morții lui, Septembrie-Octombrie 1546, v. *Doc. Bistriței*, I, p. XLIII.

3. Piatra Doamnei Elena e tot așa. Inscripția e următoarea: 123.

сынъ гровъ естъ раба бжа Елиа гспожда Петра Коевода дщери
Деспотъва царѣ, иже прѣстани сѧ въ сенъ вѣчнѣанъ и къ вѣчннмъ
вѣчнѣанъ; вѣчнаа енъ п[омѣнѣтъ] сынъ н...ъ ꙗ3...

Adecă:

«Această groapă e a roabei lui Dumnezeu Elina, Doamna lui Petru Voevod, fiica lui Despot Țarul, care s'a strămutat la aceste lăcașuri și la veșnicele lăcașuri; veșnica ei pomenire... , 70—»

Sfârșitul nu se înțelege. Asupra morții, în Septembrie 1552, a Elenei Rareș, fiica lui Ioan Despot, prin porunca ginerelui ei Alexandru Lăpușneanu, v. *Cronica Moldo-Polonă*, în Bogdan, *Cronice inedite*, pp. 131-2. Cf. *Studii și doc.*, V, pp. 651-2.

4. La jertfelnic, în altar: 124.

полѣни гсп дшж рабъ своихъ Іоу Стефанъ Коеводъ и сна егъ
Іоу Петръ Коеводъ и литри егъ Мрижъ и гспжжъ его Мрижъ и чадъ
ихъ и гспжжъ егъ Елена и чадъ ихъ и Маріа и Анна; полѣни
гсп дша раба своего ермонахъ кнръ Григоріе егъ ЕМЕНА.

Adecă :

«Pomenește, Doamne, sufletele robilor tăi Io Ștefan Voevod și fiul lui, Petru Voevod, și mama lui, Maria, și Doamna lui, Maria, și fiii lor, și Doamna lui Elena, și fiii lor, și Maria și Ana. Pomenește, Doamne, sufletul robului tău, iermonahul chir Grigore egumenul.»

Maria și Ana par să fie surorile lui Rareș. Grigore egumenul ajunsese apoi Mitropolit. V. *Ist. lit. religioase a Romînilor*, pp. 44-5.

125. 5. În camera de îngropare, la stînga:

гспѣжа Роѣанда дѣща Іѡ Петра Воеводи гжда же Іѡ Але-
ѣандра Воеводи оукраши гробъ сын братѣ своемуѣ Стефанѣ Вое-
водѣ, иже прѣстави сѧ къ вѣчному шеніѣлем, в лто 733, сеп. а.

Adecă :

«Doamna Roxanda, fiica lui Io Petru Voevod, iar Doamnă
lui Io Alexandru Voevod, înfrumuseță groapa aceasta fratelui
ei Ștefan Voevod, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în
anul 7060 [1552], Sept. 1.»

Pentru data morții, prin omor, a lui Ștefan Rareș, v. *Studii și doc.*,
V, p. 651, nota 4. Melchisedec, care dă n-le 1-4 pe p. 150 și urm. din
Notițe, a strămutat din greșală pe aceasta între inscripțiile de la Secu
— care la 1552 nici nu era zidit, așa încît Melchisedec a trebuit să
propuie că piatra a fost adusă de aiurea (v. p. 27 din *Notițe*; cf. Bianu
în *Col. lui Traian*, noua serie, III, 1882, p. 111).

126. 6. În pridvor, pe un mormînt:

[сын гробъ] сътвори и ѡкраси Симѡн Стронч велики вѣстѣрник
вие. кнѣгинни своей Идімѡи [иже прѣстави сѧ къ вѣчному
шеніѣлем в лто] 739...

Adecă :

«[Acestă groapă] a făcut-o și a înfrumusețat-o Simion Stroici
Marele-Vistier celei ce a fost doamna sa, Iftimia, [care s'a stră-
mutat la veșnicele lăcașuri în anul] 71... [= 159—16-]».

Simion Stroici era fratele Logofătului Luca Stroici. V. tabla vol. XI
din Hurmuzaki.

127. 7. Apoi, pe altul (*ibid.*):

.... Симѡн Стро[ич]... сътвори и ѡкраси....

Adecă:

«Simion Stroici... a făcut și a înfrumusețat....»

Trebuie să fie piatra de mormînt a vre-unui copil al lui Simion.

8. Tot în pridvor, pe alt mormînt :

128.

прѣстави сѧ рабѸ вѣжю панѸ ФрѣцианѸ прѣкалабѸ немецкогѸ;
вѣчна емѧ паметь; в л[ѣ]тѸ ѡ386.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu dumnealui Frăţian, pîrcălabul de Neamţ; veşnica lui pomenire; în anul 7052 [1543-4].»

Şi în Melchisedec (cu greşeli), p. 156.

9. Tot acolo, pe un mormînt :

129.

сѧ гробѸ есть пана Хѣра прѣкалаба хотиньскогѸ, иже прѣс-
тави сѧ къ вѣчныи шитѣли в лтѸ ѡ387.

Adecă :

«Aceasta este groapa lui Hîra pîrcălabul de Hotin, care s'a strămutat la veşnicele lăcaşuri în anul 7053 [1544-5].»

Pentru Hîra Cămăraşul, v. *Studii şi doc.*, VI, p. 649.

10. Tot acolo, pe un mormînt :

130.

сѧи гробѸ ест [un rînd ilegibil] чадѣ своен (?) Баснака, иже
въ... Побрата; в лто ѡ383, мр. ии.

Adecă :

«Această groapă este... copilei sale Vasilca, care la... Pobrata, în anul 7077 [1569], Mart 18.»

11. Tot acolo, pe un mormînt :

131.

прѣстави сѧ рабѸ вѣжѸи ГомирадѸ....

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Somiradă.»

12. Tot acolo, pe un mormînt adus din vechea mănăstire a Sf. Nicolae din Poiană. 132.

... ѱи [ри (?) син камен сътвори = Стефанъ Коевода ?] Петра Коевода, снѸ старого Стефана Коевода; вѣчна его памѣт].

Ar fi :

«Această piatră a făcut-o Ștefan Voevod [cel Mare] lui Petru Voevod, fiul bătrînului Ștefan Voevod; veșnica lui pomenire.»

Calificativul de «cel Bătrîn» s'ar potrivi mai bine cu Ștefan-Vodă biruitorul de la Hirleu decît cu Ștefan fiul lui Alexandru-cel-Bun, despre care Ștefan nimeni nu vorbea bucuros, ca unul ce orbise pe fratele său și usurpase tronul; apoi Ștefan-cel-Mare ar fi știut data morții unei rude așa de apropiate de el. În sfîrșit, din actele lui Ștefan, fiul lui Alexandru nu iese să fi avut copii.

133. 13. Tot acolo, pe un mormînt :

СН ГРОБЪ ОКРАСИ МИТРОФАНЪ БИШН ЕПСКИ РАДОВСКИ; ПРЕСТАВН СЪ... ЕГО КЪ ВЪЧНЫМЪ ВЪНТЪЛН; ВЪЧНА ЕМЪ ПАМЯТЬ; ВЪ ЛѢТ... 73... [*zecile și sutele sînt lăsate în alb*].

Adecă :

«Această groapă [și]-o înfrumuseță Mitrofan, fost episcop de Rădăuți; s'a strămutat [Sfinția] Sa la veșnicele lăcașuri; veșnica lui pomenire; la anul 70—.»

Mitrofan se întîmpină ca episcop de Rădăuți la 5 Iunie 1551 (*Arch. istorică*, I, p. 125, no. 180). Dar la 4 April 1552 era episcop Eftimie, urmașul său (*ibid.*, no. 181). El își gătise singur piatra, iar cei ce i-au rămas pe urmă au uitat să însemne data morții.

134. 14. Spre părete, piatră de mormînt a cuiva din familia Stroici.

135. 15. Afară, lîngă păretele din dreapta, pe un mormînt :

СН ГРОБЪ СЪТВОРИ... ПРЕСТАВН СЪ КЪ ВЪЧНЫМЪ ВЪНТЪЛН, В АТО 7300, СЕН. А ДНИ (?).

Adecă :

«Această groapă a făcut... : s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în anul 6975 [1467], Sept. 4 zile.»

În acest an a murit întăia Doamnă a lui Ștefan, Evdochia de la Chiev (Bogdan, *Cron. mold.*, p. 145). Dar Țreche pune data de 25 Noiembrie (p. 155).

136. 16. Tot acolo, pe un mormînt :

съ[и] естъ гробъ рави бжжѣ Олтѣ мотре гна Іу Стеф[ана]
Воеводы; нже и прѣстави с]е в лѣто ꙗког, ноември д.

Adecă:

«Aceasta este groapa roabei lui Dumnezeu Oltea, mama Domnului Io Ștef[an Voevod; care a murit] în anul 6973 [1465], Novembre 4.»

Piatra e o bucată mică de marmură albă, frumos săpată. Cf. *Istoria lui Ștefan-cel-Mare*, pp. 44-5; *Conv. literare* pe Iunie 1904; *Sămănătorul* din Iulie 1904. Ea e însemnată și la capătul pomelnicului Domnesc al Pobratei, tot ca Oltea (Melchisedec, *Notițe*, p. 153: «Olteanca»).

17. Tot acolo, pe un mormînt:

137.

снѣ гробъ сътвори и ѡбраси кнѣгинѣ Мѣраска панѣ своею
Лѣнѣл дворник, еже прѣстави [сѣ] къ вѣчнѣмъ обитѣ[ли] в лто
ꙗког, м. фе. н.

Adecă:

«Această groapă a făcut-o și a înfrumusețat-o doamna Mă-rasca domnului ei Lupul Vornic, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în anul 7114 [1606], luna Februar 8.»

18. La casele de la clopotniță, alcătuind acum ușorii unei uși, — 138.
piatră mare, foarte bine săpată:

[съи гро]бъ е[ст] рава бжжѣ панѣ... нѣни постельника, снѣ
Горинѣ, се[стр]ѣн Стефана Воеводи, нже и прѣстави се [в лѣто]
ꙗког, ген.

Adecă:

«Această groapă este a robului lui Dumnezeu dumnealui.. năpii Postelnic, fiul Sorii, surorii lui Ștefan Voevod, care a murit [la anul] 7008 [1500], Ianuar.»

Oltea avea cu soțul ei (Bogdan îi fusese numai iubit), trei fii: Ioachim, Ioan și Cristea, și două fete, Maria și Sorea (Melchisedec, în *An. Ac. Rom.* VII, p. 192). Una din fete luă pe Șendrea (*Col. l. Traian*, VII, pp. 376-80; Ureche, p. 161: «cumnatul lui Ștefan-Vodă»).

Fiul celorlalte e boierul mort în 1500 și al cărui nume din nenorocire nu se poate descifra, nici gîci. El era numai Postelnic, nu Mare-Postelnic. Nicî frații după mamă ai lui Ștefan n'au fost boieri mari. Postelnic era Dumșa până tocmai pe acest timp, dar cred să fi cetit bine literele de la sfîrșitul numelui acestui nepot al lui Ștefan-cel-Mare. Cf. *Uricariul*, XVIII, tablele boierilor.

139. 19. Inscripția de pe zidul de împrejmuire (după Melchisedec, *Notițe*, p. 156 și Bianu, *Col. lui Traian*, noua serie, III, 1882, p. 114):

[ИЗ]ВОЛЕНІЕМ УЦА И СЪ ПОСПЪШЕНІЕМ СНА И СЪВЪРШЕНІЕМ СТОГО
АХА ІУ ВАСИЛЕ ВОВЕДО БЖІЕ МАТИ ГДРЬ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ
ВИДѢВШИИ ДРЕВНО ДѢЛОМ МНАСТРА, ЦРКВ ОГРАДИ, В ЛТО 7154.

Adecă:

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfin-
tului Duh Io Vasilie Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al
țerii Moldovei, văzînd învechite lucrurile mănăstirii, a îngrădit
biserica, în anul 7154 [1645-6].»

XXVII.

Biserica din Dolhasca.

140. Lîngă păretele din dreapta, supt un baldachin:

Suptu aastă pîiatră odihnește trupul răposatului robu
lui D[u]mnezău Iordachi Cananău, biv Vel Banu; și s'au
săvârșit la anul 1803, Mai 11.

Acest Iordachi se întîlnește ca Medelnicer prin anii 1760-70, apoi ca
ispravnic de Suceava, unde vedem că-și avea și moșia. V. *Doc. Calli-*
machi, tabla.

XXVIII.

Biserica din Dolhești.

141. 1. Două pietre din veacul al XV-lea care nu se pot ceti. Una e a
tatalui lui Șendrea Hatmanul, cumnatul lui Ștefan-cel-Mare, căci cro-
nica spune că acest boier a fost îngropat la «Doljești (*sic*), lîngă pă-
rintele său» (Bogdan, *Cron. inedite*, p. 42).

2. În stînga, pe un pedestal :

142.

сн гроб ест рабѣ в[о]жи Мари[и], кнѣгинѣ пана Шандри
портарѣ, иже и прѣстави сѧ къ вѣчнѣи ѡбнтѣли и погребен-
на з[а]ѣ в лѣт 7344, мѣсѣ мартъ кз, в пне[а]. попасцѣ.

Adecă :

«Această groapă este a roabei lui Dumnezeu Maria, doamna
dumisale Șandrea Portar [de Suceava, adecă Hatman], care a
încetat din viață și s'a îngropat în anul 6994 [1486], luna lui Mart
în 27, Lună după Paști.»

Mormîntul surorii lui Ștefan-cel-Mare e foarte frumos lucrat, cu trei
briie, dintre care cel din mijloc e împletit, și cu trefle.

În dreapta e mormîntul, tot ridicat de la pămînt, al lui Șendrea în-
suș, dar nu i-am putut desluși inscripția: un bun cunoscător de sla-
vonește ar putea fi însă mai fericit decît mine. El a murit în 1481, în
lupta de la Rîmnicu-Sărat.

3. A cincea piatră are o inscripție, din care se înțelege :

143.

.... вистѣрникъ погр....

Adecă :

«... Vistiernic : s'a îngropat....»

XXIX.

B a i a.

BISERICA LUI PETRU RAREȘ.

De-asupra intrării :

144.

изволенѣм ѡца и поспѣшенѣм сна и съкрышенѣмъ стго
дха вѡгочстнѣи и хѡдѡженѣи Іѡ Петръ Боевода вжѣю властѣю
гспдр земли молдавскон снѣ старого Стефана Боеводи създа
и съвершихъ снѣ храмъ въ нѡвѣ ѡспеню прѣстѣи владѣи на-
шенъ вѣи и прѣнодѣѣ Марѣи в лѣт 7341, мѣсѣ сеп. вѣ, а гсва
его лѣтъ петое и на шесто текжирее.

Adecă :

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfințului Duh bine-credinciosul și de Hristos iubitorul Io Petru Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul bo-trînului Ștefan Voevod, a zidit și săvârșit acest hram întru numele Adormirii Precistei și stăpînei noastre Născătoare de Dumnezeu Maria în anul 7040 [1532], luna Septembrie 12, iar al Domniei lui anu¹ al cincilea și pe al șeselea curgător».

Anul e început decî cu 1-iu Ianuar și aici¹.

XXX.

Biserica din Horodniceni.

145. Inscriptia de-asupra ușii (dupa un decalc de N. Beldiceanu):

ИЗВОЛЕНІЕМ ѡЦА И СЪ ПОСПЛЕНЕНІЕМ СНА И СЪВРЪ[ШЕ]НІЕМ СТО
АХА ПРОМІСЛА И ПРОИЗВОЛИ ПАНЫ МАТІАШЪ РЕА[Н]ИИ ВИСТЕР-
НИКЪ СЪЗДА ЦРКОВЪ ВЪ ІМѢ ИДЕЖЕ ЕСТ ХРАМЪ СЪШЕСТВІЕ СТО АХА
НА СТА БЧЕННИКИ... ЮД [Beldiceanu citește: въсвѣдоа], ВЪ ДНІ
БЛАГОЧЕСТИВАГО ГДРА ІѡАНЪ СТЕФАНЪ ВОЕВОДЪ И ВЪ ДНІ КІРЪ ТЕО-
ФАНЪ МІТРОПОЛИТЪ СЪЧАВСКАГО, И СЪВРЪШИ СЪ ВЪ ЛТО 7043, МЕСЦА
НОЕМ. И Д.

Adeca :

Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfințului Duh s'a gindit și a binevoit dumnealui Matiaș Marele-Vis-tier de a zidit biserică, anume unde este hramul Pogorîrea Sfințului Duh asupra sfinților ucenici..., în zilele blagocesti-vului Domn Ioan Ștefan Voevod și în zilele lui chir Teofan Mitropolitul Sucevei, și o a săvârșit în anul 7047 [1538], luna Novembre 8 zile.

Publicata, cu un studiu amănunțit, de N. Beldiceanu, în *Arch. soc. št. și lit. din Iași*, II, p. 513 și urm. Aici adaug că Matiaș era Marele-Vis-tier al lui Răreș încă din 1530, deci chiar de la începutul Domniei lui (v. și *Doc. Bistriței*, I, p. xxvii; *Transilvania* pe 1874, p. 151). Cf. *Doc. Bistr.*, pp. xxix, xxxi, xl. O scrisoare de la el am analizat-o *ibid.*, p. 111, no. vi. Pentru Mitropolitul Teofan, v. *Ist. lit. religioase*, p. 44.

¹ În decalcurile lui Beldiceanu sînt și inscripții de mormînt latine, din 1497 (?) și 1497, dar neînțelese.

III.
ȚARA-ROMĂNEASCĂ.

XXXI.

Schitul Barbu (jud. Buzău).

De-asupra vechii intrări:

146.

Această sfântă și dumnezeiască mănăstire înfrumșețatu-se-aŭ șă se-aŭ zidit den tem[e]liia ei de bunulŭ șă creștinul jupan Barbul Vel Cp. [= Căpitan], înpreun[ă] cu jup[ă]neasa dumnealuŭ Rada, sni ego Hriza, Radul, Jăpa, Andronachi, Neagoe, Badea, întru slava și lauda Dumnezăul[uŭ] Măntuitoriul nostru Isus Hs. și într'u hramul șă fala a sf[ăn]tul[uŭ] arhanghel Mihail, pentru sufletul moșălor ș[i] a părinților și ale nostre, să fi pomean[ă]; și se-aŭ isprăvit dinŭ a bunuluŭ și creștinul Io Antonie-Vodă Vistŭ. [= Vistierie]; egumen monah Petronie, leat 7177 [1668-9].

Barbu era un căpitan de Roșii din părțile Buzăului.

XXXII.

Mănăstirea Ciolanul.

BISERICA CEA MARE.

1. De-asupra ușii de intrare:

147.

Cu vrerea Tatălui și cu ajutoriul Fiiului și cu săvîrșirea Sf[ă]ntului Duh s'aŭ zidit și înfrumusețat într'acest chip ačastă sf[ă]ntă și dumnezăiască biserică întru cinstia și

slava sf[i]nților slăviților apostoli Petru și Pavel, rădicându-să din temelie prin osirdiia și cheltuiala iubitorului de D[u]m[ne]zeu episcop al Buzăului chir Chesarie, multă silință și osteneală și ajutor puind și părinți schitului, și cu ajutor de la mulți pravoslavnici creștini ale căror numele D[u]m[ne]zeu le-a scris în cartea vieții. Și s'a început adecă zidirea în zilele Domnului Grigorie Ghica VV., dar s'a isprăvit cu toate după ce a intrat într'acest pământ armia prea-puternică Împărății a toată Rosiia și cînd cîrmele pravoslavii le ținea preasf[in]țitul Mitr[opolit] chir Grigorie al 2; leat 1828, Apr. 25.

Peste puțin Mitropolitul Grigore fu silit de Ruși a părăsi țara.

148.

2. La fîntîna din curte:

Să se veselească pustia cea însetată,
Că i s'a vîrsat apă prea-înfrumșet[ă]:
Alerge cei dogoriți de soare,
Răcorească-se foarte cu îndestulare,
Bînd, mulțumească lui D[umne]zeu cu umilință,
Că este făcută cu mare sîrguință:
Roage pre D[umne]zeu cu umilință
Pentru toți cei ce a pus silință,
Că nevo... și pie (?) monahî a pus cheltuială
Și părinți schitului multă osteneală.

[Criptogram.]

1811.

3. Din vechea biserică mică a Doamnei Neaga s'a făcut prin reparație o biserică nouă.

XXXIII.

Schitul Rătești.

N'are inscripție veche. Din acte aū mai rămas:

a) Al lui Mihaï-Vodă Suțu, 4 Iunie 1784 Întărește maicelor din schitul cel nou, de lemn, de la Rătești șese scutelnici și scutire de vinăriciū și dijmărit. Apoi li mai dă 78 de taleri la Sf. Gheorghe: «însă tl. 45 pentru 15 bucăți abă neagră, dă îmbrăcăminte maicelor, tl. 9 pentru 12 perechi papuci cu meși, tl. 15 pentru doaăzeci ocă untu dă lemn și tl. 9 pentru șase ocă tămăe». Marturi: beizadelele Ioan, Grigorie, Alexandru, și boierii: Dimitrache Ghica Vel Ban, Ștefan Prăscoveanu Vel Vornic de Țara-de-sus, Ianache Muruz Vel Vornic de Țara-de-jos, Manolache Brâncoveanu Vel Logofăt de Țara-de-sus, Grigorie Băleanu Vel Logofăt de Țara-de-jos, Grigorașco Balasache Vel Spătar, Ianache Văcărescu Vel Vistier, Alexandru Vel Postelnic, Costandin Filipescu Vel Clucer, Dumitrașco Vel Păharnic, Gheorghie Bengescu Vel Stolnic, — Mano Vel Comis, Barbul Văcărescu Vel Sluger, Panaiotu Vel Pitar. — Întărit de același Domn la 1-iū Mart 1792.

b) Al lui Nicolae-Vodă Mavrogheni, Iulie 1786. Întărirea precedentului. Marturi: fii, Costandin și Petru, boierii: Dimitrache Ghica Vel Ban, Nicolae Brancoveanu Vel Vistier, Ștefan Prăscoveanu Vel Vornic de Țara-de-sus, Ianache Văcărescu Vel Vornic de Țara-de-jos, Grigorie Băleanu Vel Logofăt de Țara-de-sus, Nicolae Filipescu Vel Logofăt de Țara-de-jos, Costandin Suțu Vel Spătar, Costandin Filipescu Vel Postelnic, Ioniță — Vel Clucer, Costache Mavrogheni Vel Păharnic, — Vel Stolnic, Costache Racoviț[ă] Vel Comis, — Vel Sluger, — Vel Pitar.

c) Al lui Alexandru Constantin Moruz-Vodă, 11 Iunie 1793. Întărire. Marturi: fii: Costandin, Dimitrache, Nicolae, și boierii: Nicolae Brâncoveanu Vel Vistier, Dumitrașco Racoviță Vel Ban, Ianache Văcărescu Vel Spătar, Ianache Moruz Vel Vornic de Țara-de-sus, Manolache Brâncoveanu Vel Vornic de Țara-de-jos, Manolache Crețulescu Vel Vornic, Nicolae Filipescu Vel Vornic, Costache Ghica Vel Logofăt de Țara-de-sus, Scarlat Ghica Vel Logofăt de Țara-de-jos, Nicolae Hangearlă Vel Hatman, Alexandru Manu Vel Postelnic, Isac Ralet Vel Clucer, Dimitrie Schinah Vel Comis, Nicolae Racoviță Vel Păharnic, Iordachi Palada Vel Stolnic.

d) 1-iū Septembrie 1819. Maica stariță Eufrosina se plînge că celor șeizeci de maice din schit li se încalcă pădurea ce aū de la boierul Hrisoscoleu.

XXXIV.

Mănăstirea Pantelimon.

149. 1. De-asupra ușii de intrare:

În slava și lauda unuia în Tr[oi]ță slăvit D[u]mnezău
 și întru cinstea sfântului marelui m[u]c[e]nic și tămădu-
 itoriu fără de argint Pandleimon rădicatu-s'aă acestu
 d[u]mn[e]zăescă lăcaș de prea-luminatul și prea-înnălțatul
 D[o]mnu a toată Țara-Rumânească Io Grigorie Ghica Vvd,
 întru a doaoa Domnie a Măriei Sale, unde și spital pentru
 bolnavi aă așăzat a fi, cu toate împrejurările câte să cade,
 înfrumusețându-le pecum să vede, cu toată cheltuiala
 Măriei Sale, ca să fie pentru večnică pomenirea Măriei
 Sale și a tot neamul Măriei Sale, ispravnic fiind Sandul
 Bucșănescul Vel Clucer za Arie, la leatul de la Zidirea
 Lumii 7258, iar de la Hs. 1750.

[Stemă cu literele: Io G. G. VV. și mărcile amînduror ȣerilor.] V.
Studii și doc., V, p. 494 și urm.

150. 2. Pe mormîntul ctitorului, așezat în naos, la dreapta:

Datoria cea obștească
 De pre firea omenească
 Împlinind prea-fericitul,
 De-a pururea pomenitul
 Grigore cel prea-înnalt
 Ghica-Vodă încoronat,
 Domn în Țara-Rumânească
 Și în cea moldovenească,
 Care cu minte naltă domnind
 Și cu dreptate cărmuind
 De pre vremea ce-aceste țăr[î]
 Cu înțeleapte îndreptăr[î],
 La a doaolea Domnie,

Dată de la 'mpărăție,
Din Scaunul cel strămoșăsc
La lăcașul cel ceresc
S'aũ mutat făr de prihană,
Cu pace și cu pohvală,
Iar trupul său cel de om
Cu cinste ca de un Domn
Aicea s'aũ astrucat
Și îngropărił s'aũ dat
La a sa domnească zidire
Spre veačnică pomenire:

August 26 d., leat 7260 [1752].

[Pe margene:]

† 1759, Mart 14, pristăvindu-să întru fericire și Măriia Sa Doamnă Zoița [v. mai sus, p. 14, no. 37], s'aũ pus oasele tot într'ačastũ mormănt al răposatului întru fericire Domnu Grigorie Ghica Voivod, iubitu soțu Mării Sale, întru al șaptelea an după răposarea Mării Sale, viindu de la țara Moldovił cu prea-iubitul fiu Mării Sale Io Scarlat Ghica Voivod cu Domniia Țărił-Rumănești, și, însuși Măriia Sa, viindu cu alaiũ și cu toată boerimea și cu toată orănduiala Domnił și cu Sfinția Sa Mitrop[olitul] țărił chir Filaret și cu amândoi episcopił și cu alți zece arhierei străini, aducăndu-să din București până aič, s'aũ așăzat într'acest mormănt cu mare cinste și cu multă jale dă norodu, păcum Măria Sa aũ pohtitu, pentru veačnica pomenire.

Cf. Găleşescu, *Eforia spitalelor civile*, București, 1900, pp. 629-33.

Pentru strămutarea lui Scarlat Ghica-Vodă din Moldova în Țara-Românească, v. *Doc. Callimachi*, I, pp. LXXXIX—XC.

151. 3. Potir de argint. Pe buza de sus, această inscripție:

† Acestu potirū l-aū fă[cu]tū Doamna Maria, Doamna
prea-luminatului Domnu Io Grigorie Voevoda, a. D. 1673.

El vine decī de la Maria Sturdza, soția lui Grigore I-iū Ghica. La
1673 ea era Doamnă a Țerii-Românești.

152. 4. Pe moaște:

Anbo' (*sic*).

Aceasta poală cusută cu fir greu am aferisit-o la sf[i]nte-
tele moaște ale Sf[ă]ntului Pandleimon eū, robul lui D[u]m-
nezeū Mihaiū Mardagiu biv Vel Medelnicer, și eū roaba
lui D[u]mnezeū Elenca sin răposatu Șătraru Costandin Li-
vezeanu, cum și o gevea de sangulie cusută cu beteală
și altă gevea cusută cu mătăsurī, și le-am pus în lădița
de argint unde iaste sf[i]nteles moaște, și am făcut și peri-
nița înlăuntru, de plisă ghiuvezie, umplută cu bumbac,
findcă ceale vechī, din pricina molivmi [=ciumiū], s'aū
ars în foc; 1830, Septemvr. 1.

153. 5. Pe fintină (românește și grecește):

S'aū făcut și fuișor, cu toate cele ce trebuiesc, dupe
cum să vede, pentru odihna celor însetoșați și osteniți și
večnică pomenirea Mării Sale, fiind ispravnec dum. Sandul
Bucșănescul; 1751.

154. 6. Cruce în gradina vechii mănăstiri:

Întru slava marelui Dumnezeū care în Troiță să pros-
lăvești, și întru lauda sfântului marelui M[u]č[e]nic Pan-
teleimon rădicatu-s'aū ačastă cinstită cruce în zilele prea-
înnălțatului nostru D[om]nū Io Grigorie Ghica VV., întru
a doaoa Domnie, lângă ačastă fântână, de dum. Sandu
Bucșănescul Vel Cluč. za arie, fiind ispravnec la toată
zidirea acești sfinte mănăstiri cu toată împrejmuirea ei,

precum să vede, și au făcut și fuișor[ul] de-asupra crucii, pentru adăpostirea și odihna călătorilor, și întru pomernirea dumisale, la anul de la Hs. 1751.

XXXV.

Mănăstirea Paserea.

Inscripție de-asupra ușii :

155.

Cu ajutorul prea-puternicului Dumnezeu cel în Treime slăvit s'au clădit din temelie acest sv[ă]nt schit de călugărițe numit Pasărea, în a. 1813 de Cuvioșia Sa părintele Timoftei arh[i]m[andritul] Cernichi în numele sf[i]ntei și de viața făcătoare Treime, iar, la an 1838, Ianuarie 11, zdrobindu-să biserica de cutremurul ce s'au întâmplat, iar în a. 1846 s'au dărămat aceia și s'au ridicat ačasta din temelie prin Cuvioșia Sa păr[in]t[ele] Calinic arh[i]m[andritul] Cernichi, cu ajutor de la binecredințioși creștini și prin osărdia Cuvioasei Dionisii, stareța acestui schit, iar îngrijitor fiind la tot lucrul cuviosul Iachint eromonahul din Cernica, în zilele binecredințosului Domn Gheorghe Dimitrie Bibescu Voevod, iar arhiepiscop fiind Preasfinția Sa dd. Neofit Mitropolit; 1847, Noemvrie 2.

XXXVI.

Mănăstirea Văcărești.

1. Inscripție de-asupra ușii :

156.

Ačastă sf[ă]ntă și dumnezeiască mănăstire întru carea să proslăvește prea-sf[ă]nta de viață făcătoare și de o ființa Troiță, ziditu-s'au din temelia ei de prea-luminatul, prea-înnălțatul și blagocestivul Domn Io Nicolai Alexandru VV.,

carele, după darul cel dumnezeesc, mutându-se din Domnia țării Moldovei în Scaunul Domniei Țării-Rumânești, dentru năstăvul sf[i]nteî Troițe au început-o, fiind leat 7224 [1716], puind temeliile și zidind până la un loc. Iar apoi, de pe judecățile lui Dumnezeu ceale nepricepute la oameni, fiind pe ceale vremi războe între Împărății și răzmirițe în țară, s'au întâmplat de l-au luat oștile Împărăției Neamților, cu toată luminata Casa Mării Sale, și l-au dus de l-au ținut în Ardeal până ce s'au împăcat Împărățiile, iar după acè, cu ajutoriul Sf[i]nteî Troițe, l-au trimis de acolo cu multă cinste și, pre aicea, prin țară, trecând, au sosit cu pace și cu cinste de către Împărăție la luminată casa Mării Sale, și, neadestindu-se multă vreme, din pronie dumnezeiască l-au cinstit Împărăția iarășu cu Scaunu Domniei Țării-Rumânești, și, ajungând aici cu pace, la leatul 7227 [1719], îndată iar s'au apucat de lucrul mănăstirii, dupe răvna Măriei Sale cea dumnezeiască, înfrumusețând-o cu toate podoabele bisericesti pre den lăuntru și pre afară, precum să și veade, întru mărirea și lauda Sfinteî Troițe, pentru večnica pomenirea Măriei Sale și a răposăților părinților Măriei Sale, ispravnic mare fiindu dm. Manolache V[e]l Clucearū i Matei Mog. b[i]v V[e]l Ag[ă], is[pravnic] pan Iane V[e]l Cup[a]r. Și s'au isprăvit de tot lucrul în luna lui S[e]p[temvrie], fiind leatul de la Zidirea Lumii 7231, ai de la Nașterea lui Hs. 1722.

Această povestire — o adevărată pagină de cronică — e întărită și de alte izvoare. După prinderea lui Nicolae-Vodă (14 Novembre st. v. 1716) Scaunul Țerii-Românești a fost dat fratelui său, lui Ioan Mavrocordat (2 Decembre 1716), care l-a ținut pînă la moarte (23 Februar 1719; mormîntul său la Sf. Gheorghe Vechiū din București). Nicolae trecuse prin țară în Septembrie precedent; el căpătă Domnia fără zăbavă, ca un lucru ce i se cuvenia (el n'a recunoscut, cum se vede și din inscripție, Domnia lui Ioan-Vodă). Cf. Radu Popescu, în *Magazinul istoric*, IV, și *Studii și Doc.*, III, pp. 26-7; *Doc. Callimachi*, I, p. XLII, nota 1; Legrand, *Généalogie des Maurocordato*, 1900, p. 14. Nicolae-

Vodă, fiind numit la 2 Mart (Legrand, *o. c.*, p. 13), plecă din Constantinopol abia în April, precum arată raportul olandes din Smirna de la 19 ale lunii: «Den nieuw angestelden Hospodar ofte prins van Wallachien, de Heer Nicolaas Mavrocordati, stond op den 13 deser van Constantinopolen naar dat prinsdom te vertrecken» (Domnul cel numit din nou al Țerii-Românești, Nicolae Mavrocordat, era gata să plece spre această țară la 13 ale lunii»). Radu Popescu scrie cele ce urmează despre sfințirea bisericii, la 1722: «Întru al cincilea dar an al Domniei Măriei Sale lui Nicolae-Vodă, săvârșindu-se mănăstirea Măriei Sale de la Văcărești și înfrumusețindu-se cu toate podoabele, și pre din lăuntru și pre din afară, praznic mare au făcut Domnul în ziua de Sfinta Troiță, ce este hramul mănăstirii, și, mergînd cu toți arhieriei, boiarii și neguțătorii și cu altfel de oameni, din toată rînduiala, pre toți i-au ospătat, precum să cade» (p. 119). După liturghie, grămăticul Panaiot ceti din amvon actul de fundație, alcătuit cu multe învățături filosofice de însuși domnescul ctitor, care orînduia ca din venituri «streinii să-î priimească, pre golii să-î îmbrace, flămînzii să-î sature, bolnavii să-î caute, pre cei din temnițe să-î cerceteze cu milă» (*ibid.*). Zidul împrejmuitor se isprăvi mai târziu, cînd se dădu mănăstirii și a treia parte din venitul domnesc al vamii tîrgului Bucureștilor (p. 126). În acest loc (pp. 138-9), același cronicar povestește serbarea de sfințire solemnă din 13 Septembrie 1724: de față erau Mitropolitul Daniil, Ștefan episcopul de Buzău, «arhieriei streinii», mulți egumeni și preuți. Clerul primi pe Domn la poartă, Mitropolitul avînd pe cap moaștele. Nicolae-Vodă descălecă și încunjură de trei ori frumoasa biserică, împreună cu strălucitul său alaiu. Atunci se sluji întâia liturghie și un al doilea praznic se dadu în acele «case» d'împrejur unde e astăzi temnița. «Lucruri cinstite se vor fi făcut», încheie Radu Popescu, «care altă dată nu se vor fi făcut». În 1728, la 13 Septembrie iarăși, patriarhul de Ierusalim Hrisant Notara veni la Văcărești și făcu lauda ctitorului, printr'un învățat «engomion».

Manolachi Vel Clucer, ispravnicul cel mare, e Lambrin, ginerele lui Constantin-Vodă Brîncoveanu, care iscălește «biv Vel Clucer» și în 1730 (*Socotelile Brașovului*, p. 158). «Matei Mog.» e Mogoșescu, apoi Serdar: fata lui a luat pe Iordachi, fiul beizadelei Gheorghe și nepotul de fiu al lui Șerban Cantacuzino (*Gen. Cantacuzinilor*, p. 286). O fată a lui Nicolae-Vodă a luat pe Cămărașul Ianache Alevră (*ibid.*, p. 388; Radu Popescu, pp. 111-2, 143), care ar putea fi Iane Cuparul din inscripție.

2. Chipurile ctitorilor: Maria, Smaranda (aceasta, a treia soție a Domnului; căsătoria se făcu după 1716, cînd muri Doamna Pulheria; Popescu, p. 43), doi copii cu cununa pe cap (Ioan, Alexandru, care se născu abia în 1721; Popescu, p. 130; *Gen. Cant.*, p. 389; Legrand, *Généalogie des Maurocordato*, 1902); Nicolae însuși: coroană pe cap,

haină roșie pe alta verde, brîu galben, apoî Scarlat, fiul cel mai mare al lui Vodă, și Constantin, cel de-al doilea (cu coroane), doi ctitori cu căciuli pe cap; încă un Domn și doi copii.

157. 3. În pridvor, la stînga, inscripție de mormînt:

Μπαρπόβλον τύμβος Βακχρέσκον, ὁ δ' ἀμφικαλύπτει, κεδνὸν βουλευτήν, εὐθιδικῇ πολιταίς· ζήσαιν' εὐκλεῶς εἰς ἀλ[λ]οδαπὴν δὲ θανόντα: πολλ' ἔτλη πρὸς τὰ ἄλγεα γὰρ πατρίδος· τοῦ δ' ἄλλοχος Ῥοξάνδρα Ῥωσσετιδων γένησπερ θηκε λίθον τοῦτον, δάκρυσι τεγγομένη, αἴφε', Μαΐου β'.

Adecă:

«Acest mormînt pe Barbu Văcărescu îl cuprinde, un sfetnic priceput, drept cu cetățenii; să trăiască numele lui cel bun acum cînd a plecat, murind, spre alte locuri: mult a suferit pentru durerile țerii sale. Iar soția sa Ruxandra, dintre Rusești, a pus această piatră, stropind-o cu lacrimi; 1775, 2 Maiu.»

Din *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea* și din *Gen. Cant.*, se pot culege multe știri despre Barbu. El era fiul lui Ienachi I-iu și al Stancai și frate cu Constantin și Ștefan, acesta din urmă, tatăl poetului Ienachiță. Fusesse la urmă Mare-Vistiernic, Logofăt, Vornic, Ban, și avu o carieră politică foarte zbuciumată. «Luxandra» saū Ruxanda Roset, din Moldova, era a doua soție a lui. Ea venia mătușă Doamnei Ecaterina a lui Constantin Mavrocordat (v. mai sus, pp. 14-5, no. 38), fiind sora cu Constantin tatăl acesteia, care Constantin era și el fiul lui Iordachi Roset, vestitul Vistier. Înrudirea ei cu Mavrocordăteștii lămurește îngroparea lui Barbu la Văcărești.

158. 4. Tot în pridvor:

Κρύπτεται ταφῇ σῶμα Δημητράσκου, τοῦ Ποστελνίκου, λέγω τοῦ Μπαλασάκη, ἀλλ' ἡ ψυχὴ ζῇ καὶ τὸ σῶμα ζήσεται ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Χθ παρουσίᾳ: σὺ δέ, κ[ρί]ε, δὸς τὴν λύσιν πταισμάτων, αἴψης', Νοεμβρίου ιη.

Adecă:

«În acest mormînt se ascunde trupul lui Dumitrașcu Postelnicul, adecă al lui Balasachi, ci sufletul trăește și va trăi și trupul la cea de-a doua înfațișare a lui Hristos: iar tu, Doamne, dă-î dezlegarea păcatelor; 1756, Novembre 18.»

E dintre Balasachiî Țarigrădeni. V. *Gen. Cant.*, p. 81. E deosebit de Căminarul moldovean Balasachi, asupra căruia v. tabla la *Doc. Callimachi*. Dumitrașcu era dintre boierii lui Constantin Mavrocordat, pe atunci Domn muntean.

5. Mormîntul din 1856 al lui Iov, egumenul Văcăreștilor.

6. Mormîntul, frumos săpat, al lui Nicolae Mavrocordat, cu această 159. inscripție :

Ὅρων σε, τάφε, δε:λιῶ σου τὴν θέαν :
 Κεῖθεις γάρ ἔνδον Νικολαον ἡγέτην
 Πρὶν Μολδοβίης, εἴτα δ' Οὐγγροδλαχίης,
 Τὸν τόνδε νηὸν τοῦ τρις ἡλίου φάους
 Θεῶς καθιδρύσαντα ἐξ αὐτῶν βάρων,
 Τὸν πάνσοφόν τε καὶ φρονήσεως θρόνον,
 Τὸ τῶν σοφῶν ἔσοπτρον ἄμφι τοῦς λόγους.
 Οὐπερ τὸ φῶλον εὐκλεές ἐκ Σκαρλάτων :
 Τοκεὺς δὲ Ἀλέξανδρος ἦς τῶν Ὀρμάνων
 Τῆς Βασιλείας ἐξ ἀπορρήτων ἔην,
 Ἄλλ' ὅν γε μούσαις ἔστειρον στέφει κλέους
 Ὁ μαρμάρειος νῦν στέφει τοῦτον λίθος,
 Βουβῶνος ἐκθανόντα πανδείνῳ πάθει,
 Ἥδ' ἄλγος λιπόντα οὐ φορητὸν υἷεσι
 Ἥδ' αὐτῇ συνεύνῳ, συγγενῶν τε πλήθει,
 Ὅν ὀλβήσωμεν πάντες ἀξιοχρέως,
 Τὸν παντεπόπτην ἀξιοῦντες δεσπότην,
 Τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν χλόης τάξει τόπῳ.
 † αψλ', μεμακτιριῶνος τρίτῃ ἱσταμένου.

Adecă :

Văzîndu-te, morminte, mă tem de priveriștea ta :
 Căci ascunzi în tine pe Nicolae Domnul
 Moldovei odinioară, apoi al Țerii-Românești,
 Pe acel care această biserică a întreitei luminii a soarelui
 Dumnezeuște a înălțat-o din temelii ei chiar,
 Pe cel prea-înțelept și Scaun al înțelepciunii,
 Oglinda înțelepților în sfaturî,
 Al cărui neam vestit e din al Scarlatilor.

Părintele i-a fost Alexandru, care la a Otmanilor
 Împărăție era tălmaciul cel de taină.
 Dar pe care Musele l-au încununat cu-a gloriei cunună
 Acest mormînt de marmură-l încunun' acuma,
 Pierind de îngrozitoare boală, a ciumii,
 Lăsînd durere nesuferită la fiî
 Și la soția sa și la rudele multe:
 Pe care să-l fericim toți după cuviință,
 Rugînd pe Domnul, cel ce vede toate,
 Să-î puie sufletu 'n livezi înverzite.

1730, 3 Septembre.

Se află și în Legrand, *Généalogie des Maurocordato*, Paris, 1886, pp. 25-6; v. și cartea cu același titlu a aceluiași autor, Paris, 1900, p. 14. Moartea lui Nicolae Mavrocordat fu cunoscută la Constantinopol în mijlocul unor mari turburări, așa încît n'au răsunset. Nicî-unul din rapoartele de ambasadă pe care le știu n'o pomeneste. Abia la 24 Novembre, ambasadorul olandes pe lângă Poartă arată că «în Septembre sosise aici vestea că Domnul Țerî-Românești murise de ciumă»; el adaugă că tînărul Constantiu-Vodă a cîștigat moștenirea părintească plătind 1500 de pungî și apoi, «extraordinar», alte 500 (raport inedit în Arch. din Haga).

160. 7. La paraclis, de-asupra ușiî de intrare:

Ὁ ναὸς τοῦτος Νικολάου Μυρέων
 Λαμπρῶς ἐτόχθη δαψιλαῖς ἐν δαπάναις
 Τῷ Κωνσταντίνῳ κοιρανῶ Οὐγγροβλάχων,
 Πέλοντι νῦν γε καὶ πρῶτον Μολδαβίτης,
 Γίῳ ποθεινῷ Νικολάου πανσόφου,
 Τετραστέφους πατρὸς τετραστέφει γόνῳ,
 Ὅνπερ τὸ πρόσθεν Νικόλαος ὁ κράτωρ
 Κτίζειν ἔμελλεν ἁγίῳ ὁμονύμῳ.
 Πότμος δὲ μάρψας, τὸν δ' ἀνέστειλεν πόθου.
 Ἀνθ' ὧν ὁ πατὴρ τε καὶ διάδοχος θρόνου
 [Ἐκ] βάρων δόμησ', ἐκάλλευνέν τε πλουσίως,
 Προαβλιόν τε τειχίσας ἐν πλαισίῳ:
 Ἐπιστατοῦντος Βηθλεὲμ δ' Ἀνανίου,
 Τοῦ προστατοῦντος τῆς μονῆς τῆς ἐνθαδὲ.
 Ἦται ἀφλς', Ἀδγοῦστω.

Adecă :

«Biserica această' a lui Nicolae din Mira
S'a făcut strălucit, cu multă cheltuială,
Lui Constantin, Domnul Muntenilor
Acum fiind, iar mai întâiut al Moldovei,
Fiul dorit al lui Neculaî prea-nțeleptul,
Fiut împătrit cununat al unui tată 'mpătrit cununat.
Pe care mai întâiut Nicolae Domnul
Voia s'o înnalte patronului sfint,
Ci moartea, luindu-l, i-a stricat dorința.
În locul căruî fiul moștenitor în Scaun
Clădi din temelie, bogat împodobind-o,
Făcindu-i și pridvorul cel în patru colțuri;
Ispravnic Anania, din Betleem episcop,
Fiind egumen la mănăstire-aceasta.

1736, August.»

Tipărită în Legrand, *Genealogia întâiut, l. c., p. 27.*

Constantin Mavrocordat domniă în adevăr a patra oară. Întăia dată, el a stăpinit de la 3 Septembrie până în Novembre (știrea despre rechemare în raportul olandes din 24 Novembre). La 31 Octombrie 1731, același ambasador scrie că Domnul mazil a fost numit «zilele acestea» (*voor eenige dagen*) în locul lui Mihaî Racoviță; el ar fi dat vre-un milion de lei.

În Maiu 1733 se anunță trecerea lui Mavrocordat în Moldova (*Studii și doc.*, VI, p. 257, no. 395). Apoi, în 1736, el capătă iarăși Țara-Românească. Cf. a doua *Genealogie*, pp. 16-7.

XXXVII.

Mănăstirea Cotroceni.

1. De-asupra ușii de intrare :

161.

Acastă sv[ă]ntă și d[u]mn[e]dziască mănăstire zidită iaste de în temeliia ei până în săvârșit întru proslăvirea și mulțimirea numelui preasv[i]nteî și uniî d[u]mn[e]zeeștii Firitriței și întru slava și lauda sv[i]nteî de D[u]mn[e]zeu

Născătoarei Feçoarei Mariei, a căriia și hramul Dormirea-i acesta iaste, de prea-luminatul și slăvitul Domn Io Șarban Voevodă, adevăratul nepo[t] răposatului Șerbanu Basarabă Voevodă, strămoșilor, moșilor, părinților și Mării Sale veačnică și fericită pomenire, dănd și laudă nemoartă marelui și bătrânului lui ne[m]; prè-buna faptă în[să] nesăvârșăt lăsă[n]du, începutu-se-a a se zidi la cursu anilo[r] 7187 [1679], Maiu 26.

Data e aceia cînd s'a început lucrul supt Șerban-Vodă (ales în Decembrie 1678). Mulțămita călugărilor de la Ivir din Atos, către Șerban, că-și închinase ctitoria mănăstirii lor, luînd de acolo și pe cel d'intăiu egumen, Partenie, în *Doc. Cantacuzinilor*, București, 1902, pp. 113-9.

2. Mormintele, *ibid.*, p. 331 și urm.

162. 3. Potir :

Acest s[fă]ntu potir iaste făcut de prea-luminatul Io Șerban Voevod Băsărabă, și l-au dăruit snt. mnstire Cotrăceanî pentru veačnica pomenire ; 1680 [cu cifre].

Deci Șerban-Vodă începu îndată după urcarea sa în Scaun și împodobirea Cotrocenilor.

163. 4. Cadelniță :

Acesta candelnița l-au dat creștin Io Șarban Voevod la sv[ă]nta sa mănăstire ot Cotrăcenî, pentru večnica pomenire; mța — 1680 [cifre].

164. 5. Alte odoare :

1784. Ἀφιέρωμα τῶν δοῦλων τοῦ Θεοῦ Ἰωάννου Κ: Νιάζουλας εἰς τὴν ἱρὰν μονὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεοργίου ἐν χανίῳ Σερμπάν-βόδα.

Adecă :

«1784. Danie a robilor lui Dumnezeu Ioan și Niazula (?) la sfînta mănăstire a Marelui Mucenic Gheorghie, în hanul lui Șerban-Vodă.»

Δια συνδρομῆς ἐμοῦ Μ[ητ]ροφάνους καὶ ἡγουμένου τῆς σεβασμίας μονῆς 165.
τῆς Κοιμήσεως τῆς κυρίας ἡμῶν Θ[εοτο]κου τῆς Κοτροτζάντησης ἔγινε
τὸ παρὸν ἀρτοφόριον, καὶ ἀφιερώθη εἰς αὐτὸν τὸν περικαλλ. αψά'.

Adecă :

Cu ajutorul mieu, Mitrofan, și egumen al veneratei mănăstiri
a Adormirii Născătoarei noastre de Dumnezeu de la Cotroceni,
s'a făcut artoforul acesta, și s'a dăruit către acea vestită [mă-
năstire] ; 1701.»

Mitrofan e poate viitorul Mitropolit, care urmă lui Antim Ivireanul.

6. Acest[ă] naforniča s'aū dăruit de prea-luminatul Șerban 166.
ban Voevod Băsărabu la a sa snt. mnstire Cotrăceani.

7. Candelă : 167.

Robul lui Du[m]nezeu Radul Catacuzino Vel Spătariu ;
1715.

Dăruitorul e fiul de al doilea al lui Constantin Stolnicul. El muri în
chiar acest an, Domn fiind fratele său Ștefan, la 25 Februar, și e în-
gropat în mănăstire (*Doc. Cantacuz.*, p. 333, no. IV).

8. La turnul de intrare : 168.

М[ілоствѣ] в[ожіею] І[w] ІІІ[ерванѣ] Б[ѣсѣравѣ] К[оѣвѣда]
г[осподарѣ] з[еман] ѿ[гггг]в[лаχіскон].

Veniți cătră dănușa și vă viți lumina, că ușa mănăs-
tirii ač... luau-ș vestea ; 7189 [1680-1].

XXXVIII.

Mănăstirea Plumbuita.

1. Inscriptie zugrăvită de-asupra ușii înăuntru : 169.

᾽Εν πρώτοις ἀνηγέρθη ὁ πάνσεπτος ναὸς ἐνδοξ. προφητοῦ Προδρόμου
καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου αὐθέντος Πέτρου Β[οεβόδα],
ἀπὸ δὲ τῆς πολυκαιρίας διεράγη παντελῶς· ἐκ δευτέρου ἀνήγηρεν ἐκ βά-
θρων ὁ εὐσεβέστατος αὐθέντης Ἀλέξανδρος ΒΒ. πατήρ τοῦ Μίχνα ΒΒ.,

σὶν τῆς εὐσεβεστάτης κυρίας Αἰκατερίνης, Γαλατιανῆς, Ῥωμαίας, τῆς τοῦ αὐτοῦ σιμβίας· ἐκ δὲ τρίτου ἐ... πισεν ὁ εὐσεβεστάτος Ματθαίης Μμα-σαράμπας ΒΒ. ἐν τῷ ἀπὸ κτήσεος Ἱρνέ, ἰ' τοῦ Ἀπριλίου· ἐν δὲ τῷ αὐβ' σωτηρίῳ ἐπὶ μηνὶ Ὁκτωβρίῳ ἰδ', ἐκ τοῦ [φοβε]ροῦ σεισμοῦ τελείως ἑκατεδαφίσθη· ἀνηγέρθη δὲ τόσον ὅ[πως ὁράται] ναὸς ὅσον καὶ καμπανάριον δαπάνῃ καὶ σπουδῇ Διονυσίου τοῦ... μινὸς, καὶ ἐξ Ἰωαννινῶν ἐκχόριον, προτοπαπᾶ ἐπεξη. ... τῷ αὐα' ἔτι, τῇ κ' Μαΐου, καὶ ἐτελειώθη ἤς... ω αὐας' [τοῦ Χρ]ιστοῦ ὡς ὁρῶνται, ἀρχιερατεύοντος [τοῦ παν]ιερο[τάτου κ]ὲρ Δοσιθέου καὶ ἡγεμονεύοντος... [τοῦ Ἰωάννου Κωνστα]ντίνου Ὑφιλάντη ΒΒ... δούλων....

Adeca :

«Μαί întâiũ s'a înnălțat prea-venerata biserică a prea-vestitului prooroc Înnainte-Mergătorul și Botezătorul Ioan de către prea-cucernicul Domn Petru Voevod; iar, din mulțimea anilor, s'a dărîmat cu totul; ci a doua oară a înnălțat-o din temelii prea-cucernicul Domn Alexandru Voevod, tatăl lui Mihnea Voevod, împreuna cu prea-cucernica Doamnă Ecaterina, din Galata, Greacă, soția lui; iar a treia oară a [clădit-o] prea-cucernicul Matei Basarab Voevod în anul de la Facerea Lumii 7155 [1647], la 10 ale lui April; iar în anul Mîntuirii 1802, în luna lui Octombre 14, a fost dărîmată cu totul de grozavul cutremur; iar apoi s'a înnălțat, așa cum se vede, atît biserica însăși, cît și clopotnița, cu cheltuiala și sîrguința lui Dionisie ... și din Ianina de loc, protopop..., în anul 1801, la 20 Maiũ, și s'a săvîrșit la... 1806 de la Hristos, precum se văd, fiind archiereu prea-sfînțitul chir Dosoftei și Domn Ioan Constantin Ipsilanti] Voevod....».

Petru-Voda, întâiul ctitor, fiind arătat ca mai vechiũ decît Alexandru Mircea, e Petru de la Argeș, Radu Paisie, ctitorul de la Tismana, bolnița Coziei și de la Mislea (v. mai departe, *Cozia*, și Ștefulescu, *Tismana*, pp. 93-6). El se înfațișează, la începutul veacului al XVI-lea, ca un împodobitor al țerii, urmaș vrednic al lui Neagoe și emul al lui Petru Rareș din Moldova. Pentru Ecaterina, soția lui Alexandru Mircea, v. *Contribuțiunã la istoria Munteniei*, p. 1 și urm. Pentru marele cutremur din 1802, v. Iorga, *Manuscrisurile mănăstirii Cernica*, București, 1902 (extras din *Biserica ortodoxă*), p. 20. Atunci a căzut și turnul Colții; «de ar fi ținut mai mult, scrie un contemporan, «poate că se strica și pamîntul» (*ibid.*).

2. Pe o cruce :

170.

Ὁὗτος ὁ πανσεδάσμιος σταυρὸς ἐκοσμήθη δι' ἀναλωμάτων τοῦ ἐνδοξοτάτου ἄρχοντος Μεγάλου-Πορτάρη κυρίου Γεωργίου Γρήγο. 1724.

Adecă :

«Această prea-venerată cruce s'a înfrumusețat cu cheltuiala prea-vestitului boier Marele-Portar [al lui Nicolae Mavrocordat] dumnealui Grigore Grigo ; 1724.»

XXXIX.

Mănăstirea Mărcuța.

1. De-asupra ușii de intrare :

171.

Cu vreaarea Tatălui și cu ajutoriul Fiiului și a Sf[ă]ntului D[u]hū ziditu-s'aū această sf[ă]ntă mănăstire după apa Colintini, unde să cinsteaște și să prăznuiaște hramul sfinților îngerī, însă den temeliia ei, de Dan Vel L[o]go[fă]t, când era cursul anilor 7095 [1587], care, după întămplarea vremilor rămăind la mare lipsă, și văzând ctitori că nu vor putea să o chivernisească, venit-aū jupăneasa Vișana, fata lui Marco Vel Armașu, nepoata lui Dan Vel Log[ofă]t, la preasfințitul Mitropolit chir Theodosie de o aū închinat-o metoh Sfintei Mitropolii, și Sfinția Sa aū învălit-o și aū făcut și casele. Iar acum, în zilele prea-luminatului D[o]mnū Io Grigori Ghica Voevod, îndemnatu-s'aū den răvna d[u]mnezeiască Preasfințitul Mitropolit al Ug. chir Stefan de o aū înfrumsețat și cu slomnu [=pridvor] și cu clopodnița și cu zugrăveala pe den lăuntru și pe den afară, cu ferestri și cu ușa de piatră și cu alte multe, precum să veade, făcându-să nou ctitor, ca să fie Sfinției Sale veačnică pomenire; Sept. 20, 7242 [1733].

Și în Musceleanu, pp. 82-3.

Dan n'a fost Mare-Logofăt al lui Mihnea-Vodă, care era Domn la acea dată de 1587: el nu face parte din nici-un Divan înainte de Mihai Viteazul (Danciul din această epocă e altul; atunci traia și Dan-

ciul din Brîncoveni, tatăl lui Matei Basarab). Supt Mihai Viteazul, în 1594, el era Vistier, dar nu Mare-Vistier (acesta fiind Teodosie Rudeanu) (v. *Studii și doc.*, VI, p. 259, no. 27). Era un om bogat: la dînsul trase un emir ce venia din Ungaria, și aici peri el în focul pus de ghiulelele tunurilor lui Mihai (ms. Hevenes, la Șincai, pp. 395-6; cf. Walter, în Papiu, I, pp. 14-6). În 1598, el era fugar în Moldova și cerea Polonilor, în fruntea celorlalți pribegi, ca Domn nou și bun pe Simion Movilă (Hurmuzaki, *Supl.* II, I, pp. 487-8). Firește că acesta, luînd Scaunul muntean, îl făcu Mare-Logofăt al său (*Studii și doc.*, V, p. 177, no. 16). El fugi cu Simion în 1602; și în 1603, el, «Dan Danilovič Velich. Logofăt», stă, împreună cu Mitropolitul Eftimie, iarași în fruntea pribegilor (Hurmuzaki, *l. c.*, p. 265). El pare să fi murit în Moldova. — Pentru Mitropolitul Ștefan, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 513.

2. Chipurile ctitorilor: la dreapta, Grigore Matei Ghica, Doamna și cinci copii (se pot identifica astfel: Scarlat, Matei și trei fete; dintre care una: Ruxanda; v. mai sus, p. 14, no. 37), apoi Dan; la stînga, Alexandru Ipsilanti, Doamna, un boier și o jupîneasă.

172. 3. În pridvor, piatră de mormînt, cu această inscripție:

Ἐνθάδε κεῖντο δοῦλοι τοῦ Θεοῦ Χρυζάφρο, σύζυγος τοῦ μακαρίτη Θεοδοράκη Παπανικολάου, καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς Κωνσταντῖνος.

Adecă:

«Aici zac robii lui Dumnezeu Hrisafa. soția răposatului Teodorachi Papanicola, și fiul ei Constantin.»

173. 4. Pe turn: Io Al. Io. Ips. VV. 1779.»

Aceasta înseamnă că Alexandru Ioan Ipsilanti a clădit din nou clopotnița și a reparat biserica la anul pomenit.

XL.

Mănăstirea Comana.

174. 1. De-asupra ușii de intrare:

[Stema Cantacuzinilor.]

Acastă sf[ă]ntă și d[u]mnezeiască mănăstire și d[u]mnezeescu lăcaș făcut iaste den temelie de cel de demult,

ce în bl[a]gocestivie sa aũ săvârșit-o, răposatul Șarban Voevod, care aũ domnit Țara-Rumânească, cel adevărat și vechiũ Băsărăbescu, la lt 7097 [1588-9]; deci vechindu-se de multa vremi, cât și la stricăciune ajunsease, nu numai sf[ă]nta bisearică, ce și alte zidiri după împrejur; care ajungându până la nepoții și strenepoții aceluiaș răposat Domnu de mai sus zis, den multa osărdie și pohtă d[u]mnezeiască s'aũ îndemnat cel den strenepoți Șerban Cantacuzino Vel Păh., fiul răposatului Drăghiciũ Cantacuzino Vel Spăt., nepotul aceluiaș răposat Șerban Voevod dentr'a lui fică Ilinca și fečor lui Costandin Cantacuzino biv Post., și s'aũ apucat cu multă osteneală și cheltuiala de o aũ înnoit, și cu lucrul, și cu altele, înfrumusețând biserica întâiũ cu innălțarea și zidirea slomnului¹ acestuia, precum se veade, și, afară dentr'alte zidiri, și cu multe arginturi, odoară și moșii și Țiganii o aũ adaos și o aũ întărit, arătându-se desăvârșit ctitor întru slava lui D[u]mnezeu și a celui de minunți făcătoriu Marelui Nicolae, care și hramul iast[e], întru veačnica pomenire a lui și a neamului său; 7208 [1699-700].

Înca de la 7081 (1572-3), un Șerban din Coianii, fiind Postelnic, facea, împreuna cu mama-sa, Anca, o danie mănăstirii Goleștilor, Vieroșul (*Doc. Cantacuzinilor*, pp. 8-9, no. XI). Anca, sora cu Postelnicul Marcea, era, cred o fata nelegitimă a lui Basarab Neagoe, căci nepotul ei de fică Șerban, ajuns Domn ca Radu-Vodă Șerban, în 1601, își zice «*ншн*» (nepot, petit-fils) al lui Basarab Voevod» (el numi Basarab pe fiul său, care nu trăi însa decît prea puțin; Ilie Nicolescu, în *Rev. p. ist., arch. și filologie* pe 1902, p. 204). Despre Anca se mai spune că «era din Craiovești, ceia ce se explică și prin aceia că mama lui Basarab Neagoe, Neaga, era soră cu Craioveștii (Barbu, Pîrvu și frații lor). I se zicea Baneasă, și cred că soțul ei fusese Barbu Craiovescu, și nu fostul Vornic, apoi Banul Șerban din 1539, rasculat în potrivea lui Radu

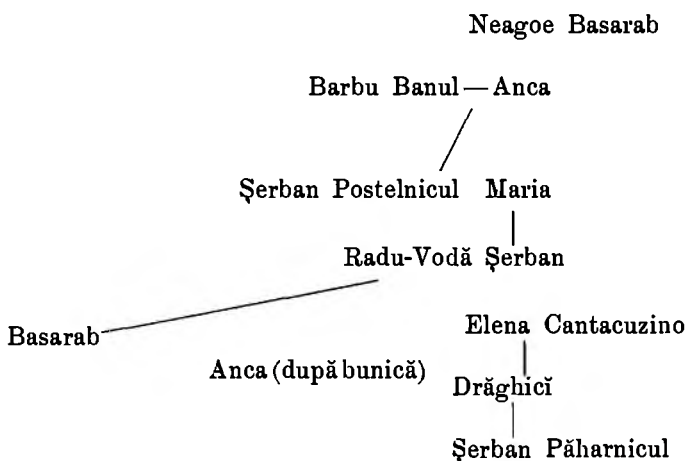
¹ Acest cuvînt, cu înțelesul de pridvor, se întîlnește și în inscripția de la Mărcuța și în Cronologia critică (v. Șincai, la a. 1215: «slona acei bisearici »).

Paisie (Hurmuzaki, XI, p. 855, nota 1; p. 856, nota 1). Acest Șerban, care se întâmpină la 1535 în Divanul lui Radu, fu înlocuit apoi cu al doilea Barbu Craiovescu, fiul lui Pîrvu. Când Barbu fugi în Ardeal, la plecarea din Domnie a lui Radu Paisie, înlocuit cu Mircea Ciobanul, Mircea făcu milă Ancăi, lasînd-o să vîndă parte din moșiile pribeagului (cf. *Studii și doc.*, VI, p. 456; Nicolescu, în *Noua Rev. Romînă*, IV, p. 358, col. 2, nota 1; *Pretendenți domnești*, p. 36, nota 2).

Anca avu cu Barbu pe Șerban Postelnicul și pe o fată, Maria. Aceasta Marie născu un copil din flori, pe Șerban (numit astfel după unchiul său), care nu pomeneste nici-odată de tatăl său. În 1588-9, el era Păharnic, dar nu Păharnic-Mare (Ilie Nicolescu, în *Noua Revistă Romînă*, IV, pp. 357-8). Mare-Păharnic ajunse numai supt Mihai Viteazul, al cărui urmaș în Domnie a fost.

Elena, fata lui Radu Șerban, a luat pe Costantin Postelnicul Cantacuzino. Fiul ei mai mare se numi Drăghici, după Drăghici din Mărgineni, din care se coboria Doamna Elena, mama acestei Elena Cantacuzino. Fiul cel mai mare al lui Drăghici fu botezat însă Șerban, după bunicul său Domnesc, precum și după unchiul său, Șerban Cantacuzino, care a domnit și el. El jucă un mare rol în Domnia lui Brîncoveanu și făcu Prefața la *Liturghia* din 1702 (Bianu și Hodoș, la această dată). Șerban muri în August 1709 (*Ist. lit. rom.*, I, p. 358, nota 1).

Deci avem următorul tablou genealogic:

Cf. și *Soc. Sibiului*, pp. 20-1.

2. Pe un mormînt, în dreapta:

175.

D[răghici] [Cantacuzino]. C[onstantin] C[antacuzino].

М[іаостію] в[ожією] І[w] ІІІ[ербанъ] ІІ[асърабъ] ІІ[оевода] г[оспо-
даръ] з[ѣман] ѿ[гггг] в[лахінскон].

† Acastă ună piatră aceste trei țărane acopere: a bătră-
nului Șarban Băsărabu Voevod, a lu Drăghiș Catacuzino
Vel Spătar, de fată nepotu-î, și a lu Costandin Vel Peh.,
iubit fiu lu Drăghiș; pre cari cum viața în dragoste sân-
geului i-au legat, așa mortea, aice aducându-î, veacilor
i-au răposat. Cari și, creștinește, cu dreptate, cu dragoste,
cu milosteni și cu toate bunele fapte trăindu, s'au săvârșit,
la anul de la Hs. spășitoriu [7128 = 1620], de vârstă —,
moșul, nepotul la [7176 = 1667], de vârstă —, fiul la [
], de vârstă —.

Tipărită și în *Cronicele muntene*, pp. 158-9.

Pentru îngroparea lui Radu Șerban la Comana, v. *ibid.* *Genealogia
Cantacuzinilor* (p. 98) dă data precisă a îngropării: 13 Novembre 1667.
În aceeași zi, Radu-Vodă Leon, în slujba căruia Drăghiș murise de ciumă
la Constantinopol, trecu veniturile dregătoriei lui de Spătar asupra
celui mai mare dintre fii în viață mortului, Pîrvu (Constantin, numit
după bunic, Constantin Postelnicul, era încă în viață — *ibid.*; cf. și pp.
101, 109. Tot așa muri tânăr și alt fiu al lui Drăghiș, Grigore, numit
după Grigore-Vodă Ghica, ce-l va fi botezat). Faptul că în acest mor-
mînt se arată ca îngropat și Constantin, dovedește că piatra a fost
pusa abia de Șerban.

3. Pe un patrahir:

176.

Γερμανου ἀρχιμανδρίτου καὶ ἡγουμένου Βαλαρεσίου. αἴψα'.

Adecă:

«Al lui Gherman arhimandritul și egumenul de Văcărești; 1781.»

XLI.

Biserica din Coenî (lingă Comana).**177.** De-asupra uşii de intrare în biserică :

Aastă sfântă şi dumnezeiască bisărică, care să vede zidit[ă], den temelie iaste făcut[ă] de Doamna Ilinca, fata răposatului bătrân Io Şarban Băsărab Voevod, împreună cu ai săi fečori, cu Costandin Vel Stol., cu Mihaiū Vel Spăt., cu Mateiū Vel Ag., cu Iordache Vel Căm[ă]raş, pentru că ăa bătrână care lângă ăcasta era mai de'ntăi făcut[ă] de tatăl Doamnei Ilincăi, cel de mai sus zis bătrân Io Şerban Basarabū Voevod, moşul acestor coconī ai ei, rău crăpându zidurile acele de 'ntăi, ăstalaltă de iznoavă începutu-o-ău şi săvărşit cu ajutorul lu Stăi Nicolae, în zilele bunului creştin Domnu bătrân Io Antonie Voevod, lăsându părinţilor, moşilor, strămoşilor bună şi în veač pomean[ă]; amin. Şi a 'nceput a se lucra la Mai 3. şi se-ău sfrăşit la Sep. dn. 18, 1^t 7180 [1671].

În copia mea era 7170, dar atunci la 1661 nu domnia încă Antonie-Vodă, care ocupă tronul muntean între anii 1669 (7177) şi 1672 (7180), Mart. Deci ar putea fi numai 7178, 7179 şi 7180.

Casele din faţă cu biserica, locuite de jupănesele din Coenî, Anca şi Maria, ău fost apoi una din reşedinţile lui Constantin Postelnicul Cantacuzino. În adevăr, iată ce scrie Paul de Alep despre aceste Curţi (trad. Cioran, pp. 110-1): «Un sat ce aparţine Marelui-Postelnic Constantin, anume Coianî [nu Comana!], aşezat pe un loc ridicat, cu privelişte asupra râului Argeş. În el se află un mare palat după chipul palatelor din Constantinopol. De minune e clădirea celor două corpuri principale ce-şi stău în faţă. Ca formă, nu se deosebesc, ău turnuri şi sînt zugrăvite cu linii tremurate asemenea cu marmora pătată. În vârful fiecăru turn, e zugrăvit un cerc care samăună [prin culoare] cu porfir de cel mai bun, iar în jos sînt felurite colorī ca ale marmurei pestriţe. Lemnăria e foarte frumoasă; sculpturile de la fereşti, minunate. În cuprinsul palatului e o biserică mare, cu hramul Sf. Nicolae».

XLII.

Biserica din Dobreni (jud. Vlaşca).

1. De-asupra intrării în biserică:

178.

† Cu bună voe Tatălui ș[i] cu ajutorul Fiilui și cu săvârșutul Svântului D[u]hu rădicatu-se-aū ačasta sv[ă]ntă și dumnezeiască besearică pre hramul prea-cistitei și slavitei Uspenii b[ogorodi]țā [=Născătoarei de Dumnezeū], în zilele prea-luminatului Io Mateiū Voivod Băsărabū, și aū făcut den temelie jupan Costandin Vel Sărdar, snă Io Șarban Voivod, i jupănița Bălasa (*sic*). Pis mșța Avgust 15 dnă, vă leat 7154 [1646]. Ispravnicū Vladulu Logofăt.

Constantin Șerban, care ocupa mica dregătorie noua de Serdar (luata de la Turci), mersese în 1644 în Ungaria cu contingentul muntean dat de Matei Basarab lui Gheorghe Rákóczy. La 20 Februar se afla la Singiordz, în Ținutul Bistriței, unde i se trimitea de Bistrițem o sticlă cu rachiu (*Studii și doc.*, I-II, p. 43). Cronicarul ardelean Kraus (în *Fontes rerum austriacarum*) socotește la 6.000 numarul ostașilor puși supt comanda lui Constantin. La Jeszenő, pe care venise sa-l despresure Imperialii supt Homonnay, Constantin îi atacă noaptea, înainte ca ei sa se așeze în lagar. Lă urmă, Homonnay fu învins de dușmanii săi și i se lua și o bogata prada, din care se vor fi împartășit și Muntenii (*l. c.*, II, p. 139). Sași din Bistrița-1 zic «tănarul Șerban-Vodă», și vedem și din inscripție că, îngaduit de Matei, el nu se sfa a-și marturisi obârșia domneasca.

2. Pe o piatra de mormint în dreapta:

179.

Cu mila lu Dumnezeū și cu ajutorul Precistin criștinul și luminatul Domno Io Costantin Șarban Voevod pus-am și o am așăzat ačastă cinstită piatră pe cinstita gropă pe osel[e] maič[i] me[le] Elini, și se-aū prestăvit în zilele Io Mathei Voevod, mșț. Avgust 6 dni, vă leat 7150 [1642], și se-aū pus ačastă piatră în zilele Io Costantin Voevod, vă leat 7164 [1656].

Mama lui Constantin Șerban a fost soția preotului din Dobreni. V. articolul meu despre dînsa, în *Conv. literare* pe 1903.

Constantin își făcuse un palat aici. Paul de Alep (trad. Cioran, p. 209) îl descrie așa: «Curtea e mare și încunjurată cu un zăplaz de lemn: înuntru sînt odăi mari și încăpătoare, cu turnuri pe care sînt zugrăvite icoane de sfinți și lupte. Casa dă într'o grădină întinsă, cu straturi și jghiaburi de olane. Jur împrejur, e un heleșteu mare, cu un pod de-asupra lui. În mijloc este un foișor frumos, iar lingă el o biserică mare de piatră, cu hramul Adormirii Maicii Domnului».

După mazilirea și fuga lui, Constantin se mai întoarse odată în țară, în April-Maiu 1660, și ajunsese iarăși aici: «Aū venit în Scaun, și s'aū dus până la Dobreanī... Unii zic că Costandin-Vodă s'aū tras de aū venit în țară pentru că aū avut avuție innecată în burie în heleșteul de la Dobreni, și, neluînd-o cînd s'aū dus întăi, acum aū venit de o aū luat» (Cron. lui Const. Căpitanul, ed. Iorga, p. 142). Cf. *Studii și doc.*, IV, pp. CCCVI-VIII, 271. Și cronica lui Kraus spune că scopul venirii lui Constantin era numai să-și scoată din heleșteu comoara (II, p. 56).

Dobrenii ajunseră apoi, prin moștenire, ca și Vărăștii, la Elena lui Constantin Postelnicul Cantacuzino (*Doc. Cantacuzinilor*, pp. 88, 143): ea trecu pe aici în mersul spre Constantinopol, întovărășită și de patriarhul de Constantinopol Dionisie (*ibid.*). Cf. și *ibid.*, pp. 150, 160.

3. Chipurile ctitorilor sînt refăcute dăunăzi. Constantin Șerban are o mantă verde cu șireturi pe piept și un dolman roș cu blană neagră. Bălașa poartă o mantă roșie blănită cu negru peste o haină galbenă. Fiica lor, «coconița Bălașa», are peste o haină verde o mantie roșă.

XLIII.

Biserica din Fierăști (jud. Ilfov).

180. 1. Pe un mormînt înaintea ușii bisericii, se deosebesc numai aceste cuvinte și frînturi de cuvinte, săpate într'o piatră ordinară:

† ЗДЕ ЕСТЬ ГРОБЪ... ЖЕ ТАК..... ИЗМЫ В... ЮВН... ГРАДАМ...
И СЕ... А ПАВЛАТ... ЦЕ ШТ... РАРА... ОМЕРСЕТЬ ГДА. ХХХ,
МЦА МАІА В ГДА... ПРЪСТАРИ СЕ...

De aici se înțelege numai atîta că mortul a părăsit lumea la 2 Maiu 1620. Cred că el nu poate fi altul decît acel Fiera Logofătul care scrie un act al lui Mihaî Viteazul la 6 Iulie 1600 (Bogdan, în *Prinos Sturdza*, p. 165) și care era, după d. general Vasiliu Năsturel (Prefața la ed.

lui *Varlaam și Ioasaf*, tradusă de Udriște Năsturel), tatăl lui Udriște Năsturel: aceste e, împreună cu sora sa Doamna Elina a lui Matei Basarab, ctitorul bisericii din Fierăști. O altă soră avea un palat mare în apropiere, la Vărăști (Macarie de Antiochia, p. 211).

2. De-asupra ușii de intrare :

181.

СЕН СІЕННЫ И БЖСТВНЫ ХРАМ ИЗ САМАГВ ЕГВ УСПОКАНІА ВЪЗД-
ВИЖЕНЬ ВМ. И СЪЗДАНЫ БЖІЮ ПОМОЩІЮ ПОРЕЛ'ЕНІЕМ ЖЕ И ИЖДИ-
КЕНІЕМ ПРЕСВѢТАМЪА БЛАГОЧСТИВЪА КНАГИНЫ ГПЖДЫ ЕЛЕНЪ БЖІЮ-
БЛАГОДАТІЮ НАЧАЛНИНИ ВОЕВОДИНЫ ЗЕМЛЪА ДГРОВААХІНСКАА, СДПРДЖ-
НИЦИ ПРЕСВѢТААГО И ДРЪЖАВІКІНШЕ ГВСПДРЬ ІУ МАДЕА БАСРАВЪ
ТИРАНИЕМЪ ЖЕ И УТ ЧАСТНА СТГОШЕНІЕМЪ ДРАО ЕА И ТВЮ (sic) БРАТѢ КАЗ-
НАГЪ ТѢТРЕЛА (sic) ИУРЕСТА НЬСТѢРЕЛА, ВЪ ПРАМНОЕА КАНКОЛѢПНОЕ
ИМА ПРЕСТАВЪА ЖИВОНАДАНЫА И ЖИВОТВОРАМІА ТРОИЦА, БѢ ЕДИНЪ
ЖИВАГВ ВЕЗНАЧАГВ И ВСЕСИЛАГЪ І ВЪ ПРЕДСНОЕ ЕДИНАГО ТРОИЦА ДХА
СТГВ ВЪ МІРЪ СЪШЕСТІЕ НАЧАЛСТВЮЮЩЪ ТОГДА ВГОДАННОМЪ ГСПДРЪ
КЪШЕРЕЧЕННОМЪ ТОА СДПРДЖИНИКЪ, ПРИ АРХІПЕСЦІКЪ КІР ѠЕВФНАѢ
И ЕПСКПЪ РЫБНИЧЕСКОМЪ КІР ИГНАТІИ, И ВЪЗВЕРСКОМЪ КІР СТЕФАНѢ,
ВЪ ЛѢТО УТ СЪЗДАНІА МІРА ЗРИКЪ И УТ СПСНІА МІРА МАХІМЪ;
ПРИСТАВІКЪ ЖЕ ДѢЛѢ ВМСТ МАМАНѢ НАРЕЗЛОВЪУТ НЕТЕЗЕРІ.

Această inscripție savantă, datorită de sigur minții iubitoare de cu-
vinte și întorsături pretențioase a lui Udriște Năsturel, are acest înțeles:

«Acest sfânt și Dumnezeuiesc hram din însăși a lui temelie s'a
înnălțat și zidit cu ajutorul lui Dumnezeu și cu cheltuiala prea-
luminatăi blagocestivei doamne Doamna Elena, cu mila lui
Dumnezeu stăpînă și Voevodeasă a Țerii-Ungrovlahiei, soția prea-
luminatului și stăpînitorului Domn Io Matei Basarab, cu oste-
neala și în parte și a . . . fratelui . . . Iorest Năsturel, întru . . .
numele precistei, de viață dătătoare și de viață făcătoare Treimi,
unul Dumnezeu cel viu și fără început și prea puternic . . . și
întru . . . Treimi, și al pogorîrii în lume a Duhului Sfint. . . , fiind
Domn atunci de Dumnezeu dăruitul Domnul cel mai sus pomenit,
soțul ei, supt arhiepiscopul chir Teofil și episcopul de Rîmnice
chir Ignatie și cel de Buzău chir Ștefan, în anul de la Facerea
Lumii 7152 [1644] și de la Mîntuirea Lumii 1644. Vătah a fost
la lucru Mamant fiul lui Barbul, din Netezești.»

XLIV.

Mănăstirea Mărgineni.

182. 1. De-asupra ușii de intrare:

Θεέ.

Κοσμοῦντι ναὸν τις νεμηθεῖη χάρις :

Βιώναι εὖ θανόντι δ' αὖ σωτηρίᾳ.

Τῷ δὲ Μακαρίῳ τῷ ἀρχιμανδρίτῃ,

Ἑγουμένῳ τῇσδε τῆς ἱερᾶς μονῆς,

Ἐλκοντι δὲ τὴν πατρίδα ἐκ Ἐφέσου,

Κοσμοῦντι ναὸν σὸν, νέμοις τ' ἀφθῶνος.

αωξέ', Ἰούλιος.

Aceasta inscripție pedanta și confusa arată că noua biserică de la Margineni s'a făcut abia în Iulie 1862 de Archimandritul Macarie, egumenul manastirii, de loc din Efes.

183. 2. Din vechea inscripție pusă de Constantin Postelnicul Cantacuzino, s'a pastrat numai o parte din stema familiei lui.

184. 3. Pe o piatra depusa în pronaos :

Ὁ παρὼν τῆσμὲς ἔγι[νε ἐφ'] ἡμερῶν τοῦ ὑψηλωτάτου Ἰωάννου Γρηγορίου Βοεβό[δα], ἀρ[χιερατε]ῖοντος τοῦ π[ανοσιωτ]άτου κυρίου....

Adecă :

«Această cișmea s'a [făcut în] zilele prea-înnălțatului Ioan Gri-gore Voevod [un Ghica], fiind archiereu prea-cuviosul chir.... .

185. 4. Tot acolo :

Διὰ τῆς φιλοκαλίας τοῦ νῦν ἡγουμενεύοντος ἀρχιμανδρίτου κυρίου Μοκα-ρίου Ἐφαισίου, Σιναΐτου, ἐγένετο ἡ παροῦσα βρῶσις, τῷ 1848, Μαΐου.

Adecă :

Prin iubirea de frumos a egumenului de acum, archimandritul chir Macarie Efesianul, de la Muntele Sinai, s'a făcut această fântină, în 1848, Maiu 18.»

5. De-asupra uşii :

186.

Οὗτος ὁ θεῖος ναὸς ὁ ἐπ' ὀνόματι τιμῶμενος τῶν ἁγίων πανμεγίστων τῶν ἁγγέλων ταξιάρχων ἐκτισθὴ τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ κυρίως αὐτοῦ κτήτορος Μεγάλου-Βορνίκου Δραγῆτζη Μαρτζινάνου, τοῦ περιφανοῦς τῶν Φιλιππέσκων γένους· τῷ δὲ ἔτει σωτηρίῳ 1646, ἐπὶ Ματθαίου Μπασαράμπα ΒΒ. πεπαλαιώμενος ὢν καὶ διερῶνώς, ἀνηγέρθη τὸ δεῦτερον ὑπὸ τε τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου καὶ προεστοῦ Μαρτζινανίου, κυρίου Παρθενίου, καὶ ὑπὸ Μεγάλο-Ποστελνίκου κυρίου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Μεγαστολνίκου κυρίου Δημητράσκου καὶ τοῦ Μεγ. Βιστιαρίου κυρίου Ἰσπρατίου καὶ τοῦ Λογοθέτου κυρίου Πάνα υἱὸς Δημητράσκου Λογο. τοῦ Μαρτζινάνου· μετὰ δὲ ἔτη 96 ἐκ τεισμοῦ πεπτοκώς, ἀνηγέρθη τὸ τρίτον ἐπὶ Μιχαὴλ Ῥακοβίτζα ΒΒ., ὑπὸ τοῦ κδρ Ἀνθίμου ἀρχιμανδρίτου καὶ καθηγουμένου, τοῦ Συναῖτου, κατὰ τὸ 1742 ἔτος; τελευταῖον δὲ τῷ 1802, Ὀκτοβρ. 14, πάλιν ἐκ τοῦ φοβεροῦ σεισμοῦ κατὰρτήθη μέρος τοῦ τειχοκάστρου καὶ ὅλη ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῶν κελλιῶν καὶ ὁ ναὸς οὗτος ἕως ἐδάφους· ὅθεν τὰ νῦν τὸ τέταρτον ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ἐπὶ τοῦ ἐκλαμπρωτάτου ἡμῶν ἀθθέντου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη ΒΒ. καὶ ἐπὶ τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας κυρίου Δοσιθέου, δι' ἐπιμελείας καὶ δαπάνης τοῦ ἁγίου καθηγουμένου Μαρτζινανίου, κυρίου Ιωάκειμ Συναῖτου, τοῦ ἐκ Βουλγάρων, ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1806, κατὰ μῆνα Αὐγούστου 6.

Adecă :

«Această dumnezeiască biserică cu hramul sfinților prea-înărilor îngerî cari duc cetele îngerestî s'a zidit întâiū de cel de căpetenie ctitor al ei, Marele-Vornic Drăghici Mărgineanul, din vestitul neam al Filipeștilor, și, în anul Mîntuirii 1646, fiind Domn Matei Basarab Voevod, cum era învechită și stricată, s'a înălțat a doua oară, de către prea-sfințitul episcop și egumen al Mărginenilor chir Partenie și de către Marele-Postelnic dumnealui Constantin și de către Marele-Stolnic dumnealui Dumitrașcu și de către Marele-Vistier dumnealui Istratie și de către Logofătul dumnealui Pană, fiul lui Dumitrașcu Logofatul din Mărgineni; iar, după 96 de ani căzînd de cutremur, s'a înălțat a treia oară supt Mihaî Racoviță Voevod, de către chir Antim archimandritul și egumenul, cel din Sinai, la anul 1742;

și, la urmă, în 1802, Octombre 14, din noă s'a dărimat de cutremurul cel grozav o parte din zidul de împrejmuire și toată aripa dreaptă a chiliilor și însăși biserica aceasta până în temelii; decî acum a patra oară s'a înălțat din temelie supt prea-strălucitul nostru Domn Io Constantin Alexandru Ipsilanti Voevod și supt prea-sfințitul Mitropolit al Ungro-Vlahiei chir Dosoftei, cu îngrijirea și cheltuiala sfințitului egumen de Mărgineni, chir Ioachim Sinaitul, cel dintre Bulgari, în anul Mîntuirii 1806, luna lui August 6.»

Asupra lui Drăghici cel real (supt Neagoe Basarab) și cel fabulos, v. *Cronica lui Constantin Filipescu*, ed. Iorga, 1902, p. III și *Doc. Cantacuzinilor*, p. 239, no. I. Constantin Postelnicul e Cantacuzino; Stolnicul Dumitrașcu e Filipescu; Pană fiul lui Dumitrașcu, pe atunci al doilea Logofăt, luă pe Mărica, fata lui Constantin Cantacuzino; Istratie Vistierul (v. asupra lui Ilie Nicolescu, în *Noua Revistă Romîna* din 1-iă Novembre 1901), care peri din porunca lui Mihnea-cel-Rău, face, în 1646 tocmai, o cumpărătură de moșie de la un ginere al lui Dumitrașcu Filipescu. V. ed. citată al lui Constantin Capitanul, p. VIII. Istrati, fiul vestitului Stroe Leurdeanu, ținea pe Ilinca fata lui Nicolae-Voda Petrașcu cu Ancuța fica lui Radu-Vodă Șerban. Ancuța era însoară cu Elena soția lui Constantin Cantacuzino, și acesta venia astfel unchiu lui Istrati (Ilie Nicolescu, *l. c.*). Decî toți ctitorii cei noi erau rude. — Cutremurul din 1742 nu e cunoscut (v. Gr. Ștefanescu, în *An. Ac. Rom.*, XXIV, partea științifică, p. 14). Cod că e vorba de cutremurul din 1740, supt Constantin Mavrocordat (*ibid.*), și că în 1742 s'a făcut numai clădirea din noă a bisericii. — Pentru cutremurul din 1802, v. și mai sus, Plumbuita.

187. 6. Aghiasmatar de argint, cu această inscripție :

† ластію вжію Іу Петрѣ Воевод и снѣ его Іу Марко Воевод и гспжда его Роѣанда, и гнѣ влашкон земан, сътворі стракінѣ.

Adecă:

«Cu mila lui Dumnezeu Io Petru Voevod și fiul lui, Io Marco Voevod, și Doamna lui, Roxanda, și Domni ai Țerii-Românești, aū facut [această] strachină.»

Domniī sînt Petru de la Argeș (Radu Paisie) și Marcu, ctitori și în

multe alte locuri (v. mai sus, *Plumbuita*). Drăghici din Mărgineni trăia încă, dar fără să fie alta decît *biv* Vornic, la începutul Domniei lui (*Studii şi doc.*, V, p. 456, no. 7 şi p. 596). El era foarte bătrîn pe atunci, căci încă de la începutul Domniei lui Vlad. Călugărul slujise ca Vornic-Mare acestuia (Lăpădatu, *Vlad-Vodă Călugărul*, Bucureşti, 1903, p. 69; Drăghici Păharnicul lui Neagoe e altul). Doamna Ruxanda a lui Radu Paisie apare şi în alte ctitorii ale soţului ei: gîndindu-mă la numele eroic sîrbesc de Marco, foarte puţin obişnuit la noi, al fiului ei, aş vedea într'însa văduva lui Radu de la Afumaţi şi fata lui Neagoe Basarab, care ţinea, cum se ştie, pe o Sîrboaica.

7. Anaforniţă, cu această inscripţie :

188.

† Robul lu Dumnezeu Nicula, Samfira, Stroe, Vilae, Matei, Lina, Neacşa.

E de prin 1630—40.

8. Potir de argint lucrat, cu această inscripţie :

189.

мoнaстырн Мържинани, храмъ архист[ратн]га.

Adică :

«Al mănăstirii Mărgineni, cu hramul: arhistratigii.»

Urmează cuvinte din Scriptură.

9. Pe o carte :

190.

Să s[ă] ştie de cînd s'au început a să zidi casele dă afară din ziduri, din temeliu, dă părintele Meletie eg[u]-menul, la leat 1797, I[u]n. 30; irei Thoma duh[o]v[nic].

10. Catapiteazmă nouă, de marmură, făcute de Simion Nikolaou 191. din Tinos, supţ egumenul Ioachim din Tinos.

11. Cruce de lemn săpat, cu podoabe de filigrană pe smalt albastru, 192. piruzele şi mărgăritare; cu această inscripţie :

Cruce împodobită cu cheltuiala jupăneasei Maricăi, fata lui Constantin Cantacuzinò şi soţ lui Panî Filipescul V. Spat., şi dată la mănăstire la Mărgineanî [scurtare pe u] pentru sufletul său; 7171 [1662-3].

Deci la această dată Pana era în viață. V. ed. citată a lui Constantin Capitanul, p. XIII.

12. Pomealnicul ctitorilor sf[i]ntei mănăstiri Mărgineanu :

Domni : Șerban, Radul, Elena [fiică], Pătrașco [ginere cu soția:], Ancuța, Alixandru, Matei, Costantin, Mihaî [de două ori], Antonie, Duca, Șerban Cantacuzino, Brîncoveanu, Ștefan Cantacuzino, Alexandru Voevod [Mavrocordat], Nicolae Mavrocordat, Pulheria [Doamna lui], Constantin Mavrocordat, Ecaterina [Doamna lui], Mihaî Racoviță, Ana [Doamna lui].

Băsarabești i Cantacuzinești : Constantin Postelnicul, Elena [soția], Calea [din Brîncoveni], Drăghici [Vornicul și soția lui], Velica, Ancuța, Șimiri (!), Toma, Bălașa, Constantin, Grigore, Bălașa, Barbul, Preda, Papa [Brîncoveni cei din urmă trei], Radul, Arghira, Alixandru, Catrina, Matei, Ilinca [sînt trei părechii Domnești : Radu Mihnea, Alexandru Coconul, Matei Basarab ; mai sus e Constantin Cîrnul și Balașa], Enachie, Smaragda, Draghici, Ilinca, Ancuța, ș. a.

Pomelnicele Saftei Stolniceasa » [a lui Constantin Stolnicul Cantacuzino] : Marga Spătăreasa [soția lui Mihaî, fratele lui Constantin], Păuna Spătăreasa, Mara Spătăreasa, Marica Logofeteasa Cantacuzino [par a pe toate trei cumnate ale Saftei].

Boieri : Drăghici, Udriște, Neacșa, Băsărabu, Gheorghie, Drăghici, Șerban, Vlădaș, ș. a.

Apoi : Ancuța și Voichița Filipescu, Istratie Florescul, Vel Ban. Pană Filipescu.

Lista moșilor : Boboci (de la Drăghici [II] și frații lui : 7079 = 1570-1), Cricoveani (de la Drăghici și Udriște, 7082 — 1573-4), Ulitești (de la egumenul Spiridon ; părți de la Miroslav Vel Vist.), Stanești (de la Vintilă și fiul său Drăghici), Bănești și Moreani (de la Frujina), Măgureani (de la Maria, fata Voicăi Post.), Cătunul (de la Voica din Șoplea), Telega (de la Drăghici Vor. de Mărgineni), Teșila și Crăițele (de la Banul Udriște și Drăghici Vornicul), Cucleș (de la ei), Spatniță (de la Frenț), Vlădeani (de la Theofil monah), Secăreani, Plopeani (de la Draghici Vor.) Cioara (de la Albaș de Tîrșor), Negovani, Ratunda (de la Dumitru Vornicul), Capriorul (de la Stan Logofăt și soția sa Vișa), Corneani (de la Dumitru Vornicul), Blagodești (de la Calea și fiii ei : Drăghici Comisul și Udriște Postelnicul), Stalpeani și Coșcovita (de la Manda), Dealul Măguri (de la Elena soția Clucerului Badea) Lacul Tătarului (de la Frujina), Moșăști, Balta-Albă (de la Patrașco Postelnicul fiul Banului Mihalcea), Găunoși (de la Rada Filipescu [soția lui Constantin Capitanul]), Rușățul (de la o jupaneasă, altă parte de la Matei și Pîrul Șatrar Cantacuzino [fiii lui Pîrvu I-iu, nepoții de fiu ai lui Drăghici și, prin aceasta, strănepoții Postelnicului]),

Zagureni (de la Șerban-Vodă Cantacuzino), Rușețul (de la Maria Paleologhina [văduva lui Dumitrachi Chirița Paleologul, din Moldova]), altă parte din Rușeț (de la Grigore Filipescu [fiul lui Constantin Căpitanul]), altă parte (de la Spătăreasa Stanca), Largul și Breaza (de la Mărica Filipeasca), Drăgănești și Păcurile, munții Piatra-Arsă, Stîna lui Bucă, Bucecii (de la aceiași).

XLV.

Mănăstirea Viforîta.

1. Icoană : Sf. Gheorghe.

193.

Acestă icoană a marelui m[u]ĉ[e]ni[c] Gheorghe închinată iaste de creștinul Domn Ioan Leon Voevod, fiĉorul lui Stefanu-Vodă și de a lui prea-luminatî Domnî Victoriia, fiindu arhieru chir Grigorie, în a. [1631, Octomvrie 1].

Ἡ παροῦσα ἁγία εἰκόνα τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἁφιερόθη παρὰ
ἐπὶσεβαστάτου αὐθέντος Ἰωάννου Λέοντος Βοεβόδα, υἱοῦ Στεφάνου Βοεβόδ[α],
καὶ τῆς αὐτοῦ ἐκλαμπροτάτης Ντόμνας κυρίας Βικτορίας, ἀρχιερατεύοντος
κυρίου Γρηγορίου, ἐν ἔτει αγγλ. Ὀκτ. α'.

Μαύρος τέχνης.

Partea întâi din inscripție corespunde cu însemnarea românească de mai sus ; cealaltă dă numele mesterului: Mauros, Mavru.

Domnul e Leon-Vodă Tomşa. Soția sa, Victoria, era o Constantinopolitană sau Levantină.

2. Potir, cu această inscripție :

194.

P[o]t[irul] acest prin pp: Ioanŭ ec[lisiarh] la m[ănăstirea] Vi[forîta], în 1775.

XLVI.

Mănăstirea Dealului.

1. Inscriptie la dreapta si la stînga uşii de intrare:

195.

† произволеніемъ ѡца и съ поспѣшеніемъ сна и съкрытеніемъ
стго дха, благочестивыи и хрстолюбивы, всѣмъкъ правос-

ЛВННХЪ ЗАПОВѢДМН ШКРАШЕНЪ И ВСКМЪ ВЪЧНЕМЪ ВЪЧНАНЪ ІУ
РАДША БЕЛННЪ БОЕВОДА МАСТІЖЪ БЖІЕЖЪ ГСПДРЪ ВЪСЕНЪ ЗЕМАНЪ
ЧГРОВААХІНСКВНЪ, СЫНЪ БЕЛНКАГО ВЛАДА БОЕВОДЫ, ВЪ ЛѢТО ЖЗІІ,
КРЪГЪ ЗВѢДНННЪ ВЪ САНЪ И ЛШННЪ СІ, ДЕМЕЛЕ КД, ІНТІКІТІВН
Г, ЛѢТОКЪ РЖЦ Г, НАЧЕСЪ ЗДАТИ И ВЪНОВІТИ И УТЪ ВЪСНО-
ВАНІА ВЪЗДВІЖЕ СЪ ВЪСЪКМЪ ВЪГОЛЪШНЕМЪ И ВЕЛННМЪ ШКРА-
ШЕНЕМЪ ШКРАШЕННЪ СЫНЪ ВЕЛНННЪ ХРАМЪ ВЪ ІМЕ ІЖЕ ВЪ СТУХЪ
УЦА НШГО І АРХІЕРАРХА ЧЮДОТЕВРЦА НІКОЛН АМІРННІКІСКІЕ,
И УСТІ СЕ ПО СЕДЛЪЕМЪ ТЪСЖІРІЕ І ЛѢТ, МСЦА Д. Д ДНЪ, ПРИ
НГШМЕНЪ ЗАХАРІИ, АМІНЪ.

Adecă :

«Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșitul Sfîn-
tului Duh blagocestivul și iubitorul de Hristos, înfrumusețat cu
toate învățăturile drept-credincioase și încununat cu toate cununile,
Io Radul Mare-Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Țara-
Românească, fiul marelui Vlad Voevod [Călugărul], în anul 7008
[1500], crugul zodiei: 2 al soarelui și al luni: 16, temelia: 29,
indicția: 3, mîna anului: 3, a început să zidească și să înnoiască
și din temelie a ridicat cu toate bunătățile și cu mari frumusețe a
înfrumusețat acest mare hram întru numele sfîntului părintelui
nostru și arhierarh, făcătorului de minuni Nicolae din Mira Li-
chiei, și a sfînțit-o în același an 7010, luna D[ecembre] 4 zile,
fiind egumen Zaharia. Amin.

Indicția e bine socotita.

Încă Alexandru fiul lui Mircea-cel-Mare dădea la 1431 mănăstirii
Dealului moșia Alexeni (Cronologia tabelară, în *Operele lui Const.
Cantacuzino*, București, 1901, p. 23, no. 20). Despre înnoirea din 1500,
Viața lui Nifon spune, la îngroparea lui Radu: «îl îngropară în mor-
mîntul care-l făcuse în tinda bisearicii în mănăstirea din Deal, unde
iaste hramul sf[ă]ntului Nicolae făcătorul de minuni, caria o zidise den
temelie în Domniia Sa, tot de piatră čoplită, și stălpîi ușilor și fere-
strile tot de marmură, cum se vede și acum bisearică frumoasă și mi-
nunat[ă], iar a o zugrăvi el n'aŭ apucat, ce apoi s'aŭ zugrăvit cu po-
runca lui Neagoe-Vod[ă], cu văpseale și cu aur» (ed. Erbiceanu, pp.
58-9).

2. Mormînt în mijlocul pronaosului, cu inscripția :

196.

Aice zace cinstitul și răposatul capul creștinului Mihail, Marele Voevod, ce aŭ fost Domn Țărăei-Rumănești și Ardealului și Moldovei: cinstitul trup zace în câmpii Tordei, și, când l-aŭ ucis Neamți, ani aŭ fost 7109 [1601], în luna lu Avg. 8 zil[e]: ačas[tă] piatră o-ŭ pus jupan Radul Buz[escu] i jupăn[i]ț[a] eg. Preda.

Ediții: Musceleanu, p. 51; Papiu, *Tesaur*, I, p. 395 (după un tablou istoric de maiorul Papazoglu) și Onciul, *Ștefan-cel-Mare și Mihaï Viteazul*, București, 1904, p. 69 (cu litere cirilice).

De fapt, Mihaï a fost ucis în zorii zilei de 9/19 August, Duminecă (*Basta și Mihaï Viteazul*, p. 58).

3. Mormînt, în stînga pronaosului :

197.

† сн на[Д]гробное каменъ сътвори и оукраши гсжда МАРГИТА СНЪ СВОЕМЪ Іо МИХАИЛ МОГИЛА ВОЕВОД и гндръ земли молдавскыи, снъ ГИМЕОН МОГИЛА ВОЕВОД, и конецъ житие его ест лѣсть ТРГОВНИЦЕ, и погребенъ выстъ зде въ стѣ цркви дѣлскои ѡБНТѢА, при дни благочестиваго гсдрѣ Іо РАДЪА ВОЕВОД, внѣкъ БЪСЪРАБА ВОЕВОДА и гнстрова въ лѣство ѡцство его ꝛ лсци: выст[Т] же въсе житие дние его лѣтъ си и полъ лѣтъ; *Зрѣѣ, лица — кз.

Adecă :

Această piatră de mormînt a făcut-o și a împodobit-o Doamna Marghita fiului ei Io Mihail Moghilă Voevod și Domn al țerii Moldovei, fiul lui Simion Moghilă Voevod; și sfîrșitul vieții sale i-a fost în locul Țirgoviștei, și a fost îngropat aici, în sfînta biserică, lăcașul Dealului, în zilele blagocestivului Domn Io Radul Voevod, nepotul de fiu al lui Băsărab Voevod, și a fost Domn trei luni în locul părintelui său: i-aŭ fost toate zilele vieții ani 16 și jumătate; la anul 7116 [1608], luna [Ianuar] 27».

Bună traducere în Musceleanu, pp. 53-4.

Mihail sau Mihăilaș Movilă s'a născut deci în 1592 sau 1593, cînd unchiul său Ieremia nu era încă Domn, în adăpostul din Polonia al

familiei sale. Simion, tatăl lui Mihail, murise, după o scurtă Domnie, la 24 Septembrie st. v. 1607. Stăpînirea lui Mihail, tulburată de lupte cu vărul său Constantin, fiul lui Ieremia, ținu până la 16 sau 19 Decembrie, cînd fu învins în lupta de la Ștefănești. Radu Șerban îl ajutase cu ostași: el voia să căsătorească cu el pe fică-sa cea mare, Ancuța, care luă pe urmă pe fiul lui Mihaî Viteazul. Decî fugarul fu primit bine în Țara-Românească, unde-l duse ambițioasa lui mamă. Aici, scrie (după știri de la un om împărătesc care văzuse lupta) ambasadorul venețian, la 15 Februar 1608, el «muri peste cîteva zile, de durere — *da malinconia*; bietul băiețel! — «avînd vrîsta de cincisprezece ani» (de fapt, 16 pe 17) (Hurmuzaki, IV³, p. 294). Decî data de lună trebuie a se înțelege: 27 Ianuar. Cf. *Studii și doc.*, IV, p. LXVI și urm.

198. 4. Mormint, în dreapta pronaosului, lingă părete, — în formă de sicriu, cu această inscripție:

прѣстани сѧ Іоу Владислава Воевода въ лѣт 7238, мѣца августъ к, въ днь... и сътвори сѧ камень въ дни Іоу Неого Воевода, сът[во]ри Барбѧ Банъ и Прѣбѧ Дворникъ и съ вратѧмъ ихъ, сновнъ Неого Краевскы, понеже и Владислава Воеводъ подигнѧ кластѧн.

Adecă:

«A răposat Io Vladislav Voevod, în anul 6963 [1455]. luna August 20, în zilele —; și s'a făcut această piatră în zilele lui Io Neagoe Voevod: au făcut-o Barbul Banul și Pîrvul Vornicul și cu frații lor, fiii lui Neagoe din Craiova, căci Vladislav Voevod i-a făcut boieri.»

Data morții lui Vladislav, fiul lui Dan (alt Vladislav-Vodă nu se poate să fie) e greșită. El muri abia în 1456, ucis de Țepeș, care-l luă locul. Data de lună poate fi exactă: cei doi Domni se vor fi frămîntat cîteva luni de zile până la moartea celui vechiu. V. Bogdan, *Vlad Țepeș, passim*. După peirea lui Vladislav, cauza dănească fu represintată de fratele său Dan, care fu și el omorît de Țepeș, apoi de cei doi Basarabi. Basarab cel Tânăr (Țepeluș) luă pe fata boierului Neagoe din satul Craiova și avu cu această Neaga pe Neagoe de mai târziu. Frații Neagăi, Barbu, Pîrvu, Danciul și Radu, puternicii «Craiovești», numiți și Banoveți, după ce Bănia fu creată din nou și așezată, nu la Rîmnice, Noul Severin, ci la Craiova lui Neagoe. Ajunși stăpîni ai țerii, ei pun

piatra aceasta pe mormîntul rudei lor, care fusese îngropată la manastirea, nouă pe atunci, a Dealului.

Cf. Lăpădatu, *o. c.*, p. 31, nota 5, și articolul său despre mormintele de la Dealu, în *Convorbiri literare* pe anul 1903.

5. Lîngă acest mormînt, mai către mijlocul bisericii, altul, cu această inscripție :

прѣстари се нже въ ха ѿ вѣрномъ Іуаннь Петранко Вое-
вода и господинъ въсен земли бгровахнское, снъ Іо Радъак
Воевода, и змре мѣца декемре кс днъ, въ лѣт 7333.

Adecă :

«A răposat întru Domnul Hristos credinciosul Ioan Petrașco Voevod și Domn a toată Țara-Românească, fiul lui Io Radul Voevod, și a murit în luna lui Decembre 26 de zile, în anul 7066 [1558]».

Astfel se hotărește definitiv data morții tatălui lui Mihaî Viteazul. El a fost îngropat la Dealu, ca unul ce era fiu legiuit al Radu Paisie și nepot de fiu al lui Radu-cel-Mare, ctitorul (v. *Studii și doc.*, V, pp. 433-4, no. 2 și Hurmuzaki, XI, p. VII și urm.).

6. Pe mormîntul lui Vlăduț-Vodă. Tipărită în Lăpădatu, *Vlad Călu- 200.*
gărul, p. 63. Se spune în ea că «Vlad Voevod, fratele lui Io Radul Voevod, fiul prea-bunului și marelui Io Vlad Voevod» — deci fratele lui Radu-cel-Mare și fiul lui Vlad Călugărul —, a domnit «anî 1, și lunî 9 și jumătate». «Și a venit Domn Io Basarabă Voevod și, după ce a fost luptă [între ei], a taiat capul lui Vlad Voevod în cetatea Bucureștilor», la 23 Ianuar 7020 (1512). Cronica sîrbească pune însă la 25 ale lunii moartea lui Vlăduț (*Studii și doc.*, III, p. 3). Socoteala Domniei lui nu e bună, căci ea ar duce la data de April 1510 pentru suirea în Scaun a tînărului Voevod, pe cînd predecesorul său Mihnea era fugăr în Ardeal încă din Mart (*Pretendenți domnești*, p. 16; Hurmuzaki, XI, p. 843 nota 1). Neagoe însuși îngropă pe Vlăduț la Dealu, căci acel care-l tăiașe, spune *Viața lui Nifon*, fusese «Pașa», Mehmed-beg.

7. Pe mormîntul Caplei, sora lui Radu-cel-Mare. Tipărită *ibid.*, pp. 201.
63-4. Ea muri la 21 Februar 1511, în Domnia fratelui ei, «mareluș Voevod Io Vlad», căruia însă lumea i-a zis Vlăduță. Ea fusese soția, în a doua căsătorie, a Marelui-Vornic Bogdan, care a trăit și după dînsa, căci se întilnește ca «fost Vornic» la 10 Iulie următor (*Studii și doc.*, VI, p. 592). El ar fi pribegit la moartea cumnatului său, dar fu prins la

vadul Dunării, chinuit pentru a-și mărturisi bogățiile și ucis (*Viața lui Nifon*, pp. 45, 74 și urm.).

202. 8. Pe o cruce :

Acastă svântă cruce ferecatu-o-aū creșten Mateiū-Vod[ă] și cu Doamnă-sa Elena și o-ū dăruit la mănăstirea Dea-lu[lu]i, u[n]de iaste hramul Sti N[i]colae, în an[ul] 7157 [1648-9].

Cf. Papazoglu, *Colecție de la mănăstirile din Statul Rominii* (tablou istoric).

203. 9. Pe o icoană în pronaos:

Făcutu-s'aū acastă sf[ă]ntă icoană la leat 1809, prin osărdiia și toată cheltuiala smeritului arhimandrit Ilarion igumen sf[i]nteii mănăstirii Dealului, unde s'aū și aşăzat icoana. De Constantin zograf s'aū zografisit.

XLVII.

Tîrgoviște.

I. BISERICA DOMNEASCĂ.

204. 1. De-asupra ușii de intrare, în lăuntru :

Acastă sf[ă]ntă și dumnezeiască bisearecă a Curții Domnești den Tîrgoviște, unde hramul Adormirei stăpânii noastre de Dumnezeu Născătoarei să prăznuiască, den temeliia ei făcută iaste de Pătru Voevod Cercel la anul de la Zidirea Lumii 7101 [= 7091; deci: 1583], când domniă țeara, și așa, de atunce nemaî căutându-se și nemaî tocmindu-se de nimeni, s'aū învechit, și vremile, mai vartos cealē răzmericiose, rău o aū stricat; luminatul deō Io Costandin B[răncoveanu] Basarabū Voevod, ales spre dumnezeestile lăcașă blagoceștiv, și forte și osărdnic fiindū a direage, precum multe și pre[n] multe locuri să vād, nu numai

direase, ce și den temelie sfinte biseariū și mănăstirĩ aū rădicatū și aū înfrumușiatū, așa și acestă domnească bisearică o aū direșū și o aū înpodobitū cu zugrăveala-[ī] peste totū, cu pardoseala-ī și cu alte toate trebuințele, pentru nemortul său nume și bună pomenirea-ī în veaci; isprăvind-o la leat 7207 [1698-9], întru al zeacelea an al Domniei și oblăduirii aceștii țări moșteane a lui; carea cu multă priveghiare și mari osteneli, ales prin cumplitele aceastea vremi ale oștirilor, bine și creștinește o ocărmuiaște și o păzește. Costandin, Ioan, Iachim, Stan zugravī.

Copie din 1881 a lui Pană Hagi Avram zugravul, după original, în Musceleanu, p. 79.

V. mărturia călătorului Bongars, din 1585: «Petro-Voda a faict à Tervisch, où il avoit sa Cour, un palais petit, mais beau et magnifique ...pour la portée du pays, et tout contre basty un[e] église» (Hurmuzaki, XI, p. 192). Pe lângă aceasta, însemnarea cronicii de țară: «Aū făcut bisearica ce este în cetatea Tîrgoviștei» (*Magazinul istoric*, IV, p. 276). Turcii lui Sinan-Pașa încunjurără la 1595 Curtea cu o întăritură de pămînt prinsă între două rînduri de pari (Walter, în Papiu, I, p. 32). Eraū pe atunci vre-o 40 de biserici, dintre care cele mai multe fura stricate de Turci (v. art. mieū în *Conv. lit.* din 1900, despre biserica Sf. Nicolae din oraș). Mihaī, venind să iea înapoi Tîrgoviștea, făcu la Dealu două turnuri de pămînt, și de aici bătu cu tunurile cetatea dușmană; de la Dealu el trecu apoi, pentru asalt, la «altă biserică mult mai aproape de cetate», pe care o cucerī (Walter, *l. c.*, pp. 33-4). Aceasta poate fi biserica lui Cercel, care ne închipuim ușor în ce stare va fi rămas. Jurămîntul către Împarat se facu de aceia, la 1598, în biserica de la Dealu, care fusese singura cruțată. De sigur că Matei Basarab a făcut din nou biserica, puind-o în legătură cu Curtea reparată (calatoria lui Macarie de Antiochia, trad. Emilia Cioran, pp. 83-4). Reparația lui Brîncoveanu înseamnă mai puțin decît zice inscripția, căci se cetește în cronica lui oficială: «Atunci [la culesul viilor din 1699] s'aū ispravit și biserica domnească din Tîrgoviște de zugrăvit, măcar ca și mai nainte zugrăvită era, ci se învechise și se stricase zugrăveala, iar Măria Sa aū pus de iznoavă de o aū zugravit și o aū pardosit cu lepezī de piatră, cu multă cheltuiala, și foarte frumos o aū înfrumusețat, precum se vede» (*Magazinul istoric*, II, p. 347).

Inscripția pe piatra din afară lipsește.

205. 2. În pridvor, sus, partea d'innuntru :

Acastă sfântă și dumnezeiască biserică din luminata Curte Domnească a Țării-Rumânești, din Târgoviște, fiind zidită de prea-înnălțatul Domn Petru VV. și înfrumusețată de alți înnălțați Domni și fericiți ctitori ce au statut după vremei oblăduitori acestii țărū, acumū în cele după urmă stricându-se de întâmplările vremurilor și rămăindū, nu numai dăzvălită, ci încă și sf[ă]ntul oltarū dăzlipit de biserică și bolta dărăpănată, încât era spre cădere a toatei biserici, d[u]mnezeiasca Provedenție, încununând cu stema Domnii pre Măriia Sa înnălțatulū Domnū Mihail Suțu VV., o au înnoit-o și au învălit-o și au înpodobit-o cu hramul astfel cum să vede, împreună cu luminata D[oa]mna, cu Sevasti Calimahi VV., prin rugăciunea și îndemnarea lui jupan Ianache Văcărescu Vel Vistier și mare dicaiofilax al Bisericii.

Și în Musceleanu, pp. 78-9.

E faptă frumoasa a poetului Văcărescu ca a scapat de peire biserică lui Petru Cercel, gândindu-se cu evlavie la trecutul mai bun al țerii. Văcarescu îndemnă pe Mihai Suțu în întâia Domnie a acestuia (1783-6). Cf. și *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, II, p. 138. Pentru soția lui Mihai-Vodă, Sevastia, fiica lui Ioan-Vodă Callimachi, v. *Doc. Callimachi*, tabla.

206. 3. Tot acolo (inscripție ștearsă):

Pururea fiind ctitor, am... ești faceri de bine Sfinția Sa... eclesiarh al acestei sfinte mari biserici... visteanu, hartofilax și ostenitor pân la săvârșire... Ioan zugrah... of mănăstirea... Argeș...; 1785 [în față; jos, în față:] Vel Păh., aflându-se ispravnic județului Dâmbovița.

207. 4. Musceleanu adaugă (pp. 79-80) o inscripție «scrisa pe zid», care resumă întâi pe a lui Brîncoveanu și apoi urmează așa :

După aceia au fost putrezit șindrila bisericii și a caselor, iară, când au fost la leatul 7243 [1734-5], [în] Domnia prea-înnălțatului Domn Grigorie Voevod, strănepot răpo-

satului Grigorie Ghica Voevod cel bătrân, din răvna dumnezeiască îndemnatu-s'aŭ de a înveli biserica și casele. Iar de cîtăva vreme domniă țara (*sic!*) Costandin Nicolae Voevod, la leat 7245 [1737] în țară (*sic!*) s'aŭ ars de oșți și biserica. În această vreme întămplîndu-să mare cutremur, s'aŭ surpat și turla și amvonul cel din afară. După aceia, trecând vreme, când aŭ fost cursul anilor 7256 [1748], din mila lui Dumnezeu viind iarăși al doilea Domn prea-înnălțatul și prea-luminatul Domn Io Grigorie Ghica Voevod, strănepotul răposatului Grigorie Ghica cel bătrân, decî fiind dumnealui Grigori Pazo (*sic!*) Vel Vornic za Tîrgoviște, fiul răposatului Diamandache Vel Vistier, aŭ dat în știrea Măriei Sale pentru stricăciune, apoi, prin silința și toată cheltuiala Mării Sale [lui] Vodă, s'aŭ zidit turnu și amvonul, și l-aŭ zugrăvit, după cum se vede, peste tot.

Inscripția e greșită în ceia ce privește coborîrea lui Grigore Ghica: el era nepotul lui Grigorașco-Vodă prin fiul acestuia Matei (numit după Matiaș Sturdza, Doamna Maria fiind dintre Sturdzești). Nu înțeleg în ce chip razboiul austro-ruso-turc, care n'a atins Tîrgoviștea, a putut aduce arderea bisericii. Asupra cutremurului din 1740 însă, v. mai sus, *Mărgineni*.

5. Chipurile ctitorilor:

208.

În stînga: Mihaî Viteazul, Radu Șerban, Constantin Basarab, Șerban Cantacuzino, Mihnea (cel Rău).

Acești Domni vor fi făcut daniî bisericii și, găsindu-i în pomelnic, Brîncoveanu a pus sa li se zugrăvească chipurile.

În dreapta: Pătru-Vodă și Constantin Brîncoveanu (ctitorii), apoi Neagoe și Matei.

Neagoe-Vodă, acesta, pare să fie, nu vechiul Basarab, care n'avea ce să caute într'o biserică întemeiată de un urmaș tîrziu al lui, ci Neagoe fiul lui Antonie-Vodă din Popești și tatal Doamnei Mărica Brîncoveanu.

6. Pe o piatră pătrată, cu cadru săpat, așezată vertical în pronaos, la stînga: 209.

Aicea zac eu Mathei, în cest pămînt reace,
Pentru ce cu voi cei vii nu poe a petreace:
Cela c-am fost oarecîind de toț prea-lăudat,

Acum zac fără suflet, cu lut împresurat.
 Numai vă rog greșitul toț să mî ertați.
 Cest mormănt întunecat pururea cercetați.

Literele sunt facute după cele latine, podoabele sînt săpate în stil Renaissance. Cred că săpătura pietrei s'a făcut în Rusia.

Despre îngroparea lui Matei-Vodă scrie patriarhul de Antiochia, care a fost de față : «de aici îl aduseră în pridvorul al doilea [adeca în pranaos] al bisericii Curții și-l înmormîntară alătura cu groapa raposatei Doamne și a fiului lor (trad. Cioran, p. 116). Cf. cronică țerii, în *Magazinul istoric*, IV, p. 335. Acest fiu, numit și el Matei, se vede printre ctitorii de la Strehaia (v. mai departe). Strămutarea oaselor lui Matei la Arnota, mănăstirea de familie (*ibid.*, p. 174), s'a facut numai supt Mihnea-cel-Rău. Anume un act din 1675, analizat de Odobescu (în *Ateneul Român*, II, 1869, p. 14, nota 2), arată că Matei a fost întaiu dezgropat de Seimeni, cit timp ei avură în stăpînirea lor Tîrgoviștea, supt Constantin Cîrnul, în 1655 (tot ce aș aflat în bisearici aș luat, numai pietrele goale au lasat», scrie cronică țerii), saș de Turcii și Tatarii cari aduseră, la 1658, în locul lui Constantin, pe Mihnea fiul lui Radu Mihnea. Actul citat se unește cu povestitorul călătoriei lui Macarie ca să dea vinovăția pe aceștia din urma. Paul de Alep înseamnă, în adevăr, că întovarășitorii păgîni ai lui Mihnea «aș pus foc Curții și bisericii Mitropolitului, de asemenea și bisericii Curții domnești : aș pîngarit și mormîntul lui Matei-Vodă, care, fiind în viață, își arătase dorința de a fi îngropat la mănăstirea Arnota, dar Constantin-Vodă nu se învoise la aceasta ; tot așa au pîngarit și mormîntul fiului lui Matei și al Doamnei lui Constantin : dezbrăcînd trupurile, ei li aruncară hainele și purtară pe morți astfel prin oraș, după ce sfărîmase în bucăți toate pietrele de mormînt» (trad. Cioran, pp. 228-9).

210. 7. Mormîntul, înalt al Doamnei, lui Matei, Elena, acoperit cu o placă de marmura, în care lei țin stema țerii, se află în dreapta pronaosului. El poartă această inscripție, săpată în litere suptiri, ce se apropie mult de cele latine, — de sigur de un meșter din Rusia, din Moscovia :

Homo natus de muliere brevi vivens tempore repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur et conteritur et fugit velut umbra ; Iob, cap. 14.

E destul de neașteptată această citare în latinește a Cartii lui Iov, care suna astfel în Biblia de la Petersburg :

Că pămînteanul nascut din muiare iaste cu viață scurtă și plină de mînie și, ca o floare înflorînd, cade, și ca umbra fuge și nu stă.»

[съи ест гробъ прѣсвѣт]аѡа гсѣжди Еленѣ княгинѣ въжделе-
леннѣишеѡ сѣпржници пресвѣтлаѡо благочестивѣишеѡ... заплаши[и]-
скѣѡ начинаишеѡ Воеводѣ и дѣдовнаѡо гпра, ꙗже двациндвѡдасѡт
цѣлѡхъ въ санѣ сѣпрѣжнѡи исплѣнивши лѣтъ, мнози црквен
богѡдѡнаѡа, сѡздате[л]ишеѡ мѡнастир [patru litere rupte]
ѡл (?) [rupt] стѡваѡ възвизѡтелишеѡ нишихъ чюна [rupt] [пра]во-
славѡнаѡ вѣрнаѡ и ревнѣтелишеѡ побѡрѡишеѡ, частѣ же дѣлѡ благо-
честѣи въсегъ дѡишеѡ добродѣтелишеѡ и въсѣхъ ѡ [rupt] пома-
гѡтелишеѡ прѣвѣликеѡ и своихъ си и тѡждѡхъ сѡвѣтѡдѡтел-
нишеѡ [rupt], прѣвѣликомъ плѡчѣи и рыданѣи своихъ и въсѣхъ
жѡиѡтъ свои сконча лѣтъ прѣхѡдѡишеѡ възраста своѡго на и вы-
тиа мѡра ꙗзрѣѡа, сѡл [rupt] же вѡѡа въплѣиѡна ꙗхѣиѡ.

Adecă:

[Acesta este mormîntul] prea-luminatei Doamnei Elena, Doamna, stăpîna, prea-pohtita soție a prea-luminatului, blagocestivului mun-
tenesc stăpîn, Voevod și moștenitor Domn, care de două orî
douăzeci de ani împlinind în vrednicia de soție, a dat multor
biserici danii bogate, care a zidit mănăstiri..., a ridicat săra-
cilor..., a apărat cu credință și rîvnă Biserica drept-credincioasă,
a făcut bine totdeauna dese lucruri blagocestive, și a sprijinit
foarte mult toate... și a fost prea-mare dătătoare de sfaturi la
ai sași și la alții, cu prea mare plîngerea și tînguirea alor săi și
a tuturor și-a încheiat viața împlinind ani ai vrîstei sale cincizeci
și patru, și anul de la Facerea Lumii 7161, iar de la întruparea
lui Dumnezeu Cuvîntul 1652 [= 1653].

Și în Udriște Năsturel, *Varlaam și Ioasaf*, ed. general Vasiliu Năs-
turel, Prefața, pp. LXV-VI.

Cf. *Cronica țerii*, l. c., p. 328: «Iar cînd aș fost la August, murit-aș
și Doamna Elena, și cu mare cinste fu îngropată în biserica domnească
din Tîrgoviște».

8. Pe un teasc de argint:

211.

Acestu teascu l-aș datu Doamnaa Balașa a cîstitulu
Domnu Io Costandinu Șarban Voevod la bisearica dom-
nească în Tărgoviște, leat 7165 [1656-7].

212. 9. Pe o evanghelie din 1693 :

Acastă sf[ă]ntă evanghelie înpodobitu-o-aũ cu argint cum sã veade pe den afarã, iarã luminatul Domnu Io Costandin Bas[a]rab Voevoda, și o aũ închinat sf[i]nteĩ beseareč domneșt[i] den Tãrgovișt[e], unde iaste hramul Uspenie B[ogorodi]ței [=Adormirea Nãscãtoarei de Dumnezeũ].

213. 10. Pe catapiteazmã :

1697 [cifra]; 7205.

Deci tĩmpla e dintre cele adause de Brĩncoveanu.

214. 11. *Grafite* : «Ap. 28, 7210 [1702], cãndu s'aũ apri[n]s biserica.

215. 12. Cronicã scrisã cu cãrbunele în altar, pe dosul catapitezmeĩ :

1799, Fev. 18, la 5 časur[i], Viner[i], aũ tãiatũ capu luĩ Costandin Angerli Boivod (*sic*), cãndu aũ scos vãcãrit po t^l 2.

Data concordã cu aceia pe care o daũ alte însemnãri de cronicã (v. *Manuscriptele mănãstirĩ Cernica*, în *Biserica ortodoxã* pe 1901, no. 126; p. 19 din tiragiul aparte).

Av. 16, 1806, s'aũ mazilit Costandin Voivod Alexandru Ipsilant Voivod.

Știrea sosise la București cu o zi înainte (Erbiceanu, *Cronicarĩ grečĩ*, p. 267).

Iar la Oct. [=Dech.] 15 aũ venit cu multã oste moschičascã, iar la Mart 21 aũ fugit la Brașov.

La 21, Domnul ajunse la Buzãũ; el trecea în Moldova (Erbiceanu, *l. c.*, p. 273).

Ar Mãn. (*sic*) 24 aũ venit veste ca sã s[ă] pom[e]nesc[ă] pre Împãratu Alexandru Pavlovič, Lunea.

Ipsilanti nu fu scos din Domnie decit în Mart 1808 (*ibid.*, pp. 276-7).

Ioan ereĩ ec[lisiarh] d. 1765 [cifre].

13. La clopot (dupa un decalc dat de păr. paroh): 216.

Iaude Dominum omnes gentes, Anno Domini 1669.
Divino auxilio fudit me Gerhardus Benningk, Gedani.

E deci aproape ca și clopotul de la Cetățuia. Antonie-Vodă de la Popești, Domn la această dată, va fi făcut deci o comandă odată cu vecinul său din Moldova. Și despre clopotul de la Sf. Sava din Iași, descrierea călătoriei lui Macarie de Antiochia spune că e făcută la Danzig (trad. Cioran, p. 13). Brîncoveanu obișnuia să aducă «tipsii de Danțca» (*Socotelile Brașovului*, p. 140). — Pe clopot e și o inscripție cirilică, ieșită prea rău în decalc ca s'o pot dezlega.

II. SFÎNTA VINERÎ.

1. De-asupra ușii de intrare, o inscripție nouă, dar frumos săpată în stil vechi, care arată că 217.

Acest sfînt lăcaș unde se prăznuește hramul Sfintei Parascheviî, din vechime s'aû fost zidit de o Doamnă Sultana, în urmă, arzând orașul și chiar această bisericuță, aû stătut mulți ani niște ziduri părăsite,

până a făcut-o din nou, la 1850-2, Șerban Fusea.

Probabil că această Doamnă «Sultana» e Balașa lui Costantin Cîr-nul, care e și îngropată aici.

2. În stînga intrării, pe un mormînt: 218.

Aici suptă această piatră odihnescă oasele răposatului robul lui Dumnezeu jupan Ion cupeț ot Trăgoviște, me-seța Noem. 12 dnă, leatû 7294 [1786].

Frumoasă piatră cu caracter arhaic al slovelor.

3. În dreapta, spre mijloc, pe o piatră de mormînt, inscripție în cea mai mare parte neînțeleasă, din 2 Decembre 1764. 219.

4. Spre zid, pe o piatră de mormînt: 220.

Supt această înfrumusețat[ă] ppiatră află odihna oasel[e] răp[o]satei Saftiî, cu doi fiî a ei, anume Ioan și Stefan,

fea răposatului Poste: Ioan Dămbvu. [Dămboviceanu?], ce
aū ținut întru căsătoria-i Nicolae Voinescu biv Polc. za
biod. (? ?), fiindu vârsta de doozeč și doi de anī, când aū
răposatū, lăsând soțului său i părinților multă întristare. Cu
mare cinste s'aū astrucatū întru acestū sf[ă]ntū lăcaș la
anul 1787, Sep. 10, fiindū D[o]mnū Io Nicolae Petru Ma-
vroghen[i] Vvod și fiindū Mitropolit Grigorie al Ungro-
vlahii, icsarhu a toată laturile și păstor fiind turmei lui
H[risto]s.

[Marca Cantacuzinilor.]

Nu ne putem lămuri stema cantacuzinească pe acest mormint de mo-
destă jupâneasă.

221. 5. Mai departe, pe o piatră de mormint (marmură):

[Stema țerii.]

Într'acestū mormântū zace acoperit trupul a prea-lumi-
natei Doamnei Balași, Doamna și soția cea iubită a prea-
luminatului Domnū Io Costantin Șerban Voevod D[omn]ul
Țerii-Românești, a moșteanului Domnii, caria 27 de aī um-
plându cu soția ei, și în Domnie 3 ane, fost-aū și mă-
năstiri Jitiianului ziditoare și a multe moaște ale sfinților
împodobitoare, săracilor miluitoare, credinții dereapte răm-
nitoare și lucrure scumpe pururea lucrătoare și a toată
sărăcimea, oamenī pătimaș, ca o destoinică ajutătoare, cu
mare plănsū și jale de aī e[i] oamenī și de toți, viața ei o
aū sfârșit, trecând de vârsta ei 45 aī, întâmplându-s[ă]
la pogrebanie ei fericitul părintel[e] Macarie i patriiarhul
ot Atehofia, ΩΤ ΕΥΤΙΑ ΛΗΡΑ ΧΕΡΞΕ, ΟΤ ΚΗΛΗΜΕΗΝΑ ΖΕ ΧΑΧΞΕ,
ΛΙΣΑ Λ[Α]Ρ[ΤΙΕ] ΔΗ ΕΙ.

† Μπαλάσα ήγεμονίς πάλην άγρετον ύπνον: ή άνειτων άγαθων γάρ
ύπνος κ'ού θάνατος τελούθει, εν έτη 1657.

Aceste confuze cuvinte grecești caută să însemne:

Balașa Doamna [doarme] somnul din care se va trezi (?) iarăși, cîci sfîrșitul celor buni... e somn, și nu moarte; în anul 1657.

Cu greșeli multe, în Musceleanu, p. 96.

Data e exactă: o dată și patriarhul de Antiochia, Macarie, pomenit în epitaf (*Călătorie*, trad. Cioran, p. 152). Doamna a fost înmormîntată în «amvonul bisericii din Curte». Ea a fost dezgropată însă de Turci și Tataři la gonirea din Scaun a soțului ei; de bună samă, Mihnea cel Rău a fost acel care a făcut ca rămășițele ei să fie strămutate în citoria Balașei, Sf. Vineri.

Pentru clădirile sfinte ale Balașei, Jitianul, Mitropolia din București și daniile ei la biserici, v. și Cronica țerii, în *Magazinul istoric*, IV, p. 336.

6. Pe o piatră de mormînt spre mijloc:

222.

[Supt această] piatră odihnește coconița Stanca fiica luminatului Costantin Brîncoveanu beizadea, nepoata răposatului Domnu Costandin B[asarab] Voevoda, în luna... 7216 [1707-8].

Constantin (Dinu), fiul cel mai mare al lui Constantin-Vodă Brîncoveanu, luă în căsătorie pe fata Vornicului Ioan Balș, la 1706 (Neculce, pp. 286-7; Greceanu, partea inedită). Fiica lui fu numită după Stanca, sora lui Dinu. În privința datei, trebuie să se observe că ea trebuie cetită 7226 (1717-8) sau că piatra a fost pusă după 1714, cînd au fost uciși și Constantin beizadea și bătrînul lui tată, Domnul, în împrejurările cunoscute.

7. Pe un mormînt din stînga, în fața, se poate ceti numai:

223.

...Judecății și înviarea morților și viața a luminei...

8. Pe altul de acolo, spre părete:

224.

[Supt] această piatră odihnește Voichița [fata v]rednica p. Bo...[ianul], soția lui Mihalce..., caria au răposat... ndula în zilele prea-luminatului și prea-înnălțatului Domn Costandin-Vod[ă] Basarab[ă], la luna Iule 24, v leat 7200 [1692].

Familia Bozianu s'a înrudit și cu Cantacuzinii. V. *Gen. Cant.*, p. 116.

225. 9. Pe o anaforniță de argint :

Nenco Netelco, 1694 [în cifre].

226. 10. Pe o cutie de lemn :

Acest iconostas este făcutu cu osărdia dumnealui jupan Radul Mihăilă biv...căuș (*sic* ?).

227. 11. Pe o piatră de afară :

Acella sf[ă]ntul jărtăvnec ce să zice proscomidie, n'aũ fost așa dãn timelie, ci pan Șarban Fus[ea] aũ făcut și l-aũ zugrăvit în zilel[e] lui Io Costandin Voevod, 7240 [1731-2].

În față, e pomelnicul familiei Fusea.

228. 12. La chiliî :

Aceste chiliî făcutu-le-aũ Doamna Balașa a lui Io Costandin B[a]s[arab] Voevod la sf[ă]n[t]u i dumnezeiescũ hram Preapadomna Paraschiva, ca să fie dumnealor pomeană, și părinților dumnealor, Io Șarbanũ Voevod i gosp[o]jda eg. Elina, i jupanũ Necolachi biv Stolnic i jupanița eg Elina, ca să fie de odihnă creștinilor cari cad în nevoe, cei ce scap la sf[ă]nta beserecă, — să fie pomeană în veac; иис мисца юн. днѣ ѣ, въ лѣтѣ 7303 [=s'a scris în luna lui Iunie 5 zile anul 7164 = 1656].

Și în Musceleanu, p. 95.

Din această inscripție se capătă numele părinților Doamnei Balașa, cari nu sînt cunoscuți altfel: Nicolachi fusese Stolnic, dar nu Vel Stolnic.

E interesant că Domnul, fiu din florî al lui Radu Șerban, pomenește ca mamă a sa pe Doamna acestuia, omonimă cu adevărata lui maică.

XLVIII.

Biserica Stelea.

229. 1. Inscriptia de de-asupra uşii de intrare :

ИЗКОЛЕНЕМЪ ОУЦА И СЪ ПОСНѢННЕМЪ СНА И СЪВРЪШЕНЕМЪ
СТАГО ДѢЛА СЕ АЗЪ РАВЪ И ПОБЕДИТЕЛЪ СЪБЪ ЖИВОТВОРѢНІИ И

неразыритѣ стѣи Троиць Іѡ Касиѣе Коевод, вѣіею мастіею
гдрь земли молдавскон съствѣи храмъ вскрскіе ꙗ ѡа и
спас нашего Іс Хѡ, прѣжде сътвори ж Стелѣ кѡнецъ, иже лежи
и тѣло поконнаго шца моего Неколае Кел Ягъ, а нинѣ како да-
рова ни ꙗ ѡ съ гспство земли молдавскон, разори тоух прѣднѣ
ста цркви, паде же до шснованіе, и поміцію вѣіею нача на-
здати ж въ дни врата нашего Іѡ Матею Басърабъ Коев[о]да
вѣію мастію гпръ земли шндровахискон, и сътвори... [съ вѣію?]
лица септе. І, и вл. *ЗРНА. пис там апоц.

Adecă :

«Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfin-
tului Duh adecă eū robul și închinătorul sfinteî de viață făcătoa-
rei și nedespărțiteî Sfinte Troițe, Io Vasilie Voevod, cu mila lui
Dumnezeū Domn al țerii Moldovei, am făcut hramul Învierii
Domnului Dumnezeului și Mîntuitorului nostru Isus Hristos, pe
care înainte-l făcuse Stelea negustorul, unde zace și trupul ră-
posatului părintelui mieū Nicolae Vel Agă; ci acum, cînd m'a
dăruit Domnul Dumnezeū cu Domnia țerii Moldovei, fiind ri-
sipită această de mai înainte sfîntă biserică, și căzută până în
temelie, cu ajutorul lui Dumnezeū a început a se zidi în zilele
fratelui nostru Io Matei Basarab Voevod, cu mila lui Dum-
nezeū Domn al Țerii-Românești, și s'a făcut [sfîrșit], cu Dumne-
zeū(?), în luna lui Septembrie 10 zile, și anul 7154 [1646]; a scris
aceasta Apot (?).

Ediție și în Papadopol Calimah, *Ștefan Gheorghe*, București, 1886,
p. 34.

V. mai sus, observația pentru Soveja.

La venirea Turcilor și Tatarilor cu Mihnea, biserica Stelea, în care
se află Cazaci, s'a împotrivit mai multă vreme (Macarie de Antiochia,
trad. Cioran, p. 228). Cf. *ibid.*, pp. 78-9, 91. Nicolae Aga era printre
Grecii lui Radu Mihnea, care aduse în Moldova pe fiul său Lupu (din
botez, Vasile).

2. Pe un mormînt, în pronaos, la dreapta :

230.

Suptă aastă piatră înfrumusețată află-să odihnindu Ră-
ducanulū fiul Radului Dudescul Vel Păharnicū, fiindū vârsta

de 14 ani, lăsându părinților săi multă întristare, cu mare cinste s'aŭ astrucat întru acestu sfânt lăcaș, la anul 7222 [1713], în luna lui Noemvrie 9 zile.

Radu Dudescu a luat pe Maria, fata lui Constantin Cantacuzino Stolnicul; fiul ei a fost numit după Răducanu, fratele Mariei. Trei frați ai lui Răducanu, Constantin, Ștefan și Ioan (cei d'întăiu numiți după Stolnic și după Ștefan-Vodă Cantacuzino, cellalt frate al Mariei), aŭ trăit. *V. Gen. Cant.*, p. 320. Prin Constantin s'a urmat neamul.

231. 3. Pe un mormînt, în pronaos, la stînga :

Aicia supt aciaastă piatră să odihnesc oasele robului lui Dumnezeu jupan Ioniță Chirescul, cu părinți săi Chirul erei, Tudora presv[itera] și cu tot neam[ul] lor; leat 1820, Apr. 17.

232. 4. Pe un mormînt, mai departe, către naos :

Aicia supt acest[ă] peatr[ă] zacu oasele robului lui Dumnezeu Ștefan Cioh[o]darul; Dumnezeu să-l odihnească în Împărăția Cerului. S'aŭ preastăvit în zilele creștinului Mateiŭ Voevod, în luna lui Avgust 7 zile, leat 7155 [1647].

233. 5. Pe un mormînt prins afară :

Ἐκοιμήθω (sic) ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... Ἠσάρη... ἀπὸ τὰ... μένεται.

Adecă:

«A adornit robul lui Dumnezeu... Isar... din... așteaptă....»

234. 6. Pe alt mormînt :

Supt ačasta petră odihnesc osele lui Hagi Gheorghe, cu soția lui Elena, și s'aŭ pristăvit în zilele lui Mateiŭ Basarabŭ Voevod... при мѣца... дни, в лѣт *зр... [= în luna lui... zile, anul 710—].

235. 7. Pe alt mormînt :

прѣстави се раба вожию жѣпан Гѣрка снѣ жѣпанѣса.... мѣсца
ман кг, въ лѣтъ *зрчз....

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu jupân Ghioca, fiul jupănesei..., în luna lui Mai 23, în anul 7197 [1689]...»

8. Pe un mormînt la stînga turnului de intrare :

236.

.... НАНІЕ ІУ РАДША ВОЕВОДА, ЛУЦА ЮА КЗ....., ВЪ ЛѢТ *ЗРЗІ....

Adecă :

«... În Domnia lui Io Radul Voevod, în luna Iulie 27..., în anul 7117 [1609]...»

9. Pe altul la dreapta aceluî turn :

237.

Ἐνθαδὲ κηται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Χρῆστος ἅμα σὴν συζύγῳ αὐτοῦ Σουλτανᾶ [ἀθηνεῦς] ντος τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπρωτάτου αὐθέντος Ἰωάννου Σερμπάν Βοηδόδα, 1682, ἡ δὲ Σουλτάνα 1688, μηνὶ Ἀπριλλίῳ ις', ἐνονεούτου (sic) Ἰωάννου Κονσταντίνου Βοηδόδα.

Adecă :

«Aici zace robul lui Dumnezeu Hristu cu soția lui Sultana, [mort în Domnia] prea-nobilului și prea-strălucitului Domn Ioan Șerban Voevod, 1682, iar Sultana în 1688, luna lui April 16, unindu-î Io Constantin Voevod [Brîncoveanu].»

10. Pe un disc de argint suflat cu aur :

238.

† СЮ ДИСКУСЪ СЪТВОРИ ІУ ГСПУЖДА СТАНКА ВЪ ДНЬ СНЪ ЕГО ІУНЪ НΙΚΩΛΑΕ ΒΟΕΒΟΔΑ, ВЪ ЛѢТ *ЗРН.

Adecă :

«† Acest disc l-a făcut Io Doamna Stanca în zilele fiului ei Ion Nicolae Voevod, în anul 7108 [1599, de la Octombre—1600, Septembre].

Stanca e soția și Nicolae Pătrașcu, fiul lui Mihai Viteazul. Cf. și articolul mieu din *Conv. lit.* pe 1903, pp. 708-9. Discul face parte din averea vechii biserici a lui Stelea.

IV. BISERICA SF. CONSTANTIN.

De-asupra ușii de intrare:

Cu vreaarea Tatălui și cu ajutorul Fiiului și cu sporul Duhului Sf[ă]nt îndemnatu-s'au creștinul Domnol Mateiū-Băsarab Voevod i g[ospo]jda ego Ilina, de au zidit această sf[ă]ntî besearicî, hramul Stăi Nicolai, de în temelie până în săvrășit, ca s[ă] le fie de pomeană în veacî. Ispravnic Hagi Costandin. Pis mșța Sep. 15 dnă, vă leat 7159 [1650].

V. MITROPOLIA.

Se știe că această frumoasă clădire a fost dărîmată și înlocuită cu un edificiu nou, încă neterminat. Pietrele cu inscripții sînt aruncate pentru moment în curte, lîngă zid, sau acoperite cu pămînt în bolta de supt clădirea actuală. Am putut culege ce urmează:

239. 1. Pe piatra ce se găsia, de sigur, de-asupra ușii de intrare:

Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiiului și cu săvrășitul Sf[ă]ntului Duh fiindu aastă... prea-luminatului și de [Hristos iubitorului] creștinul [Io Costandinu] Basarab Voevod și [Domn,] cu mila lui Dumnezeu... Domnu Țărăi-Rumânești... [cu] cheltuiala dumnelui, ca să-i fie veačnică pomeană, și părinților, bunilor...; [ispravnic find] credinčos boiarinul Măriei Sale Apostol Armaș, nevoind cu tot dinadinsul până s'au săvrășit, vă leato 7216 [1708], mșța Avgust 27 dni.

Musceleanu dă alte două inscripții și adică:

a) Una (în traducere) de la Petru-Vodă (și fiul său Marco), decî Radu Paisie, care arată că întâi clădirea s'a făcut de «Io Neagoe Voevod, împreună cu Doamna mea Despina și cu fiul mieu Teodosie», supt Mitropolitul Macarie, dar lucrul a fost întrerupt prin moartea ctitorului, la «7018, Septembre 30». Petru-Vodă însuși, «cînd au ridicat Dumnezeu schiptrul Domniei Mele», mîntuie Mitropolia, «mama bisericilor», o acopere cu plumb și o zugrăvește, isprăvind «în zilele arhiepiscopului

chir Varlaam». Pe lângă Aninoasa, dăruită de Neagoe, el adaugă «balta ce se chiamă Sultana», vadul de moară de la Căscioare «și hotarul care este la deal», satul Sinești, cumpărat cu 6.000 de aspri. Data e «1533 (*sic*), Oct. 24».

Pomelnicul Mitropoliei, după înșirarea citorva Domni vechi cu merite pentru biserică, dă pe Neagoe, Despina și Teodosie, ca uni ce «au mutat și Mitropolia în Țirgoviște» (*Studii și doc.*, V, p. 629, nota 1). Pentru Mitropolitul lui Neagoe Macarie, fostul tipograf, v. *Ist. lit. religioase*, pp. XLVIII, LI, LIX, LXXI. Radu Paisie a îndeplinit și aici sarcina de întemeietor și dregător de biserică pe care și-o luase și care se potrivea cu trecutul său de egumen la Argeș. Ca ginere al lui Neagoe (v. mai sus, Mărgineni), el era chemat să ducă la capăt aici opera începută de acesta. Mitropolitul Varlaam era dintre clericii lui Neagoe (*ibid.*, pp. LI, LXII-III). Amîndouă datele sînt însă greșite: Neagoe a murit în Septembrie 1521, iar Radu Paisie s'a făcut Domn abia în 1535.

b) Alta de la Brîncoveanu (inscripție de-asupra ușii de intrare, pe d'innuntru, zugrăvită). Ea repetă întâi pe cea veche, adaogă apoi ca «au perit tot plumbul după biserică» și zugrăveala s'a stricat de ploaie. Matei Basarab o acopere a doua oară ca la început. Teodosie, Mitropolitul lui Brîncoveanu, o zugrăvește apoi din nou, «însă biserica cea mare cu altar și cu tinda cea mică», făcînd și alte îmbunătățiri, din veniturile Mitropoliei. Data e 30 Septembrie 7216 (1708) și zugrăviile se numesc Nicolae și Radu.

Dărimarea Mitropoliei s'a făcut la 1595, iar cea făcută din nou a fost dărpănată în anii 1655—8.

Mitropolia veche era după modelul Sf. Sofii (Mecarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 92).

Tot în Musceleanu se înseamnă vechii ctitori ce erau zugrăviți pe pereți: Neagoe și Despina, Pătru, nu însă cu Ruxanda, ci cu Ecaterina (a doua soție?), Vlad, Miha, Alexandru (Iliaș sau Coconul), cari sînt și în pomelnic, Radu (Șerban?), Mircea (Ciobanul), Matei, Constantin (Cîrnul), Radu (Leon), Șerban Cantacuzino; Mitropoliții Ștefan (îngropat aici) și Antim (al lui Brîncoveanu), boierii Barbu Corbeanu vătav de aprozi, îngropat în biserică, în sfîrșit bunicul îngrijitorului vechilor clădiri din Țirgoviște: Ienachi I-î Văcărescu, ca Păharnic, împreună cu soția lui Stanca și toți fiii: Constantin, Barbu, Ștefan, Marina, Ilinca, Balasa (v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, II, p. 131 și urm.). Ienachi va fi fost ispravnic la clădire (dar v. inscripția de supt no. 1).

Morminte:

2. Din Musceleanu, p. 55:

Suptă această piatră odihnesc oasele prea-sfințitului chir

240.

Stefan Mitropolitul Țării-Rumânești, fiind păstor în Scaun anî 20, și, viind vremea, și-a dat obșteasca datorie, și s'aû astrucat aici, în Sfânta Mitropolie : *ѣлча емо намета*; în luna lui Aprilie 25 zile, la anul de la Facerea Lumii 7186 [1668].

Ștefan a fost Mitropolit între 1648 și 25 April 1668 (*Ist. lit. religioase*, pp. cxxxi și clxvii-viii), deci tocmai douăzeci de anî.

241. 3. Pe un mormînt de marmură, ridicat, cu laturile foarte frumos sculptate :

Supt această marmură odihnește țărâna blagorodniî Balașii Cantacuzeniî, una fică a lui Ilie Cantacuzinò Vel Vist. den Moldova, soție a luminatului coconului Ștefan Brâncoveanu, al doilea fiu al înălțatului și blagocestivului Io Costandin Băsărabu Voevod, care, de an[i] 15 vârsta fiind, cu iubit soțul ei creștinește efsevòs [*εβσελως* = cucernic], cu înțelepçune și cu alalte aretas [*ἀρετὰς* = virtuți] aû trăit, ci, cruda moarte făr de vreme încă sosind, după ce în boală grea căzând, nu mult zăcând, o aû răpit, viețuind cu luminatul soțul ei numai ai 2, lun[i] 10. [Ai]ce e odihna și răpaosul de veač, duple bunătățile sale căștigat, iar iubitului ei soț și tot blagorodnecului neamului ei lacrimi nestămpărate și jale necurmată aû lăsat, răposând la anul de la Zidirea Lumii 1te 7220 [1711], Dech. 23, astrucându-se cu multă cinste în Sfânta Mitropolia Târgoviștiî.

Cu greșeli, și în Musceleanu, pp. 55—6.

Pentru casătoria lui Ștefan, al doilea fiu al lui Brîncoveanu, cu fata lui Ilie, fiul lui Toderașco și nepotul de fiu al lui Iordachi Vistierul Cantacuzino, v. Neculce, pp. 289—90. Fata lui se chema Balașa după o soră mai mare a tatalui ei (*Studii și doc.*, VII, p. 173). Ilie rămase cu acest prilej în Țara-Românească. Cronica oficială a lui Greceanu (partea inedita, anul 21) pune nunta la Februar 1709 și arată că nun a fost Constantin Stolnicul Cantacuzino, care fusese și nașul lui Ștefan (și Con-

stantin avea un fiu cu acest nume, Domnul de mai târziu). În cronica Greceanului se înseamnă și moartea Balașei, după o scurtă boală.

După stilul presărat cu cuvintele grecești s'ar părea că autorul epitafului e însuși Greceanu (v. *Cronicile muntene*, p. 26).

4. Pe altă piatră de mormint :

242.

Suptu aastă piatră zace jupan Scarlat Vel Păharnic' ginerile prea-luminatului Io Costandin Băsărabu Voevodu și fečoru a lui Alexandru Mavrocordat, Marelui-Drăgo-man al Porții turcești, tânăr încă, d'abiă vârsta-i 22 de ai ajungând, și un anu și jumătate numai cu iubitulu-ș soție trăindu, cruda moarte viața i-au scurtatu ; la cursul anilor de la Spăsitoriu H[risto]s 1699, mța Iulie 28.

Mențione și în *Biserica ortodoxă*, XIV, p. 724.

Scarlat, fiul lui Alexandru Exaporitul, s'a născut la 2 Mart 1678 ; logodit încă din 1692 cu Ilinca fiica a treia a lui Constantin-Vodă Brîncoveanu, el se cunună cu dînsa la 5 Februar 1698 (Greceanu, p. 343 ; Iorga, *Documente privitoare la Constantin-Vodă Brîncoveanu*, București, Minerva, 1901, p. 168). Data morții din inscripție se găsește și în Greceanu (p. 353). «Poate că mai mult lui Dumnezeu au plăcut decît părinților», încheie cronicarul Curții. Cf. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 343, nota 3 (însemnarea lui Brîncoveanu însuși despre sfîrșitul ginerelui său) și Ém. Legrand, *Généalogie des Mavrocordato*, Paris, 1900, p. 12. Însemnarea domnească spune că Scarlat a fost îngropat «în tindă».

5. Pe o piatră foarte ștearsă se mai văd următoarele litere, ce nu pot da un înțeles :

ИХ.... НАИР.... С... ИХ.... НАШЕГО ВО.... [ШЕРВ]АН [БОЕ]КОДА
ЗЕМЛИ.... ЪВ ИДЕ.... ДАДЕ И ГРАЖДАННОЕ.... П.... НЕО ЗЕМЛѢ ВСЕ
ДР...Ъ.... СХТОЛ... ТОЛНО....

6. În acest mormîntu întunecat Barbul Corbeanul zace : 244.

Vătav aprozilor era, și multă cale face.

În vîrsta tinerețelor datu-l-au săvârșitul,

Lăsând femeia tinăra și toate, ticăitul.

El era probabil fratele lui Dumitrașco și Mihaî. V. *Ist. lit. rom. în sec. al. XVIII-lea*, tabla.

245. 7. Suptă această piatră să odihnescu oasele dumnelui răposatului MateiŃ Cleronomo, care aŃ fostu Vel Portar în zilele Mării Sale Io Costandin Bă[sărab] Voevod : den ave-rea lui de la [părinŃ] și după c[e] au slujit cu credinŃă Domnilor și țării, după orânduiala... de obște a neamulu... urăi o... cŃii... dumnealui, lăsându în rudeniile... iubite în gria(?) jale... ne'ncitată; 26 de zilele lui Iunie, leat 7209 [1701].

246. 8. Supt această piatră zace [Ior]ga Slugearul-cel-Mare carele de la [Ag]rafa locul moșilor săi are —; lasat-aŃ rudelor sale multă jale și mare —, eșind dintr'astă lume la veačnica odihnire.

Pentru Greci din AgraŃa în țerile noastre, v. *Studii și doc.*, V, p. 161, no. 112. Iorga Sulgerul se întâlnește în Sfatul lui Brîncoveanu la 1699 (*Socotelile Sibiiului*, p. 18, nota 1). Urmașul său fu un Done (*ibid.* și *Studii și doc.*, V, p. 194, no. 57).

247. 9. Aicea odihnescu oasele de bun neam jupanu CostanudinŃ Bučșanulu fečorul lui Ventilă Vel Ban : aŃ răposat în zilele Io Costantin Mafroc[ordat] Voevod. Deșaita lume am trecut, fiind, am făcut; rugați voi Domnul Hristos să-mŃ trimiță ertăciune dentru a sa mare milă; luna lu Oc[tomvrie] 26 zile, leat 7245 [1736].

Pentru Vintilă Bučșanul, v. *Studii și doc.*, V, p. 528, no. 17; *Doc. Cant.*, pp. 249-50. Ruda sa Staico făcu un complot contra lui Brîncoveanu și fu spînzurat (*ibid.*, pp. 528-9, no. 20; p. 715; locurile din *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, supț numele Merișanu).

248. 10. Supt această piatră să odihnesc oasele dumnealui de bun neam răposatului robu lui Dumnezeu Costandin Corbeanul Vel P[i]t[ar], fiul dumnealui răposatului Vintilă Corbeanul biv Vel Ban și al dumneaei Băneasei Ilincăi

Cantacuzini, carele în zilele prea-luminatului Domn Iosif Costantin Basarab Voevoda au dat datoria vieții dumnealui la anul de la Zidirea Lumei 7218, iară de la Hristos 1710, în luna lui Septemvrie în 19 zil[e].

Ilinca era fata lui Constantin Cantacuzino Postelnicul, după care a fost numit fiul ei.

11. Supt această piatră să odihnesc oasele robului lui 249. Dumnezeu Zaharia ermonah Mesopotamian ot Sfeatagora, proigumen al mănăstirii Plumbuita; au răposat în Târgoviște, April 6, 1811, fiind în vârstă de ani 85, și patriia o ar[e] de la Athina.

12. Supt această înfrumusețată piatră se odihnescu-să 250. oasele robei lui Dumnezeu Păuna, care au fost jupăneasă dumnealui Ghiorghea Căpitan de Cazaci, den Târgoviște, și fica dumneai jupăneasei Chiții Portăreasei, și, trăindu cu al dumneai bărbat(?) ani 8, bună viață au petrecut și după cea de obște datorie și-au dat sufletul către Domnul în ziva de Sfânta Troița, și cu mare cinste s'au pus oasele ei supt aceste piază în Sfânta Metropolie den Târgoviște, la l[ea]tul 7216 [1708], măsura Mai.

13. Supt această piază se odihnesc oasele răposatului 251. robului lui Dumnezeu Ma...nie erodiaconu cel ce-au fost iconom sfintei Mitropolii din Târgoviște, și-au răposat la leat 1799, Mart, fiind Mitropolit Preasfinția Sa chirio chir Dosoftei..., care cu a Prea Sfântii Sale cheltuială și cu c[heltuiala...] s'au pus această piatră la leat 1800, Avg. 9.

Același lucru se repetă pe margene.

14. Suptă această piatră odihnescu oasile răposatului 252. robul lui Dumnezeu Ghiorghe Lupoiianul ot Meedinți, dinpreună cu acest[e] nume: Floarea, Șarban, Maria, Dumitru, Costandin, Mateiu, Ilina; la vleat 7197 [1689], mșța Iunie 1. Pizar Miia[i].

E o piatră de mormînt-pomelnic, analoga cu crucile din regiunile de munte ale Țerii-Românești. — Lupoienii se înrudită apoi și cu Cantacuzinii (*Gen. Cant.*, p. 347).

253. 15. Supt această reace piatră de aici, în sfânta și marea Mitropolie odihnescu-se oasele robului lui Dumnezeu Neagoe Spătariul Văcărescul, avîndu viață în lume ani 72, și s'aû săvârșit cu pace în luna lui Septemvrie în 28 de zile, la anul 7210 [1701].

Pentru Negoită Văcărescu, fiul lui Ivan, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, p. 201. Ienachi I era fiul lui.

254. 16. S'aû prestăvit în Domnul dumnilui Dumitrașcu Caramanlăul biv Velu Postelnic, în zilele prea-luminatului Domn Io Costandinu Basarabă Voevod, la ani de la Zidirea Lumii 7217 [1709], în luna lui Avgustă în 20 de zile. Viačnică fie pomenirea dumnilui.

El a fost și capucehaie la Constantinopol (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 373). Brîncoveanu și-l făcuse Mare-Postelnic (*Soc. Si-biului*, p. 18, nota 1).

255. 17. Aicea odihnescu oasele dumnealui de bun neam jupan Ivan Văcărescul i jupanița lui Maria i snă ego Ivan, Ștefan, Asan, Mariia și Neagoe, Zamfira, Ianache, Neacșa, Datco, Mihalcea, Costantin..., Sava, Barbu, Eba..., Ancuța, Zoița, Badea; aû răposat în zilele lui Scarlat Ghică Voevod; Marti 17, leat 7268 [1760].

E de sigur din vre-o ramură de provincie a Văcăreștilor. Cf. *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 363 și urm.

256. 18. Pe un clopot, așezat între bucățile de plumb ale coperemîntului, am putut ceti atît:

МЛСТЮ ВКІЮ СТЕФАНЪ [АРХІЕПІСКОПЪ И] МИТРОПОЛИТЪ СРРО-ВЛАХІНСКИ [= cu mila lui Dumnezeu Ștefan, arhiepiscop și

Mitropolit al Ungrovlahiei], acest clopotu făcutu-l-am sfintii Mitropolii ot Târgoviște [mșta —,] vleat 7176 [1667-8].

Me fudit Pet[rus] Murator [= Maurer], 1667.

XLIX.

La o fîntînă (jumătate de ceas departe de Tîrgoviște).

Cu ajutoriul lui Dumnezeu fiind această fântână bună, ^{257.} veache și mîncată în multă vreme pe moșie megieșască, a stătut nedreasă până acum, iar acum, cumpărând moșia de la Vintilă, cu voia a tuturor moșneanilor, dumnealui Grigorie Greceanul Vel Ban, s'a îndemnat de o aũ dres și o aũ înnoit deprecum să veade, mai multu pentru că, fiind apă foarte bună și bînd călătorii, să dea mulțumită lui Dumnezeu și să zică: D[u]mn[e]zeu să iarte sufletele ale celora ce aũ cheltuit de o aũ înnoit și [a]le lor ce den temelie o aũ făcut; și o aũ zidit al doilea oară den temelie, această fântână, de acestu mai sus numitu boiariu, în zilele prea-înnălțatului și prea-luminatului nostru Domnă Io Constandin Neculae Voevod Mavrocordatũ, în anul de 'ntăi dentru a patra Domnie a Măriei Sale, la anulu de la Adam 7253, iar de la H[risto]s 1744, Oc-tonvrie 14 (Aa).

L.

Pe o cruce din drum.

Ca model de astfel de inscripții:

^{258.}

Cu vrerea Tatălui și cu ajutoriul Fiiului rădicatu-s'a această sf[ă]ntă și dă viață făcătoare cruce între hramu Prepodomni Paraschivi, și s'aũ ridicat în zilele prea-înnălțatului D[o]mnu Ion Neculae Constandin Voevod, și s'aũ ridicatu de robu lui Dumnezeu Bancă și [soția] lui Maria, etc.

LI.

259. Pe crucea de la satul Gemenea (jud. Dîmbovița).

ВЪЗДВНЖИ С СЪН ЧСТНИ КРСТ ВЪ МОЛВО И ВЪ (И) ПОХВАЛЪ СТА
 . . . ВЪ ДНИ ІѠ МИХАІ БОЕВОДИ, ГЖДА ЕГ СТАНКА И СИН ЕГ ПЕ-
 ТРАШКО БОЕВОДИ, И ОКРАСИ (?) ЖЪПАН РАДЪА ВЕЛ КАШЧ. И
 ЖЪПАН ПРѢДА ВЕЛ ПОСТЕЛНИК И ЖЪПАН СТРОЕ ВЕЛ СТОЛНЕК. [Ur-
 mează pomelnicul, cu Pîrvu, Marco, Negrea ș. a.], ВЪ ЛѢТ
 739. ПИС (?) БОИКО.

Adecă:

«S'a ridicat această cinstită cruce, pentru rugăciunea și lauda
 Sfintului... în zilele lui Io Mihaï Voevod și ale Doamnei lui Stanca
 și fiului lor Petrașco Voevod; și a făcut dumnealui Radul Vel
 Clucer și dumnealui Preda Vel Postelnic și dumnealui Stroe
 Vel Stolnic..., în anul 7105 [1596-7]. A scris (?) Voico.

LII.

Biserica din Mihăiești (pietre depuse la mănăstirea
din Cîmpulung).

260. 1. ПРѢСТАВИ СЕ РАБ ВЖІИ ЖЪПАНЪ БАДѢ ВЪ ДНИ БЛАГОВАГО ІѠ
 ВЛАД БОЕВОДІ В ЛѢТ 730, МІСЦА ФЕВ[Р]ОАРІЕ К ДНЬ, ВЪТООРНИК,
 И ЕНДИКТЪ Д, ДЕМ. КР: ВѢЧНАА МѢ ПАМЕТ.

Adecă:

«A raposat robul lui Dumnezeu dumnealui Badea, în zilele
 blagocestivului Io Vlad Voevod, în anul 7040 [1532], luna Fe-
 bruar 20 de zile, Marți, și indicția 4, temelia 23: veșnica lui
 pomenire.»

Badea nn e un boier mare, poate nici macar un boier cu slujbă. Vlad-
 Vodă e fiul lui Vladuță, Vlad înneatul.

261. 2. ПРѢСТАВИ СѦ РАБЪ ВЖІЮ ПАН ЛЬСДАТ ВЕЛИКЫИ КАШЧАР ВЪ
 ДНИ БЛАГОЧЪСТИВАГО ІѠ БИИТНА[В]. БОЕВОД, В ЛѢТ 730А, МІСЦА
 СЕП. В ДНЬ: ВѢЧНА Е[МѢ] ПАМЕТ.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu dumnealui Lăudat Mare-Clucer, în zilele blagocestivului Io Vintilă Voevod, în anul 7041 [1533], luna Septembre 2 zile: veșnica lui pomenire.»

Acesta e boierul muntean care în 1529, supt Moise-Vodă, atacă Branul, apărât de Brașoveanul Ioan Hoch (*Chron. Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, în *Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó*, IV, Brașov, 1903, p. 77). Ca un vecin al Branului, el asigurase pe Domnul său «că va lua cetatea fără nici-o greutate», dar, adauge cronicarul sas Ostermayer, «s'a întors cu rușine și pagubă, și a primit de la Vodă răsplata cuvenită pentru trufia sa» (*ibid.*, p. 499). Totuși Brașovenii îi trimet un sol încă în 1530 (*Quellen*, II, p. 202). Din această inscripție se mai vede că pe atunci și în Țara-Românească se socotia anul de la 1-iă Ianuar: în adevăr, înneccarea lui Vlad și suirea în scaun a lui Vlad-Vintilă se întâmplară după 2 Septembrie 1532 (Brașovenii dau de veste la Curte la 2 Decembrie; *l. c.*, p. 376). Ei primiseră știrea la 8 Octombrie. Solii cu vestea alegerea lui Vintilă-Vodă sosesc abia la 29 Novembre (*ibid.*, pp. 273-7).

З. прѣстави сѧ рабѣ бжю Житіян снѣ Лѣѡдат великыи 262.
кѡсчар [въ дни блгоцѣств]иваго Іу Пѣтр[ѣ] Роевод, в лѣт
ѣЗМГ (?), мсца августѣ еі днѣ; вѣчна е[мѡ] памет.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Jitian fiul lui Lăudat Marele-Clucer, [în zilele blagocestivului] Io Pătru Voevod, la anul 7043 (?), luna lui August 15 zile: veșnica lui pomenire.»

Din cifra unităților se înțelege numai partea de jos a cotorului; pare să fie un r (3). În acest cas, s'ar hotărî și astfel data de «vara 1535» pentru venirea în Domnia lui Petru-Vodă care și-a zis și Radu (Radu Paisie). V. art. mieu în *Conv. lit.* din 1904. Un Stolnic Jitian se întâlnește în Sfatul lui Neagoe Basarab; el a fost, de sigur cel d'întăiu întemeietor al mănăstirii Jitianul, pe care o făcu apoi din nou Balașa, Doamna lui Constantin Basarab.

LIII.

Biserica de la Hirtești.

263. De-asupra ușii de intrare (după un desemn de d. G. Șapcaliu, profesor):

БАГОВОЛЕНІЕМЪ УЩА И ПОСНІЕНІЕМЪ СНА И СЪДѢИСТВІЕМЪ СТО
АХА СЪВЕРШИ СЯ СЫНЪ ЧСТНЫ ХРАМЪ СТОМЪ АРХІЕРЕЪ ХВОУ ПИ
КОДАЕ ВЪ ДНИ БАГОВѢРНАГЪ ГНА ІУ БЛА[А] БОЕВОДЕ, И ТРѢДНЪ СЕ
У СЕМЪ ЖУПАНЪ ЛАУДАТЪ И СЪПРЖНИЦА ЕГО БОНКА И БРАТЪ ЕГО
ЖУПАНЪ БАДѢ, СНОВЕ ЖУПАНЪ БАДЕ КОТЕСКЛА, И МТИ И[Х] МОНАХІА
САЛОМІА, ВЪ ЛѢТЪ 7040, КРЖЪ (sic!) 17 (sic!).

Adecă :

«Cu bună-vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sf. Duh s'a făcut acest cinstit hram al sfîntului arhieru al lui Hristos, Nicolae, în zilele bine-credinciosului Domn Io Vlad Voevod, și s'a ostenit la aceasta dumnelui jupân Lăudat și soția lui, Voica, și fratele lui, jupân Badea, fiul dumnealui Badea Cotescul, și mama lor, monahia Salomia, în anul 7040 [1532],... 17.»

Înțelesul literilor de la sfîrșit, în care s'ar aștepta cineva să găsească data, nu-l pot descoperi. Pentru Lăudat, v. mai sus, *Mihăiești*.

LIV.

Mănăstirea din Cîmpulung.

264. 1. De-asupra ușii de intrare:

Aastă sfîntă biserică ce să prăznuește întru cinstea Adormirii prea-sfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea-feçoarei Mariei s'au zidit întăiaș dată din descălicătoarea țării de răposatul întru pomenire prea-bunul creștin și de H[risto]s iubitor singur-stăpănitoe Radul Negrul Vvd., când au fost cursul anilor de la Adam 6723 [1214], și au stătit aastă biserică cu bună pace până în zilele creștinului Domn Alexandru Vvd. Iliiaș, întru a doa

Domnie, fiind leat[ul] 7136 [1628], când atuncea, surpându-să și stând cățva ani dărăpănată, până când, din voia lui D[u]mnezeu s'aũ rădicat Domnu Țării prea-milostivul creștin Matei Basarab Vvd. carele, ca un răvniitor de cele d[u]mnezești, aũ zidit-o iarăș, cu aceleași pietre, pre aceiaș temelie, fiind leat 7143 [1634-5], precum în pisanii lui pe larg arată, iar, cînd Pronia cea d[u]mnezeiască aũ binevoit, și privelegiurile țării cele vechi s'aũ înnoit și [n]e-aũ dăruit, dînd Țării pre blagocestivul și bunul patriot Grigorie Dimitriu Ghica Vvd., în leatu 7332 [1823-4], între alte multe podoabe ce aũ făcut patrii sale, țării aceștia, ca un răvniitor acelor vechi și adevărați D[o]mnii patrioți, vîzînd și pre aastă sîntă biserică cu totul zmăcinată și pornită spre cădere din pricina groaznicului cutremur ce s'aũ întîmplat în leat 1802, Oct[om]v[rie] 14 de la H[risto]s, încît și închisă aũ fost șapte aĩ, și, nelăsîndu-l splashna [grec. = inima] cea creștinească a privi o zidire veche ca ačasta întru atîta proastă stare, din porunca Mării Sale s'aũ surpat pînă în fața pămîntului, și iarăș cu aceleaș pietre, pă aceiaș temelie, s'aũ zidit și s'aũ înfrumusețat, înpodobindu-să cu deosebire din ceia ce aũ fost, precum să vede, păstorînd turma Țării Preaosfinția Sa chir Grigorie Mitropolitul, iar năstavniciia aceștii sînte mănăstiri ocîrmuind smeritul între arhierii chir Filaret Apamias, Beldiman, din patrie Moldavii, întru al 14 an al năstavnicii sale; carele și silitor aũ fost asupra acestui lucru, nevoindu-să cu toată inima pentru pomenirea și mîntuirea sufletului său, spre răspuns bun la înfricoșata judecată; începîndu-să zidirea la anul de la Adam 7335, iar de la H[risto]s 1827, în luna lui Mai în 14, și s'aũ săvîrșit la [nescris].

Pentru Filaret Beldiman, v. mai sus, *Slatina*. Iar pentru inscripția de față, întru cît privește trecutul mănăstirii, cele două ce urmează.

265. 2. Sus, pe fațadă, în stînga :

În zilele dulcelui creștin și de Dumnezeu iubit creștin Matei Bas[ă]rabî Voevod, g[ospo]jda ego Elina, cu vrerea lui Dumnezeu pus a fi Domn creștin în Țara-Rumănească, întru moșia lui, care iaste dintru Unguri descălecat[ă], adecă început-au a scrie de această s[ă]ntă dumnezeiască beaserică ce iaste hramul prea-sfintei ВЛАДИЦЕ НАШЕ БЦЕ И ПРИСНОДЕК Mariia, carea s'aŭ început și se-aŭ zidit și se-aŭ săvrășit de bătrânul și prea-m[i]l[o]stivul creștin Radul Negrul Voevod; carea aŭ fost de 'nceput desc[ă]lec[ă]torol Țerii-Rum[ă]nești și d'început aŭ fost zidit[ă] această sf[ă]ntă d[u]mnezeiască besearec[ă], când aŭ fost cursul anilor de la Adam 6723 [1215], și tot aŭ stătut cu bun[ă] pač[e] păn în zilele creștinului Alexandru Voevod Iliiaș, doao Domnie, când aŭ fost cursul anilor de la Adam 7136 [1628]; atunce, într'acea vream[e], se-aŭ surpat de întru voia lui Dumnezeu, în zioa de S[fe]ti Ilie proorocul, la miazanoapte, și nič-o fireseal[ă] nu s'aŭ făcut, iar dup'aceaia, deac'aŭ dăruit Domnul Dumnezeu pre acestu Domn bun și m[i]lostiv creștin Matei Băs[ă]rabî Voevodi, g[ospo]jda eg Elina, cu Domnie în Țeara-Rum[ă]nească și întru moșia lui, și fiind și Măria Sa de într'acea rudă bun[ă] și de întru acel neam adev[ă]rat, socotit-aŭ ca un Domnu bun și m[i]lostiv ca s[ă] rădic[e] și să fac[ă] această sf[ă]ntă și dumnezeiască besearec[ă], să nu piiară pomeana acelor răposăți Domni bătrâni, și acest Domnu bun și milostiv creștin Matei Băs[ă]rabî Voevod i g[ospo]jda eg Elina, încă să le fie de pomeană lă s[fă]ntul jertfealnic întru vecie nesăvărșit[ă] și de mare ajutoriū înaintea feaței lui Dumnezeu adevărit. Și ispravnic aŭ fost dup[ă] lucrul acești sfinte dumnezeiască besearec[ă] Socol Cluceriul de Cornățeani, și aŭ nevoit și acestu boiarū înțelept cu mult[ă] strad[a]nie și cu tota inima pentru slujba și pentru pomeana Domnu-

său, apoi și pentru sufletu lui, ca să fie de ajutoriū la înfricoșata jud[e]cat[ă]. Și se-aū început a se zidi ačastă dumnezeiască besearecă de în fața temeliei în luna Iunie 22 zile, când aū fost vāleatul de la Adamū 7143 [1635], și se-aū săvārșit în luna lui Avgust 20 de zile, vā leat 7144 [1636].

3. Tot așa, la stînga :

266.

ВЪ НАМѢ УТА И СНА И СТРО АХА, АМИН. În zilele dulcelui creștin și de Dumnezeu iubit creștin Matei Băsărabū Voevod i g[o]sp[o]jda eg Elina, cu vrearea lui D[u]mnezeū pus a fi D[o]mnu creștinū în moșia lui, adec[ă] scris-am de ačastă sfântă besearecă ce-i iaste hramul СЧЕНИЕ ПРСТЕ ВЛАДИИИ И ПРИСЛАВЫ Maria, carea aū zidit răposatul Radul Negrul Voevod, când aū fost vāleatul de la Adam 6723 [1215] și aū stătut cu bun[ă] pāč[e] până în zil[e]le lui Alexandru Vod[ă] Iliăș, fost-aū leatul 7136 [1638]; atunce se-aū surpat; iar, deacă aū dāruit Dumnezeu pre creștin Matei Bās[ă]rab Voivod i g[o]s[po]l[j]d)a eg Elina cu Domnie întru moșia lui, socotit-aū ca u[n] D[o]mnu m[i]l[o]stiv ca s[ă] rădič[e] ačastă s[fă]ntă beseareic[ă] ca s[ă] nu piar[ă] pomeana moșilor, pentru c'aū fostu și Măriia Sa dentr'acia rud[ă] bun[ă] și adev[ă]rat[ă], și ca s[ă] fie și Domniei Lui de pum[e]an[ă], la sf[ă]ntul și de mare ajutoriū înaintea feței lui Dumnezeu întru vecie, amin. Dup[ă] ačaia și acesta ce se zič[e] Dālg[o]poliū să fie ertat de vama de pâine, să nu diah vam[ă] domnească. Așijderea și orușani să nu diah vam[ă] de č[e] vor vende, cum aū fostu ertaț de răposatul Radul Negrul Voivod și cum scrie în cărțile ceale bătrâne. Așijderia să fie ertaț și de Domniia Mea, iar cine nu va întări, să fie proclēt și anatema. Și se-aū început ačastă sf[ă]ntă besearecă de în fața temeliei în luna lu Iunie 22 dni, de la Adamū [rupt] trecuț ai 7143 [1635]. Ispravnicū aū fost dup[ă] lucrul al cești sf[i]nte beseareč

jupan Socolu Cliuciariul de Cornițeani. Și au nevoit și acest boiariu cu toată inima și cu multă str[ă]danie pentru slujba Domnului [și său] și pentru sufletul lui, ca să-î fie dea ajutoriu. Vă leat 7144 [1636]. Și s'au săvrășit în luna lui Avgustă 20 de zile când au fostă.

Cele două inscripții din urmă, cu multe greșeli, în Hasdeu, *Istoria critică*, ed. a 2-a, pp. 134-5 (după o copie de C. Aricescu).

La analiza vicioasă și doveditoare a d-lui Hasdeu, care arată cât de puțin istoric e Radu Negru întemeietorul, adăugăm următoarele:

Până la începerea, supt Petru Rareș, a legăturii culturale dintre Moldova și Țara-Românească, nu se află nici-o pomenire despre Radu Negru și despre o *descălecare* a țerii din Ungaria.

Pentru întâia oară se întîmpină numele de «Negru-Vodă» într'un act al lui Alexandru-Vodă Mircea, care arată la 8 Ianuar 7077 (1569) că mănăstirea Tismana (clădită de Vladislav Voevod; 1364-138...) a reclamat moșia Elhovița care i-ar aparține de la întemeierea Țerii-Românești, de la cel dintăi Negru Voevod» (УТ СЪЗДАНИЕ ВЛАШКОЕ ЗЕМЛЕ, ПРЪВОИ Негрѡа Воєвода) (*Magnum Etymologicum*, IV, planșe). De oare ce Tismana a fost întemeiată de Vladislav, nu se poate ca «Negru-Vodă» să fie înaintea lui; de bună samă că Alexandru n'a văzut un act, pe care l-ar fi citat, ci i s'a vorbit numai de călugări, cari puneau după legendă ca cel mai vechiu Domn muntean pe «Negru».

Luccari, negustor ragusan care a fost mult timp pe la noi, știe și el numai de «Negru-Vodă», care ar fi făcut cetățile Cîmpulung, București, Tîrgoviște, Floci, Buzău. Argeș; mormîntul lui ar fi la Argeș. El ar fi trăit pe la 1310. Fiul său ar fi fost Vladislav (din 1364). Cf. *Studii și doc.*, III, pp. LX-I. Poporul atribuie lui Negru-Vodă și aducearea moaștelor Sf. Filofteia la Argeș (*Biserica ortodoxă*, II, pp. 635-6).

Există în Cîmpulung o veche și puternică mănăstire, clădită, ca Sîn-Nicoară, din Argeș, de Nicolae Alexandru Basarab. Piatra acestuia, cu data de 6973 (1364), se mai vede, perfect păstrată, la dreapta în locul cuvenit ctitorilor. Biserica era însă zguduită, și ea se dărimă în curînd, supt Alexandru Diaș, stînd apoi șapte ani în părăsire.

În 1633 se întoarce, întărit de la Poartă, Matei Basarab. El începe clădirile de biserici în 1635 chiar, prin restaurarea celei de la Cîmpulung. Ispravnic alege pe Clucerul Socol din Cornățeni. Acesta era trimis în misiune la Rákóczy în 1636 (*Studii și doc.*, IV, p. CLXXXII), dar, de și inscripția spune că lucrul la biserică se mîntuise încă în acest an 1636, mai găsăm pe Socol la Cîmpulung ca «ispravnic după lu-

crul sfinteî besoarecî» și în 1637, și chiar în 1639 (*ibid.*, I-II, pp. 275-6). Abia în 1640, Socol, înaintat Postelnic, capătă de la Domnul său alte sarcini (*ibid.*, IV, p. CLXXXII). Cu prilejul șederii sale în Cîmpulung, el făcuse în drumul de la Tîrgoviște la Rucăr și un pod: Podul lui Socol (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 230).

Orășenii, în fruntea cărora se găsia județul Gheorghe, întrebuițară această întîmplare a dregerii bisericii lor pentru a cere o întărire de privilegii, prin care ar fi scutiți de vamă. Ei înfățișară pentru aceasta, în April 1636, lui Matei-Vodă mai multe cărți domnești, și anume: una de la Vladislav Dan, alta de la Vlad Dracul, a treia de la Mihail fiul lui Mircea și, în sfîrșit, o a patra carte de la un Radu-Vodă, foarte veche. Acestor două din urmă nu li se cunoștea sfîrșitul cifrelor din dată, așa încît, fără zecî și unități, se ceti 6800, acolo unde va fi fost 6890 și ceva, și 6900 unde va fi fost 6920 și ceva ¹), căci Radu era fiul lui Vladislav și Mihail fiul lui Mircea (e suspect numai că actul de la Radu nu fusese arătat până atunci Domnilor anteriori, cari și ei dăduseră asemenea întăriri). Fiind vorba de un Radu foarte depărtat, s'a zis, în legătură cu legenda, Radu Negru, și astfel se creă acest nume fals, care corespunde întru cîțva numelui de Bogdan Dragoș, ce se născocise dăunază pentru întemeietorul Moldovei. Cf. *Magazinul istoric*, V, p. 331 și urm.

Dar Radu Negru nu trecuse încă în credința mulțimii, care știa tot numai de vechiul Negru-Vodă. Astfel Paul de Alep putu să alcătuiască după spusele lor, următoarele știri despre Negru-Vodă: «Se zice că în timpurile vechi la Cîmpulung a fost reședința Domnilor Țerii-Românești, căci ei trăiseră în Țara-Ungurească supt stăpînirea Craiului, avînd un Voevod al lor. Acest Voevod veni să-și pască turmele în Țerile acestea ce se află în mîna Tatarilor, dar cu totul golite de locuitori. El ceru voie Craiului, se așeză aici și, cu ajutorul lui Dumnezeu, goni pe Tatarii din țara ce stăpîniau și luă în mîna lui tot Ținutul. *Ei obișnuiau să-l numească Negru-Vodă*, și el zidi această mănăstire care până în timpul lui Matei căzuse în risipire și acesta o înnoi, așa cum este și acum: nouă și frumoasă» (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 148).

Biserica veche era mai veche decît Radu. Ea nu poate să fi avut pisanie, căci din ea s'ar fi luat oarecare știri precise. Vechimea făcea pe Cîmpulungeni s'o atribuie tot lui Negru, a cărui cetate, Negru-Vodă, se vede în Argeș². Acum însă se formase legătura «Radu Negru». Această

¹ Găsesc aceiași explicație și la d. Onciul, *Originile principatelor*, p. 219. Ea mi s'a impus însă independent, și aceasta arată cît e de firească.

² Cetatea, azi în ruine, stătea chiar în marginea drumului mare ce ducea în Ardeal. Se zicea că Turcii o dărimaseră. O pomenesc doi călători din veacul al

legătură se mai întărise și prin faptul că în biserică zugrăveala veche înfățișa pe un Radu-Vodă (fiul lui Vladislav) cu fiul său Dan (Dan I-ii) (*Bis. ort.*, III, p. 180). Avînd nevoie de o dată, ei dădură lui Socol pe a mormîntului lui Nicolae Alexandru, care va fi fost cine știe ce acoperit de praf, cetind decî 6723, acolo unde era 6873. Data fu primită, și într'un hrisov din 3 Maiu 1636 și în altul din 1647 ale Domnului înnoitor (*Operele lui Constantin Cantacuzino*, p. 19; *Magazin*, V, p. 343 și urm.). Astfel se născu fantasma «Radu Negru». Stoica Ludescu desăvîrși figura ei, scoțînd din titlul de «duce al Făgărașului și Amălaşului» purtat de Domniî muntenî de la Vladislav I-ii înnainte, o indicație de origină și coborînd pe «Radu Negru» din Ardeal (*Magazin istoric*, IV, pp. 231-2). Tot astfel Luccari, pîrnind de la numirea de «Ungro-Vlahia» dată în diplomele slavone Țerîi-Romănești, făcuse pe «Negru-Vodă», ungar. Și tot așa autorul inscripției de la 1636, întemeindu-se pe aceeași numire, declară Țara ca descălecată «dintru Unguri». Pe vremea lui Paul de Alep, legenda obîrșiei ungurești începuse a se răspîndi. Constantin Cantacuzino făcea din Negru-Vodă un Hațegan (*Operele*, p. 43).

Acest Constantin Cantacuzino Stolnicul, în sîrșit, încercă, în notele sale pentru o istorie critică a Țerîi-Romănești, să împace cu data de 6723 oricare altele îi căzură în mîna (*Operele lui Const. Cantacuzino*, pp. 19-20). Întăiî el primise pe acea de 6798, ivită cine știe cum în mintea lui Stoica Ludescu (*Magazin*, IV, p. 231; *Operele citate*, p. 50).

Caracterul îndoit al inscripției se explică prin aceia că a doua e pusă de Cîmpulungeni, cari voiaî să veșnicească și astfel amintirea privilegiilor lor. Supt Duca-Vodă, la 25 Decembre 1675, ei le săpară pe o piatră, scriind și acolo că vama li-a fost iertată și de răposatul Io Radul Negru Voevod: e interesant că aici ei numaî dădură anul de 6800 din documente, ci primiră pe acel de «6723» din pisania bisericii (visitația Mitropolitului Neofit, în *Bis. ortodoxă*, III, p. 181).

267. 4. Supt jîlțul Vlădicăi (în locul ctitorului):

мѣсца ноемврѣа сѣ днь прѣстави сѣ великѣи и самодръжавны
гдрь Іѡ Никола Алѣксандръ Коевода, сынъ великаго Басарлѣж
Коеводѣ, въ лѣт 7208, енд. г; вѣчнаѣ емѣ памѣт.

Adecă:

«În luna Novembre 16 zile a răposat Marele și de sine stătă-

XVI-lea, Bongars (1585) și Walter (1597) (Papiu, *Tesauru*, I, p. 31; Hurmuzaki, XI, p. 191). Și Constantin Cîrnul fugi pe acolo, la 1658 (*Studii și doc.*, IV, p. CCLXXXVIII).

torul Domn Io Nicolae Alexandru Voevod, fiul marelui Basarab Voevod, în anul 6873 [1364], indicția 3; veșnica lui pomenire.»

Indicția nu concordă.

Inscripția a fost întâi semhalată de Mihaî Banul Cantacuzino, în tratatul său istoric descriptiv asupra Țerii-Românești, tipărit în grecește, la 1806, de frații Tunusli (cf. și Șincai, la an. 1360). Apoi a fost copiată de Mitropolitul muntean Neofit, greșit și necomplet (*Bis. ortodoxă*, III, p. 180). În urmă, ea a fost dată de dd. Hasdeu (art. Basarabă) și Onciul (*Orig. principatelor*, p. 182) și în ediția din 1900 a a *Ist. Românilor* d-lui Gr. G. Tocilescu. Un facsimile foto-tipic în revista *Tinerimea română* pe 1900, cred. Literele sînt săpate, nu scoase în relief, garnitura e întreagă: înfățișarea scrisorii samănă cu a răvașelor slavone păstrate în Brașov.

5. Pe un chivot, cu litere de aur pe smalt albastru :

268.

ІѠ МѦТЕН БОЕВОД СЪ СЪПРЪЖНИЦЕЮ НАШЕЮ ЕЛЕНЪ ГИЖА ВЪ
ХРАМЪ СЪЗНА. ѠД НА[ШЕГ]О ПРЪЧИНѦТИА ТИ (*sic*) МАТРИ Н[АШ]Е[Г]О
(*sic*) С ДЛЪГОЛН, ВЪ МЦА ДЕКЕ. КВ (?) ДНЬ, ВЪ ЛѢ[Т]Ѣ ЗРН.

Înainte de aceste cuvinte e obișnuita rugăciune: «ale tale dintru ale tale», etc.

Adecă:

«Io Mateiu Voevod, cu soția noastră Elena Doamna, hramului zidit de noi, Adormirea precistei Maicii noastre de la Cîmpulung, în luna lui Decembre 22 (?) de zile, anul 7150 [1641-2].»

6. Pe o cristelniță:

269.

Acastă creștelniță este a mănăstirii Cănpulungului, făcută cu cheltuiala și argintul sfintei mănăstiri de Sfinția Sa părintele igumenul chir Dositheu arhimandritu, mșta Ghen. 20, leatu 1788.

7. Pe o mușama:

270.

Acest sfînt și dumnezeiasc lăcaș fiind dintru întâi zidit de fericitul întru pomenire ctitorul Io Radul Negru V[oe]vod cu nume de biserică domnească și, după patru sute și mai bine ani, de un cutremur au căzut, stând grămadă 7 ani, până în zilele Domnului Io Matthei Basaraba Vvod, cînd

atunci Mărie Sa l-aŭ zidit iarăși cu aceleași pietre dela Radu Negru Vvod, pre care l-aŭ numit monastire opște-jitie de părinți și înzestrându-o cu moși, vii și țigani, precum în testamentul Mării Sale dela monastire cuprinde: așa dar aŭ stătit aastă zidire pîn la leat 1819, când atunci întru una de zile, Sîmbătă, la 8 časuri, aŭ căzut o bucată mare de boltă, fiind biserica foarte slabă de multe cutremure și acoperemîntul de multe ploî; care din poronca stăpînirei s'aŭ închis, stînd închisă pîn la leat 1826, cînd atunci, din porunca Domnului Io Grigorie Dimitriu Ghica Vvod și cu blagoslovenie preosfințitului Mitropolit Ugrovlahii chirio chirio Grigorie, la Mai 4 s'aŭ început aastă zidire, iarăș cu aceleaș pietri vechi, mai adăogîndu-să și alte pietrii, ce nu s'aŭ agiunsu, și, din multe întîmplări a vremilor care s'aŭ urmat, adică războiul Rosii cu Poarta, boala ciumii, scumpete bucatelor, iar, mai la urmă, și cumplita boală a holerii, s'aŭ prelungit gătire bisericii pîn la leat 1831, cînd atunci s'aŭ isprăvit și pren oserdie și osteneala bunului creștin, dumnealui Panî Costescu Vel Vornic, fiindcă mă aflam la Iaș, și, întorcîndu-mă eŭ de la Moldova, la leat 1832, o am tîrnosit cu ajutoriul Maicii D[o]mnului, a cărie nume să prăznuiește. Îndatoresc însă pre urmașii miei a ceti în condica pomelnicului ce iaste de mine făcută și a urmă întocma cu a fi pomenit, eŭ, cât și părinții miei răposații, ce sînt trecuț în acea condică, ca, urmînd după a mea îndatorire, să afle și ei har înaintea D[o]mnului, cînd va veni cu a sa slavă; amin. Filaret, arhiepiscop Apamii, năstavnîc sfnt. monastiri Cîmpulungului, Moldovean.

271. 8. Pe o tablă de alamă:

O prè-milostiva mea stăpînă de D[u]mnezeŭ născătoare Maria, ce din Moldavia m'ai adus la aastă sf. m[ă]n[ăstire] pre care dintru ale tale pre a ta beserică o am zidit și care

între al tău nume să cîntește spre slava a prea-Sf. Treimeî, te rog dintru adîncul inimii mele ca, la înfricoșata zi a venirii fiului tău și Dumnezeului nostru, prin a ta solire să mi se erte toate păcatele mele, căci numai tu știi cîtă luptă am avut cu înprotivnicii mieî pentru această zidire, până cînd iarăși tu m'ai învrednicit a o zidi și a striga ție: Bucură-te cea plină de dar care între adorare ta nu ne lași pre noi; amin.

De Filaret Apamias, la a sa igumenie,
S'aun zidit acest lăcaș preste vechea temelie
Cu rîvna prea-însetată să-și lase nemuritor
Al său nume pre pămînt la cei ce-sî viețuitor[i],
Căci și ei sunt muritori, nu în veac viecutorî.
Și ei mie să-mî urmeze, să fie nemuritori,
Zidind zidire frumoase, un lăcaș dumnezeiesc,
Praznic a stăpîinii noastre, pre care mult o cîntesc,
Între slava a preasfînteî Treimeî de o ființă,
Jertfa cea fără de sînge a săvârși cu credință.
Și spre a mea pomenire lasu o pildă la urmași,
Bogația să o lase, [să] nu fie pătimaș,
De bogăție cerească Evanghelia vorbește:
Omul să se nevoiască, căci ia nu se mai sfîrșește.

1833, 7 Aprilie.

9. La paraclis (după o copie nouă, piatra fiind așezată în pămînt cu 272. inscripția în jos):

Cu vrerea Tatălui și cu ajutoriul Fiiului și cu săvîrșirea Sfîntului Duh început-am de a zidi această sfîntă și dumnezeiască biserică între Nașterea Sfîntului și slăvitului Predicii Ioan încă mai d'innainte, fiind biserică de lemn; și, viind vremea de a putrezi, și rămîind sf. rugă de nu se putea face, ca să pomenească ctitorii și răposați pă-

rinți care sînt aice, văzînd eū, Teofan ieromonahul, năstavnicul sf. mănăstiri, că stă sf. rugă jos, din darul lui Dumnezeu și al Maicii Sfinții Sale m'am nevoit de o am zidit și o am înfrumusețat cu toată podoaba, ca să avem večnică pomenire. Și s'aū făcut în zilele luminatului Ioan VV. și Mitropolitului chir Mitrofan. Vă rog, iubiți frați, cari veți fi năstavnic, să aveți purtare de grijă ca să nu stea făr de sf. rugă, ca să aflați milă înaintea județului sfînt. Iar cine s'ar ispiti a strica, a nu purtarea de grijă, să fie supt blestemul a 318 sf. părinți de la Nicheie. Iulie 5 zile, leat 7226 [1718], fiind ispravn. Vasile erodiacon, Ioan Logofăt ispravnic. — Acest Vasile erodiacon aū dat viile din Valea Beni, ca să aibă večnică pomenire.

Ioan-Vodă e Mavrocordat. Mitrofan, fost de Nisa, urmă lui Antim Ivireanul.

273. 10. Pe un mormînt lîngă paraclis:

Suptū ačastă pîiatră să odihnesc oasele răposatului robu lui Dumnezeu Ilarion arhimandritul, și s'aū pristăvitū în zilele pria-înnălțatului Domnū Ion Costandin Nicolae Voevod și Mitropolit al Ug. chir Neofitū și năstavnicū chirū Nicodimū egumenul ot Dolgopol și isprăvnicel Costandin vnucū Varlaamū arhimandritū [*rupt*] ot București, ca să aibă večnica pomenire; 7253 [1745], Ghenare 8 d. Și iar în într'ačastă pîiatră să pomenește numele răposatului Onisifor monah, și să odihnescū oasile lui la schitul Hagiului, mța Ghen. 8 dni, vă leat 7235 [1727].

274.

II. SF. ТРОИЦА (BISERICĂ DĂRÎMATĂ).

ПРОИЗВОЛЕНІЕМЪ ЦАЦА И СЪ ПОСПѢШЕНІЕМЪ СНА И СКВРЪШЕНІЕМЪ СТО
ДХА АМНН, ВЪЗДВИЖЕ С И СЪТВОРИ С И СЪЗНИЖДЪ С СКИ ЧСТНА СТА
ПРѢСЛАВНА ЦРКОВЪ ВЪ ИМѢ СВѢТЪИ ТРОИЦИ ТРИСЦЫСТВО ВЪ ЕДИНЪМЪ
ВЪСТЕВО, И ИСПИСАХЪ СЕ ВЪ ДНИ БЛАГОЧСТИВОМЪ И Х[ри]с[т]ѢВЪМЪ

гсднѣ напшемъ Іѡ Матенъ Коеводъ, и потрѣдахъ се и понуждахъ се рабѣмъ бжю жѣпанъ Каслаки и жѣпаница егъ Митина и снѣи имъ и родителе имъ жѣпанъ Асланъ и мтрѣ егъ Елина и снѣи имъ жѣпанъ Каслаіе Вистъ. и жѣпаница егъ Дѣмитра и снѣи имъ и дѣдинци.... енъ слава и Тѣд[о]ра, Костантинъ, Зорѣ: вѣчна имъ памѣтъ. Писъ мѣста авг. въ днѣмъ, въ лѣтъ 7391.

Adecă :

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșitul Sfințului Duh, amin, s'a înălțat și s'a făcut și s'a zidit această cinstită, sfântă, prea-slăvită biserică întru numele Sfintei Troițe, a Dumnezeirii celei întreite într'unul singur, și s'a isprăvit în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domn al nostru Io Matei Voevod, și s'a trudit și s'a nevoit robul lui Dumnezeu dumnealui Vasilachi și soția lui Mitina și cu fiii lor, și cu părinții lor, dumnealui Aslan și mamă sa Elina și fiii lor, și dumnealui Vasilie Vist. și jupâneasa lui Dumitra, și cu fiii și cu moștenitorii lor,... slav, Tudora, Constantin, Zorea. Veșnica lor pomenire. S'a scris în luna lui August în 2 zile, anul 7140 [1632].

Nu e vorba aici de Marele-Vornic Aslan (cf. *Studii și doc.*, V, p. 182), ci de un boierinaș de provincie cu acest nume.

LV.

Biserica din Băjești.

275.

De-asupra ușii de intrare (după un desemn de d. G. Șapcaliu, profesor):

Cu vrearea Tatălui și cu ajutoriul Fiului, cu săvârșitul Sf[ă]ntului D[u]h[ui] urzitu-si-au această sf[ă]ntă besearec[ă] d[i]n temelii ei, hramul Uspenie B[ogorodi]ței, dintru oste-neala robului [lui] Dumnezeu Mareș Băj[ă]scul Vel Vornic i suprujneța ego Mariia [și soția lui Maria], în zilel[e] luminatului Domnă Io Radu Lion Voivod; mșța Sep. 15 dni, leat 7175 [1666].

Mareș începuse ca Logofăt în 1659 (*Doc. Cant.*, p. 10). În 1661 era Vistier-Mare (*ibid.*, p. 60). Ca Vornic-Mare găsim pe Mareș și în 1667 (*Gen. Cant.* p. 102). Pe urmă, supt Domnia lui Antonie din Popești,

el înaintă la Bănie în locul lui Gheorghe Băleanu. Făcea politica Cantacuzinilor, și fata sa Ilinca ajunsese soția lui Drăghici, fiul cel mai mare al lui Constantin Postelnicul (*ibid.*, p. 111). Din neamul său mai jucă un rol numai Iordachi, care fu decapitat la 1764 (*ibid.*, p. 140).

LVI.

Dragoslavele.

276. 1. Crucea de lingă șosea :

произволеніе[м] ѡца и съ поспѣшеніе[м] сна и съвршеніе[м]
 стѡ дѡдѡ възвнженіѡ чеснаго и животворецаго крста въ
 любое и въ похвало чсное възнес[е]ніе гѡ бѡ и спас нашего Іс
 Хѡ емѡжъ днь (*sic*) храмъ, въ днѣ благочстиви и вгохранни вър-
 наго прѣсвѣтлаго Іѡ Мадѡю Басарабѡ Вовод гнѣ и госпѡда
 ег Іанна. Писа сѣ сѣ стою крстѣ ѡца дѡг. е д[н]ѡ, в лѣт зр —
 [rupt].

Adecă :

«Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfintului Duh, ridicarea cinstitei și făcătoarei de viață cruci întru rugăciunea și lauda cinstitei Înnălțări a Domnului Dumnezeu Mintuitorul nostru Isus Hristos, al căruia este hramul, în zilele blagocestivului și de Dumnezeu ținutul adevăratul prea-luminatul Io Matei Basarab Voevod, Domn, și Doamna lui, Ilinca. S'a scris această sfintă cruce în luna lui August 5 zile, anul 71 —.»

277. 2. De-asupra ușii de intrare în biserică :

Cu vreaia Tatălui și cu ajutoriul Fiului și cu săvrășitul Sfântului Dhu într'una sfânta Troiță nedespărțită, această sf[ă]ntă și dumnezeiască biserică ziditu-se-a den temelie de prea-creștinul și luminatul Domn Io Gligorie Ghica Voevod și luminată Doamn[a] Măriei Sale Mariia, întru cinstitul hram șcenіе прѣчсти въцъ [Adormirea precistei Născătoarei de Dumnezeu], ca s[ă] fie întru pomenire de

veač. Și ispravnic Hacı [Hagi] Ghiuca, mța Avg. 26 dni, vâl. 7169 [1661].

În Septembrie 1660, Grigore Ghica înlocuise pe tatăl său, Gheorghe-Vodă (v. *Studii și doc.*, IV, pp. CCCVII-VIII).

LVII.

R u c ă r u l.

1. Pe o piatră-pomelnic din vremea lui Antonie-Vodă, după nume, pe altă lature: 278.

Să s[ă] știe cum aũ cumpărat cești frați moș[i]e de la min[e] dea Radu i și Dinc[ă]; ce n'are trabă Ion.

2. De-asupra ușii de intrare la biserica cea veche: 279.

Cu ajutorul lui D[u]mnezeu rădicatu-s'aũ această sf[ă]ntă biserecă dinu temelie cu toată cheltuiala dumnealui jupănũ Gheorghiie Necola Smerna Linotopitis [= din Lino-topoi], eparhiia Castorea, hramu sf[ă]ntului marele-muce-nicũ Gheorghiie și a sf[ă]ntului mare m[uce]nicũ Dimitrie.

Ἐκτίσθη ἐκ θεμελιῶν παρὰ τοῦ κήρ Γηόργγη Νηκολάου Σμέρνα Λινοτοπίτης, γανβρώς τοῦ Κλουτζέρη Ἀποστόλου ἀπὸ Κοπουλούνγου; leat 1780, April 23, 7288, ἀπρήλι κγ'.

3. Inscriptiã la zugrăvelile din pridvor: 280.

«Gura Iadului, Zorilă, Negrilă, Zghidarcea, Cocoșilă, Trăgilă. Care dorm Dumineca și nu merg la biserică, călugărițe.»

4. Graft: 281.

Vai de cel ce va face rău pe lume acesta, că sufletul aceluia va merge în focul de veci.

5. În dosul stîlpilor: 282.

Această sf[ă]ntă beserecă din temelie în zilele prea-lu-

minatului Domnului nostru Io Alexandru Ioanū Ipsilant Voevodū, fiindū prea-sfințitū Mitropolitū chirū Grigorie, la aniī de la Adamū 7281 [1773].

283. 6. Pe pǎretele din dreapta :

Costandin, Ionū zǎdari otū Cǎmpulungū, mesița Avgustū 1782.

LVIII.

P o s a d a.

284. Pe o cruce :

Acastă sf[ă]ntă cruce s'aū rădicat în slava D[o]mnului nostru Is[us] H[risto]s de bl[a]gocestivul Domnū Io Costandinū Brāncoveanul Basarab Voevoda, la 23 de ani al Domniei lui, când aū făcut și podulū acesta peste Dămboviță, fiind ispravnic Alexandru Șufarul Vălsănescul; și s'aū săvârșit la luna lui Octo[m]vrie 1 zi, la leatul de la Zidirea Lumii 7220 [1711].

LIX.

Mănăstirea Nămăiești.

285. Pe o icoană :

Acastă sf[ă]ntă iconă s'aū înbrăcatū cu argintū prin osteneala robilor lui Dumnezeū Ianache Postelnicul, Petra, Ioanū, la leat 1798.

LX.

Schitul Trivale.

286. Piatră, care fusese odată de-asupra ușii de intrare :

[Cu vrerea Tatălui și cu ajutor]iu Fiiului și cu desăvrășit darul D[u]hului Sf[ă]ntū [s'a rădicat acest sfânt și

dumnezees]cu lăcaș întru cinstea și lauda și marea mărire și frămsește [acelei din] Părintele și Fiul și D[u]hul Sf[ă]nt nedespărțită Sf[ă]nta Troiță, cu nevoința [și cheltuial]a părintelui Varlaam ô-aũ fost Mitropolit Țărâi-Românești, în zilele lui Grigorie [Ghica Voevod] și mai întâi episcop Râmnicului și, dup[ă] lipsirea den Vl[ă]dicie închinător sf[ă]ntu[lui Ant]onie [=schivnic] aũ rădicat aô[e]st sf. lăcaș în Domnia lui ȘerbanVod[ă], începându-s[ă] prim[ă]va[ra, iar pisa]nia s'aũ pus în Domnia lui Costandin Voivod Brâncoveanul, ms. Sep. 10, l. 7207 [1698].

Tipărită și în *Rev. p. ist., arch. și fil.*, serie nouă, 1902, no. 1. Varlaam a înlocuit citva timp pe Teodosie ca Mitropolit muntean (cf. *Ist. (lit. religioase)*).

Încă din 1687 se făceau danii mănăstirii (*Studii și doc.*, V, p. 488, no. 29).

LXI.

Mănăstirea Vieroș (Viereș).

1. De-asupra ușii de intrare :

287.

....ctitori vechi ertați... și pre-acel noũ... și lor cu toții urmați... pentru Domnu vă rugați și toți supusă credință dați....

E o inscripție zugrăvită la începutul veacului al XIX-lea, saũ poate chiar în al XVIII-lea.

2. Pe un mormînt ridicat, în pronaos la dreapta :

288.

Suptă această piatră să odihnesc oasele fericiților citori acestui sfânt lăcaș: Ivașco Vel Lo(ro)gofăt și a lui Albu Vel Clucer, Leordeni, care la leat 7081 (1573) aũ făcut o mănăstire și aũ zidit biserica cea veche, care de mulțimea anilor dărăpănându-să, s'aũ rădicat aceasta, precum să vede, de Samuil Tărtășăscul arhimandritul Mitro-

poliei și năstavnicul acestei mănăstire, la leat 1834, în zileale prea-înnălțatului Domnu Alexandru Dimitrie Ghica Voevod, spre veșnica pomeuire a aceloraș ctitori și a neamului lor.

Inscripția imită caracterul celor vechi. Cel ce a redactat-o nu știa că Ivașcu Golescu zace în mănăstirea moldovenească a Bistriței și că Leordenii erau numai al doilea rînd de Golești (din veacul al XVII-lea încoace).

289. 3. Pe un mormînt, în pronaos, la stînga :

Aicea iaste îngropată roaba lu Dumn[e]zeu Axiniia ¹, fata [lui] jupan Stroe Vel Ban și a jupăneasei Vișei ot Leurdeanî, și, când s'aû pristăvit, fost-aû în luna lui Dechi. 11, în zilele bunului creștin Io Matei Basarab Voevod, leat 7155 (6 ?) [1646-8].

Acest Stroe Leurdeanu, soțul Vișei din Golești, începe al doilea rînd de Golești prin nepotul său de fiu. În 1660, el era Mare-Logofăt (v. *Doc. Cantacuzinilor*, pp. 9-10, no. XII: iscălitura sa pe p. 10). La 1646 fusese Mare-Vistier (*Studii și doc.*, V, pp. 299-300, no. 29). Cf. Pie Nicolescu, în *Noua Revistă Romînă* pe 1-iu Novembre 1901 (IV, p. 330 și urm.). Asupra relațiilor sale cu Cantacuzinii și amestecului sau în moartea lui Constantin Postelnicul, v. cartea mea *Despre Cantacuzinii*.

290. 4. Pe un mormînt apropiat (piatră lucrată cu flori; de-asupra, într'un cerc, o pasere):

A[de]c[ă]... ačasta piatră fost-aû înnălțată(?) acum d[e] [jupan]ul Matei f[ost...] Vărtejanul [care aû trecut din] viața ačasta....

După slove, e de pe la 1700.

291. 5. Pe un mormînt, mai departe:

прѣстави с[ѣ] рабъ вѣку Никѣла снѣ жѣпанъ Строе лого[фѣ]т и матри его Ынша, внокъ жѣпанъ Фота пост. и жѣпанниц. его Стана, и прѣст[а]ви с[ѣ] въ дни благочестивомъ и хрѣлюбивомъ

¹ D. Vasiliu Năsturel cetește (*Albina* pe Octombre 1904): Gherghina. Numele e destul de șters.

ГНѢ НАШЕМОУ Иѡ М[а]т[ео] Воеводѣ, въ лѣтѣ 7398, егда вистѣ
 ѡтѣхъ его въ лѣвшинское землѣ въ вонско, мѣста ѡк. въ 3 дни.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Nicula, fiul dumisale Stroe Logofăt și al mamei sale Vișa, nepotul de fică al dumisale Fota Postelnicul și al jupănesei lui Stana : și a răposat în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domn al nostru Io Matei Voevod, în anul 7142 [1633], când era părintele său în Țara Leșească la oaste, în luna lui Octombre 6 zile.»

Deci Vișa nu era fata, ci o ruda mai depărtată a celui din urmă Golescu din linia veche (cf. Bălcescu, în *Magazinul istoric*, I, p. 389, nota 1. Stana, «nepoată» lui Ivașco Vornicul cel bătrîn din Golești, era cumnata lui Preda Brîncoveanu (Constantin Căpitanul, ed. Iorga, p. 133, nota 1). La 1631, Stroe stăpînia satele ce i se dăduse de zestre de către Stana și soțul ei Fota (*Studii și doc.*, IV, p. CLXIII, nota 2). Necula trebuie să fi fost botezat de bogatul Vistier Necula (*ibid.*, V, p. 703). Asupra expediției lui Mohammed Abaza, Pașa de Silistra, împotriva Polonilor la 1633, v. *Studii și doc.*, V, p. CLXX; *Studii asupra ist. Rom. în sec. al XVII-lea*, I, pp. 8-10. Pe atunci Stroe era simplu Logofăt, nu Logofăt-Mare.

6. Pe alt mormînt, lingă acesta :

292.

прѣстави с[е] жоупан Ѣдрѣ¹ логофетъ въ лѣто 7398, въ дни
 благочистнаго Иѡ Палеѡандрѣ Воеводѣ и что ес ималъ стежаніе
 мало многъ село, цигани, водн и приложѣ стѡмѣ монастырѣ
 Вирош, [храм] стѣ Вѣденіе; кѣмъ се покѣси по мое смрътѣ
 ѡтѣхъ что ѡт стѣго монастырѣ, да естъ проклѣтъ ѡтъ бѣ и ѡтъ
 тѣхъ стѣхъ ѡцѣ, аминъ.

Adecă :

«A răposat dumnealui Udrea Logofătul în anul 7085 [1576-7], în zilele blagocestivului Io Alexandru Voevod : ce a avut puțin : sate, țigani, ape, le-a adaos sfintei mănăstiri Viroșul, unde este hram Vovidenia ; cineva cuteza, după moartea mea, a lua ceva de la sf. mănăstire să fie blestemat de Dumnezeu și de cei 318 sfinți părinți [de la Nicheia] ; amin.»

¹ Numele a fost cetit de alții ; Codrea, Rodea, Prode. V. art. citat din *Albina*.

Mănăstirea Vieroşul a fost întemeiată la 7081 (1572-3), atunci cind fraţii Goleşti erau în culmea puterii lor. V. *Doc. Cantacuzinilor*, pp. 8-9, no. XI.

293. 7. Pe un mormînt, tot acolo (cu colonete şi podoabe):

Suptu această pîiatră zac oasele răpoosatului eromonah egumen Iosafu ot Vierăş, şi atuncia iara leatulă 7210 [1702], în luna lui Iulie în 7 zile, în zilele [lui] Io Costandin Voevod Basarab.

294. 8. În naos, la stînga (marmură cu flori alese pe margine):

† прѣстави с[ѣ] госп[о]жда Брина дъщеря покойнаго Іоу Милош Коевод и спрѣжница великаго храбора Явѣловѣ великомѣ ключар, в всех добръх делех хрстіанствомъ скрашеномѹ въ дни благочистиваго Іоуна Алѣксандрѣ Коевод, в лто 7311, мѣца фр. 24нь.

Adecă:

«A răposat Doamna Irina fata răposatului Io Miloş Voevod şi soţia marelui viteaz Albul Marele-Clucer, cea împodobită cu toate lucrurile bune, creştineşti, în zilele blagocestivului Ion Alexandru Voevod, în anul 708 —, luna Februar 6 zile.»

Tipărită de Ilie Nicolescu, în *Rev. p. ist., arch. şi fil.* pe 1903, p. Împreună cu celelalte slavone, în *Albina* pe Noembre 1904.

Miloş-Vodă, frate cu Alexandru Mircea, născut pe la 1530, muri în Februar 1577 abia., V. *An. Ac. Rom.*, XVIII, pp. 2-3 şi Hurmuzaki, XI, locurile arătate în tablă. Că el trăia în 1573-7 se dovedeşte în destul prin izvoarele ce am adus înnainte în *An. Ac. Rom.*, l. c. Cînd s'a scris epitaful acesta, fireşte că Albul, soţul Irinei fîica lui Miloş, nu mai era în viaţă, căci epitetul său de «mare viteaz» vine de la moartea glorioasă de care se învrednici în 1574. Pe de altă parte, Alexandru Mircea însuşi, arătat ca Domn, muri în Iulie 1577. Aşa încît inscripţia nu e completă la dată, cum se vede, de altmîntrelea, şi prin bucata de marmură lăsată după n, pentru a se mai săpa o cifră. Trebuia să fie 6 Februar 7085 (1577). Miloş muri abia la 20 ale lunii, dar cînd se lucră inscripţia pentru Irina, vestea morţii tatălui ei era acum cunoscută. Miloş-Vodă despre care se spunea în 1596 că s'aŭ găsit pe drum nişte scrisori privitoare la el, recomandaţii, de prelaţi greci (Hurmuzaki, XII, p. 235), nu

e, de sigur, acesta, ci, precum se și spune cu acest prilej, un fiu natural al lui Alexandru, numit astfel după unchiul său.

9. În față, la dreapta :

295.

† прѣстави сѣ жѡпанъ Албоуа великин каючар : да се знаетъ кѣда ест дошелъ Іоанъ Воеводъ и сѣ вонска и сѣ прѣльщеніе надъ главѣю гсвоуъ наишелъ Іоанъ Алѣѡ[н]дрѣ Воеводъ, кѣда хотѣа братъ гсвоуъ емоуъ Іоанъ Петроуъ Воевода оуаѣзнѡти гсдрь ѡ земанъ молдовское сѣ скинтроуъ царевѣ, тогда всѣи вѣрни болѣе гсвоуъ ем[ѡ] ѡставили его загиноути главу емоуъ, инако нѣс[т] было, како ест самъ бѣ свѣдѣ[т]ель, а азъ не смѣ забораваа хѣба гсвоуъ емоуъ, нѣ самъ вратна лица кѣ вражмаша гсвоуъ емѡ и сътвориа самъ полѡжъ главоуъ гсвоуъ емѡ, и тако скончахъ сѣ, мѣс. априа кдъ днѣ, въ стѣжъ срѣдъ и тѣкжѡмомѡ лѣтѣ 7396, и вѣа самъ имѣа тогда годинѣ кѣ.

Adecă :

«A răposat dumnealui Albul Marele-Clucer : să se știe, cînd a venit Ion Voevod și cu oaste și cu înșelăciune asupra capului Domnului nostru Io Alexandru Voevod, cînd a vrut fratele Domniei Sale Io Petru Voevod să intre Domn în țara Moldovei cu schiptrul Împăratului, atunci toți credincioșii boieri ai Domniei lui l-au lăsat să-și piardă capul, și într'alt chip n'a fost, cum e martor unul Dumnezeu, iar eu n'am uitat pînea Domniei lui, ci singur mi-am întors fața asupra vrăjmașilor Domniei lui și m'am făcut însumi pavază capului Domniei lui, și așa m'am săvîrșit, în luna lui April 24 de zile, în Sfînta Miercure [a Paștilor], și fiind anul curgător 7082 [1574] ; și am avut atunci anî 23.»

Un hrisov de întărire pentru Ivașco, fratele Albului, pomenește această luptă (*Arch. ist.*, I, pp. 39-40). Prin altul, din 25 Ianuar 1575 (cellalt e din 30 Ianuar, de sigur același an), se dau mănăstirii, pentru că în ea se află mormîntul lui Albu, cincî aspri din vama domnească (*ibid.*, p. 67, no. 79). Albu avu un fiu cu același nume, care era în 1575 Postelnic (*ibid.*). Goleștii erau fiii Clucerului Radu, de supt Radu Paisie, care și el a apărut, în lupta de la Fîntîna Țiganului, «capul Domnului său» (*ibid.*, pp. 68-9, no. 80). Pentru legătura de familie dintre Alexandru Mircea și Petru Șchiopul, v. *Studii și doc.*, V, p. 703 ; cf. *ibid.*, VI, p. 661. — Pentru lupta de la Jiliște, v. Hurmuzaki, XI, p. xxv. Inscripția de față ar aduce folosul de a statornici data luptei, dar 24

April n'a căzut Miercuri. Miercurea Mare a fost la 7 ale lunii. 14 April a fost Miercuri, — așa încît se poate ca inscripția să se fi scris tîrziu, și de aceia greșit.

LXII.

Mănăstirea Argeșului.

296. 1-2. Inscripțiile de pe fațadă (cea din dreapta de la Neagoe, ctitorul, fără dată), cea din stînga, de la Șerban Cantacuzino (care arată că a pus să se dreagă scara și temelia, și a schimbat, de sigur, și fațada, și, în sfîrșit, cea de de-asupra ușii, care nu e mai veche decît pistoria celui d'întăiu episcop de Argeș, din șirul cel nou, Iosif), se află în [Tocilescu și Lecomte du Noüy], *Curtea de Argeș*, pp. 33, 52, 54.
297. 3-4. Tot acolo se dă și inscripția de pe perețele despărțitor dintre pronaos și naos, care mărturisește despre zugrăvirea bisericii, prin Dobromir zugravul, supt Radu de la Afumați, și însemnările de pe perețele lateral din dreapta ale zugravilor celor noi din veacul al XVIII-lea.

I. MORMINTELE DIN BISERICĂ.

298. 5. прѣстави се рабъ бжю Иѡнъ Нѣгѡе Воевода и гднѣ въсен земли ѡгровлахѣнскѡи и подѣнаеѣю, мѣста сеп. еи днѣ, в лѣтъ 7340, крѣгъ саницъ кс, крѣгъ лѣтн еи, дѣм. III, црствова д лѣтъ и пол. и мѡде се нхже въ изволитъ вѣти по насъ да сѣ хранѣетъ сѣ малѡе покоише и двѡи костѣмъ мѡнѡмъ въ в[н]ти нераздрѣшнѡ.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Io Neagoe Voevod și Domn a toată Țara-Românească și a părților dunărene, în luna lui Septembrie 15 zile, anul 7029 [1521], crugul soarelui 26, crugul lunii 15, temelia 18. A domnit 9 ani și jumătate. Și rog pe cei ce Dumnezeu îi va îngădui să vie după noi, să păzească adăpostul acesta mic și lăcașul oaselor mele, ca să fie nestricat.»

Și aici anul e început la Ianuar. Pentru data morții lui Neagoe Basarab, v. *Pretendenți domnești*, p. 17 și nota 6. Titlul de «Domn al părților dunărene» ca și expresia de «a împărățit» în loc de «a domnit» sînt luate din formularul oficial sîrbesc.

Trebuie să se ție în samă însă că încă de la 14 Septembrie Sibienii

trimeteau un sol la Teodosie-Vodă, urmașul lui Neagoe («ad investigandum habitudinem Theodosii Wayvode»; Hurmuzaki, XI, pp. 844-5). La 17 ale lunii, un om al lor pleacă la regele Ungariei pentru a da de știre «despre moartea lui Basarab-Vodă» (*ibid.*). La 7 Septembrie moartea lui Neagoe nu era cunoscută Brașovenilor (*Quellen der Stadt Kronstadt*, I, p. 355), dar se dădea de știre Vice-Voevodului Ardelean că Domnul «e bolnav» (*ibid.*, p. 356). Îndată i se află însă (înainte de 26 ale lunii) moartea (*ibid.*, p. 357). Aș crede că data cea bună a morții e 5, nu 15 Septembrie. Inscripția, sau întregirea ei cu data, pare a fi numai din vremea lui Radu de la Afumați. Nicî socoteala Domniei de 9 ani «și jumătate» nu e bună, căci Neagoe împlinise cei 9 ani încă din Ianuar. Cronica țerii socoate mai bine: «ani 8[-9], luni 8».

6. прѣстави се раб[а] вѣѣа госпо]жда Стана дьри Іѡн 299.
Бас[а]равъ Воевод и г[о]спожае его Деспине и бывши г[о]с-
пожа Іѡн Стефана Воевода, а на смърти приет лик аг-
гелски и нарече се име ен монахѣ Гофронна, в лѣт 7340, мсц.
фев. и днь.

Adecă :

«A răposat roaba [lui Dumnezeu] Doamna Stana, fiica lui Io Basarab Voevod și a Doamnei lui Despina, și a fost Doamna lui Io Ștefan Voevod, iar la moarte a luat shima îngerească și i s'a zis numele ei: călugărița Sofronia, în anul 7039 [1531], luna lui Februar 8 zile.»

Stana, fata cea mai mare a lui Neagoe, a fost măritată după Ștefăniță, Domnul Moldovei. Ea s'a călugărit poate odată și în același loc cu mama ei, Despina (v. mai departe, în acest capitol, lămuririle la mormîntul Platonidei). Oasele ei au fost aduse, de sigur, de sora sa Ruxanda, măritată a doua oară cu Radu Paisie. Cf. Hurmuzaki, XI p. 848, nota 1.

7. прѣстави сѧ раба вѣѣа Агг[е]ліна, дьри Іѡн [Басар]ава 300.
Воевод и господа его Деспини, мс. 4[в]г. г днь.

Adecă :

«A răposat roaba lui Dumnezeu Anghelina, fiica lui Io Basarab Voevod și a Doamnei lui Despina, luna lui August 3 zile.»

Anul nu e dat, nici pentru moartea acestei Domnițe, nici pentru al celorlalți copii ai lui Neagoe. Ei muriră după ce acesta aduse la Argeș rămășițele mamei sale, Neaga, în urma sfințirii bisericii. V. *Ist. literaturii religioase*, pp. 60-61.

301. 8. прѣстави се равѣ вѣжю Іѡн Іѡн Бонѡд снѣ Басарабѣ Бонѡд и госпожда ег Дес[п]ин[и], мс. ное. кз днѣ.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Io Ion Voevod fiul lui Basarab Voevod și al Doamnei lui Despina, în luna lui Novembre 27 de zile.»

302. 9. прѣстави се равѣ вѣжю Іѡн Петрѣ Бонѡд снѣ Іѡн Бас[а]рав Бонѡд и гпод. ег Десп[ини], м. юн [ан. ?] ег.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Io Petru Voevod fiul lui Io Basarab Voevod și al Doamnei lui Despina, în luna lui Iunie [April ?] 15.»

303. 10. прѣстави се равѣ вѣжн и многи вѣ милости Іѡанѣ Радѣль Великы Боеводѣ и господинѣ всен земле оуггровадхѣнскы и подѣнавѣс, снѣ великаго пре[д]обраго Радѣла Боеводѣ, вѣ лѣто 7343, мѣца генарѣ д днѣ, кржѣ саниѣ 3., индиктионѣ г.

Кѣдомо да е вамѣ вран... [rupt; 3-4 litere] вамѣ сказа-ти еже сътворихѣ азъ : а. вон със Агарѣни, в. на Гоув.... [3 litere], г. на село Штефѣни над Нѣжловѣ, д. на К[лежани], е. на Чокънеци, з. на градѣ Бѣкѣреци, [з. на градѣ Търговице], и. над реко Яргинель, д. над [село Плата, ї. на Я]льмънеци, над Телеорман, [дѣ.]... ѡ всѣхѣ вою, на Грѣма[зи]..., [еї.]...на Никополе, гї. на Ши[ш]товѣ..., [дї. над Поенари] градѣ със хврани, еї. на Гер[гица], [is.], їз. на Глатине варош, ии. [на градѣ Бѣкѣреци] със Владиславѣ Боевод, дї [на село Рѣкър], [к...] на Дидрихѣ, тогда дарова [rînd astupat cu ciment] и богатьство крѣпной вслѣди дароносим . . . множествомѣ вѣстониѣ, ржѣ же помощи к всѣм простѣри милоствено ; ниѣтѣ здѣ лежж вѣ гробѣ мале еднѣ, ѡжидае др-

ХАНГЕЛСКАГО ГЛАСА, ПОСЛѢДНѢЖА ТРѢБѢ, ВСЕГО МИРА ВЪСКРСЕНІЕ, СТИХІАМЪ ПРѢМѢНЕНІЕ, МОЛЕ СЕ ИХЖЕ БѢ ИЗВОЛИТЬ ПРИТИ ПО НАС ДА СЪХРАНЕТЬ СІЕ МАЛОЕ ПОКОНІЕ И ДОМЪ КОСТЕЛЪ МОИИ, ЯКО БИТИ НЕРАЗДРЪШИМО.

Adecă:

«A răpăsat robul lui Dumnezeu și mult-milostivul Io Radul Marele-Voevod și Domn a toată Țara-Românească și a părților dunărene, fiul Marelui și [prea-bunului] Radul Voevod, în anul 7037 [1529], luna lui Ianuar 4 zile, crugul soarelui 7, indicția 3.

Să vă fie știute războaiele ce vă voiți povesti, pe care le-am făcut eu: cel d'întăiu război cu Agarenii, al doilea la Gub[avi], al treilea la satul Ștefeani lângă Neajlov, al patrulea la C[lejan], al cincilea la Ciocănești, al șeselea la cetatea București, [al șeptelea la cetatea Țirgoviștei], al optulea la râul Argeșel, al noulea la [satul Plata; al zecelea la A]lănănești, pe Teleorman, [al unsprezecelea, cel mai iute și virtos], din toate războaiele, la Gruma[zi cu 7 sangeacuri], [al doisprezecelea] la Nicopol, al treisprezecelea la Șiștov [al patrusprezecelea] la cetate la Poienari, cu țerani, al cincisprezecelea la Gherghița, [al șeisprezecelea iar la București], al șeptesprezecelea la oraș la Slatina, al optsprezecelea [la cetatea București], cu Vladislav Voevod, al nouăsprezecelea la satul Rucăr, al douăzecilea la Didrih. Atunci m'a dăruit [Dumnezeu cu stăpînire și schiptru, și m'aîncins și cu caftan mohorit și cu cunună m'aîncununat și cu cinstea bogăției și cu multă mărire de dar aducătoare, și, cu mulțimea oștilor fiind încunjurat], și la mulți am întins mînă de ajutor cu îndurare. Acum zac singur aici în mormînt mic, așteptînd glasul arhanghelului, cea de pe urmă trîmbiță, învierea a toată lumea, prefacerea stibiilor. Rog pe cei ce Dumnezeu îi va îngădui să vie după noi, să păzească acest mic adăpost și casă a oaselor mele, ca să fie nestricat.»

Întăiul război al lui Radu «cu Agarenii» s'a făcut în părțile Ilfovului, de unde-și trăgea obîrșia, înainte de April 1522. A doua luptă e așezată de cronică la «Glubavi» (*Magazinul istoric*, IV, p. 269). Trebuie să se cetească însă «Gubavi», cum se vede și în inscripție: satul Gubavi se află în jud. Vlaşca, pl. Cilniște. Lupta s'a dat cu Turcii din Giurgiu. Radu învinge și se așează 'n București, Domn în șes. Ștefenii

(de la Șteful) au fost tot în Vlașca, ceva mai departe, «pe Neajlov»: lupta din această localitate face și ea parte din întâia campanie a lui Mehemed-beg. A doua campanie e tot în Vlașca (și tot în cursul iernii): biruința de la Clejani (cronica citată) e câștigată iarăși lângă Neajlov, în părțile unde Mihaî Viteazul va birui la Călugăreni. După aceasta însă Turcii înaintează (ca și după Călugăreni): Radu se mai luptă — în zădar — la Ciocănești, în părțile Snagovului. El face puțină împotrivire la București chiar. De aici se retrage la Tîrgoviște — dacă Mitropolitul Neofit¹ a cetit bine. El trece din valea Dîmboviței în a Rîului Doamnei, în a Argeșelului, ce se varsă în acesta. Altă ciocnire la necunoscutul sat Plata (evident tot prin Argeș), apoi la Alimănești, în jud. Argeș, pl. Topolog. În sfîrșit, Domnul învins trece munții.

Cu ajutor ardelean, Radu se întoarce, în Iunie. El se coboară pe valea Oltului, bate pe Turci la Grumazi, pe apa Teleormanului. Acum se ajunge până la Nicopol și Șistov. E a treia campanie. Pentru luptele următoare, v. *Studii și doc.*, III, p. XLVII. Neofit întregeste Poienari la no. 14, București la no. 16 și Rucăr la no. 19. Asupra Dridihului (Dridov), lângă Gherghița, v. *Studii și doc.*, IV, p. CCLXXI; Cron. lui Constantin Căpitanul, p. 133. Lupta aceasta se dădu în 1524. Urmează întărirea lui Radu de către Turci. Pentru data cea adevărată a morții lui, v. Gh. Bogdan-Duică, în *Arch. soc. șt. și lit. din Iași*, IX, p. 313 și urm.

II. MORMINTE AFARĂ DIN BISERICĂ.

304. 11. прѣстави се раба бжја гжда прѣосиренаго митрополита кѣр Ананїа ѡгровахїнскае земли въ лѣтъ 73—, мѣсъ —, кржг снцѣ —, кржг лѣн. —, епакт. —, тем. —.

Ar ieși:

«A răposat roaba lui Dumnezeu Doamna — a prea-sfințitului Mitropolit chir Anania al Țerii-Românești, în anul 70—, luna—, crugul soarelui —, crugul lunii —, epacta —, temelia —.»

Dar aceasta n'ar avea sens. S'ar putea presupune că Anania, boier mare înainte de a fi Mitropolit, să fi avut ca soție pe o «Doamnă», văduvă saă fată de Domn. Dar atunci ea ar fi trebuit să fie moartă la călugărirea soțului ei, ajuns apoi Mitropolit. Dacă e așa însă, Anania nu se putea să nu știe data morții. Faptul că se dau toate însemnările pentru a se întregi apoi cu cifre arată că e o piatră gătită de'nainte

¹ *Biserica ortodoxă*, II, p. 638: de aici a comunicat cine-va d-lui Tocilescu — v. o. c., p. 46 — traducerea locurilor distruse saă nesigure, fără să-i spuie însă unde le-a aflat.

(ca ale soților Rareș la Pobrata) de însuși acela care doria să fie îngropat supt ea.

Deci se impune părerea că trei cuvinte din inscripție sînt greșite și că avem înaintea noastră inscripția pentru Anania însuși. Genetivul la *прѣосвищеннаго митрополита* în loc de nominativ se află și în inscripția următoare, redactată în același timp. Anania era Mitropolit în 1545 încă, fiind pus de Radu Paisie. El trăi întâi și supt Domnia lui Mircea Ciobanul, dar, compromițindu-se apoi prin prea multă aplecare față de înlocuitorul acestuia, Petrașcu-cel-Bun, fu ucis de Mircea întors în Scaun, la 1558, în ziua de 3 Februar (cf. Hurmuzaki, XI, pp. VII-VIII și *Ist. lit. religioase*, locurile arătate în tablă). V. Hurmuzaki, XI, p. 888.

12. прѣстави се раба вѣя гѣа монахѣа Платонѣа и сконча 305.
се въ Гнибю въ лѣтъ 7338, мѣца ген. а днь, и по в лѣтъ при-
несе а прѣосвищеннаго митрополит кѣр Анаѣа.

Adecă:

«A răposat roaba lui Dumnezeu Doamna călugărița Platonida, și s'a săvîrșit la Sibii în anul 7062 [1554], luna Ianuar 30 de zile. Și după doi ani a adus-o prea-sfințitul Mitropolit Anania.»

Platonida a murit la Sibii pe vremea Domniei lui Mircea Ciobanul. Ea era deci o pribeagă și o Doamnă. Cînd Petrașcu-cel-Bun domnia în 1556, Mitropolitul însuși a mers să-i aducă oasele (el merse în Ardeal și în 1554; Hurmuzaki, XI, p. 791). El le-a așezat la Argeș, unde nu se îngropaș decît rude de-ale ctitorului Neagoe. Dintre ele lipsește însă tocmai Despina, soția sa. Știm că aceasta și-a petrecut ultimii ani din viață la Sibii, unde o găsim judecîndu-se cu un argintar și la 1524 (*Studii și doc.*, III, p. LXXV). Ultima oară ea apare în socotelile ardeleni la 1536 (Hurmuzaki XI, p. 755). Despina se întorsese în țară supt Radu de la Afumați ginerele ei, apoi fugi și nu veni iarăși decît în Domnia lui Radu Paisie, care i se făcuse al doilea ginere (de și se dădea drept frate cu Radu de la Afumați). Ultima ei pribegie fu supt Mircea Ciobanul. Nu știm cînd s'a făcut călugăriță.

13. прѣстави са рабъ вѣю жѣпан Костандин, сномъ Прѣдеи 306.
Гниѣтар și muma lui Stanca, fata log. Prăvului ot Ruda, nepot Bădicanului, въ дни Іо Матею Кѣнѣвод. Пис мѣца дек. і дни, въ лѣтъ 7340, а въ рждество Хво 7443. [= A răposat robul lui Dumnezeu dumnealui Costandin fiul Predei Spătar... în zilele lui Io Matei Voivod. Scris în luna lui Decembre 10 zile, în anul 7149=1640, iar de la

Nașterea lui Hristos 1607 ; *sic.*] Și pentru pomeana părinților și a lui și a moșilor lui au lăsat aici în sf[ă]nta mănăstire : Șegarcea jum[ă]tate sat, partea lui tot[ă], care iaste l[a] gura Oltului și partea de la Stălpî, de jos de București, care a fost al moșe-sa Grăjdana.

Și în Tocilescu, p. 63, nota. Pentru Grăjdana, soțul ei, Leca Spătarul și alți nepoți, v. *Studii și doc.*, IV, p. CLXII, nota 4 și p. CCLXIX, nota 7

307. 14. Supt aceasta piatră odihnescu-s[ă] oasel[e] roabei lui Dumnezeu jupaniții Cheajniî carea au fostu jupaneasa jupanului Ivașco Vel Armaș, și se-au pristăvițu în zilele răposatului Domn Io Mateaiu Voivod Bas[a]rabu, vă meas. Oct. vă 5 dni, vleat 7150 [1641-2].

Armaș al lui Matei și apoi al lui Constantin-Vodă Cîrnul, Ivașco trecu cu acesta în Ardeal, la 1659 (*Studii și doc.*, IV, p. 57, no. LIII).

308. 15. Supt această piatră odihnescu-se osele robului lui D[u]mnezeu Ioană sinu jupan Pătru cupețu ot Argeșu, care s'au prestăvit la leat 7255 [1747], Avg. 25, și au lăsat sfintei mănăstiri partea lui de moșie den Cerburenî.

Iunie 29, leat 7264 [1756] s'au prestăvit și robu lui Dumnezeu Ionichie monahu Berindescu, și s'au îngropatū aici în mănăstire, și au lăsat sfintei mă[nă]s[tirî] moșiia Turburia și doao roate de moară în orașu Argeșului.

III. PE MOAȘTE.

309. 16. Aăastă cutie, întru care să păzească cinstita mină a sfnt. Nifon patriarhului Țarigradului, s'au făcut cu osîrdia smeritului episcop al Argeșului chir Iosif ; 1795, Avgust 11.

310. 17. Cinstitul cap al sfnt. muč[enic] Bachu.

311. 18. Cinstitul capu sfnt. Nifon patriarhul Ț[a]rigradului.

Aăastă cutie s'aũ fost făcut de răposat arhim[andritul] Argeș. chir Parthenie, și s'aũ adus la mai bună podoabă de smeritu ep[i]scopu Argeșu, Iosifũ; 1799.

19. Io Costandin Șarban Voevod i g[os[p[o]]j[d]a Balașa. 312.
Νήφωνος πατρ. [= al lui Nifon Patriarhul].

20. În păretele din dreapta, afară: 313.

Dreptũ acestũ locũ odihnescu-se osele robului lui D[u]m-nezeũ Parthenie shimonah, ce-aũ fost igumenũ aicea 14 ani, până la leat 93, cândũ s'aũ făcutũ mănăstirea Scaunũ de episcopie. Și acumũ la leat 1797, Sept. 20, aũ răpo-satũ, fiind preasfn. părintel[e] chir Iosif întâi episcop.

21. Pe o icoană: 314.

госѣдѣ Деспина; госѣдѣ Стана; госѣдѣ Роѣанда.

Adecă:

«Doamna Despina [și fetele ei]: Doamna Stana, Doamna Ro-xanda.»

22. Pe alta: 315.

вѣдичнице приимѣ дѣноу раба твоѣго Іѡнѣ Теодосіеѣ Воевода
и принесе си соут[ст]ѣво емоу. гсѣда Деспина.

Adecă:

«Stăpînă, primește sufletul robului tăũ Iou Teodosie Voevod, și adu-l la județul tăũ. Doamna Despina.»

Ea e făcută în haine de jale, cu copilul încoronat, mort în brațele ei
Jos:

Aăastă sf[ă]ntă icoană fiind foarte veche și stricată, s'aũ meremetisit prin osirdiia presfințitului mie stăpîn chir Iosifũ episcopul Argeșului, la leat 1801.

23. Pe un patrafir, așa zisul *brîu al lui Neagoe*: 316.

въ градѣ Габѣцкѣ.

Adecă :

«În orașul Sluczk [în Polonia].»

317. 24. Pe o fântină (astăzi piatra e pusă de-o parte):
- Acastă apă limpede și lină,
Dinū firea ei reace și bună,
Vederi mult veselitoare
Și setii potolitoare,
Dinū izvoarele adâncului
S'aū scos în fața pământului
De Iosifū smeritū episcopul,
Cu Meletie bun iconomul,
Ca cine va bea să mulțumească
Și pre ei să-l pomenească,
Că pentru ačasta s'aū îndemnat
Și la acest locū bun o aū mutatū:
Unul adecă dănd cheltuiala,
Iar celalaltū puindu osteneala.

Anulū 1800.

318. 25. La fîntina zisă a meșterului Manole :
- Cursul apei din fîntină,
Cînd iaste reace și bună,
La ia mult norod să adună
Ca setea să-ș potolească,
Inima să-și răcorească,
Vederea să-și veselească,
Și cine bea mulțameaste
Și pre ctitori proslăveaște,
Cu toții îi fericiaște.
Și, până cînd apa curge,
Pomenirea nu se stinge,
Ci și mai mult să adaoge,
Că curge cu'ndestulare:

Aăasta sfîrșit nu are,
 Și ca să bea fieșcare.
 Acest izvor era tăinuit,
 Din vechime negăndit,
 Până acum cînd s'aũ înnoit,
 Făcîndu-să întăiũ cercare
 Pentru gustul care-l are:
 Așa aũ și găsitũ cu cale,
 Că 'ndată cum o aũ aflat,
 Într'acest loc o aũ mutat,
 Bun lucru cu adevărat,
 Preasfinția Sa stăpînul
 Iosif episcopul cu Meletie iconomul,
 Căci și aici s'aũ ostenit
 Și nu puțin aũ chieluit
 La cișmele ce-aũ făcut,
 Cum și alte lucruri multe,
 Cu marî cheltuieli făcute,
 Pre afară și în curte.

26. Pe o cruce:

319.

Cu vrerea Tatălui și cu ajutoriul Fiiului și cu săvăr-
 șire D[u]hului S[fă]ntũ, aminũ, rădicatu-s'aũ această sfântă
 cruce întru pomenirea marelui m[u]c[e]nicũ Gheorghie,
 în zilele creștinului Io Gligorie Ghica Voevod, cu bl[a]-
 goslovenia Mitropolitului chir Stefan și cu toată nevoința
 igumenului Theodosie, cu toată cheltuiala mănăstirii: în-
 tr'aceaia vreme fost-aũ [înfricoșata] ciumă în toată țara,
 și la aăastă mănăstire încă s'aũ petrecut Stefan egumenul
 de aăastă morte: [večnica lui] pomenire...; 7170 [1661-2].

LXIII.

Mănăstirea Snagovul.

320. 1. Vechea pisanie, pe o piatră așezată acum înaintea altarului, lângă cea care, după tradiție, acopere rămășițele lui Vlad Țepeș :

къ нм[е] късемъ хва[а]ноенимъ въ н похвалѣ прѣ нѣ...[о literă] е
[= прѣпдѣннѣ] мѣтри вѣен, чѣстное н славное ежъ благоуѣреніе
нже сѣмноу н повѣстному късему мирѣ радостъ, въздвижестъ
н създа сѣ чѣстнѣ н мастивнѣ н с[т]ѣн храмъ въ основаніе съ
прочнимъ покончимъ домъ н малѣи келіи послѣднимъ въ архіе-
реу хъ сѣеннимъ митрополитъ Герафимъ, егда въ прѣстѣи извъ-
жденъ быстъ, съ до[бро]воленнымъ трѣдомъ н настояніемъ въ
еже въ дасть его възсѣжаніе, въ дни благоуѣреннаго Іо Мнхнѣ
Воевода н мѣти его господжа Екатерина, гспдѣвѣннѣ въ
Когданствѣ земли Іо Петръ Воевода, текѣннѣмъ лѣтомъ
ѧѧѧ, а въ рождѣства хѣства ѧѧѧ.

Adeca:

«În numele tuturor celor lăudați ai lui Dumnezeu și întru lauda cuvioasei Maice de Dumnezeu născătoare, cinstita și slăvita ei Bună-Vestire, care e înțeleaptă și povestită bucurie a toată lumea, s'a ridicat și zidit acest cinstit și milostiv și sfânt hram din temelie, cu celelalte case de locuință și mici chili de cel de pe urmă între archierei, sfântul Mitropolit Serafim, când a fost alungat din Scaun, cu osteneala de bună voie și cu cea care e de la Dumnezeu dată a lui avere, în zilele blagocestivului Io Mihnea Voevod și mamei lui, Doamna Ecaterina, fiind Domn în țara Moldovei Io Petru Voevod, anul curgător 7096, iar de la nașterea lui Hristos 1588.»

Această pisanie nu privește mănăstirea cea mare, singura păstrată astăzi, și al căreia hram e Vovedenia¹, ci una din cele două biseri-

¹ Inscriptia de pe panaghiar (la Odobescu, *Rev. Română*, III, p. 363) trebuie cetită astfel: сѣткорнъ сынъ панагиръ жоупанъ дрѣгъчъ реѣ столникъ [иу кинтиаскомѣ] въ храмъ шентѣа прѣчѣна къе[де]ніе, монастырь въ сѣѣгорѣ, въ лѣтѣ ѧѧѧѧ,

cuțe, ce eraŭ odinioară pe lîngă dînsa și din care cealaltă era închinată Adormiriî Maiciî Domnului. V. Pavel de Alep, trad. Cioran, p. 213. Serafim fu Mitropolit în tot cursul celor două Domnii ale lui Mihnea Turcitul.

2. Pe păretele de către altar al zidului ce desparte pronaosul de naos : 321.

Οὗτος ὁ ναὸς ἐκ πολλοῦ φθῆρεις χρόνου, ἀκλεῆς ἐτόγχανε τὸ παῖν δι' ὅλου.
Καὶ τῶν ἐχόντων ἐκ πολλοῦ τοῦτον πρόσθεν οὐδεὶς ἐμερήμυσεν, οὐκ οἶδα
[πόθεν.

Νέβσει δὲ θεία ἰδρυσθεῖς [—ἰδρυσθεῖς] ἐπὶ θόκου [—θρόνου], μᾶλλον δὲ
[προνοίας τε τῆς Θεοτόκου,

Ὁ πανευσεβῆς Καρατζᾶς Ἰωάννης ἡγεμὼν, ὁ ἔνθεος Δακίας πάσης,

Ἀνδρα συνεστήσατο ἀρχιερέα ἁγίον καὶ ἄριστον εἰς τὰ πρακτέα,

Ὁδ κλησὶς ἐκράτησε πάνου ἁγία [numele e șters, îndreptat și azi
[neinteligibil] ἡ εὐκοσμία,

Ὅστις καὶ ἀνήγειρε, κατακοσμήσας, τοῦτον τὸν ναὸν ὠραῖον καταστήσας.

Ὅσοι δὲ τοῦτον ὁράτε θαυμασίως, μυρίαν = [μνήμην] ποιεῖστε τοῦτου τε
[ἀιδίως.

Ἐχον... [șters].

1815, Ἰουλίου 5.

Adecă :

Această biserică, de multă vreme fiind stricată, ajunsese a fi, să
[zicem, ticăloșită cu totul,

Și ctitorii cei de mult nu se'ngrijiaŭ de loc, nu pot să știŭ
[pentru ce,

Ci, cu voia lui Dumnezeuŭ fiind pus în Scaun, mai ales prin grija
[Fecioarei,

Prea-cucernicul Caragea Ioan, Domnul, dumnezeiescul al Daciei
[toate,

A pus archiereŭ pe un om vrednic și prea-bun la fapte,

A căruî chemare cu totul vrednică... a fost orînduiala,

Care și 'mpodobind, a 'nnălțat-o, făcînd acest frumos templu,

Iar cei ce vedeŭ pe acesta 'n minune, pomeniŭ-l în veci...

1815, 5 Iulie.»

ΚΗΜ 3. («A făcut acest panaghiar dumnealui Drăghici Vel Stolnic, la hrămul de locuință Voevedenia Precistei, mănăstirea Snagovului; în anul 6939=1431, Iunie 7).»

322. 3. Ctitorii : de o parte, Neagoe, Doamna Despina și Teodosie (greșit adaus, în loc de Neagoe: «Mircea Voevod», iar, în loc de Despina : «Io Mihail Basarab, Vlad Țepeș al 4 Voevod»); de alta, Mircea Ciobanul, Chiajna și copiii lor : Petru, Radu și Mircea.

323. 4. Grafit :

a) Costea Duca; 7247 [1738-9].

Пис азъ Бадѣа граматикъ ут Доброшымъ, въ дни Іо
Антоніе Воевода, юн. кѣ дни, въ лѣт 7300.

Adecă :

«Am scris eu Badea Grămatic din Dobroșăști, în zilele lui Io Antonie Voevod, Iunie 29 de zile, în anul 7178 [1669-70].»

c) Eu zugrav Neagul calfa.

324. 5. Pe o piatră de mormînt :

посѣченъ высть жѣпанъ Ѣдрѣ ут Мирчѣ Воевода въ село
Сѣчери, въ [истъ же снѣ] Драгѣмнрь Постелникъ и жѣпанница
егъ Марїа, въ лѣт 7334, мѣца ноем. дѣ.

Adeca :

«A fost tăiat dumnealui Udrea de către Mircea Voevod în satul Oncești; a fost fiul lui Dragomir Postelnic și al jupăniței lui Marga, în anul 7061 [1552], luna lui Novembre 14».

Onceștii aceștia trebuie să fie cei din Vlașca. Pentru motivul tăierii lui Udrea, v. Hurmuzaki, XI, p. iv.

325. 6. Pe alta :

прѣстави се рабъ бжїи Прѣвѣа великии дворникъ въ сен
земанъ Ѣггровлаахїнскон и подѣнакѣ въ [ато] 736(?)¹, мѣца
іюніа 7(?) днѣ, въ сѣботѣ, въ часѣ. д. днѣ; вѣчна ея ѣ па-
мѣть.

¹ Mi s'a părut că recunosc întâiul «, ceia ce nu se poate. Odobescu (7. c., p. 373) cetește: «, și data de luna «.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Pîrvul Marele-Vornic a toată Țara-Românească și a părților de la Dunăre, în anul 7020 [1512], luna Iunie în 3(?) zile, Simbătă, la ceasul al 4-lea din zi; veșnica lui pomenire.»

Sînt sigur că acest Pîrvu e Craiovescu, fiul lui Neagu și fratele Banului Barbu. Supt Vlad Călugărul, el e, în adevăr, Mare-Vornic de la 1487 la 1496, adecă până la sfîrșitul Domniei (Lăpădatu, *Vlad Călugărul*, p. 69). Tot Vornic-Mare îl găsim supt Radu-cel-Mare, urmașul Călugărului (*Studii și doc.*, VI, p. 456, no. 8). Supt același Domn în 1505 el nu mai avea dregătorie, ci era numai «Pîrvul de la Craiova», Craiovescul (*ibid.*, p. 455, no. 2). Și supt Mihnea Pîrvu se întîmpină apoi, tot ca Vel Vornic (*ibid.*, no. 3), ca și supt Vlăduță, și chiar supt Neagoe dar numai la început. Pîrvu îngropat la Bistrița e deci al doilea Pîrvu, precum Barbu Banul mort la Viișoara era al doilea, iar cel din 1542 era al treilea Barbu. V. Const. Căpitanul, ed. Iorga, p. 53, nota 2 și Lăpădatu, *o. c.*, p. 31, nota 5.

7. Pe alta :

326.

посѣченъ высть жѡнанъ Парѡша отъ Алѡѡандрѡсѡ Воевода въ варошъ Бѡкѡреѡ, и высть же снѡ Драгомиръ постелникъ и мати его монахѡѡ Ефросина, мѡц. сеп. а днѡ, въ лѡто 7301¹.

Adecă :

«A fost tăiat dumnealui Barbușă de către Alexandru Voevod în orașul București, și a fost fiul lui Dragomir Postelnicul și al mamei lui monahia Efrasina, luna Septembrie 4 zile, în anul 7078 [1569].»

E frate cu cel de la no. 5. Maria se călugărise ca Eufrosina. Pentru motivul uciderii lui, v. Hurmuzaki, XI, p. xxi.

8. Pe alta :

327.

[посѣченъ высть] жѡнанъ Крачѡ отъ Алѡѡандрѡсѡ Воеводъ въ варошъ на Бѡкѡреѡ, и выстъ же снѡ Драгомиръ п[ос]телникъ и мати его монахѡѡ [Ефросина]...

¹ Anul lipsește în copia mea, dar se află la Odobescu, *l. c.*, p. 383.

Adecă :

«[A fost tăiat] dumnealui Cracea de către Alexandru Voevod în oraş la Bucureşti, şi a fost fiul lui Dragomir Postelnic şi al mamei lui, monahia [Efrosina]....»

328. 9. Pe alta :

[посѣч]енъ бысть жоупанъ Радѣа стѣпанникъ за (?) Андѣан-
дроу Воевода, и быст же сынъ Драгомир постелникъ и мѣти
его монахѣа Ефросина, въ лѣтъ 7308, мѣца сеп. 4 днѣ.

Adecă :

«A fost tăiat dumnealui Radul Stolnic e către Alexandru Voevod, şi a fost fiul lui Dragomir Postelnic şi al mamei lui, monahia Eufrosina, în anul 7078 [1569], luna Septembrie 4 zile.»

Aş ceti: 1568 (7077). V. Hurmuzaki, XI, p. xxi.

329. 10. Pe alta :

прѣстави сѣ раба бжїа монахѣа Ефросина по сьмрьти .д.
сны, иже посѣчени выше; вѣчна [еи] памѣтъ; прискръбна мѣти
до смрти.

Adecă :

«A răposat roaba lui Dumnezeu monahia Eufrosina după moar-
tea a 4 fiî, cari au fost tăiaţi; veşnica ei pomenire! Prea-întris-
tată mamă până la moarte!»

Inscripția o dă Odobescu, *Rev. rom.*, II, p. 384. Piatra se afla încă la locul ei în toamna anului 1903. Acum (Octombrie 1904) n'am mai aflat-o.

330. 11. Pe alta :

прѣстави сѣ [раб]ъ [бж]їи монахъ Іѡаннъ великы л[о]го-
федъ въ дны благочестиваго и хстолюбиваго Іѡ Басараб Вое-
вода, въ лѣтъ 7336, мѣца фв. 4.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu monahul Ioan Marele-Logofăt,

în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Io Basarab Voevod, în anul 7022 [1514], luna lui Februar 4.»

Vlad Călugărul avuse ca Logofăt pe Staico, ginerele său, care rămase și supt cumnat, Radu-cel-Mare (Lăpădatu, pp. 64, 69). Acesta *incepe* cu el (1500), dar în 1501 are pe Barbul (Craiovescul). Peste puțin el mărită pe sora sa Caplea cu Bogdan, și acesta e Mare-Logofăt în 1505 și în tot restul Domniei. Mihnea-cel-Rău pune în locul lui Bogdan pe Tudor. Bogdan e Mare-Vornic supt Vlăduță, iar Logofeția o are Oncea. Neagoe începu cu Ioan, care se călugări îndată și muri. Cf. *Studii și doc.*, VI, pp. 455-6, 592. Îl găsim ca Stolnic supt Mihnea și Vlăduță și ca Logofăt la 29 Septembrie 1512 (*Arch. ist.*, I¹, pp. 142-3).

12. Pe alta :

331.

. . . . прѣвѣщені . . . митрополитъ Герафімъ . . . въ дни Іоу Мѣхѣи В[оевода]....

Adecă :

«[A răposat] preaosfințitul... Mitropolit Serafim... în zilele lui Io Mihnea Voevod....»

Odobescu (*Revista Română*, III, p. 385 ; *Scrieri*, I, p. 430) mai cetia și anul 7098. În 7096 în adevăr Serafim era în viață (v. no. 1). În 1591 (7099) Mihnea nu mai era Domn. Cf. și *Ist. lit. religioase*, p. cv, nota 5.

13. Pe alta :

332.

[посѣченъ бысть жѣп]анъ Дѣла с[толникъ ѡт] Мѣхѣи Воевода, въ лѣтъ 7300, мѣца ноем. кг¹.

Adecă :

«[A fost tăiat dumnealui] Dima [Stolnicul de] Mihail Voevod, în anul 7103, luna lui Novembre 23.»

Azi nu se mai cunosc literele în care Odobescu a cetit **посѣченъ бысть**. Mihaï ucisese cu câteva zile înainte pe Turcii din București. Dima fusese Stolnicul lui Ștefan Surdul. Cf. Hurmuzaki, XI, p. 904 ; *Studii și doc.*, I, p. 436, nota 1.

Odobescu mai are (p. 386) piatra de mormint a Logofătului Stoica

¹ La Odobescu, p. 385: кн.

din Crăciانی, mort supt Alexandru Iliăș, la 7 Iunie 7136 (1628). Ea nu se mai află acum, de și am văzut-o încă în 1903.

333. 14. Pe un potir:

Dram. 229. Ghioca zlătarul. † Anthim tipograful, 1694 (cifre).

334. 15. Icoane de la Nicolae din Enos (Νικολαος ὁ ἐξ Αἰνου), 1798-1806, așezat în București.

335. 16. Pe dvere:

Acest[e] dver[e] făcutu-s'aũ cu osărdia și toată cheltuiala smeritului Nicodim ierodiiac sni Ștefan Greceanũ biv Vel Sluger, hărăzindu-le la sf[ă]nta mănăstire Snagov, pentru a sa pomenire, la leatũ 1790, April 23.

Săpat:

Nicd. ierod. 1790.

Asupra acestui traducător de cărți religioase, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, tabla. El stătu apoi (până prin 1811) la mănăstirea Căldărușani.

III.
OLTENIA.

LXIV.

Schitul Șerbănești.

336.

1. De-asupra ușii de intrare :

Acastă sfântă și dumnezeiască biserică, întru care să cinsteaște și să prăznuiască hramul sf[ăn]tului apostol și evanghelistu Maței, iaste zidită din temelie cu toată cheltuiala dumnealui jupan Maței snă Dumitrașco Morănglavi i jupanița ego Mariia, în zilele luminatului D[o]mnū Io Costandin Nicolae Voivod, Iun. 13, 7254 [1746].

Și în Ghenadie al Rîmnicului, *Visite canonice*, București, 1892, p. 233.

2. În bolta ușii, înuntru :

337.

Făcutu-s'aū acastă sfântă mănăstire prinū osteneala dumnealui jupanū Maței Morănglavi ca să fie pentru pomenirea dumnealui și a totū neamului dumnealui, în zilele luminatului Domnū Ioan Costandin Mihaī Racoviță Voevod, la anul 7262 [1753], Octomvrie dnă 2, fiindū zugrăviī popa Gheorghe i brati ego, Andrei, Vasilie, Stanū, Gheorghie.

Tot acolo, p. 233. Și aici data e greșită în publicația lui Ghenadie : dacă în Octombre 1763 — căci el cetește 7272=1763 — Constantin Racoviță mai trăia încă și se afla în Domnie, și în 1753 acesta stăpînia, ca unul ce venise în Scaun în cursul verii (*Gen. Can.*, p. 123 și nota 2).

Morunglav se chiamă un schit în Argeș și un sat în Romanați. Egu-menul celui d'întăiū sat era în ceartă de moșie cu Barbu I-iū Știrbei (*Studii și doc.*, V, pp. 329-80, n-le 129-30).

3. Chipuri ctitorești : Morănglavul, tatăl său, fiū al lui Giura, Ilina; 338. Giura și copiii lui : Dumitrașco, Preda, apoi Pătrașcu, fratele lui Giura

și soția lui, Mușă; Maria, soția lui Matei, ctitorul, Stoica și soția lui, Sora. Într'o ocnită: «Stan Stănescu din Cerna, ispravnicu acești biserici», Preda și Fota Priotescu, Stanca și Pătru, fratele lui Dumitrașcu, cu copiii lui: Vochița și Ienache.

Ctitorii sînt dați altfel în Ghenadie, l. c., p. 234.

LXV.

Schitul Dobrușa.

339. 1. De-asupra ușii de intrare:

Aăastă sfântă și dumnezeiască biserică, carele este în hramul Voveadenii Precistiî b[ogoro]d[i]țe, s'aũ găsit zidită din temelie de răposatiî ctitori, dar, dup[ă] întâmplarea vremilor, n'aũ fost ajuns numițiî ctitori ca să o înfrumusețeze cu zugrăvit: încă și stricat[ă] fiindũ, s'aũ prefăcut dea Preasfințiia Sa răposat Stefan episcop Răm[nicului], și s'aũ început a să zugrăvi în zilele prea-blagocistivi împărătesei noastre Ecatirina a toat[ă] Rusia și în zilele Sf[i]nțiî Sale părintelui chirio chir Parthenie episcop Răm., leat 1771, și s'aũ isprăvit de zugrăvit în zilele Preasfințiî Sale părintelui episcop chirio chir Chesarie al Noului Severin, l[ea]t 1774, mes. Av. 5.

Însă aăastă[ă] zugrăveală este cu toat[ă] cheltuiala smeriți[lo]r ermonah[i] Daniilũ și a lui Dragomir ereũ, fiindũ la aăastă[ă] sfântă mănăstirea egumenũ Isaiia erămonah ot sfântă episcopie a Rămnic[uluî], 1774.

Din puțin meșteșug ce am цотарина аз пае еро [am alcătuit eu robul lui,] Dragomir ereũ zug[rav], puțin ajutor брат «[a]mъ [= fratele nostru] Neculaie ereũ, er[o]diacon Ra-fail zug[rav], er[o]d[ia]con Dumitrașco, Petru ucenic și calfă.

Dobrușa, acum o biserică de mir destul de dărăpănată, a fost cîndva mănăstire. Numele ei vine de la numele de persoană Dobruș; precum Mărcuța vine de la Mărcuța și Cernica de la Cernica, nume de persoană. Nu e greu să i se găsească întemeietorul: în Divanul lui Mircea Ciobanul din a doua Domnie se află ca Mare-Postelnic Dobruș (Hurmuzaki, XI, p. 888). Cf. *ibid.*, p. 891.

2. Ctitorii se înfățișează astfel :

340.

Chesaria..., fiindu oblăduitor Ștefan episcopul Rîmnice[ului], care aû prefăcut mănăstirea, l[ea]t 7102 [1593-4], Isaiia erûmonah fiindu egumen. Preda erîța [preoteasa]; Dragomirû ereû snă Văs[i]lia, preaoți ai bisericii; [Par]tenie; Daniil ero[mo]nah și proegumen, ctitori de obște, Dragomir erei ot Sutești, ctitori; Neacșa erit[a], ctitoră aič; Ilinca erîță, ctitoră.

Din inscripția de lîngă chipul lui Ștefan se vede că nu e cel din veacul al XVIII-lea, ci întăiul Ștefan de Rîmnice, din vremea lui Mihaî Viteazul.

3. Pe o cărămidă a fereștii întăiû :

341.

P[o]meni g[ospod]i [pomenenește, Doamne] monah Zizim ot Dobr[u]ș[a] ot sel [din satul] Săpata, vlt. 7200 [1691-2].

Fiind părintele ip[iscop] Clementû, m'oû făcutû diacon la Sfîti Nicolae, și m'aû rânduie gata, și am făcutû acestû pod lt. 7249 [1741], Fv. 4. Clementû ip[iscop].

Asupra episcopului Clement, de la 1738 la 1748, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 519-20.

4. La fereasta următoare, pe o cărămidă :

342.

Az Stoica grămătic, vă l[ea]t 7131 [1722-3].

5. Pe clopot :

343.

Isaiia ermonah egumen Dobrojan și Sarul vameșul; 1780.

Sarul se chema și un boier de pe vremea lui Mihaî Viteazul. V. *Analele Academiei Romîne*, XX, p. 457.

6. Pe o cărămidă :

344.

Prefăcută-aû și înnoitû măn[ă]stir[ea] episcupu Ilarion, lt. 7210 [1709-10].

Aceasta e a doua prefacere a Dobrușei.

7. Pe altă cărămidă :

345.

Aû fost ispravunic bătr[ă]nul Daniilû ot Bistriță; leat 7210 [1701], S[ep]te[mvrie] 30.

346. 8. Pe fațadă, săpat :

Pătru ucenicu.

347. 9. Pe o Pravilă Mare din Tîrgoviște:

Ačasta sfântă pravil[ă] este a sînteî măn[ă]st[irî] Dobrușa, la an de la H[ri]s[os] 1775; și am legat-o. Isaia ig[umen] Dob[rușei].

Sofronie ig[u]m[en] Dobrușei; Fev. 13, 1768.

Isaia ig[umen] Dobrușan. Dumnezeu să te iarte, frate, [pe un popă Stan, ce scrisese mai sus], că ast[ă]z[ă] vei fi țărănă, precum și eu măn[e]. Ioan igum[en] Dob[rușei]; 1783, Ghen. 31.

Astăz scris[e], Fev. 1, leat acelaș.

LXVI.

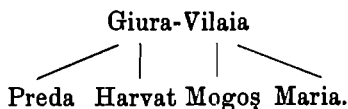
Biserica din Stănești.

348. 1. Grafite :

Vasili Mamul Logo[făt]. Eu Radu Păh. ot Băbeni. Păharnicul Paraschiv. 1664. Iova Capic, lt 7183 [1674-5], 7228 [1719-20].

349. 2. Ctitori: în stînga, jupăn Giura Logofăt cu fii: Preda, Harvat, Mogoș, țin vechea biserică cu două uși, o fereastă laterală, de cărămidă, și un turn coperit cu șindrilă. Urmează: «jupanița Vila[i]a, deșta ego [= fata ei] Maria». În sfîrșit: Stroe Buzescu și soția lui Sima, de-asupra mormîntului lor.

Ar ieși decî următoarea genealogie :

Giura trebuie să fie pîrcălăbul din vremea lui Radu de la Afumați (Bogdan, *Doc. și regește*, p. 171). Firește că Harvat e deosebit de cel care trăia supt Radu-cel-Frumos (*Studii și doc.*, V, pp. 289-90, n-le 1, 4). Tot așa altul e Harvat, Logofăt însă ca și precedentul, care joacă

un rol supt Neagoe, ca și supt ginerele acestuia, Radu de la Afumați, după ce slujise și pe cei d'întăiū urmași ai lui Radu-cel-Mare (Bogdan, *l. c.*, p. 298, no. 11; Hurmuzaki, XI, p. 848). Acest Harvat era din părțile Romanaiilor; el e în legătură cu originea Brincovenilor (*Studii și doc.*, V, pp. 638-9).

D. Ștefulescu aduce înainte, în *Gorjul istoric și pitoresc*, Tîrgu-Jiū, 1904, p. 291, inscripția de de-asupra schitului Stăneștilor, pe care am găsit-o foarte stricată. Ea are următorul cuprins în românește:

«Eū robul stăpînului mieū Isus Hristos, jupan Ghiura Logofătul și cu soția mea jupăneasa Vilaia... am început din temelie acest sfînt hram al Precistei de Dumnezeii-Născătoare stăpînei noastre și pururea-fecioarei Mariei și cu ajutorul lui Dumnezeū am săvîrșit-o. Și am scris în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Io Petru Voevod, în anul 7045 [1536], luna lui Octombrie 21 de zile.»

Deci biserica e clădită supt Radu Paisie, într'o vreme rodnică în astfel de clădiri.

3. La stînga ușii se cetește :

350.

АЗЪ РАВЪ ТРОИ РАД[И]КО ХЕ ПОМ[И]АШ МЕ МОГОШ БИРИЕ
БАН И СНЪ МЪ ЕГО МОГОШ БИРИЕ СПАТАРЪ.

Adecă:

«Eū robul tăū, Hristoase stăpîne, miluiește-mă pe mine Mogoș ce am fost Ban și cu fiul mieū Mogoș ce a fost Spătar.»

Un Mogoș Spătarul a scris și un răvaș către Sibieni, care se păstrează în Archiva aceluī oraș. Bănia lui Mogoș nu trebuie pusă după stîngerea familiei Craioveștilor supt Mircea Ciobanul, căci el nu pare să fi fost Ban-Mare. Cred că Mogoș Banul e fiul lui Giura, ctitorul.

Maria sora lui Mogoș I, Harvat și Preda, luă pe Radu Buzescu Armașul, fiul lui Buzea și nepotul lui Vlad. Ei sînt părinții vestiților Buzești: Preda, Stroe și Radu. Cf. Ștefulescu, *l. c.*

4. Pe mormîntul lui Stroe Buzescu:

351.

БЪ НАМЕ УЩА И СНА, СТЪ АХА АММН [în numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh, amin].

Aăasta petră pre grop[a] jupănului lu Stroe Buzesculū, ce'ū fostū Stolnicū la Mihaī-Vodă, și aū fost la tote răz-

bo[i]le de preaună cu Domănu-său, ca o slugă creadenčosă Domănu-său, și la războiul din întâi dobândi rană la mână stângă de Turci și la războiul de la Gîrgu, când să lovira cu Hanul, să răni în ochiul [costa?] stîngă de săgetă; și aŭ slujit Stroe lui Mihaî-Vod[ă] până peri în Țara Ungurescă. Deač să sculară boerii țării, și cu Buzești rădicară prea Radulă-Vod[ă]; iară Simion Voevod cu [ed. Hasdeu, *Calendar* pe 1871; Tocilescu, *Col. l. Traian*, II, No. 33: să sculă cu] Turci, Tataři, Moldoveni, Leși mulți făr[ă] samă] [veniră den Țara Moldovei; fugiră? Ed. cit.: de scoase pe Radu-Vodă și pe] Buzești din țara lor la Țara Ungurescă [ed. citată: ce o aŭ ținut cu oștile lor]. Iar atunce merse jupănu Stroe la 'npăratul nemțesc ca să ceară [ed. citată: de ceru] ajutoriŭ, de eșiră la Țara-Rumănească cu Radul-Vod[ă]; și nu-i așteptă Simion-Vodă; deač se-aŭ rădicat [ed. cit.: se duse de aduse] cu Leși și Moldovenii [și] Hanul cu mare oaste de Tătarî [ed. cit. 160.000 de Tătarî], și eșiră de să lovira în gura Telejinului, la Teiușani, în luna lui Săptemvrie 14 zile și v leat 7110 [1602] [ed. citată întregește: Lună dimineață până sara], și făcur[ă] năvală mar[ți dimineață de 3 ori de toate părțile; iară; după ed. citată; văzând] jupănu Stroe atăta nevoe pre creștini, stătu împotriva Tătarilor, de să lovi cu Mirza nepotul Hanului, și-lă junghiă pre Tătară, și dintr'acel război să răni la obraz [și preste 3 săptămîni se tîmplă; ed. citată] morût[ea-i; ed. citată], în luna lui Octovrie 2 zile, v leat 7110 [1602]. Și nu fu pre voe căinilor de Tătarî: Dumnezeu-l erte.

Pe lături: Scrisu eŭ jupuneas[a] Sima a Stol[ni]cul[u]i Stroe, deaca voi muri să-m grupați lângă dumnealui aici.

Pentru întâia rană a lui Stroe, v. Cronica pe care am numit-o a Buzeștilor, în *Magazinul istoric*, IV, p. 278: «într'acel război [uciderea Turcilor la București în Novembre 1594] fu rănit Stroe Buzescul la

măna stângă». A doua rană o căpătă el în lupta de la 11 21 Ianuar 1595, dată la alți Stănești, din Vlașca, pl. Margine, «la o milă departe de Giurgiu» (*ibid.*, p. 279; Walter, în Papiu, I, p. 18). Călătoria la Praga a lui Stroe se făcu în Novembre 1601 (*Studii și doc.*, IV, pp. XI, XXII): sosi în Decembre, fu primit în audiența la 20 Februar 1602 și plecă peste puțin în țară (*ibid.*). Lupta din gura Teleajinului nu începui, cum spune inscripția, la 14/24 Septembrie, ci cu o zi înainte. În această zi de 13/23, și nu a doua zi, Stroe ieși la luptă cu Tatarul. În sfârșit Marți n'a fost 14/24, ci 13 23. Anul a fost, firește, 7111, nu 7110, cum iarăși se scrie din greșeală pe piatră. Dacă am avea Socoțele Brașovului pe 1602, am ști și ziua sosirii acolo a lui Stroe rinit.

Pe o piatră de mormînt:

прѣстави с[ѣ] рава вожиа монахиа Ва.... wt....

Adecă:

«A răposat roaba lui Dumnezeu monahia Va... din....»

Pe alta:

[прѣстави се раб] вжи жънан Прѣда пост....

Adecă:

«[A răposat robul] lui Dumnezeu dumnealui Preda Postelnic....»

Pe alta, în tindă:

прѣстави се рабъ вжи жънан Доумитрѣ снъ жънан Прѣдѣлъ пост. и жънанец ег Доумитре....; вѣчна емѣ памѣтъ... [въ дни] Мирчѣ Конвода, повтрѣди жънан Гтънна[ъ] пост. сие писаніе; аз [un cuvînt], да вѣдет помен.... пос... ство *зж..., мсца априа ги.

Adecă:

«A răposat robul lui Dumnezeu dumnealui Dumitru feciorul dumisale Pîrvului Postelnic și al jupănesei lui Dimitra...; veșnica lui pomenire...; [în zilele] Mircei Voevod; s'a trudit dumnealui Stănil[ă] Postelnicul cu această pisanie; eū... să fie pomeană... [anul de la Facerea Lumii] 706—, luna April 13.»

Dumitru pare să fie fiul celor doi ale căror pisanii de mormint s'aũ dat mai sus. Stănilă Postelnicul e, probabil, deosebit de vestitul boier cu acest nume din aceeași Domnie a lui Mircea Ciobanul.

LXVII.

Mănăstirea Mamul (Lungești).**352. 1. De-asupra ușii :**

Acastă sfântă și dumnezeiască mănăstire ce să chiamă Mamul, unde să prăznuiască hramul sf[ă]ntului și făcătoriului de minuni Necolae arhiepiscop de la Mir[a]lichia, care, mai nainte de alți ctitori fiindu bisearica făcută de lemn, iară după ce Domnul Dumnezeu aũ miluit cu Domnia Țărăi-Rumânești, la Scaunul strămoșilor, pre buncredinços și iubitoriul de H[risto]s Domnu Io Costandin Băsărab Voevod și dentru Dumnezeu năstăvit, întânplându-să cu trecerea a veni aici la sfânta mănăstire, pus-aũ în gând să zidească acastă sfântă mănăstire den piatră și, la al șaptele an den Domnia Mării Sale, luind într'ajutor pre Dumnezeu și pre Sf[ă]ntul Nicolae, început-aũ a zidi den temelie până în săvârșit, și cu toate ceale pe den lăuntru podoabe ale ei, precum să veade, întru slava lui Dumnezeu și întru lauda părintelui nostru de minuni făcător Nicolae arhiepiscop Mir[a]lichieschi și întru veačnică pomenire a Mării Sale și a părinților; care s'aũ săvârșit la al optulea an den Domnia Mării Sal[e], mșta Av[gus]t 1, leat 7204 [1696]. Tănasia Ceaușul Măldărescul, ispravnic. Badea care aũ fost păr[călab] za [= de] Curt[en]i, ispravnicu.

Și în Ghenadie, *Visite canonice*, p. 229.

Întemeierea în acest an a mănăstirii din Rîmnicul-Vâlcei și a «Mamului den sud Vâlcea, care este hramul celui dintru sfinți părintele nostru Nicolae Mirlichischii făcătoriul de minuni, care mai nainte era

făcută mănăstioară de lemn, și se trăgea de spre Buzești, și, veche fiind, de demult se stricase», e pomenită în Cronica oficială a lui Greceanu (*Magazinul istoric*, II, p. 330). Stanca Cantacuzino, mama lui Brîncoveanu, o dresese întâiu (*ibid.*).

2. Chipurile ctitorilor sînt acestea :

353.

În stînga, «jupan Apostol [zis Papa] Brîncovian, jupanița ego Stanca Cantacozino, jupan Preda Vel[i]chi Vornic, jupănița ego Păuna» : sînt tatăl și bunul lui Constantin-Vodă.

În dreapta: Constantin Brîncoveanu și Doamna Maria, cu copiii lor, precum și Matei Basarab Voevod și Doamna Ilina.

LXVIII.

Biserica din Străjeștii de sus.

Pe un mormînt la dreapta intrării :

354.

Buzăștii ce din vechime pentru țară s'aũ jărfitũ
S'aũ sfărșit acum prin mine, precum Domnul aũ voitũ,
Căci odraslă bărbătească din neamul meũ n'aũ rămasũ,
Ci numai de fămeiască dooă ficii iubite las,
Rămăind spre pomenire niște semne și lucrări,
Numai dor din auzire și din alte întâmplări.
Oasele cele trudite aicea să odihnescũ,
Supt pămîntũ acoperite de piatra ce le păzesc.
Iartă dar, iubite frate, cel ce veĩ vrea să cetești,
Blagoslovind întru toate pre romănașii Buzești.
Smeritul Costandin Buzescul, sfărșitul neamului său.

1831, Ian. 31.

LXVIX.

Mănăstirea Cozia.

I. PARACLISUL BOLNIȚEI.

1. Pe o bandă ce merge de jur împrejurul pridvorului :

355.

ИЗРОЛЕНІЕ[М]ЩА И СЪ ПОСПІШЕНІЕМ СНА И СЪВРЪШЕНІЕМ СТГО
АХА ИЖЕ ВЪ ТРОНЦЕ СЛАВНАГО (*sic*) ВОГА ПОЧН СЕ И СЪВРЪШН

се сѣи стѣи црква въ храмѣ сто апсѣи Петра и Пѣла въ дни
 Іо Петромъ Воеводѣи и снѣ егъ Марко Воеводѣи и прѣисцѣнни
 митрополитомъ кѣр Варлаамъ, и прѣ игоуменѣ ермонахъ Пѣ-
 ринъ; и пакъ азъ рабъ хсѣи ермонахъ Мѣѣи мѣиѣи ежѣ
 быхъ ѣчѣи, да вѣдетъ въ покоеніѣ. И писѣхъ азъ многорѣш-
 наго Дѣиѣи и снѣ егъ Рѣѣѣи въ лѣтѣ ѣѣи.

Adecă :

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșitul Sfin-
 tului Duh celui întru Treime slăvit Dumnezeu, s'a început și s'a
 săvârșit această sfântă biserică cu hramul Sf. Apostoli Petru și
 Pavel în zilele lui Io Petru Voevod și ale fiului său Marco Voe-
 vod și ale preasfințitului Mitropolit chir Varlaam și supt egume-
 nul ieromonah Ilarion; așijderea eū robul lui Hristos ieromo-
 nahul Maxim maistorul, care am fost învățător, ca să-mi fie spre
 odihnă. Și am scris eū mult-greșitul David și fiul mieū Raduslav
 în anul 7051 [1542-3].»

Și în visitația lui Neofit, *Biserica ortodoxă*, II, p. 741.

Pentru Mitropolitul Varlaam, v. *Ist. lit. religioase*, p. 62.

356. 2. Grafite:

- a) În zile[le] lui Scarlat-Vod[ă], vă leat 7267 [1758-9].
- b) Gheorghie Grămăticu din Strâmba, fiind la Cozia.
- c) Costachi ce am fost surgun; 1826, Iulie 4.

357. 3. Pe o piatră de mormânt:

Aăastă piatră iaste a lui Mihaî eromonah, care aū fost
 igumen la Cozia, și, deacă l-aū pus la [mănăstirea] Câmpul-
 Lungu igumen, care ...ta... măn[ă]stirii Câmpu-Lungului
 aū făcut vă dni Io Costandin Voevod i Mitropolit chir
 Antimă.

Acest egumen a trăit decī supt Constantin Brîncoveanu.

358. 4. Ctitorii: Petru Voevod (Radu Paisie), într'o haină verde de bro-
 card peste alta de mătăsă roșie cu puncte; blană de samur. La stînga,
 Marco Voevod, în haină de brocard albastru cu cacom peste o haină

roșie; Doamna Roxanda, cu coroană pe cap, cercei lungi, haină de brocard alb cu placă de fir pe piept și două liniuți pe umăr; copila Doamna Zamfira, în aceeași îmbrăcăminte. În pridvor e înfățișat «jupan Stroe Velichi Spatar». Acest Stroe, de bună samă ispravnicul clădirii, e Spătarul lui Radu Paisie în anii 1535-40 și 1544 (Hurmuzaki, XI, p. II, nota 2). În 1545 însă, el nu mai era în viață (*Studii și doc.*, V, p. 289, no. 2; VI, p. 456, n-le 7, 9). Tot acolo se vede Mircea cu fiul lui Mihail (v. Hurmuzaki, I², planșa).

I. BISERICA CEA MARE.

1. De-asupra ușii de intrare :

359.

În slava sf[i]ntei și de viață făcătoarei Troițe, s'au început [înnălțat?] din temelie această sf[ă]ntă besearecă de creștinul D[o]mn al Țării-Rumânești Io Mircea Voevod la leat 6809 [1301], și, lipsindu-se de podoaba ei cea d'întăi, pentru mulțimea anilor, aū luatū iară această înfrumosețare, precum să veade, de cei ce s'au înduratū, în zilele prea-luminatului Domn Io Constandin B[asara]b Voevod, fiind Mitropolit Țării-Rumânești chir Theodosie și ostenitoriū chir Anthimū episcopulū de Râmnicū, leat 7215 [1706-7], în egumeniia prea-cuviosului chir Mihail.

Și în Neofit, *l. c.*, p. 739; Tocilescu, Rapoarte, p. 24.

De fapt, Cozia cea veche a fost clădită în 6894 (1386). Lucrul fusese început însă aici, la Călimănești, încă de Radu-Vodă, tatăl lui Mircea (Hasdeu, *Ist. critică*, ed. a 2-a, p. 129 și urm.). Pisania veche fusese de sigur înlocuită prin alta, pusă de Radu Paisie. De acolo s'a luat data greșită de «6809» pe care a cules-o din același izvor Constantin Stolnicul Cantacuzino (v. *Operele* lui, p. 20, no. 4). De alminterea, Stolnicul a cetit greșit data tuturor vechilor documente coziene (*ibid.*).

2. Înlăuntru, de-asupra ușii de intrare, o altă inscripție dă anul 6894 (1386) pentru întâia clădire. În ea se spune că zugrăveala a făcut-o Șerban Cantacuzino Păharnicul, ctitorul de la Comana, fiind năstavnîc călugărul Serafim, prin Preda și fiii lui, Ianachi, Sima și Mihail, la 7213 (1704-5).

V. Tocilescu, *o. c.*, pp. 24-5; Neofit, *l. c.*, pp. 739-40.

361. 3. Ctitorii: Mircea, Mihail, Șerban Cantacuzino cu soția a doua, Andriana [Fălcoianu], și întâia, Maria [Rustea], precum și tatăl și mama lui: Drăghici și Păuna [Buicescu]

Tocilescu, *l. c.* — Cf. *Gen. Cant.*, pp. 109-10.

362. 4. Pe părete:

Μνησθήτι, κ[ρί]τε, τῶν ζογράφων [Adu-ți aminte, Doamne, de zugravii]: Andrei, Constantin, Gheorghie; 1707 [cifre arabice].

363. 5. Pe o piatră de mormint în pronaos, la dreapta:

прѣстави се раба бжїа călugărița Theofana, muma roposatului Mihailu Voevod, și fie-sa Doamna Florica și fiu-său [N]icolae-Vod[ă] au nevoit și au scris vă dni Io Radulu Voevoda, 7114 [1605-6].

Ediții: în Neofit, *l. c.*, p. 740; Papiu, *Tesauru*, I, p. 396; cf. Tocilescu, *o. c.*, p. 26.

III. PARACLISUL DIN MIJLOCUL CHILILOR.

364. De-asupra ușii de intrare:

ИЗКОЛЕНЕМЪЩА И СЪ ПОСПѢШЕНЕМЪ СНА И СЪВРЪШЕНЕМЪ СТОГО ДУХА АМИНЪ. [Е]ЖЕ И АЗ ХЪ МОЕЛЪ РАВЪ ЕГЪМЕНЪ ЕРМОНАХЪ АМФИЛОФІЕ ЖЕЛАНІЕМЪ ВЪЖДЕЛѢХЪ И ВЪЗДВИГОХЪ СІ ЧСНЫИ ХРАМЪ СЕНЕ-[ИЕ] ПРСТѢНЪ ВЛДЦѢ НАШЕЖЪ БЦѢ И ПРИСНОДЪВЪ М[А]РИЖЪ ВЪ ДНЫ БЛАГОЧЕСТІВЪ И ХРСТОЛЮБИВАГО ГИРА... ІУ МНХНѢ ВОЕВОДЪ И ПРИ УСРЕНѢМЪ МИТРОПОЛИТЕ КІРЪ ГЕРАФИМЪ, ВЪ ЛѢТЪ 7395.

Adecă:

Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiiului și cu săvârșitul Sfințitului Duh, amin; eu, robul lui Hristos al mieu, egumenul ieromonah Amfilofie cu pohtă am pohtit și am înălțat acest cinstit hram al Adormirii Precistei stăpinei noastre de Dumnezeu născătoare și pururea-Fecioarei Marii, în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domn Io Mihnea Voevod și pe vremea sfințitului Mitropolit chir Serafim, la anul 7102 (*sic*) [1593-4].

Serafim e întemeietorul bisericii Buna-Vestire de la Snagov. Data însă nu e bine scrisă. Mihnea Turcitul a domnit de la 1577 la 1583 și de la 1585 la 1591. Probabil trebuia: 7092. — Ghenadie Enăceanu (*Bis. ortodoxă*, II, p. 741) cetia: 7012.

Data aceasta e primită și de Tocilescu, *l. c.* Dar la 1504 era Domn Radu-cel-Mare !

LXX.

Biserica din Cetățuia (lângă Rîmnicul-Vâlcei).

1. De-asupra ușii de intrare :

365.

Întru mărire aceli de o ființă și nedespărțite Treimi, și în cinstea și lauda sfinților mai mari Voevozi Mihail și Gavril și a tuturor celor fără de trupuri puteri s'a zidit din temelie această sfântă și dumnezeiască biserică la anul de la întruparea Domnului și mântuitorului nostru Isus Hristos 1680, Avg. 19, cu toată cheltuiala preasfințitului arhiepiscop și Mitropolit a toată Țara-Românească chir Teodosie, în zilele drept-credinciosului Domn Șerban Cantacozin VV., iar la anul 1850, după alegerea făcută de opștescul Divan al Țării, suindu-să pe arhipăstorescul Scaun al sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei preasfințitul arhiepiscop și Mitropolit a toată Ungrovlahia dd. Nifon, și, fiind dă-răpănată biserica acestui sfânt schit numit Cetățuia, me-tohul sfintei Mitropolii a Țării, și locul pustiit cu totul, s'a prenoit de Preasfinția Sa biserica cu toate ale ei și s'a înfrum[us]ețat cu case și zidu împrejur, după cum se vede, în zilele Înălțimi S[a]le bine-credinciosului Domn stăpă-nitor al Țării, Barbu Dimitrie Știrbei VV., cu îngrijirea acești prenoiri fi[n]d însărcinați arhim. Misail Berislăvescul și Pitariu Nastase Leculescu, leat 1853.

2. Vechea pisanie, în zid, supt perețele din stînga :

366.

Cu vrearea Tatălui și cu ajutoriul [Fiiului și cu] săvră-șirea Sf[ă]ntu[lui Duh s'a ū făcut acastă biserică] și cu chili

întru čnste[a] și mărirea și lauda Sf[i]nților Voivozi, a arhi-
[stratigilor Mihail] și Gavriil [și] a tuturor fără de trupuri
puteri, cu toat[ă] cheltuiala și osteneala preasfințitului pă-
rinte chir Theodosie arhiepiscop și Mitropolit a toat[ă]
Țara-Rumânească, în zilele prea-luminatului Domn pravos-
lavnicului Șărbăn [Cantacozino Voevod. Săvârșitu-s'au] în
lun[a] Av. 19, leat 7188, 1680.

Amîndouă, foarte greșit, în Ghenadie, *Raport*, p. 4.

LXXI.

Mănăstirea Govora.

367. 1. De-asupra ușii de intrare:

Acastă sfântă și dumnezeiască bisearică întru care să
cinsteaște și să prăznuiască Adormirea preacuratei și de
Dumnezeu născătoarei pururea-feçoarei Marie, care de'n-
ceputul ei acastă bisearică cine o au fostu zidit-o nu să
știe, iar cându au fost în zilele luminatului Domnu Io Ra-
dul-Vodă, fečorul lui Vlad-Vod[ă], au găsit-o ačasta mă-
năstire. bisearica pustie și stricată, la leatul 7000 [1491-2],
și den bun gândul lui se-au apucat de o au dres și o au
infrumșetăt, și au stătut acastă bisearică până în zilele
luminatului Domnu Io Costandin Băsărabu Voivodu și, fiindu
prea învechită și crăpată, cât îi venise vremea a cădea;
decî într'ăca vreme fiindu năstavnî acești sf[i]nte mă-
năstiri cuviosul chiru Paisie iermonah și văzându slăbiciu-
nea bisearicii, îndemnătu-s'au dentru al său gându bun și
au prefăcut-o o din temelie, infrumusețându-o cu zugră-
veala și cu toată podoaba ei, cu chieltuială de la el și cu
ajutoriu den mănăstire, ca în veaci să aibă pomenire, sfăr-
șindu-se la anii de la Zidire 7209 [1701], Iulie 23 dni.

Și în Neofit, *l. c.*, III, pp. 7-8; Ghenadie, *o. c.*, p. 23.

2. Ctitorii. În dreapta, Radu în haine de brocard roșu cu samur peste o alta verde, cu brîu, guler roș răsfrînt; minecele hainei de desupt cu garnitură roșie, de-asupra cu un șir de mărgăritare; el poartă părul în bucle; conduri roșii. Doamna Catalina are un văl vârgat, ce se lasă pe umere, haină de brocard roșu cu samur pe o haină de desupt roșie. Urmează Brîncoveanu, purtînd un dolman roș cu samur, haină de brocard vînat căptușită cu roș, pantaloni roșii, mincare ieșite prin haina de de-asupra; papuci galbeni. Mitropolitul Antim arată slab, cu barbă albă, în odăjdii blănite, cu o cîrjă împletită în mină. Vin la sfîrșit Paisie ermonahul, popa Dobre, Damaschin episcopul Rîmnicului, de la începutul secolului al XVIII-lea, și încă un cleric.

3. Pe catapiteazmă:

369.

Cu vreaia și cu mila lui Dumnezeu făcutu-s'au ačaste tample cu sfintele icone întră lauda a preacuratei Maice a Domnului nostru Is[us] Hris[tos] în zilele prea-luminatului și bunului creștin Io Costandin Băsăraba Voivod, cu ostenința și cu toată cheltuiala părintelui chir Paisie ermonah, eg[u]men aceștii sfinte monastiri Govora, mșța Noem. dni 7, leat 7210 [1701].

Az Neculae zugrav,

Și în Ghenadie, o. c., p. 23.

4. Pe dvere:

370.

1785, Av. 14.

5. Pe un potir:

371.

Acest sf[ă]nt și d[u]mnezeesc potir s'au făcut cu cheltuiala dumnealui chir Panaiot Nicolaudis, epistat sf[i]ntei mănăstiri Govora, și s'au dat pentru pomenire d[u]mnealor Panait, Zoița, Nicolae, Mariia; 1819, Iulie 10.

6. Pe o icoană: 1775.

372.

7. Pe alta:

373

Pomenește, D[oa]mne, pe robul tău Dumitru.

8. Pe icoana împărătească a Maicei Domnului:

374.

O vldcițe... Iosif ermonah; 7220 [1712; și cu cifre].

375. 9. Pe icoana Adormirii, în caractere de pe la 1700:

Az Rante zugrav.

376. 10. Sfeșnicele sînt din Ianuar 7210 (1702).

377. 11. În zidul bisericii:

Aiça să odihnesc oasele robului lui Dumnezeu Costandin arhimandritul, egumenul [a]cestei [sfinte mănăstiri]....

378. 12. Pe o piatră de mormînt, în pronaos, la stînga:

прѣстави се [раба бжго] жѣпаница Мара дьщера Радъа
вѣликомѣ логофѣтѣ въ Дръгоици, мѣсца деке. днь 1, в лѣт 7304.

Adecă:

«A răposat [roaba lui Dumnezeu] jupăneasa Mara, fata lui Radu Marele-Logofăt, din Drăgoiești, în luna lui Decembre, 30 de zile, anul 7079 [1570].»

Radu diu Drăgoiești, Logofătul, *poate* socrul lui Petrașcu-cel-Bun, a fost tăiat în 1568 de Alexandru-Vodă, care-l înlocui cu Ivașco Goleșcu. Soția lui se numia, după cît se pare, Neacșa. V. Hurmuzaki, XI, p. XXI.

379. 13. Supt clopotniță, de-asupra ușii:

La anî 1770, cînd flacăra războiului ardea între Rossia și între Otmani, fiindu igumen chiriu Stefan Mănăstiranul, de f[rică] închizându-să, aū venit Florea hoțul și, spăr-gîndu zidul..., aū tăiatu fierul și stălpîi ușii, și așa rămă-sese stricată; iară acum s'aū înnoit pă cum să veade, dă cuviosul chiriu Anatolie ieromonahu, ig[u]menu mănăstirii Govora, pă vreamea preasfințitului păstoru chiriu chiriu Filaretu episcopul Rimnicului, Domnul țării fiindu prăpădit atuncea... Nicolae Mavrogheni Voevodu, anu 1787 [luna lui Iulie. Dumitru zugravu ¹].

Și în Ghenadie, o. c., pp. 22-3.

¹ Partea din croșete e adausă după o copie comunicată de actualul paroh.

14. Sus, la clopotniță :

380.

Acastă clopotniță, fiind zidul stricat din toate părțile și dărîmat, încît rămăsese ruine, decî cuviosul egumen al mănăstirii Govora chir Anatolie ieromonah, din a Sfinției Sale rîvnă apucîndu-se, o aŭ înnoit cu totul și de-asupra acoperișului aŭ pus și cruce nouă, ...aducîndu-o și meremetisîndu-o în ce chip se vede, pentru veșnica pomenire a Cuvioșiei Sale și a tot neamul său, săvărșind acest lucru întru al (*sic*) preasfințitului păstor chir chir Filaret episcopul Rîmnicului ; 1783, Avg. 12.

După o copie comunicată de actualul paroh.

15-6. Ghenadie (*o. c.*, pp. 22-3) mai dă :

381.

a) Inscripția trapezăriei, dreasă de Grigore fostul episcop de Rîmnic, «locuitoriu întru această sfîntă mănăstire», la 1775 (se retrăsese la 1764 ; la 1770 a fost apoi locțiitor de Mitropolit). V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 520.

b) Inscripția clopotului celui mare, prefăcut de același, în egumenia lui Mihail Totoianu, la Novembre 7286 (1777).

El mai dă și părți din catagrafia de la 1834 (pp. 25-6).

LXXII.

Mănăstirea dintr'un Lemn.

1. De-asupra ușii de intrare :

382.

Acastă sfîntă și d[u]mnezeiască mănăstire care să numeaște dentr'un lemnŭ, unde să cinsteaște și [să] prăznuiască Nașterea preasfîntei și preacuratei de Dumnezău Născătoare feçoarei Mariei, din temeliia ei iaste zidită și făcut[ă] de Ioan Matei Basarabŭ Voevod ; dec, trecîndu multă vreme, început-aŭ a să învechi și a să strica toate lucrurile și zugrăveala ; dup' acaia, din voia și porunca lui Dumnezău stî[n]d Domnŭ bl[a]gocestivul și creștinul Ioan Ștefan Cantacozino Voevod ; dec, avînd mare evlavie

cătră sfîntul lăcașul acesta, numai de cît cu osîrdie s'aû apucat ca de iznoavă a o înfrumuseța, luminînd și mai lărgindû întîi bisearica și zugrăvinduo a doaoa și împodobind-o și cu tîmple și cu altele ce i-aû trebuit, făcîndu și case și chiliî de prejurul ei, cum să veade, în slava preacuratei stăpîne și întru pomenirea Mării Sale și a părinților; săvîrșindu la lt. 7223 [1715], mes. Av. 30 dni; i ispravnicu fiindu chir Ioanû arhimandrit de la Urezi.

Ioan, cel d'întăiû arhimandrit de la Horez, e îngropat acolo, V. mai departe. — Inscripție și în Neofit, *Bis. ortodoxă*, III, p. 10.

343. 2. Ctitorii: Papa Brîncoveanu, Preda, Constantin Șerban, Doamna Maria (a Brîncoveanului), Matei Cantacuzino și Ștefan, cu soția.
354. 3. Neofit (*l. c.*, p. 9) dă și o inscripție pe o cruce de lemn pomenind pe ctitorul d'întăiû, Radu, supt «Ioan Alexandru Voevod».

LXXIII.

Mănăstirea Surpatele.

355. 1. De-asupra ușii de intrare :

Acastă sfântă și dumnezeiască bisearică a mănăstirii de călugăricoare ce să chiamă Surpatele, în care să prăznuiaște un Dumnezeu, făcătoarea de viață prea-sfânta Troiț[ă], zidită aû fostu oareșcândû de Buzești, însă mică și prost lucrată, iară apoi, după multă vreme, stricându-să, surpându-se, bl[a]gocestiva și buna creștină Doamna Maria a luminatului și înălțatului Ioan Constandin Băsărabu Voevodu, mișcându-se den bunătatea sa, aû vrut a o preface, și așa den temelie aû rădicat-o cu toată chieltuiala Măriei Sale, cum astăzû să veade făcută, frumoasă și iscusită, înpodobind-o cu de toate și miluindu-o pre cătû unei sfinte bisearici și mănăstioare ca acasta să cade și să cuvine, pentru buna pomenire și spăseniia sufletelorû în veaci, a

părinților și a Măriei Sale; și ispravnic fiind chir Ioan arhimandritul de Hurezî, și săvârșindu-se la anul de la Adam 7214 [1706], msta Avgust 1 d.

LXXIV.

Mănăstirea Horezul.

1. La paraclis, supt icoana Maicei Domnului: 386.

Ačasta prea-cuvioasă
Trapezare frumoasă,
Care iaste tuturor drăgăstoasă,
Ca o maică mângăioasă,
Căndu ședū frații la masă,
Întru neuitare făcută
Și așa tocmită
Și cu zugrăveale împodobită

De smeritul Ioan arhimandritū, — năstavnîc fiind acești mănăstiri până s'aū făcut; lt. 7214 [1705-6].

Exact și în Neofit, *l. c.*, p. 20.

2. De-asupra ușii de intrare: 387.

În anul de la H[risto]s 1787, Octomvrie, aū venit Turci, Muscali și cu Nemți în țară, ca să să bată, și, făcîndu stricăciuni, robi multe, cătū și sfintele biserici le-aū făcut grajduri de cai, ce nu s'aū pomenit; 1867, Iulie 27.

Inscripția aceasta e în legătură cu cea de la bisericuța Doamnei.

3. Ctitoriî: Bunul și înțeleptul Ioan Costandinū Băsărabū Voevod, 388. Doamna Maria», cu fiî, Constantin, Radul, Ștefan și Matei.

4. Supt biserica ce țin în mîni ctitoriî: 389.

Sfântul și dumnezeiescul acesta paraclis știut iaste că den temelie prea-luminatul bl[a]gocestiv Domnu Ioan Constandin

Basaraba Voevod l-aŭ înălțat și cu zugrăveala l-aŭ înfrumusețat întru cinstea și lauda Nașterii Maicii Domnului Is[us] H[risto]s și de pururea feçoarei, și spre nemoarta pomenire a sa și a tot bun și prea-bl[a]gorodnic neamului său, săvârșindu-să la alŭ optulea anŭ a Domniei Sale, fiind leatul 7205 [1696-7], și ispravnicŭ fiindŭ chir Ioan arhimandrit, egumen. **Ѧзк иеника[х] цѣи параклисѣ рѣкѣ грѣшнихъ Преда и Маринѣ** [și eu am scris acest paraclis, cu-mina-greșitul Preda și Marin], zugrafi.

890. 5. Afară, chipul Mitropolitului Antim.

391. 6. Pe un disc de aur:

Costandin Brâncoveanu V[e]l Spăt[ar], lt. 7192 [1683-4].

392. 7. În Neofit, p. 20, se dă și o inscripție din capul unei scări, arătînd că «acest foișor și cu scara» sînt făcute de Dionisie Bălăcescu, arhimandritul, la 7261 (1752-3).

393. 8. Pe amvonașul din fața bisericii (scrisoare din 1862):

De Costantin Voevod Brîncoveanu s'a făcut aastă sf[ă]nt[ă] m[ă]n[ă]s[tire] Horezu; 1694.

394. 9. Inscripția de-asupra ușii de intrare:

Să voi intra în sălașul casei mele, aŭ să voiŭ sui spre așternutul patului mieŭ, să voiŭ da somnŭ ochilor mieŭ și plohupelor (*sic*) mele dormitare și răpaos tămpelor mele până nu voiŭ afla loc Domnului și sălaș D[u]mnezeului lui Iacov, jurădu-să, cîntă și zicea marele proroc și împărat D[a]v[i]dŭ; aăasta dară și în mintea luminatului și înălțatului Ioanŭ Costandin Basarab Voevod, Domnŭ și oblăduitor Țării-Rumânești, încă den tinereațele sale hotărăt avănd, n'aŭ dat odihnă mădulărilor sale, niŭ răpaos gîndurilorŭ sale, până n'aŭ aflat aice loc D[o]mnului, unde aăastă frumoasă și sf[ă]ntă mănăstire, lăcașul lui D[u]mn[eu], din temelie cu multă osărdie și cu mare cheltuială

aū zidit și aū rădicat marelui Costandin și Eleni, semna-
 ților Înpăraț[i], tocma cu ap[o]st[o]lii, spre scutarea (*sic*)
 și paza ei închinându-o; cari marī și sf[i]nți înpărați
 D[u]mn[e]zeului și Măntuitoriului nostru Is[us] H[risto]s și
 aicea jos pre lume aū trăit, și în Ierusalimul cel de sus
 să trăescū în veaci, nehotărâți, slăvindu-se și cântându-să;
 acestū sf[ă]ntū și luminat lăcaș blagocestivului Domnū
 făcândū, așa l-aū înfrumosețat și cu de toate înzestrat, căt
 nemoartă pomenire lui și părinților, moșilor, strămoșilor
 și tot bătrănū și bl[a]gorodnicului său neam în veac să
 rămăe și să se laude, aū lăsat; sfârșindu-se la anul de la
 zidirea lumii 7200 și de la Sp[ă]seniia d. 1692, în luna
 lui Iunie, ispravnicū fiindū Părvul Cantacuzino Marele-
 Stolnic.

Și în Ghenadie, *Visite*, p. 38.

10. Ghenadie Enăceanu (Neofit, *l. c.*, p. 21) dă o altă inscripție «pe
 ușa bisericii în lăuntru», care cuprinde data de 1-iū August 7206
 (1698) și începe așa: «precum cerbul setos de izvor dorește și, aflînd
 apă rece, bînd, se veselește». E însă, de fapt, acea de la o bisericuță
 despre care se va vorbi îndată.

11. De-asupra ușii de intrare, pe d'innăuntru :

395.

Sfânta și dumnezeiasca besearică ačasta, duple ce, cum
 s'aū zis și știut iaste că dăn temelie prea-luminatul și
 bl[a]gocestivul Domnu Ion Costandin Brăn[coveanul] Băsă-
 rabū Voevod, cu toate căte pre den afară înprejur să vād,
 aū zidit și aū alcătuit, vrut-aū și pre dăn lăuntru a o în-
 podobi și a o înfrumuseța cu de toate și, zugrăvindū-o ca nu
 alta aseamenea, mai vrut-aū, între alte, ca și dunga cea mare
 bătrănă și bl[a]gorodnă a rodului și neamului său, atăta
 despre tată, căt și dăspre mumă, să să zugrăvească și să
 să pue ai¹ cum să veade, într'ačastă dăsfătată, frumoasă

¹ Adică «anli».

și iscusită tindă, spre slava, întâi, cea necuprinsă și neschimbată în veač a lui Dumnezeu celuia ce a învrednicit pre acestu bun și bl[a]gocestiv Domnu a face ačastă, și spre nemoarta pomenire a sa și a tot bun și prea-bl[a]gorod[nic] neamului său; săvârșind aceastea la al șeaselea an al Domnii Sale, în anul dă la Nașterea Fečoarei și Măntuirea Lumii 1694 și dă la omul cel de'ntăiu 7203, mșta Sept. 30, și egumen fiind chir Ioan arhimandrit, și ispravnicu fiindu Cernica biv Vel Arūmaș, în urma Părvului Stolnicului, διὰ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἐλαχίστων ζωγράφων Κωνσταντίνου Κ. Ίωάννου, Andrei, Stan, Neagoe, Ioachim.

[Pe o pictură sus:]

Αὐτοῦτο.

Greceanu, cronicarul Brîncoveanului, înseamnă la 1690, că întru acest an s'a apucat Măria Sa de mănăstirea de la Hurezi din temelie a o face cu multă osîrdie și cheltuială, alegînd locul prin vărul său primar Pirvu Cantacuzino, fiul lui Drăghici. S'a lucrat vara și toamna, cînd Domnul a venit «de ș'a dat seamă». În primăvară, lucrul a urmat. Vara, Pirvu moare la Hurezi. Îndată e înlocuit prin Cernica Știrbei (*Mugazin istoric*, II, pp. 153-4). Acest fiu al Mariei din Izvor (de unde i se și zicea Izvoranul; v. Greceanu, p. 156) și al treilea cu acest nume din familia sa, fusese Armașul lui Brîncoveanu în 1689. Era căsătorit cu Maria și avu trei fi: Drăghici, Tudor și Șerban. Mai târziu el unelti împotriva Domnului său (*Studii și doc.*, V, pp. 686-7). De sigur că fiul său Drăghici fusese botezat de Drăghici tatăl lui Pirvu.

Clădirea fu zăbovită prin însărcinarea pe care o primi Cernica de a gati pod pe Argeș, la Costești, Turcilor ce se duceau în Ardeal (Greceanu, p. 156), apoi prin trimeterea aceuiași împotriva hoților (*ibid.*, p. 174). Sfințirea mănăstirii se făcu decî abia în vara anului 1693, slujind Mitropolitul Teodosie «și alți arhieriei și părinți». Tot atunci Domnul merse și la Mănăstirea dintr'un lemn (*ibid.*, pp. 209-10). În anul următor, după Sintă-Mărie, el văzu iarăși la Hurezi «cele ce acolo se mai lucrase» (*ibid.*, p. 214). În 1697, cam pe aceeași vreme, la 18 Septembrie, Brîncoveanu află «mănăstirea gătită de tot» (*ibid.*, p. 340).

12. Ctitorii: În stînga, «Costandin Cantacozino biv V[e]l Post. al lui Matei-Vod[ă], de'nceputul Domnii lui pîn la moarte; jupanita ego Iliana,

fata lui Șerban-Vodă; Drăghiș Cat., biv Vel Spătar, Costantin Ct., biv Vel Stolnic, Matei Cat., biv Vel Ag[ă], Mihaï Cat., Vel Spătar, Iordache Cat., biv Vel Spătar, Marica Ct., Ilinca Ct., Ancuța Ct., Stanca Ct., muma lui Costandin-Vod[ă], Balașa Ct.

Sînt Constantin Postelnicul, soția și copiii lui. Marica a luat pe Pană Filipescu, Stanca pe Papă Brîncoveanu, Ilinca pe Banul Vintilă Corbeanu. Ele trăiau toate și în Domnia Brîncoveanului (*Doc. Cantacuzinilor*, p. 128). Cele două mări micș au fost măritate cu Moldoveni: Costin Neniul Căpitan de Margine (*Gen. Cantacuzinilor*, p. 81; dar acesta a mai fost căsătorit apoi, cu o Safta; *Studii și doc.*, V, p. 230, No. 75), și Apostol Catargiu (*Gen. Cant.*, p. 80; și acesta s'a însurat diu noî, cu Catrina; *Studii și doc.*, V, p. 48, No. 221). *Genealogia Cantacuzinilor* știe și de o altă fată, Florica, ce ar fi luat pe Bălăsachi (p. 81); dar de sigur e o confuzie cu numele Balașei.

Vine apoi: «Părvul Cant. biv Vel Stol., snă Drăghiș Cat. Vel Spăt., ispravnicul cel de'ntăi al acești mănăstir[i]», și unchiul său «Io Șarban Cantacozino Basarab Voevod, fecăorul lui Costandin Cant. biv Vel Post., den mila lui Dumnezeu au luat Domnia la leatul 7187 [1688] și au domnit ani 10».

Acum vin la rînd doi Domni din sîngele Ilincă Cantacuzino, fratele și tatăl ei: «Io Costandin Băs[ăra]b Voevod, fecăorul lui Șarban-Vod[ă], den mila lui Dumnezeu au luat Domnia la leatul 7163 [1655=1654] și au domnit ani 4» și «Io Șarban Băsărab Voevod, fecăorul Banului Șarban [greșit; v. *Comana*]; den mila lui Dumnezeu au luat Domnia la leatul 7110 [1602=1601], și au domnit ani 9[=10]».

Acum în dreapta :

Rudele după tată ale Brîncoveanului: «Preda Brîncoveanul biv Vel Vornic, snă David Post., jupanița ego Păuna, fata Papei Vel Log., Ancuța B. [mai mică], Papa Post. Brân., snă Predi Vor., tatăl lui Costandin-Vod[ă], Matei [copil]; jupanița ego Stanca, Costandin-Vod[ă] [copil încoronat], Barbul [copil]», în sfîrșit și: «David Post. tatăl Predi biv Vel Vornic».

Datco din Brîncoveni (David) a avut cu Calea pe Danciul și pe Radu. Radu e sterp. Din Danciul se nasc David, Barbul și Matei, care domnește ca Matei Basarab, și o fată, cea de a doua Calea. David are, cu Stanca (*Studii și doc.*, V, p. 186, nota 1), pe Matei și pe Preda (*Studii și doc.*, V, pp. 641-2), și pe Stana, soția lui Fotie. Preda, care poartă un vechiu nume băsărabesc, iea pe fata lui Papa Greceanu (încă din 1619). Fiul lui Preda e botezat Papa după bunic. El e ucis de seimeni în 1655, împreună cu unchiul său Drăghici, fiul lui Papa Greceanu (*Studii și doc.*, IV, p. CCLII). Tatăl său pierie din porunca lui

Mihnea-cel-Rău, la 1658 (*ibid.*, p. CCXC). Ei sînt îngropați la mănăstirea Brîncoveni (*An. Ac. Rom.*, IV, seria I, X², p. 291). Papa, căsătorit cu Stanca Cantacuzino, are pe Constantin și pe Barbu (după Barbu I-iu Brîncoveanu: iar acesta are și el un nume bășărăbesc), dintre cari acesta din urmă era încă în viață la 1677 (cf. *Studii și doc.*, V, p. 187, no. 45 pp. 444-6, 647). I-a crescut Păuna Greceanu, văduva lui Preda. Ea a dat numele ei Păunei (fica lui Drăghici saia a lui Fotea Greceanu), mai târziu Doamna lui Ștefan Cantacuzino.

Înșușirea de Basarabi a Brîncovenilor (Matei își zice întâi: «nepotul lui Basarab Voevod», ca și Radu Șerban) vine, cred, din aceea că Datco Armașul, străbunul său, se dădea drept fiu din flori al lui Neagoe Basarab. V. și mai sus, pp. 85-6.

Într'o zugrăveală mai nouă se vede: «Ioan arhimandrit, carele au fost năstavnîc cîndu s'au făcut această sfîntă mănăstire, și au fostu de la leat 7200 [1692], și au eguminit ani 30».

Urmează cei doi Domni pe cari Brîncoveanu-i privia ca înaintași de același sînge ai lui Matei: «Io Laiotiu Basarab Voevod, den mila lui Dumnezeu au luat Domniia la leatul 6902 [1393-4] și au domnit ani 17» și «Io Neago Basarab, feçorul Părvului biv Vel Vornic, Craiovescul, den mila lui Dumnezeu au luat Domniia la leatul 7017 [1508-9], și au domnit ani 9».

Știrile despre Laiot sînt luate din Cronica țerii (a lui Ludescu); anul e adaus după cine știe ce socoteală greșită (Constantin Căpitanul are: 6968). Și ce se spune despre Neagoe (afară de an, greșit) e din cronici (anume din a lui Constantin Căpitanul). Firește că Pîrvu Vornicul căruia i se atribuie paternitatea lui Neagoe e cel d'întăiu (îngropat la Snagov), care nici nu mai trăi decît foarte puțin după suirea pe tron a pretinsului său fiu.

Al treilea «Basarab» e Matei: «Io Matei Basarab Voevod, feçorul Dançului biv Vel Vornic, Brîncoveanul, den mila lui Dumnezeu au luat Domniia la leatul 7141 [1632-3], și au domnit ani 22».

Acum cîtorii: «Io Costandin Basarab Voevod, snă Papei Post., vnuc Predei biv Vel Vor. Brîncoveanu», și «Mariia Doamna, fata Neagului Post. snă Antonie-Vod[ă]» și copiii lor: Smaragda (de tot mică; eae mărită la 8 Iunie 1712 după Constantin Băleanu), Safta (căsătorită la 12 Maiu 1700 cu Iordachi Crețulescu), o a treia [Ancuța] (căsătorită la 2 Iunie 1704 cu Manolachi Lambrinô), Baiașa (căsătorită la 30 Octombrie 1708 cu Manolachi Ruset; aceste trei Domnițe arată de aceiași vîrstă), Stanca (măritată la 1-iu Novembre 1692 cu Radu-Vodă Iliăș), Ilinca (căsătorită la 5 Februar 1698 cu Scarlat Mavrocordat, apoi cu Șerban Greceanu), «Maria Doamna Moldovei» (căsătorită la 13 Oc-

tombre 1693 cu Constantin Duca-Vodă). Cf. Greceanu, partea inedită, *Gen. Cantacuzinilor*, pp. 409-10 și *Documente privilegiate la Constantin-Vodă Brîncoveanu*, 1901, p. 167 și urm. Vedem în sfîrșit pe fiul lui Constantin-Vodă: Constantin, Ștefan, Matei și Radu.

V. și Tocilescu, *l. c.*, pp. 30—1. La același, alte chipuri, pp. 29—30.

13. Mormîntul de marmoră, fără inscripție, al Smaragdei fica lui 396. Brîncoveanu.

14. Pe un mormînt, în partea stîngă a pronaosului: 397.

Supt această peatră odihnesc osăle roabei lui Dumnezeu Maria fica dumnealui Dicul Bengescu; care o'û ținutu dumnealui Ion Băleanu.

Smaranda Brîncoveanu luase pe Constantin Băleanu; acest Ioan ar putea să fie fiul lor. Dar *Genealogia Cantacuzinilor* spune lămurit: «de la care, copii n'aû rămas» (p. 410).

15. Pe alt mormînt, lipit cu acesta: 398.

Supt aastă [ă] pîiatră să odihnesc oasele răposatului robu lui D[u]mn[e]zeu Ioan Măldărescu bivû văt[av] za aprozi și a soției lui Stanca: aceștia aû datû viia dumnialor de la Troianû, cu locu.

În dreapta, lîngă zid, pe un postament innălțat:

[Valuri] multe rădică fu[rtuna pe] mare,
 Mai vartos găn[dul omului] întru lucrul ce are,
 Nu atîta grijă începutului,
 Cît mai multă grijă și primejde a săvârșitului,
 [Pentru] că tot lu[crul] bun și de [multă] nevoie[ă]
 Îl arat[ă aceia] ce să ostenescû pentru [credință?] ¹,
 Precum și acestû pă[ri]nte ce să vādû le-aû făcut [isprăvit?]
 [Pentr]u acaia și noao tuturor cu milă [ne învoia].
 Ca să nu fie uitatû,
 Că ne va fi păcatû,
 Că prin multe osteneale ce aû luatû,

¹ În copia mea: [lauda ce a]û adevărat.»

Iară acum zace cu [țăr]ână împresurată,
 Și aū fostū năstavniciū acestū părinte.. [2 litere] ani 30.
 Și fu și trecu
 Ca cândū și nu fu.

Și i s'aū săvârșitū viața lui, mutându-se cătră Dumnezeu
 la leatul 7234 [1726], Iun. 15 dne.

Inscripția se cetește cu greu și e plină de lipsuri, piatra, foarte proastă, fiind cojită. Cele d'întăi versuri le-am îndreptat după inscripția de pe ușa bisericii Sf. Apostoli, pe care o dă Ghenadie (o. c., pp. 39—40). Aceasta se mintuie însă așa :

«Într'acest chip fiind într'acē grijă și eū smeritul Ioan, mult m'am nevoit până această sfântă biserică o am isprăvit, și pre urmă cu înfrumusețare o am zugrăvit, întru slava lui Dumnezeu și întru pohvala Sfinților Apostoli. Și s'aū săvîrșit la Iulie 6, leat 7208 [1700].

Ghenadie mai dă, la p. 40, o inscripție de la Ioan, pusă de-asupra ușii de intrare la schitul închinat Sf. Ștefan mucenicul, în anul 7211 (1702-3).

El dă numai (p. 41) o notiță despre mormîntul egumenului.

Cf., pentru toate, și *Biserica ortodoxă*, III, pp. 21—2.

390.

16. Pe un mormînt, în stînga pronaosului:

Supt această piatră să odihnescū . . . robului lui Dumnezeu Nicolae . . . scul, care . . . aū luatū cinul călugărescū într'astă sfântă mănăstire și nerăm . . . lume aū fost . . . to . . . aū avutū sfînta mă[năstire] moșii, vii și . . . [ro]bī, tot ače precum pă[. . . mărtu]risește cartea lui . . . de danie, ca în veacī să se pomenească . . . , dnă 25 Iun., leat 7222 [1714].

400.

17. Pe un prapor cu Sf. Constantin și Elena și stema țerii, zugrăvit în Apus:

Konstantinus Brancovan, Valachiae Transalpinæ princeps, anno Domini 1698.

Pe dosul praporului, foarte frumos lucrat, e botezul Domnului.

401.

18. Pe sfeșnice:

Iubitoriul de H[risto]s Io Costandinū B[asarab] Voevod,

cu Doamna sa Maria, la a lor mănăstire Sfinților Împărați Costandin și Elena, lângă alalte și acest sfeșnic, cu soția lui, aș adaos; lt. 7200 [1692], Fe[vruar] 1.

Și în Tocilescu, *Raporturi*, p. 34.

19. Pe icoana Pantocratorului, e scris în carte :

402.

Eă sânt ușa: prin mine deva întra cineva, să va mântui, și va întra și va eși, și pășune va afla.

Ar fi interesant de căutat acest loc în cărțile bisericești pe limba țerii, din acest timp.

20. Pe un disc de argint :

403.

G[o]sp[o]jda Maria dentru a sa osărdie făcut-aă această anaforniță, și dată la bolnița de la sf[ă]nta și d[u]mnezeiasca mănăstire unde să numeaște Hurezi, ca să fie întru veačnica pomenire: Iule 5 zile, lt. 7205 [1697].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 36.

21. Ghenadie măi dă inscripția de pe niște tetrapoade din 7201 (1692-3) și aceia de pe moaștele Sf. Procopie mucenicul, dăruite la 7200 (1691-2) de patriarhul constantinopolitan Iacob, adăpostit la Curtea Brîncoveanului, și de pe ale Sf. Minodora, aduse de la Sinope (Scarlat Mavroordat, ginerele Domnului, venise cu un preot de acolo, Nicolae; v. Greceanu, în *Magazin*, II, p. 354) la 7201 (1692-3). 404.

La Tocilescu, *Raporturi*, p. 32 și urm. se dau măi bine inscripțiile de pe moaște (și de pe moaștele Sf. Teodor Tiron, care n'aă nici-o dată) și cele de pe tetrapoade. Măi găsim inscripția de pe o candelă dăruită de Doamnă la 7205 (1696-7), cea de pe icoane, datată 7202 (1693-4), cea de pe «o placă de sfită», dăruită la 1700, de Șerban Cantacuzino Păharnicul, și cea de pe o cruce a Mitropolitului Varlaam, ctitorul Trivalei, din 1672.

El dă și extrase din pomelnic, pe pp. 41-3.

La el măi găsim inscripția de pe niște ripide din 7205 (1696-7), de pe niște perdele, de pe un aier (care trebuie cetită însă așa: ἄνετον παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου καὶ ὑψηλωτάτου ἡγεμόνος πάσης Ὀδύγροδλαχίας κυρ'οῦ Κωνσταντ'ינוῦ Μπαλαράμπα), de pe un epitrafir din 7200 (1691-2), de pe un orariu din același an și de pe niște talere din vremea lui Bălăcescu.

Tot acolo (pp. 39-40), inscripțiile de pe clopote: unul turnat la Michel Zehender în Viena, din 1696, celălalt, turnat în țară, la 7200 (1691-2), și care poartă numele lui Teofil ieromonahul, vărsătorul; al treilea, mai vechiu, e din Brașov, 1655, al patrulea iar de la Teofil. Permisia imperială pentru trecerea clopotului din Viena, 28 Sept. 1696, am tipărit-o în *Studii și doc.*, V, pp. 128-9, No. 51.

Ghenadie (p. 38) și Tocilescu (pp. 35-6) dau, în sfârșit, inscripția de pe o piatră prinsă în zid, care arată că învelitoarea a fost făcută din nou, la 1827, de Grigore Brîncoveanu, Marele-Ban (și cel din urmă din vechiul neam). Cetirea amîndurora e tot așa de rea.

405. 22. De-asupra ușii de intrare a bolniței:

Răvnindū și urmând în toate bunele fapte și bl[a]gocestevie Maria, luminata Domnă, pre înălțat soțul său Io Costandin Băsărabū Voevod și, precum soțul și Domnul ei bisearica cea mare în ciustea Marilor Înpărați și sfinți Constandin și Elena den temelie o aū rădicatū și o aū înfrumusețat, așa și Măria Ei în slava de Dumnezeū Născătoarei feçoare și stăpăniū noastre aū ziditū acastă sf[ă]ntă beserecuce, bolniță, făcând-o, ca în veacī bună pomenire stremoșilor să rămăe și al lor nemortū nume, și părinților, isprăvind-o la al optulea anū alū Domnii lor, la leatū de la Zidirea Lumii 7205 [1696], mșta Septe[m]vrie 20 dni.

406. 23. Ioan și Pahomie țin în mînă această pisanie, pe zidul din afară: .

La leat 1789, fiindū răzmiriță și nevoe mare în țar[ă] de Neamți și de Turci, aū venit un saraschier cu oaste turčasc[ă] de aū șăzut în m[ă]n[ă]st[ire] o ljună, și multe stric[ă]cun[i] s'aū făcut sf. beseareci: ajunsase grajduri de cai, — cāt să dăznădăjduse Rafail egum[enul] ce [e]ra atunc, că nu va mai vadea deres, — cāt și aici de tot era stricat. Iar, după moartea aceluia, ajungândū egum[en] Pahomie, fiindū din soborul sf. m[ă]n[ă]stirī, luat-aū într'ajutor pe milostivul D[u]mnezeū și pe prea-curata sa maică și pre st. Înpărați și s'aū apucat a drege, și, cu ajutorul celor mai sus ziși, aū și isprăvit, înpodobindū cu zugrăveal[ă],

dup[ă] cum să veađ[e], în Domniia Mării Sale Ioan Alic-sandru Mor[u]z[i] Voivod.

Amîndouă inscripțiile se daű și în Tocilescu, *o. c.*, pp. 40-1, ca și cea următoare. Cf. și *Biserica ortodoxă*, III, p. 18, nota 3.

24. Pe același părete, fața din biserică:

407.

Dentru alo tale aducu Sf[i]nții Tale, stăpăná, acastă sf[ă]ntă și dumnezeiască bisear[i]că ca o mireasă înpodo-bită precum pe dănnafară așa și cu de toate podoabele înpodobită și pe dăn lăuntru, întru cinstea și lauda Adormirii Sf[i]nții Tale, Născătoare de Dumnezăű, ca pomenire și ei să fie, moșilorű, părinților și noo în veacł. Și s'aű zugrăvit la leat 7207 [1699], Mai 31 dni, și ispravnicű fiindű chirű Ioan arhimandrit, egumen; азъ испискахъ рска грѣшнага [am scris eű, cu mîna mea păcătoasă:] Preda i Nicola, zugrafi; [jos:] Efrem.

25. Chipurile ctitorilor: Constantin-Vodă și Maria, apoi, în stînga, «Ioan Antonie Voevod» și «jupan Neagu Post. snă Antonie Voevod și tată lunatei Doamne Maria».

LXXV.

Mănăstirea Bistrița.

1. Inscriptia cea veche nu mai e astăzi în ființă, biserica fiind cu totul prefăcută de Bibescu și Barbu Știrbei. Ea e păstrată însă, în traducere românească, la Neofit, *Bis. ort.*, III, p. 13. Iată-i cuprinsul:

Cu voia Tatălui și [ajutorul] Fiului și [săvîrșirea] Sfîn- 408.
tului Duh, începutu-s'a sfîntul hram [=acest sfînt hram]
al Adormirii Preasfîntei stăpînei noastre Născătoarei de
Dumnezeű și pururea Fecioarei Maria, în zilele Măriei
Sale prea-luminatului [de sigur că era: blagocestivului și
de Hristos iubitorului] Domn Io Neagoe Voevod, de cti-
torul [aceste două cuvinte sînt vădit adause] Banul Barbul,

tratele Pîrvului Vornicul [de sigur: și frații săi: P. V.] i Danciul i Radul i Preda i Mircea; leat 7026 (*sic*).

Anul e greșit. Actul de fundație al fraților Craiovești datează din 1506. V. Bogdan, *Doc. Brașovului* (ediția textelor slave), p. 305.

409. 2. Inscripția lui Brîncoveanu, păstrată acum supt turnul de la poartă:

Sfânta aastă și dumnezeiasca nănăstire pomenește-s[ă] a fi zidit[ă] întâi și den temelie de Barbul Banul Craiovescul, carele aici și îngeresculă cină ală călugării mai pe urmă aū luatū; iară duple acaia reaua vrășmășie a crudulū Mihnei-Vodă Dracea, ce-aū avut pre dînsulū, den fața pământulū a o șterge silindū, cu tunurī și cu alte cinī zidurile i-aū surūpatū; însă Dumnezeū cel ci stricatele direage, slabele întăreaște și dăznădăjduirile omenești în bună nădeaide și ființă le aduce, — acela n'aū lăsatū tiranica pohtă Mihnei a să s[ă]vrăși de totū, ci, iară, Barbulū Banulū întrămare și puteare dăndū, iară o aū prefăcutū, mai bună încă și mai frumoasă. Și, duple acaia, iară, bunătatea și adanca înțelepciune dumnezeiască ațățândū și țiindū denū nărodulū Barbulū oamenī mari și vreadnici, o aū ținutū și o aū păzitū; precumū și Preda Velū Vorn[ic] Brâncoveanulū în toată viața lui aū făcut și, pre unde aū fostū căte ceva stricatū, aū diresū. Iară în aiī cești mai dă pre urmă cu mai mare osărdie și mai cu mare cheltuială nepotu-său Costandinū Vel Spăt[ar], carele, dă spre tat[ă] trăgându-se dă[n] veachia dungă a Craioveștilorū, cari și Băsărăbești să chiamă, și, dă spre mumă, și mai dănū bătrăna și împărăteasca Casă a Cantacuzenilorū, vrândū a răspunde bl[a]gorodnii și evlavii sale, carea cătră dumnezeăștile lucruri avea, multe aū întărit, multe aū înfrumusețat și den nou aū făcut la aastă d[u]mn[e]zăiască și sf[ă]ntă casă, dăndū și lăsăndū, precum i se-aū căzut, în veacă bun[ă] pomenire bunulū și luminatului neamului său și lui, săvrășindū aceastea în zilele

unchiului său lu Io Șerban Voevod celui tânăr, și fiindu egumen Parthenie [e]rom[onah], **Ѣ ѢТ УТ СТЕРОЕНІЕ СѢТ** [în anul de la Facerea Lumii] 7192, **А УТ РОЖД. ХВО** [iar de la Nașterea lui Hristos] 1683, **АЦЦА СЕНТЕМВРІА Ѣ .RI. АННУ** [în luna lui Septembrie în 12 zile].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 43; cu greșeli mari, în *Biserica ortodoxă*, III, p. 12; mai bine, în Ghenadie, pp. 30-1. Expunerea istorică e luată din Cronica lui Ludescu, care cuprinde în sine, în forma ei cea mai răspîdită, și *Viața lui Nifon*.

3. Neofit dă și inscripția de pe piatra de mormînt, astăzi pierdută, 410. a lui Moise-Vodă, cel perit în lupta de la Viișoara. În traducerea românească a Mitropolitului, ea se înfățișează astfel:

Răposat-a robul lui Dumnezeu Moise Voevod, feciorul lui Vladislav Voevod, la leat 7040 [1532].

Filiația lui Moise din Vladislav, rivalul lui Radu de la Afumați, se arată și în Cronica țerii și în documente (*Arch. ist.*, I, p. 30). Dar data e rău cetită, căci Moise muri în August 1530. Îngroparea i se făcu la Bistrița pentru că el dăduse pe sora sa lui Barbu al II-lea Craiovescul, care căzu și el la Viișoara.

Moise se luptase întâi cu noroc împotriva Turcilor, cari aduceau pe copilul Vlad fiul lui Vlăduță. Împăcîndu-se cu Ardelenii, cărora voise întâi să li iea cetatea Branului (v. Ostermayer, în *Quellen der Stadt Brassó*, IV, p. 499; cf. mai sus, p. 125) și ucigînd pe boierii cari-l ridicaseră în Domnie, el cîștigă prin Maiu biruințe pe care le făcu îndată cunoscute peste munți (*Quellen*, II, pp. 194-5). Înainte de sfîrșitul lunii însă, se afla că «Turcii aduc un nou Voevod în Țara-Românească și au și sosit cu el în țară» (*ibid.*). La 15 Iunie, Moise, fugăr, era în Secuime, la «Osdola», despoiat de locuitori, iar Vlad vestia în Ardeal suirea lui în Scaun (*ibid.*, p. 196). El cerea ca Moise să fie oprit (p. 197). Acesta fu adus deci la Brașov, pe la 20 ale lunii (*ibid.*). De aici merse îndată la Voevodul ardelean ferdinandist Mailat, în Făgăraș. La 18 August, expediția în favoarea lui iese din Sibiiu (Hurmuzaki, II³, pp. 654-5; cf. *Quellen*, II, p. 201). Încă la 24 seștia în Brașov că Moise a fost omorît. Vlad se gătia să vie pe la Pitești în Ardeal și alături cu el stătea Mehemed-beg, căpetenia Turcilor dunăreni. Se pare chiar că năvălirea s'a făcut în Țara Birsei (*ibid.*, p. 202 și urm.). Satul Viișoara e în județul Teleorman: deci expediția lui

Moise, urmînd malul Oltului, fu întîmpinată de Turcii de la Nicopol, cari uciseră pe Domn și pe Ban, prinzînd pe Voevodul Ardealului. Cele două trupuri aû fost trecute peste Olt și aduse la Bistrița, unde li se făcu îngroparea.

411. 4. Pe o piatră depusă în încăperile clopotniței:

† мѣста апрѣлѣ .дѣ. дни прѣстави се раба вожин жѣнанъ Пър-
вѣль вѣанки ванъ кралевъски, въ дни благочестиваго Іо Мѣнси
Воевода, въ лѣто 7313.

Adecă :

«În luna lui April 14 zile a răposat robul lui Dumnezeu dum-
nealui Pîrvul Marele-Ban al Craiovei, în zilele blagocestivului
Io Moise Voevod, în anul 7037 [1529].»

Și în Tocilescu, p. 45 (cu un ciudat facsimile, care nu dă o adevă-
rată idee despre inscripție, scrisă în caracterele drepte, elegante ale
epocei lui Neagoe). O parte numai, în *Biserica ortodoxă*, III, p. 13,
nota 1.

Acest al doilea Pîrvu, care urmează în Bănie lui Preda, fiul lui Pîrvu
cel d'întăiu (cf. și Cronica țerii, p. 267; acesta era văr lui Neagoe, nu frate,
cum scrie Cronica, mama lui Neagoe fiind sora lui Pîrvu I-iu, pentru
care și Barbu I-iu, fratele lui Pîrvu, e numit θεῖος, «unchiū» al lui Nea-
goe în povestirea grecească din ale mele *Manuscripte din bibliotecă
străine*, p. 47), căpătă această dregătorie supt Radu de la Afumați,
care și în privința părtenerii Craioveștilor reluă tradițiile lui Neagoe.
Supt Domnii dintre Neagoe și Radu de la Afumați nu se află Bani, și
aș crede că Bănia fusese desființată (Preda fusese ucis încă din 1521).
Banul Pîrvu se întîmpină și la 1523 și la 1525 și la 1528 (Lăpădatu,
Vlad Călugărul, p. 31 nota 1; *Studii și doc.*, VI, p. 594): gonit de uni
boieri munteni, Radu fugi «la Banul Pîrvu, la Craiova», zice Cronica
Țerii. Uciderea Domnului său (care-i era și rudă prin căsătoria lui Radu
cu Ruxanda fata lui Neagoe) a trebuit să-l îndepărteze pe acesta de la afa-
cerile țerii. La 20 Iulie 1529, Ban era un Radu, din alt neam poate (Hur-
muzaki, XI, p. 823). N'aș crede ca Pîrvu să fi fost ucis de Moise-Vodă,
care a tăiat totuși pe un Preda (Postelnicul), ce pare a fi dintre Cra-
iovești (Cronica țerii; pentru împăcarea lui Moise cu această familie, v.
mai sus, p. 195). El era poate fiul lui Barbu cel d'întăiu, și al treilea Barbu
ar fi poate fiul acestui Pîrvu. «Boierii de Jiiu», cari taie pe Vlad-Vintilă,
urmașul lui Vlad cel înecat *la Munteni* (la Popeștii din Ilfov, pe Dim-

boviță), sînt fără îndoială Craioveștii cei noi, conduși de Barbu cel din urmă.

5. Pe vechea raclă de lemn a moaștelor Sf. Grigore Decapolitul: 412.

† сю ко[ш]чюгь сътвори гдѣ нашемѣ Іу Радѣа Бо[е]воа снѣ
пш[ко]ннаго Іу Мнхнѣ Воевод когда приде ѣ стго монастир
ѣ Енстриць къ стмѣ Грігоріе Декаполнтѣ въ пещерь. [= Acest
coșciug l-a făcut Domnul nostru Io Radul Voevod fiul
răposatului Io Mihnea Voevod cînd a venit la sfînta mă-
năstire la Bistrița, la Sf. Grigorie Decapolitul, în peșteră.]
Și aū fost și cinstitul și mai mare[e] patriarhul chir Chiril
d[e l]a Alexandrie; потрѣди ермонах егѣмен Теофіа ерл.
[= S'a nevoit ieromonahul Teofil egumen.]

Pentru acest loc de adăpost al peșterii, v. ale mele *Manuscripte din bibliotecă străine*, I, p. 47. Patriarchul Chiril de Alexandria, vestitul Lucari, era la noi între anii 1613 și 1615; apoi el se întâlnește din nou la 1620 (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 29), cînd iarăși Radu Mihnea era Domn muntean (v. *Studii și doc.*, IV, p. 178 și urm.; cf. și *ibid.*, p. cccxviii). Radul îi închină moșia Șegarcea, care era în 1622 «slobozia cinstitului și prea-luminatul părintelui Chiril patriiarhul ce aū fost de la Alexandria» (*ibid.*, II, p. 437, nota 1). În 1626, el era acum la Constantinopol, patriarh al acestui Scaun (*ibid.*, p. 437, No. 5).

6. Pe sicriul în care se află acum moaștele Sfintului: 413.

Acest secriu făcutu-l-am noi robii lui Dumnezeu Io Costantin Voevod și Doamna mia Bălașa, puindu-se într'ânsul cistitele moaște ale prea-cuviosului părintelui nostru Grigorie Decapolitul la măn[ăsti]ria Bistrița; въ памяти вѣчное, лѣта гдѣни *ахнс [= spre veșnica pomenire; anul 1656].

Pe el se înfățișează Domnul, Doamna și o copilă a lor. V. și Tocilescu, *o. c.*, pp. 48-9.

Cf. Cronica lui Stoica Ludescu, în *Magazin*, IV, p. 336: «Făcut-aū Doamna Bălașa și un sicrin mare de argint poleit, foarte iscusit, în carele aū pus trupul Svintului Grigorie Decapolitul de la monas[tirea Bi]strița».

414. 7. Pe sfeșnice :

Acest sfeșnic de argint s'aŭ făcut din mila dumnealorŭ boiarilorŭ și neguțătorilorŭ craioveni în zilele prea-luminatului, prea-înnălțatului Domnŭ Io Alexandru Ioan Ipsilantŭ Vvd., cândŭ s'aŭ dusŭ Sf[ă]ntul Grigorie Decapolit de la mănăstirea Bistriți aici la Craiova, pentru seceta și lăcustele ce era, păstorind eparhiia ačasta iubitoriul de D[u]mnezeŭ episcop al Răimnicului chir Chesarie, Caimacam fiind Scaunului Craiovei dum. Grigorie Razul biv Vel Cliuč., și s'aŭ afierositŭ Sf[ă]ntului Grigorie la l[ea]t 1779, No[e]m[vrie] 12; s'aŭ lucrat de Hristea argintar Ianiotu.

415. 8. Pe două sfeșnice de bronz :

Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μπασαράμπας Βοεβόνδας, ἐλξφ Θεοῦ ἀβθεντης πάσης Οὐγγροβλαχίας [= titlul domnesc al Brîncoveanului].

Ele poartă și stema țerii. — Și la Tocilescu, o. c., p. 47.

416. 9. Pe un sfeșnic :

Acest sfeșnic iaste făcut den alte sfeășnice și dentr'alte arginturŭ ce aŭ fostŭ date de creștini pentru pomeana la sf[ă]nta mănăstire Bistrița și cu cheltuiala robului lui Dum[n]ezeŭ Costandin Brâncoveanu Vel Logofăt, mșța Martie dni 1, leat 7195 [1687].

Și în Tocilescu, o. c., p. 47.

417. 10. Pe o cruce de lemn, cu podoabe de argint și pietre scumpe :

Ačastă cruce o aŭ facutŭ Vlădica Theofil în zilile lui Io Matei Voevoda, va leto 7150 [1641-2].

Și în Tocilescu, o. c., p. 46. — Cf. *Ist. lit. religioase*, p. 131 și *Studii și doc.*, IV, pp. 215, 318, 221. — Teofil era un fostepiscop de Rîmnic, care începuse ca egumen de Bistrița (*Manuscripte din biblioteci străine*, I, p. 47).

418. 11. Pe niște ripide :

Doamne, Isuse Hristoase. priimeăște de la robu tăŭ Cos-

tandin Brâncoveanu Vel Spăt. darul acesta, care l-aŭ închinat casii Sfintiei Tale, măn[ă]st[i]rii Bistreții, vă leat 7193 [1684-5].

Și în Tocilescu, o. c., p. 47.

12. Pe un disc :

419.

Vlad [= vleat] 1685.

Vas sfintu cu multă smerire dăruit svintii tale case, Doamne, mănăstirii Bistriții, de robul tău Costandin Brâncoveanu Vel Spat., întru slava și lauda a prea-svinti Maicii tale, a fi primitoriu de năfură, întru veačnică pomenire; mșta Mai 12 dnă, leat 7193.

Și în Tocilescu, o. c., p. 48; Ghenadie, p. 32.

13. Pe alt disc :

420.

Vlatu 1685.

Priimeaste, Doamne, darul acesta de la mine, robul tău Costandin Brâncoveanul Vel Spat., care l-am închinat svintii tale case, mănăstirii Bistriții, unde să slăveaste Adormirea prea-svintii tale Maice. Vas de slujba osveștaniei, întru veačnică pomenire; mșta Maiu 12 dnă, vlt. 7193.

14. Pe dosul unei evanghelii din 1682 :

Aoastă sv[ăn]tă și a lui Dumnezeu evanghelie iaste fe- 421.
recată de robul lui Dumnezeu Costandinu Brâncoveanul Velu Spătariu, și o aŭ închinatŭ sv[i]ntii mănăstirii B[i]str[i]ț[a], întru a sa veačnică pomenire; vă leatŭ 7191 [1682-3].

Și în Tocilescu, o. c., p. 49.

15. Pe un potir :

Ἄλξάνδρου Βοεθόνδα Μαρκοκορδάτου καὶ Σμπρά[ν]δας 1742· Κοσ- 422.
τανδ'νου.

Adecă :

«Al lui Alexandru Voevod Mavrocordat și al Smarandei;
1742; [lucrul lui] Constantin.»

E, de fapt, un dar al lui Constantin Mavrocordat, care nu mai era însă în 1742 soțul Doamnei Smaranda, nici Domnul Țerii-Românești. V. *Genealogia Cantacuzinilor*, pp. 389-90.

423. 16. Pe niște sfeșnice :

Μνησθήτι, κόριε, τοῦ δούλου σοῦ Δημητρίου : Λέσπα, Δημητρίου, Σμα-
ράνδας, Σουλτάνα η 'Αλ[εξάνδρου], τῶν οἰῶν αὐτῶν 1765.

Adecă :

«Pomenește, Doamne, pe robul tău Dimitrie : Despa. Diini-
trie, Smaranda, Sultana și Al[exandru], și fiii lor ; 1765.»

Apoi :

Și s'a lucrat de Gheorghe zlătar, sin Răducanul zlătar.

Cf. Tocilescu, *o. c.*, p. 47.

424. 17. Pe un sfeșnic (?) saū pe părete:

Mart 14, 1790, aū răposatū chirū Costandin ieromonahū.

425. 18. Pe o icoană a Sf. Grigore Decapolitul:

Ačast[ă] sfânt[ă] icoan[ă] s'aū înpodobit cu argint de
Sfinția Sa părintele arhimandrit și igumen s. mănăstir[i]
Bistrița chir Costandie Peloponisota, cu cheltuiala mănăs-
tir[i], în Domniia al doilea prea-înnălțatului Domnū Io
Alexandru Costandin Moruz Voivod, Mitropolit fiind Preos-
f[i]nția Sa chir Dosoftei al Ungrovlahi și episcopū Răm-
nicului Preasf[i]nția Sa chir Nectarie, la leat 1799, Iul. 20.

426. 19. Pe un chivot:

Acestū sfintū artoforio[n] iaste făcut de Sf[i]nția Sa
părintele arh. Costandie Peloponisiotu, ig[u]me[n] sf[i]n[te]i
mănăstiri Bistrița, cu cheltuiala mănăstirii; 1799.

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 48.

20. Candelabru dăruit Sfintului la 1795 de boierii și negustorii Craiovei, în frunte cu Alexandru Calfoglu, precum mărturisește o inscripție lungă în grecește, resumată în Tocilescu, *o. c.*, p. 49.

Ghenadie (p. 31) și Tocilescu (p. 48) dau inscripția de pe o cristelniță, pe care a făcut-o, dintr'o tipsie dăruită de Neagoe-Vodă, Mitropolitul pribeag al Moldovei, Teofan, la 7131 (1622-3). Cf. *Ist. lit. religioase*, p. 127. — La Tocilescu se mai cuprind următoarele inscripții: *a*) pe icoanele împărătești (zugrăvite de Ioan Zugraful la 1794); *b*) pe o cruce (dăruită supt egumenul Ilarion, la 7072 [1563-4], de boierul Manta); *c*) pe altă cruce (ferecată de Pîrful Crețulescul la 1678); *d*) pe o a treia cruce, adusă de la schitul Mănăilești.

Ghenadie dă și (p. 31) inscripția nouă de la clopotniță, care mărturisește despre reparație: «fiindcă această mănăstire Bistrița să afla în starea cea mai ruinoasă, așa din cauza aceasta au hotărît Măria Sa Domnul Gheorghe Bibescu în anul 1845 dărîmarea acestei ruine, împreună cu biserica, și a ei reclădire precum este în ființă». Temelia se pune la 26 Sept. 1846; abia la 1852 reîncepe lucrul, întrerupt multă vreme, și la 1855, 15 August, se face inaugurarea clădirii celei nouă.

La Tocilescu (pp. 50-1) se dau și inscripțiile de pe clopote: una poartă numele fraților Craiovești și data de 7005 (1496-7), pe alta al lui Brîncoveanu, al egumenului Paisie arhimandritul și al meșterului ieromonah Teofil. Tot acolo, și pomelnicul (copie din veacul trecut): din el se vede că Petrașcu-cel-Bun a născut pe Maria și Voica, fetele sale legitime, cu întâia Doamnă, Stana, că Alexandru Mircea a avut și două fete: Elena (nu soția lui Ivașco Goleșcu? V. Hurmuzaki, XI, p. XXI) și Despina, că soția lui Alexandru Iliăș se chema Elena.

II. BISERICA BOLNIȚEI.

1. Inscripție de-asupra ușii:

427.

Acestu pritvoru zugrăfitu-s'au den bun gândul dumneaei jupăneasei Andriianeî Vorniceasei a dumnealui Șerbanu Cantacuzino Vel Vornicu, în zilele luminatului Domnu Ioan Costandin B[rîncoveanu] Basarab Voevod, fiindu egumenu chiru Ștefanu ieromonahu, Mai 18, 7218 [1709]. II зo-графинъ Іосифъ іеромонахъ храните [= i zugraf Iosif ieromonahul a fost].

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 32; Tocilescu, *o. c.*, p. 49.

428. 2. Pe ușa de intrare :

ВРАТА СНА СЪТВОРИ ИЕРОМОНАХ ИГЪМЕН ВАСИАНЕ ВЪ ДНИ ІУ
МАТЕЮ БАСАРАБА ВОЕВОДЪ, ВЪ Л[Ѣ]ТЪ 7162.

Adecă:

Ușa aceasta a făcut-o ieromonahul egumen Vasilie, în zilele lui Io Mateiș Basarab Voevod, în anul 7162 [1653-4].»

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 50.

429. 3. Grafit în altar :

НИС ДІАКОН СТЕФАНЪ ВЪ ДНИ ІУН РАДУА ВОЕВОДЪ, ВЪ ЛѢТЪ 7102.

Adecă:

«Am scris eu diaconul Ștefan, în zilele lui Io Radul Voevod, în anul 7102 [1593-4 : probabil : 7112 = 1603-4].»

430. 4. Chipurile ctitorilor: Șerban, Andriana și

ЖІСНАН БАРБІА; ПРІІМЕНОВА ІМЕ ІМѢ ПАХОМІЕ.

Adecă:

«Dumnealui Barbul : i s'a schimbat numele în Pahomie.»

Se știe că puternicul Ban a murit călugăr la Bistrița. Cf. și Tocilescu, *o. c.*, pp. 43-4.

431. 5. Pomelnicul păstrat aice începe cu aceste nume : Pahomie [= Barbul], Salomia [= soția sa], Pîrvul, Danciul, Radu [frații], Mușa, Neagoe, [Neagoe, tatăl lor; Mușa să fie mamă?], Tuduru, Neaga [sora Craioveștilor, mama lui Neagoe-Vodă], Catalina [soția lui Radu-cel-Mare?], Preda [fiul lui Pîrvu cel d'intăi], Costandin, Bratu, Neagoe și Despina [Neagoe-Vodă și soția], Moise [Moise-Vodă]; apoi Costandin-Vodă [Brîncoveanu] și Doamna Maria, precum și copiii lor : Ștefan, Radu, Mateiș; Alexandru și Ecaterina [Ipsilanti] ș. a. — Cf. Tocilescu, *o. c.*, p. 52.

Schitul din deal, Păpușa, poartă o inscripție arătînd că a fost clădit de egumenul Ștefan al Bistriței la 7220 (1711—2).

LXXVI.

Mănăstirea Arnota.

1. Inscriptia de de-asupra ușii lipsește.

2. La fereasta absidei din dreapta:

432.

Aița să odihnească părintele Ionichie schimonah Caco-veanul, mșta Sep. 17, 7199 [1690].

3. Chipurile ctitorilor: Matei, Iliana [Domni], Calea [din Brincoveni], 433. Datco [soțul ei], Stanca soția lui [Danciul; v. *Studii și doc.*, V, p. 174, No. 12 și p. 639], Preda Vel Spătar [fiul lui David], cu un copil mic; Danciul Vel Vornic [tatăl lui Matei-Vodă], Radul [fratele lui Danciul], Barbul [fratele lui Matei Basarab]. După Tocilescu, p. 54, și lângă Danciul e un copil mic: Vilsan (care n'a trăit însă).

4. Pe un mormint la stînga:

434.

Aița zac oasele c[reștinului] și bine-credinșosului [și de bună] rudă boiaren jupan [Danciului] Vornicului Brăncoveanul; [întâmplân]du-se mortea în țara Ardealului, acolo i s'aū îngropat trupul, în Mitropoliia Belgradului, în corsul anilor 7108 [1599-600], iar fiu-seū, prea-lominatul Ion Mateiū Băsărab Voevod, Domnul Țării-Rumânești, într'al 16 an de Domniia lui [1646], triimis-aū pre credinșos[ul] Mării Sale Dragomir Vel Vornic de-aū adus oasele de le-aū îngropat într'aastă mănăstire [Ar]nota, carea e zidit[ă] din temelie de Mărie Sa [;veačnică pomenirea] lui ¹.

Cu greșeli, și în Tocilescu, o. c., p. 58.

Data morții lui Danciul e greșită. El muri la Bălgrad, fiind acolo în solie, la 1595 încă, de oare ce numai atunci se afla adăpostită în acest oraș Doamna lui Mihaî Viteazul, Stanca, ce a și îngrijit de îngropare. La 1597, Mihaî lua măsuri pentru ca soția sa să capete în schimb unul din satele mortului: Piruia (*Studii și doc.*, V, pp. 639-40). Danciul era în Ardeal, cu vre-o solie; în 1588 îl găsim așezat în Tâlmaciū cu fratele său Radu (sora, Calea, a fost însă măritată în țară; v. *ibid.*,

¹ Atita se poate ceti dintr'un întreg rind scris în lung, la dreapta.

pp. 639-40; — se pare că a fost și o soră mai mare, Maria; *ibid.*, p. 173, no. 10). Întors după căderea lui Mihnea Turcitul, el e Marele-Vornic al lui Ștefan Surdul și Alexandru-cel-Rău (Hurmuzaki, XI, pp. 904-5; cf. a mea *Istoria lui Mihaî Viteazul*, cap. I). În 1597, vedem că se ieaă măsuri pentru împărțirea averii lui Danciul și Radu (*Studii și doc.*, V, pp. 173-4, no. 12).

435. 5. Pe altă piatră, chiar lângă zid, pe un postament înalt:

ЗДЕ ЛЕЖИТ Младѣй Басараба бжіею нагодатию нѣкогда началник и воевода земаа бгровлахінскіа, мѡж мѡдрѣ, цедрѣнни и милокѡте[а], многи црквен и мнѡнастирѡм ѡсновѡтел, ѡтновѡтел; никѡлиже побѣжден а побѣдник, и многи же ѡдолѣннй побѣдоносец преславѣтѡй, врагѡе страшнѡй, дрѡгѡм застѣпник, земаи своѣй богатѡтел, иже съ великим богатством, и въ всѣхъ ѡбнѡлем, тихѡмирѡм гсдѡва два десѡт и три лѣт; сѡне ѡ гсдѣ въ глѡбоцѣй и маститѣ старѡсти, въ лѣтѡ гсдѡне ꙗхѡна.

Cu greșeli mari și la Tocilescu, o. c., p. 57; bună traducere, în *Biserica ortodoxă*, III, p. 15.

Adecă:

«Aici zace Matei Basarab, cu mila lui Dumnezeu odinioară stăpîn și Domn al Țerii-Românești, bărbat înțelept, îndurător și milostiv, întemeietor și înnoitor a multe biserici și mănăstiri; nici-odată biruit, ci biruitor, și a multe învingeri învingător prea-slăvit, dușmanilor înfricoșat, prietenilor de folos, îmbogățitor al țerii sale, cel ce, cu multă bogăție și întru toate îndestulat, în lină pace a domnit douăzeci și trei de ani; a adormit întru Domnul la cinstite bătrînețe, în anul Domnului 1654.»

Tăietura slovelor și stilul sînt întocmai ca la mormîntul de la biserica domnească din Tîrgoviște, al Doamnei lui Matei, Elena: amîndoua mormintele trebuie să fi fost lucrate în Ungaria.

436. 6. Pe o cătuie:

Acastă cătuie fostu-o-au făcut răposatul Matei Voevod cu Doamnă-sa Elena, și o au dat la sf[ă]nta mănăstire la

Arnota, cându aũ fost vǎleat 7130 [*sic*: 1631-2]; deč, stricǎndu-se, o aũ prefǎcut Udrea V[e]l Cǎmǎraș, nepotul Doamnei Ilenii, vleat 7178 = [1669-70].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 55.

«Udrea» e poate fiul lui Șerban saũ Cazan, frații lui Udriște Năsturel și ai Doamnei Elena. V. lista genealogică din ed. lui *Varlaam și Ioasaf* dată acum (1904) de d. general P. V. Năsturel.

La Tocilescu, pp. 54-6, se mai daũ și alte inscripții: de la icoane, care aũ fost lucrate la 7152 (1643-4), supt egumenul Sarapion, de «Stroe zugrav ot T[i]rgoviștea», de la uși, dintre care una s'a făcut supt Matei, fiind egumen Teofil, iar alta cu cheltuiala lui Constantin Brîncoveanu, cînd era Logofăt-Mare; de la un disc, lucrat supt egumenul Pahomie, la 7193 (1684-5); de pe o cruce, făcută supt egumenul Filaret; de pe alta, dǎruită la 7177 (1668-9); de pe o cǎdelniță cu aceeași dată; de pe niște moaște dǎruite la 1817 de Radu Golescu; de pe o *copie* dată de Cǎmǎrașul Udrea, pomenit și mai sus.

7. Pe o piatră de fîntînă:

437.

Ačastă fântă[nă fiind] făcută de bunul [și blagocestiv]ul Domnũ strǎmoșul Dom[nii Mele, Io Matei] Basarabũ Voivod, ce aũ fost Domn... al Țǎrǎi-Rumǎnești, și, în cǎtǎva seamă de ani încoace stǎndũ stricată și închisă, dentru bun gǎndul inimiĩ Domnii Meale Io Costandin Basarabũ Voevod am voit de o am făcut de iznoavă din temelie, ca să fie de multũ ajutoriũ lăcuiitorilor în sf[ă]nta mǎnăstire și Domnii Meale pomean[ă] în veač; fiindũ egumenũ chir Varlaam ermonah, mșța Av. — dnă, vǎ leat 7202 [saũ 7212 = 1693-4 saũ 1703-4].

Cu data de «7207», și în Tocilescu, *o. c.*, p. 59.

La Tocilescu (p. 53) se notează și inscripția cea nouă, care arată că manăstirea s'a refăcut de la 1852 la 1856.

LXXVII.

C e r n e Ț i .

I. BISERICA SF. TROIȚĂ.

438. 1. De-asupra ușii de intrare:

Aăastă sfântă și d[u]mnezeiască biserică unde să cins-tește și să prăznuește hramul nedăspărțitei Sfintei Troiț, s'aă început din temelie de vejnicul întru pomenire D[o]m-nul nostru Iioan Ghica Voevod, și s'aă săvârșitū de innălțatul D[o]mnulū nostru Ioan Grigorie Ghica Voivod la leatū 7171 [1662-3], iar acum, în zilele pria-innălța-tulū nostru Domnū Ioan Grigorie Dimitriu Ghica Voivod, s'aă înfrumusătatū și s'aă zugrăvitū cu cheltuiala bisă-rici, episcop fiind iubitoriul de H[risto]s părintele nostru Neofitū, iar egumen alū sfintei mănăstiri Tizmeni Neofit, în anul Măntuiri 1827, Avgust; epitrop și ostenitoriū aă fost dumn. Stefan Jian la aăastă impodobire.

Cu multe greșeli, și în Ghenadie, o. c., pp. 139-40. Se notează acolo că între ctitori se văd Grigore Ghica I-iū și Doamna lui.

439. 2. Pe păretele din afară, săpat:

La 1819 am venit de la sf. mănăstire [Tismana] și am fost slujitor la aăastă sf. beserică. La 1824 (*sic*) aă venit Ruși în țara noastră. La 1834 s'aă făcut Domn Țări-Ro-m[ă]nești E. (*sic*) Măria Sa Alecsandru Ghica, fostu șefu miliți. Ghenadie eclisiarhu.

II. BISERICA SF. IOAN BOTEZĂTORUL.

440. 1. De-asupra ușii de intrare:

În zălele pria-luminatul D[o]mnulū nostru eă Alexandru Nicolae Suțulū Voivodū, cu blagoslovenia pria-iubitorulū

de D[u]mnezău episcopului nostru Galacŭtionŭ s'aŭ zăditŭ ačastă stăntă bisărică dinŭ temelie și s'aŭ înpodobit cu zugrăvitu i cu alte podobe cu toată cheltuiala și osteneala d[u]mnialui jupan Iioanŭ Grecescu bivŭ polcovnicŭ și cu a d[u]mnialui jupan Stefanŭ Miculescu bivŭ Clucerŭ ză Arie i cu a d[u]mnialui jupan chirŭ Iioaniță Armianul, adăogăndŭ și prisosăle ce să vădŭ înlăuntru, zugrăvitŭ cu o sumă de tal[e]re 555, bsă [= osăbit] de alte daruri ce aŭ datŭ și vorŭ mai da de acum înnainte; și s'aŭ zugrăvitŭ de popa Mihaŭ clericu ot Tărgu-Jiul, Iioanŭ sãn popa Dobre. calfă; 1820, Octonvrii 15.

În biserică s'aŭ îngropat în vremea mai nouă boierii Grecescu și Miculescu.

III. BISERICA SF. NICOLAE.

De-asupra ușii de intrare :

441.

Ačastă sfântă și d[u]mnezeiască biserică ce s[ă] prăznuiaște hramul Sf[ă]ntului Nicolae i Sf[ă]ntul Spiridon, din temelie s'aŭ început de dumnialui Radul Pleșoianu, s'aŭ zidit păn la ferestile cel[e] de jos, dinpreun[ă] cu Stoian i Dimitrie Pleșoian[u], și, nedăndu-l[e] mână a mai lucra la beserică, aŭ rămas pustie 10 ani; iar de la ferestile de sus s'aŭ îndemnat d[u]mnealui bi[v] Vel Logof. Ioan Glo-govean[u] de aŭ zidit și înfrumusețat, după cumŭ să vede, în zilele prea-înnălțatului D[o]mnŭ Io Alecsandru Costantin Moruz Vvd., cu blagoslovenia Sfinției Sale iubitorului de D[u]mn[e]zeŭ chir chiriu Nectarie episcop Râmnicului; și s'aŭ săvârșit la leat 1794, Septemvr. 30, zugraf fiindŭ d[u]mnealui Gheorghie biv ftori Portar.

Și în Ghenadie, o. c., p. 141.

LXXVIII.

Mănăstirea Topolnița.

442. 1. De-asupra ușii de intrare :

În numele Tatălui și Fiului și al Sf[ă]ntului Duh și întru ajutorul și luminatului și puternicului hramul sf[i]ntei mănăstiri prorocul Ion Prdtece, vă dnă Io Matei Voevoda, truditu-s'aŭ și s'eŭ oșteanit de o'ŭ zidit den temelie ei robul lu Dumnezeŭ jupan Lupul Buliga Vel Căpitan i jupănița ego Stanca i sni ego Chiriiac Spat. i Stoica i Călina, Armenca, vă leat 7154 [1645-6].

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 133.

443. 2. Pe un mormînt :

Supt această pîiatră zac osele robei lu Dumnezeŭ jupănița Stanca, de aşteaptă a doo înviere, carie va fi la toată lumea, la înfricoșata și dreapta judecată a lu Dumnezeŭ: mutatu-s'aŭ dentr'ăcasta lume, mț. [lăsat în alb].

444. 3. Pe altul :

Supt ăcasta pîiatră zac osele robului lui Dumnezăŭ jupan Lupu Buliga Vel Căp., de aşteaptă a doo înviere care va să fie la totă lumea, la înfrecoșata și dreapta judecata lui Dumnezeŭ: mutatu-s'aŭ dentr'ăcasta lume, mșța Mai 2 dne, vă leat 7161 [1653]. Acestă peatră s'aŭ făcut, cându s'aŭ bătut Mătei-Vod[ă] cu Cazaci și cu Moldovenii la Finta, și s'aŭ bătut jup[ă]nul Buliga Vel Ag[ă] la Teleajen cu Cazaci, și foarte rău i-aŭ strecat pe Cazač și pe Moldoveanî.

Fiind Căpitan încă, Buliga din Severin (*Studii și doc.*, V, p. 442, no. 16) a fost ispravnic la vărsarea clopotului dăruit în 7159 (1651) de Mitropolitul Ștefan Tismanaie (Ștefulescu, *Tismana*, ed. a 2-a, p. 103). Încă de la 1646. Mitropolitul Teofil îi recunoaște dreptul de ctitor la schitul Topolnița (*ibid.*, p. 190). Lupta de la Finta se dădu însă la

17/27 Mai, nu la 2/12 ale lunii (*Studii și doc.*, IV, p. CCXXIV). Poate fi o confuzie cînd Constantin Căpitanul face să piară în lupta de la Șoplea, în 1655 abia, un «Agă-Mare» Buliga (dar nu i se zice «Lupu»; pp. 134-5). Un Pătru Buliga, din veacul al XVIII-lea, e ctitorul unui schit de lângă Pitești (Tocilescu, *o. c.*, pp. 5-6). Încă la 22 Septembrie 1652, Lupu era numai Căpitan (*Studii și doc.*, V, p. 301, No. 34).

4. Pe un al treilea mormînt:

445.

Supt această piatră zac osele robei lui Dumnezeu Stoi-chiței, cocona jupan Lupul Buliga Vel Căp. și a jupănesi Stancăi, și se'ŭ prestăvit în zelele lui Ion Matei Voevod, în luna lu Iiun[ie] 5 dnă, vă leat 7161 [1653].

5. Chipurile ctitorilor: «jupăn Lupu Buliga Vel Agă» (cu o blană peste un anterior galben), «jupănița Stanca Vel Agoe» (cu vâl pe cap, blană cu postav roșu peste o haină de brocard cu mineci, afară cu horbotă), «jupănița Armanca Vel Păh., jupănița Hărsova» (toți aŭ la piept bande de fir). În partea dreaptă: «jupăn Chiriac Vel Paharnic snă Lupul Buliga Vel Agă, jupan Preda, jupan Barbu» și «eromonah egumen Axentie ot Topolnița» (într'o blaură de vulpe).

V. și Ghenadie, *o. c.*, p. 135.

6. Pe dosul zidului din pronaos în naos :

446.

Cu bună vrerea părintelui cerescu și cu îndemnarea a Sf[i]nții Sale Fii și cu săvrășenia a Sf[ă]ntului D[u]h, ziditu-s'au această st[ă]ntă și dumnezească bis[e]rec[ă] în hramul Tăerii ЧСНИИ ГЛАВН СТРО ІОН ПРЧЕ [cinstitului cap al Sfîntului Ion Înainte-Mergătorul], din temelie s'au zidit cu cheltuiala dumnealui jupan Lupu Buliga Vel Ag[ă], iar, în urma dumnealui, cu ajutoriul lui Dumnezău, zugrăvit-s'au și s'au înfrămșat peste tot cu cheltuiala fiului dumnilui jupan Chiria[c] Vel Paharnic; și s'au scrisă în zilele creștinului Domnă Gligorie Ghica Voevod, cîndu au fostu nastavnic eromonah Axentie, и съвършии с въ мс. лк. ѿ днн. ат. 7311 [= și s'a săvîrșit în luna lui August 9 zile, anul 7181=1673], аз [eŭ] Gheorghe zug., Grec, i Dima zug., Vlah.

Ca și celelalte, cu greșeli, și în Ghenadie, *o. c.*, pp. 133-4.

447. 7. De-asupra zidului acestuia, la icoana Pantoeratorului:

Acastă sf[ăn]tă iconă făcutu-s'a cu cheltuiala jupan Mihart i jupănița eg Călina i snă eg Mihaî; pis ms. Oct. dni 4. leat 7175 [1666-7].

Tot așa, *ibid.*, p. 133.

448. 8. Pe o icoană de la catapiteazmă:

În stăpânirea cuviosului Neofit egumenu Tismeneanu, această sf. iconă; eă, eromonah M[a]c[a]ră.

449. 9. La catapiteazmă:

Cu bun ajutor de la milostivu Dumnezeu ridicatu-s'au acastă sf. catapeatezmă dinu totă osteneala lu jupan Dimitrie Pleșoianu ot Cerneț; 1722 (?).

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 134.

LXXIX.

Mănăstirea Strehaia.

450. 1. De-asupra ușii de intrare:

Acastî svă[n]tî besearecî dupî voia și ajutoriul lu Dumnezeu ziditu-se-au de în temeiū cu porunca și cu cheltuiala prea-luminatului și milostivului Domnū Io Mateiū Băsărabî Voevodū a toatî Țara-Rumâneascî, împreună cu Doamna sa gospoja Ilena, întru prea'naltulū și de toți închinatul nume al preasvinței și de viați ficitoareî Troițe, într'al treisprăzeacele anu de Domniia loru, въ лѣто свята мира [de la Facerea Lumii] 7153 и спсения мира [și de la Mîntuirea Lumii] 1645; și s'au săvârșit în luna lui Avgustū 1 dnă.

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 120.

2. De-asupra aceleiași uși, pe d'innăuntru:

451.

Cu ajutoriul [Tatălui și al Fiului și cu săvîrșirea Sfântului Duh], [celelalte...] și de viață făcătoarei Troiță acum... iarăși de iznoavă s'aũ zugrăvit sfânta mănăstire, atât înlăuntru, din început până în sfârșit, precum și pã din afară s'aũ zugrăvit de Sfinția Sa părintele protosinghelu chir Axintie, egumen sf[i]ntei mănăstiri Bistrița și al acești sf[i]nte mănăstiri Străhaia; atãta s'a nevoit cu zugrăveala, cãt și cu învãlișu, făcãnd de iznovã grajdu, cuhni, meremetisind și învãlind toate casele și chiliile, fiind cu totul dãrãpãnate; asemenea meremetisind și mai înnãlțãnd și zidu curții de jur împrejur, făcãnd și foișoru cel de la fãntãnã, șãndilind și dregãnd și fãntãna. Aceste mai sus arãtate lucruri s'au fãcut cu toatã cheltuiala Preasfinții Sale, în zilele prea-înnoțãtului nostru Domn Io Grigorie Dimitriu Voivod; 1826, Av[gust] 1. Barbu zugrav, Mart 8.

3. Chipurile ctitorilor:

«Axentie, Neofit de Rîmnic, Nicolae ermonah, iegumãn, jupan Danciu Logofãt, jupan Preda Cãpitanu». La stînga: «jupanița Negoslava, jupanița Marga, Calina, Barbu Stãnescu sin protopopu Dumitrașco, brat Sfinția Sa chir Axinti protosinghel, egumen sfinte mănăstiri, epistatu tuturor lucrurilor și merimeturilor aceștii sfinte mănăstiri». În naos: «Matei, Doamna Ilina, Matei beizadeã» (fiul lor; v. și mai sus, p. 106; el a fost îngropat la Tîrgoviște). La dreapta: «jupan Barbu Craiovescu biv Vel Ban, jupan Pãrvu biv Vel Vornic, jupan Danu biv Vel Vornic». Craioveștii aũ fost decii ctitorii cei d'întãiu ai Strehaii.

4. Pe o piatrã, la poarta cea micã de spre Apus:

452.

Acãstã piatrã [s'aũ pus în] zilele luminatului Domn Io Costandin Bãs[ã]rabu Voivod, și cu totã ostãneala egu[menului] Silvestru, Iul., lt. 7201 [1693].

LXXX.

Biserica din Corcova.

453. 1. De-asupra ușii de intrare:

Aastă sfânt[ă] și dzeiască besearecă..., carea din temelie s'au zidit și cu de toate s'au înpodobit precum să veade, cu cinstea și slava Marelui D[u]mnezeu și a sfinților celor fără de trupur[i] mai marilor Voivozi Mihail și Gavriil, a căroră și hramul iaste, de dumnealui jupan Costandin Strâmbean[u] biv Vel Stolnic, în zilele prea-înnălțatului Domnă Io Grigorie Ghica Voevod și întru veačnica pomenirea dumnealui și a tot neamului dum[nealu]i, la an[i] de la Zidirea Lumii 7260 [1752], Ap. 22.

Constantin Strîmbeanu avea această moșie ca soț al Dumitranei, «nepoată a dumnealui Giurcăi Corcoveanu» (*Studii și doc.*, V, p. 328, no. 121). El face cumpărătură la 1747-8 (*ibid.*, p. 324, n-le 107-8). Înția lui soția fusese o Dospina (*ibid.*, p. 322, no. 103). Fusese Pitar, iar în 1734 Comis (*ibid.*, p. 318, no. 9), iar supt Nemți «consilier» (*ibid.*, p. 317, no. 88) și «deputat» (p. 315, no. 80). Începuse ca «logofăt rumanesc» al lui Vodă Brîncoveanu (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 39).

2. Chipurile ctitorilor:

Constantin Strîmbeanu, fratele lui, Matei; jupăneasa Dumitra, Giurca Corcoveanu [bunicul ei], fiul acestuia, Cornea, și nevastă-sa, Stanca.

454. 3. Cruce așezată în curte (fusese la podul pe Coșușca):

Cu vrerea Tatului și al Fiiului și Duhului [Sfânt]... [întru] cinstea și întru ajutoriul... sfîntului hram рождество христово [nașterii lui Hristos], în zilele creștinului Domnu Io.. jupan... ca se-l fie de pomană în vec, amin; pis mșța Avgust, dnă 3, leat 71...

LXXXI.

Biserica din Jirov.

1. De-asupra ușii de intrare :

455.

Acestă sfânt[ă] și dumnezeiasc[ă] biserică ce să prăznuiaște hramul Sfântului Nicolae și Sfântului Nicodim, s'aû zidit din temelie cu toată cheltuiala și osteneala Logofătului Milcu Condeescu i cu ajutoru tutulor moșneanilor, în zilele Împăratului nostru Nicolae Pavlovici și în zilele Preaosfinții Sale episcopul nostru Neofit, la leat 1833, și iarăși s'aû zugrăvit, tot prin cheltuiala și osteneala dumnealor, în zilele luminatului nostru Domn noi Alixasandru (*sic*) Dimitriu Ghica Voevod, la leatu 1835, Iulie 30 ; zugravii : Costandin, Dimitru.

2. Între cei ce se află în Iad : «curva, votru ; care iă laptele ; zapciu, măcelaru, părcălab, morar ; care ascultă la ferești, crișmărița, călugăru bețiv, fermecătoarea, călugărița curvă ; cari jură ; judecă[torul] strîmb».

LXXXII.

Mănăstirea Bucovăț.

I. CEL NOŪ.

Pe pietre de mormînt strămutate de la vechiul Bucovăț :

1. прѣстави се раба божію жѣпаница Добра вѣнше Бѣлнн 456.
Бѣннѣсѣ ; вѣчна еи паметь, и въ всѣхъ цнхъ жевѣ (?) каа. . . (?). въ
дни Мнхнѣ-Бода Тѣркѣа.

Adecă :

«A răposat roaba lui Dumnezeu dumneaei Dobra ce a fost Mare-Băneasă ; veșnica ei pomenire, și . . . în zilele lui Mihnea-Vodă Turcul [1577-83, 1585-91].»

457. 2. ... прѣк ... нѣ ... и жѣпан ... охѣрна ...

Neînțeleasă: e din veacul al XVI-lea.

458. 3. прѣстави се рабъ божю [rupt]; вечна еѣмъ памѣтъ, въ дни [sters].

Adecă:

«A răposat robul lui Dumnezeu...; veșnica lui pomenire; în zilele...»

Poate pe mormîntul lui Pîrvu, fiul Banului Ștefan (Stepan), întemeietorul Bucovățului. Cf. *Contribuția la ist. Munteniei*, în *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 7.

459. 4. прѣстави се раба бжю Хръсафина децера жѣпанъ Миханъ Беликъ Бан; вечна памѣтъ; въ дни Миханъ-Вода Тѣрса.

Adecă:

«A răposat roaba lui Dumnezeu Hrisafina fata dumisale Mihaï Marele-Ban; veșnica ei pomenire; în zilele lui Mihnea-Vodă Turcul.»

Acest Mihaï Banul nu e cunoscut. M'aș fi așteptat să fie fata lui Stepan Banul.

460. 5. În pronaos, la stînga:

прѣстави се [рабъ бжю] жѣпанъ Степанъ [внѣшн] Белики Банъ кралевскы; вѣчна еѣмъ памѣтъ; въ дни благочестивомъ и хюлюбнвомъ гнѣ нашемъ Іоу Александрѣ Воеводѣ и снѣ его Миханѣ Воеводѣ, въ лѣтъ 7082, въ мѣста дек. 11 днѣ.

Adecă:

«A răposat robul lui Dumnezeu dumnealui Stepan [fost] Ban-Mare al Craiovei, veșnica lui pomenire; în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domnului nostru Io Alexandru Voevod și ale fiului său Mihnea Voevod, în anul 7082 [1574], în luna lui Decembre 11 zile.»

6. În pomelnic, Stepan, Pîrvu, Basarab I-iu și al II-lea, Radu «ne-

potul Basarabilor [= lui Basarab]» (Șerban) și mamă-sa, Maria, Mihaï-Vodă și fiul Nicolae. Maria și Radu dau o moșie, și Mihaï alta, Vîrvorul, cumpărată cu 30.000 de aspri.

II. VECIUL BUCOVĂȚ.

Grafite:

461.

Leat 7146 [1637-8] eñ poþa — amñ scrisu.

1605. Νικολάκη.

Mihail er[mo]nah eg[u]m[en]. Bucovățului много грешни
[mult-păcătosul], lt. 7262 [1753], Oc. 20.

V.

ORAȘUL BOTOȘANI.

I. BISERICA OSPENIA.

1. În păretele de către stradă, de-asupra vechii uși de intrare, acum 462. astupată :

Изколенемъ ѿца и посигишениемъ сна и съкрышениемъ стго
аха се азы раба влады моего ꙗ ѿ ꙗхъ Елена Деспотвѣна,
гсжда Петра Боевода, дѣщи Іуанна Деспота црѣ, благоволи
благимъ своимъ произколенемъ и дверимъ промиславимъ създа
храмъ сынъ въ имя оусненіе прчстыа владыци нашеи бци и
прсподѣнъ Мрш. І ѿн (sic!) съкрыши са в лтѣ 733, арт. еѣ.

Adecă :

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfin-
tului Duh, iată eu roaba stăpînului mieu, Domnului Isus Hris-
tos, Elena fată de Despot, Doamna lui Petru Voevod, fata lui
Ioan Despot Împăratul, am binevoit, cu buna mea aplecare și cu
bunul meu gînd, a zidi acest hram în numele Adormirii Precistei
stăpînei noastre de Dumnezeu Născătoare și pururea Fecioarei
Maria. Și s'a săvîrșit în anul 7060 [1552], August 15.»

Inscripția s'a tipărit, cu greșeli, în *An. Ac. Rom.*, VIII, p. 134. Lămu-
ririi asupra clădirii Ospeniei de către Elena lui Petru Rareș, după moar-
tea acestuia, și asupra mintuirii bisericii numai cu cîteva zile înaintea
uciderii lui Ștefan-Vodă, cel din urmă din fiii Doamnei, le-am dat în
Studii și doc., V, p. 651.

2. Înnăuntrul turnului de la intrare :

463.

Acestă clopotniță din temelie s'a făcut din nou, cum
și acoperemîntul, cu her, și tot meremetul, cu cheltuială
a sfintei beserici și cu agiutoriu pravoslavnicilor creștinî

prin silința episcopilor și a preoților slujitori a sf[i]nteî biserici la an[u]l 1819, Avgust 15.

Tipărit tot acolo, p. 135.

464. 3. Tot acolo :

Acastă sf[ă]ntă biserică ce să prăznuește hramul Ospe-
niei este făcută de D[oa]mna Ileana soția lui Petru Voe-
vod, fika lui Ioan Despot Voevod, la let 7060 [1552],
Avgust 15, și esti înnoită de Ioan Mihaî Racoviță Voe-
vod, leat 7233 [1724-5].

Ibid. — V. *Stud. și doc.*, V, *loc. cit.*, pentru legăturile Botoșanilor
cu familia lui Mihaî Racoviță.

465. 4. În biserică, pe o piatră de mormînt, epitaful lui Hagi Căstăndin
Gheorghiu, născut în Surmina Trapezuntului, la 12 Iunie 1799, și
mort la 24 Decembre 1852, în Botoșani, după ce petrecuse 38 de ani
în acest oraș.

466. 5. Pe o cruce de lemn se arată că a fost dăruită de ierodiaconul Ar-
cadie, la 1775.

467. 6. Pe o evanghelie îmbrăcată cu argint :

Τὸ ἱερόν ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας ἐν Ποτσανίῳ ἀνακτισ-
θεῖη (sic) 1794.

Adecă :

A sfinteî biserici a Adormirii Prea-Sfinteî, în Botoșani, 1794. »

468. 7. Inscriptie din 1835 pe o cruce.

II. BISERICA SF. GHEORGHE.

469. 1. De-asupra ușii de intrare:

Елена Деспотовна глѣда Петра Воевод поконнаг създа сын
храмъ въ нѣмѣ стго великомчнина Гевргіа въ Ботжшанохъ
трѣгѣ, въ дни глнн Іѡ Стефан Воевода, и съврши с в лто
ѣЗМД, мсца вхтоверя.

Adecă :

«Elena, fiică de Despot, Doamna răposatului Petru Voevod, a zidit acest hram întru numele Sfântului marelui mucenic Gheorghe în târgul Botoșanilor, în zilele Domnului Io Ștefan Voevod ; și s'a săvârșit în anul 7049 [1541], luna lui Octombrie.»

Tipărită în *An. Ac. Rom.*, VIII, p. 129. — Data e firește nu «7049», ci «7059». Anul e început însă de la 1-iulian Ianuar, nu de la 1-iulian Septembrie, căci Ștefan Rareș și-a început Domnia în Maiul 1551. Cf. *Studii și doc.*, V, p. 651.

2. Pe turnul, mai nou și aici, al clopotniței:

470.

Acastă clopotniță s'a făcut cu cheltuială a bisericii și cu ajutoru creștinilor prin silință Sf[n]ții Sale părintelui iconom Ilie și a epitropilor; 1819, Iulii 30.

Economul Ilie e cunoscut prin actele ce am tipărit în *Stud. și doc.*, V. Vezi de ex. pp. 276—7. Prin anii aceștia 1817-9, epitropia nouă a *tîrgului* a dres pretutindenți clopotnițele din vremea lui Mihaî Racoviță și a făcut altele unde lipsia.

3. Mai jos :

471.

Acastă clopotniță, adăugire la zădire bisărici, precum și acoperământul, s'a făcut cu cheltuiala bisărici în vreme epitropilor Dimitri Crăste, pre[n]ostinelile întrebuințate di sărguitoriul acestui sf. lăcaș, Sfinție Sa iconomu Alecsandru Urzică, la anul 1864, August 16.

4. Pomelnicul dă pe : «Ioan Mihaî Racoviță Voevod, Anna Domna și fii lor: Costantin Voevod, Ioan Voevod, Ștefan Voevod, Mihaî Voevod [= Mihăiță, Dragoman-Mare al Porții la 1769], Anastasie Doamna, Ruxanda Domna, Catrina Domna, Ruxanda și tot nea[mul]; let 7234 [1726], M[a]r[tie] 16».

Deci și la Sf. Gheorghe turnul clopotelor a fost înălțat de Mihaî Racoviță, a cărui familie se pomenește aici : Doamnele de la sfârșit sînt fetele lui Mihaî Racoviță. Dar *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 43, numără numai două (Anastasia din pomelnic ar fi cea care a luat pe Scarlat-Vodă Ghica; v. *București*, cap. Sf. Spiridon Nou).

III. BISERICA SF. NICOLAE DIN PĂPĂUȚI.

1. Inscriptia lui Ștefan-cel-Mare am dat-o mai sus, p. 1, No. II.

472. 2. Pe un mormînt, în stînga :

Supt această piatră odihnesc oasăle adormiților robilor lui D[u]mnezău pravoslavnicilor arhieriei fosti egumeni acesti monastiri numită Popouț, Elini de nem, născuț în țara greacăscă: Silvestru, Serafim, Aftanasie, Anthim, Parthenie, Inochentie Irinupoleos, Moldovan, născut în capitalie Eși: aū igumenit de la 1815, luna Ghenarie, până la 1840, Ghenarie 10, și dec s'aū săvârșit. Chesarie monah, Gherasim eromonah, Ghenadie monah. Tot cetitoriu să bini-voiască a zice: D[u]mnezău să-i erte.

473. 3. Pe o icoană îmbrăcată cu argint suflat cu aur :

Ἰ γεννησις τοῦ Χριστοῦ (= Nașterea lui Hristos).

Ioan ierei ot Danc[u]. Maria Vărnăv.

474. 4. Pe alta :

Inochentie ieromonah; 1804.

475. 5. Pe jețul archieresc:

Priinnește, o H[ristoa]se Înpărate, ale tale dintrn ale tale de la credinčos robul tăū Inochentie Irinupoleos, proestos m[ănăstirii] s[fântului] ier[ar]h Nicolae; 1820, Avgust 10.

476. 6. Pe icoana Sf. Nicolae :

ἔτους αψξζ' [= anul 1767].

477. 7. Pe icoana Maicei Domnului, în altar :

Χεῖρ Ἱεροθέου ἱερομονάχου, αψνβ' [= mîna lui Ieroteiū ieromonah; 1752].

8. Tot acolo, grafito din veacul al XVII-lea: 478.

Onofrei Vrînčanul: vlt. 7114 [1606], Av. 20.

Nistor diiacon čto b[il] ot Ţtubeian[ı] [care a fost din Ţtubeian[ı]].

IV. BISERICA SF. SPIRIDON.

1. Pe clopotniță: 479.

Ačastă clopotniță s'aũ făcut cu ađutoriuł poporănilor și a altor ctitor[ı], însă prin silința episcopuluı Gheorghi Paiũ și erei Iftimi Sachel[arie]: s'aũ lucrat de calfa Dimitrie Mitilineũ [in anul 1817 ...]vri 14.

Partea ce lipsește, e acoperită de tinicheaua acoperișuluı.

2. Tot acolo: 480.

La anul 1860, luna Avgust 15 zăle, de cătră robuı luı Dumnezeũ Elenco Paiul, ce am dat 100 galben[ı], și eu Theodor Ioan, 100 galbi[nı], di s'aũ rădicat clopotnița Sf. ierarh Sp[i]ridon, și s'aũ prigătit ca să fie...

3. Pe ușa de fier de la intrare: 481.

H[a]gi Sm.; 1808, Mai.

4. Pe un mormînt: 482.

Supt ačastă puiatră este înmormîntat trupul săvîrșituluı din viața robul luı Dumnezeũ Hristea Ioan; viețui aice in orașul Botoșani păn la anul 1845, luna Ghenar in 8 zi[le]: Dumnezeũ să-l odihnească intru Înparăție cerească.

5. Pe un antologhiu din 1840: 483.

Din ale mele cărț, Ioan iconom, protoiereũ din turcu (*sic*) Botoșani, atit pentru pomenirea mē, și a părinteluı arhimandritu Visarion, l-am dat acest tom luı Ioan fiu iconomuluı Theodor de la biserica Ospeniei din Botoșani, ce mi-ı și fił din botez[ı] numitul Ioan, la 1845, Mart 10.

V. BISERICA VOVIDENIA.

484. 1. De-asupra ușii de intrare :

Grigorie Varlaam, drept fiĉor Marelui-Stolnic [și Spat?] arī Manoli Varlam, ci aū fost fiĉor lu Manole Varlaam, ci di în vechimi aū tăcut în acest ținterim... (?) aici biserica de lemn cu hramul tot Întrarea în beserică, și, fiind învechită, după trecerea de atăția anī, a început a zidi din timili[e] cu toată che[l]tuiala dumisale baronul Ioan Cărstea și cu a clironomilor parintelui lor... tru frațelor mei Marelui-Spatar Gheorghe, Sma[ran]da, Manole Cămena[r], Costantin, Anastasiia, Grigori, Elena, Ioan și sora noastră Profira, so[ț] Marelui-Agă Gr[i]gorie Cananău. Dec, începându-se a să zidi din timeli[e] acist sfă[n]t și dum[n]ezeesc lăcaș, u[n]de să pră[z]nuești Întrarea în bisărică a prē[s]finti de D[u]mneze[ū] Născătoarea, spre pom[en]irea fericitilor întru pomenirea raposați pări[n]ților și strămoșilor noștri, cât și a fiilor și urmașilor și a tot neamului nostru. precum și a fraților poporāni i orășāni, lăcuiitori în acest oraș al Botșānilor,—de aĉasta rugăm pe toți creștini(?) care vor citi și vor intra în biserica aĉasta, să roagi pe atot puternicul Dumnezeu pentru mântuirea pominiților, și să erte pre toți, și pe mai marele nostru frate, răposat Marele-Spat[ar] Vasile Varlaam. S'aū zidit aĉasta bisărică în Domnia prē-înnațatului Domn Mihaī Grigori Sturza Voevodă, în anul întâi a Domnii Sale, di la Zidirea Lumi 7342, iar de la H[risto]s 1834, Iuni. Grigori Varlaam titor și ostenitor, cu sărguința a să aduci întru pliniri desăvârșiri, spre pomenirea mē în veaci.

Greutatea cetirii acestei inscripții vine mai ales de acolo că meșterul care a săpat-o pare să nu fi știut limba: el a uitat cele mai multe litere ce erau aruncate pe sus în *izvod* și a făcut legături și forme imposibile. Pe lângă aceasta, ea e astăzi încheiată cu prilejul reparațiilor.

VI. BISERICA SF. DUMITRU.

1. La ușa intrării în biserică :

485.

Aăasta sfântă bisărică s'aŭ început a să zădi la anul 1833, Iunie 30, întru cinste șă prăznuire sf. mare mucenic Dimitrie și a doile hramul Sf. Apostoli Petru șă Pavel, prin cel mai însămnat ajutoru a d. Comisului Ioan Mavromati și a altor pravoslavnici șă prin osărdie șă osteneala d. Medelnicerului Grigori Racliș, spre a dumilorsale večnică pomenire.

2. Pe un mormînt :

486.

Supt aăastă piază odihnești trupul robului lu D[u]mnezeu Comisul Ioan Mavromat, fostu ctitor și întâiŭ începătoriŭ al acestui sf[ă]nt lăcaș ; care spre nedejdea învieri s'aŭ săvîrșit la anul de la Mîntuirea Lumiŭ 1834, Mart 16.

Tot supt aăastă piază și alătura odihnești și roaba lu D[u]mnezeu Mariia Bașotî, soție alăturatului Comis, carea spre nedejdea învieri s'aŭ săvîrșit la anul de la Mîntuirea Lumiŭ 1837, în 14 zil[e] a lui Ghenar, în orașul Botoșani.

3. Pe altul :

487.

Supt aăastă peatră odehnești robu lui Dumnezeu Sărdaru Alecsandru Belcic, ce s'aŭ săvărșit din viață la let 1847, Fevr. 26, în vărstă de 72 ani.

Asupra familieŭ Racliș se pot găsi știri în actele botoșănene din vol. V al *Studiilor și documentelor* ; d. p., la p. 275. Ea a jucat un rol în alegerea și alcătuirea celor d'întăiŭ epitropiŭ ale orașului.

VII. BISERICA TREI-IERARHI.

1. De-asupra ușiŭ de intrare :

488.

Aăastă sfîntă beseri[că] din noŭ s'aŭ făcut de Constantin Gheorghiu cu puterea lui Dumnezeu și agiutoriuŭ creștinilor

la let 1789, Mai 6, și la 1833, April, din nou s'aŭ zidit clopotnița i înălțarea zidului bisericii, prin osărdiea episcopilor Hariton Gheorghiu i Vasăli Ioanu, cu agiutorii hristienilor, și săvârșată de mai în urmă episcopii Neculai Apostolu Placa i iconomul Gheorghe Buzneanu; 1837, Săpt[em]v[rie] 20 zile : hramul este Sfinți Trei Ierarhi.

VIII. BISERICA DUMINECA-MARE.

489. 1. Pe ușa de fier de la intrare :

1838. V. S. I. O.

2. Pomelnicul începe cu Mitropolitul Veniamin.

IX. SF. ILIE.

490. 1. Pe clopotniță :

Acestă clopotniță s'aŭ făcut prin silința episcopilor Chiriac staroste, Ștefan Patatu, Gheorghe Paiu, erei Costandin, cu cheltuiala dumilor sali i a toată brasa blănarilor și altor frați ctitori[i], cari aŭ făcut agiutor ; 1809, Iuli 20.

491. 2. Inscriptii din 1809 și 1812, pe icoane.

X. SF. NICOLAE.

492. 1. Pe ușa de intrare :

Acestă sfântă biserică, ce să prăznuește hramul sfântului ierarh Nicolae, întâi fiind de lemn, făcut[ă] de unul Sandu Borcilă i Dimitraș, și acum s' aŭ prifăcut cu agiutorii lui D[u]mnezeu, prin mila pravoslavnicilor creștin[i], de piatră, în vreme stăpânirii marelui Împărat Alexandru Pavlovič, a tot[i] Roșii, la ani de la Hs. 1808, Mai 11. Dimitri [Hr]iste.

2. Pe o piatră de mormînt :

493.

1839, Octomvri. Înaintea acestiș pietri odihnesc robii lui D[u]mnezeu Grigorie Borcea și sora d. Parascheva și fiei d., Gheorghie Borcea, Grigorie, Elena, Anastasie, Anna, Marie, cari spre științi s'aū pus în zid ačastă peatră, și de-asupra ei icoana Maicii D[o]mnului cu răstignirea, spre večnica pomenirea celor di veac adormiț a tot neamul lor.

3. Pe alta, în față, pomenirea familiei lui Vasilie Cerbu ; 1857, 16 494.
Novembre.

4. Pe o cruce de argint :

495.

Iosafa, 1772. Ačasta cruce este a iconomului Ilie ot Sft. Nicolai ; 1821.

5. Pe păretele bisericii la altar, scrijălat :

496.

1808. Ioan erei, Ecaterena, Vasilie preot: s'aū făcut ačastă biserică pri[n] ostenelă, cu milosteni[i] ; Mai 30.

Cruce cu : «Is. Hs. nică».

6. Pe clopotniță (cît se poate ceti de jos) :

497.

Ačastă clopotniță a bisericii Sf[ă]nt[ulu] Nicolai s'aū făcut prin așutor[ul] și miluire pravoslavnicilor hristiean[î] și prin silința slujitorilor sf[i]n[te]i biserici, dum[nea]lor... în zidirea... din noū... și... 1822 (?).

XI. BISERICA ROSET.

1. De-asupra uși de intrare :

498.

Vezi dum[nea]ta, o cetitoriule, că ačasta sfântă și d[u]mnezească beserecă ce să numește și să prăznuește hramul Întămpinării D[o]mnului H[risto]s și al Sfinților Împărați Costantin și Elenna, este din temelie lucrată prin osărdie și cheltueala d[umi]sale Spatar[ul] Costachi Roset i soția d[umi]sale Mariea născută Gheuca, ca să le fie spre večnica pomenire ; let 1826, Iulii 15.

499. 2. Pe mormîntul, lângă biserică, supt un monument, al fetei lui Roset, — inscripție românească, grecească, franțuzească și nemțească. Daă, pentru curiositatea ei, pe cea din urmă :

Marie, fille du Vornic Rossety de Botochany, décédée le 15 juin 1846. | Marie Rossety, tendre comme une rose, | De sa vie comtait douze sereins printemps. | Son ame est dans les cieux, son corps ici repose. | Au milieu des soupirs, des pleurs de ses parents.

500. 3. Pe niște căsuțe lângă biserică :

Aăastă școală s'aă făcut în ograda s. bisărici cu hramul Stratenie de Marele-Vornicu Costachi Rosăt, spre învățătura di psaltichie, grecești și moldovenesți, a copiilor săraci ; ci s'aă început la anul 1831, Septevri 1, spre învățătura lor, în veci.

XII. BISERICILE ARMENEȘTI¹.

501. 1. De-asupra ușii de intrare pentru femei :

* S'a clădit acest pridvor pe vremea lui Hagi-Oxendi, cu cheltuiala poporenilor din Botoșani, la leatul armenesc 1232 [1782].

502. 2. De-asupra ușii de intrare pentru bărbați :

* Biserica Sf. Marii, care fusese clădită cu vre-o 300 de ani în urmă, acum, cu atotputernicia lui Dumnezeu, s'a înnoit, lăsîndu-se [totuși] zidurile cele vechi [și adăugîndu-se] cu turn și clopotniță, cu cheltuiala poporenilor din Botoșani, cu sîrguința cea mare a dumisale Ștefan Goilav, la 1826, Iunie 21.

¹ Am avut înaintea mea buna traducere pe care a binevoit să mi-o dea d. Iacobeanu, profesor de limba francesă la liceul din Botoșani. — O stelută arată care sînt inscripțiile de la biserica Sf. Marii. Celalalte se găsesc pe păreții și în cimitirul bisericii Sf. Treimi.

3. Pe păretele d'innăuntru, spre miazăzi :

503.

Această biserică s'a clădit din temelie în orașul Botoșani întru numele Sf. Treimî, cu cheltuiala lui Hagi Anton, fiul lui Oxenti Leon, pe vremea marelui-patriarch chir Luca, catolicosul tuturor Armenilor, cu osteneala și stăruința preotului Melcon Treșu Buzatov din Roman, ca să fie această biserică pomenire pentru șapte rînduri de oameni din neamul său ; 1795, Septemvrie 1.

4. De-asupra ușii de intrare pentru femei :

504.

1832, Maiu în 16. S'a înnoit această biserică a Sf. Treimî prin sîrguincioasa osteneală a dumisale Ștefan David Goilav, cu ajutorul poporenilor armeni din acest oraș, întru pomenirea viilor și a morților, și iarăși cu ajutorul plin de de sîrguință al dumisale Andrieș Focșeneanu și al dumisale Andronic Zadigheanu ; Botoșani.

5. Pe ușa clopotniții, leatul : 1816.

505.

6. Inscripția clopotelor, așezata prea sus, nu s'a putut ceti.

În cimitire, pe morminte :

506.

7. David. Mormîntul lui David Goilav, fiul lui Luca Goilav, om virtuos și iubitor de bine. A trecut către Domnul cînd avea 60 de ani, în luna lui Aprilie. — Maria. Mormîntul acesta e al Mariei, soția lui David Goilav. Era fica lui Ștefan, fiu al preotului Zadig : a răposat la 16 Dechemvrie. — El are trei feciori : numele celui d'intăiu, Luca, al celui de al doilea, Ștefan, prin a căruia stăruință s'a dres biserica Sfintei Marii, și numele celui de al treilea, Cristea ; 1826, Iunie 21, Botoșani.

Pentru Goilavî, v. documentele d-lui Grigore Goilav, în *Studii și documente*, VI. Cu privire la David, sînt acolo destul de multe.

8. Acesta e mormîntul odihnei preotului Iacov Șahanian, 507. din Rusciuc, care a trecut către Domnul la anul 1798,

Ianuarie 8. — Supt această piatră doarme Khudret, preoteasa preotului Iacov Șahanian ; 1797, Dechemvrie în 16.

508. 9. Sahag Șahanian. — Odihna trupului scump al ciuștitului Șahanian, care și-a închinat toată viața întru fala neamului. Ci voi cari întâmplător treceți pe lângă mormîntul acesta, să ziceți : Dumnezeu să-l ierte ; 1837, Martie 2. — Asemenea cu el, și soția sa, Hripsima, care viața întreagă și-a petrecut-o cu cuviință și în liniște și, împlinindu-i-se veacul, și-a căpătat în moarte odihna.
509. 10. Acesta este mormîntul lui Hariton Aghababian, venit din părțile Răsăritului, fiul lui Ioan ; care s'a săvîrșit din viață la anul 1247 [1797], Ianuarie 23, în orașul Botoșani.
510. 11. Această cruce [s'a pus] de către Hutlubei Lebădă, pentru sufletul frăține-său Hariton, la [anul] 1712, August 20 ¹.
511. 12. Dumnealui Boghos Iacubenț. O deșartă slava acestei vieți, care ca o umbră pierе d'innaintea ochilor ! [Iată] Boghos Aga, slava țerii sale, cel mai vestit din neamul Iacubenților, cunoscut la toate popoarele ; care în vîrstă de 44 de ani, în ziua de Paști, a plecat către viața veșnică. Deși moartea i-a pus stăpînire pe trup, ci numele lui cel bun a rămas fără de moarte ; 1828, Martie 25.
512. 13. În mormîntul acesta este acoperit cumintele, alesul și vrednicul de cinste Nicolae, din vița Trancu, care prin bunătatea-i era fala neamului său ; ci a plecat de aici fără [să lase] moștenitori pe pămînt ; 1804, Februarie 20. Lîngă dînsul zace soția lui cea bună, Hagica Varteni, cu scump nume, care, avînd dragoste și milă pentru săraci, a trecut la doritul ei [lăcaș] ; 1837, August 17. Ci amîndoi aceștia

¹ Pentru Lebădă Armanul», v. *Studii și doc.*, VII, p. 131, no. 43.

se roagă către voi să spuneți un Tatăl Nostru pentru iertarea [sufletelor] lor.

* 14. Sahag. Maria. — În acest strîmt și îngust mormînt 513. doarme un om de frunte, Sahag Bolfosul, vestit negustor, de neam bun și făcător de bine și totdeauna săracilor ajutător. Catapiteazma acestei biserici el a înnoit-o toată, frumos. Domnul să-i răsplătească sufletul, în altarul Cerului. La vîrsta de 79 de ani, i-a venit sfîrșitul vieții. În anul de la Mîntuire 1830, Iulie în 15. — Lîngă mormîntul lui este înmormîntată soția-i Maria, femeie vrednică, lăudată, cununa bărbatului ei și care și-a crescut bine copiii și a îngrijit de fetele ei și i-a povățuit bine pe toți. La 16 ani s'a cununat cu Sahag Bolfosul, [iar] la — ani i s'a întîmplat sfîrșitul vieții. Anul de la Mîntuire 1841, Septemvrie 8.

* 15. Mormîntul Khatunei, Trecătorule, [iată] Khatuna, 514. suflet bun, soția lui Moise din Erzerum, fata lui Măgîrdum din părțile Răsăritului, și care a trecut din această viață în cea de veci la anul de la Mîntuire 1799, Dechemvrie 10, în Botoșani.

* 16. Acest mormînt e al drept-credinciosului Cristea 515. Bolfosul, feciorul dumisale Ioan, negustor împărătesc¹, înțelept și blind, de neam bun, pururea-milostiv săracilor; care a trecut din această viață la anul de la Mîntuire 1802, Maiu în 25. El roagă pe trecători să spuie un Tatăl Nostru pentru el.

* 17. Venit-am de la Tatăl și am intrat în lume; iarăși 516. las lumea și merg către Tatăl. Aici este trupul unui sfințit slujbaş ce a fost al Domnului Isus, preotul Avedis, ce i s'a zis Barhudar, născut în orașul Smilului (Ismail). A

¹ «Negustor împărătesc» e negustor în slujba Sultanului, *gealep*.

trăit viață curată și desăvârșită, și a venit apoi la Botoșani, unde i s'a întâmplat sfârșitul vieții, trecînd de aici la viața de veci; anul 1814, Februarie 14.

517. * 18. Acesta este mormîntul de odihnă al lui Hagi Lusig Maximovici, care a trecut din această lume. Ci el cere de la voi cei ce treceți pe lângă acest mormînt [să spuneți]: «Dumnezeu să-l ierte»; anul de la Mîntuire 1812, Februarie 9.
518. * 19. Mormîntul lui Hagi Mihail. Acest mormînt de odihnă este al bunului suflet Hagi Mihail, fiul negustorului Marcar, din Ținutul Păstunicului [în Armenia]; care a trecut din această viață la cea de veci, cînd era leatul armenesc 1240 [1790], Ianuarie 14, în Botoșani.
519. * 20. Mormîntul Elisavetei. Acest mormînt de odihnă este al dumneaei Elisaveta, soția lui Hagi Mihail, fiul răposatului Zadur; care a trecut din această viață la cea de veci, cînd era leatul armenesc 1237 [1787], Martie 8, în Botoșani.
520. * 21. [Această] piatră [s'a] pus pe mormîntul lui Iacov, fiul lui Hagi Oxindie episcopul bisericii din orașelul Botoșani, din țerișoara Buhdan [Moldova]. Acesta era virtuos în purtări. A săvîrșit viața lumii [și] a trecut, după porunca Domnului, la leatul armenesc 1225 [1775], Octombrie în 2.
521. * 22. Acesta este mormîntul drept-credinciosului Garabet, fiul dumisale Manug din orașul Rusciuc. Aici a fost coborît în mormînt și se odihnește supt țărîna aceasta: Voi cari vă întîmplați a trece pe lângă acest mormînt, rugați-vă din toată inima pentru el; leat armenesc 1230 [1780], Septemvrie în 13.
522. * 23. Mormîntul Saricăi, Jupăneasa Sarica, ce zace aicea

era fată a lui Boghos din Ținutul Păstunicului [Armenia]; bărbatul ei cel de-al doilea a fost Hagi Ovanes. Răposata se îndeletnicia cu binele și de faptele bune nu se depărta. A răposat la 1799, Maiu în 3.

24. Marta. M'au coborât în acest mormînt, și în această 523.
groapă dorm eu, jupăneasa Marta, cea blindă, vestită, soția lui Boghos Lelenț, care era din Ținutul Păstunicului și fată a lui Șișman Bedros, ce a fost din Smil (Ismail). Cînd va suna trîmbița cea mare, voi fi gata spre lăcaș. Leatul 1782, Septemvrie în 10.

* 25. Copil născut din lut, prunc nevinovat, aici zace cu 524.
trupul, în acest mormînt strîmt. Neamului său multă jălanie i-a lăsat și mult suspin din inimă în acest loc de jale. Era fiul dumisale Cristea Balasan, iubit al părinților săi, frumosul Garabet. Viața-i de la Dumnezeu a apus; la prunci din ceruri a zburat cu sufletul. Vrednic s'a arătat ca acei ce vor ceti să cînte pentru dînsul: «Doamne miluiește-l». Leatul de la mîntuire 1807.

* 26. Cel ce zace în acest mormînt, David cu numele, în- 525.
țelept în cuvinte, fiu al lui Hagi Grigore Caracaș, din neam bun, de la Rusciuc, împodobit cu haruri fără de samăn, frumos la față ca un trandafir, la treisprezece ani a lăsat părinților săi jale înainte de vreme: leatul de la Mîntuire 1821, Dechemvrie în 20.

* 27. În acest mormînt strîmt și îngust zace trupul drept- 526.
credincioasei fetei lui Iodia Trancu și soția bună a lui Hagi Garabet Aburel, cea plină de duiosia părintească. Împlinind vrîsta de 70 de ani, s'a săvîrșit din această lume; 1832, Avgust în 15.

* 28. Mormîntul acesta este al lui Manug, fiul bătrînului, 527.
marelui și lăudatului negustor Cristea Nemțeanu. Săvîr-

șirea lui din această viață [a fost] la anul de la Mîntuitorul nostru 1799, Dechemvrie în 11. [Și] roagă pe cei ce se vor întîmpla a trece, să zică pentru dînsul din toată inima : Dumnezeu să-l ierte.

528. * 29. Acesta e mormîntul de odihnă al lui Hariton fiul lui Manug, negustor din Botoșani. A încetat din viață la leatul armenesc 1241 și de la Mîntuire 1792, Octomvrie în 7.

529. * 30. Voi cari treceți pe lîngă acest mormînt, gîndiți-vă la mine. Ce folos e să dobîndim cele de aici, dacă ne pierdem sufletul în deșert ! De la mine luați pildă de suferință, căci nu s'a mai găsit nenorocit ca mine, Nicolae Robovicî, [cu adevărat] rob, ce am rămas fără mîngîiere. Cu harul Domnului Dumnezeu, binecuvintează pe fiul mieu. Vă rog să ziceți : «Dumnezeu să-l ierte», ca să primiți buna răsplată. 1831, Aprilie în 6.

530. 31. Într'acest mormînt zace trupul lui Ștefan Mîrzic, căruia i s'a zis și Tenghian, de loc din Ținutul Păstunului, negustor din Botoșani, om bun la suflet și dreptcredincios, episcop al bisericii, părinte de fiu bun. A lăsat urmași din neamul său. Ajungînd la vrîsta de 50 de ani, l-a ajuns chemare la sorocul morții. Sfirșindu-se după o viață scurtă, a lăsat casa sa în multă jale. Voi cei ce vă întîmplați a trece pe lîngă acest mormînt, rugați-vă pentru cela ce doarme aici, zicînd un Tatăl Nostru pentru ca Dumnezeu să ierte sufletul lui.

531. 32. Ștefan Balasan, negustor de bun neam, cinstit episcop al bisericii Sf. Treimi. Viță aleasă, fală a neamului său, cunună, după numele său, de fapte vrednice de laudă. Acesta pe cei mai mulți dintre cei virtuoși i-a întrecut. În floarea vieții, la 58 de ani, lăcașul viețuirii sale și l-a mutat la cer. Lasînd tot neamul său în jale, se depărtează de lumea aceasta și se închide aici. Ci voi cei ce vă în-

tîmplași a trece pe lîngă acest mormînt, rugați sînteți de-a pururea a pomeni către Domnul sufletul lui viû. Anul de la Mîntuire 1832, în Botoșani.

33. Aici este înmormîntat Hacig Ciumiș și soția lui ⁵³². Hopisa și fiul lor Ștefan, a căror amintire se cinstește de către fiul lor cel mai mare, Ohan, cu această cruce : 1827.

* 34. Avedic. Flora. Mormîntul de odihnă al cînstitului ⁵³³. Avedic Sahag Bolfosul și al soției sale Flora. Pe cînd ca un chedru frumos, cu o deosebită frumuseță, mă împodobiam, rea și amară durere a rupt frîul vieții mele. Vai ! Oare cîte lacrimi și cîte dureri, cîte adîncuri ale inimii la iubiții mei toți nu se vor deschide ! Însă cine a știut, cine a putut să se ferească de umbra morții : căci, bătrîn saû tînăr, ea n'a ales, ci de o potrivă cu sulița ei i-a străpuns. Anul de la Mîntuire 1831, Iunie în 15. Dar oare mie de acum înnainte, mi se va îndulci viața pe această lume ? Căci ce poate fi mai amar decît a trăi fără tine ? Erai pentru sufletul mieu floare de desfătare, neveștejită ; ci, părăsindu-mă, te-ai depărtat ; dar nu va trece mult, și vin și eu. Las să ne bocească într'o gură părinții noștri iubiți, cum și drăguții noștri copilași, pe cari-i lăsăm în jale. 1831, Iunie 16.

* 35. Mormîntul băiatului Sahag Bolfosul, care a răposat ⁵³⁴. în vrîstă de 12 ani. O vrîstă ce abia înfloriai, drăguțele Sahag, de ce, închis supt pămînt, zaci singurel în tăcere ? Nu-ți vezi părinții ? Numaî în plinsete și bocete, ei strigă : « ce nenorocire », și adaugă « vai unde mi-i copilașul ». Tu vei fi zicînd însă : « Găsit-am odihna scumpă a vieții, ci să nu plîngă cu durere duiosii mei părinți cu lacrimi ». 1831, Iunie 15, în Botoșani.

* 36. Veniiû, vazuiû, lăsăiû, m'am dus. Jupăneasa Ana, ⁵³⁵. născută în Camenița, fica lui Grigore de Bohdanowicz, și

soția lui Valerian Misir. Pe tine, Doamne Dumnezeule, în veci țărîna mormîntului mieu te binecuvintează, căci pe această lume mi-ai lăsat un întreg neam iubit : pe soțul mieu Valerian Misir și copiii cei născuți din trupul mieu. Cu plînsul lor mult m'aui plîns și în acest mormînt m'aui acoperit. Dăruiește-li, Doamne, viață lungă, ca neîncetat să mă pomenească. 1840, Dechemvrie în 15, Botoșani. Adu-ți aminte de mine, Doamne, cînd vei veni întru Împărăția ta.

XIII. BISERICA DIN STĂNCEȘTI (LÎNGĂ BOTOȘANI).

536. De-asupra ușii de intrare :

Anul 1837 de la Nașterea Domnului nostru Is[us] H[risto]s s'aui făcut acest sînt lăcaș cu toată cheltuiala Mare-lui-Vornic di Țara-di-șos Alixandru Calimah, avînd epistat pi Polcovnicu Ilie Dobraniș și lucrători cu mînilor pi lăcuiitorii acestui sat Stănceștiu, și anumi, după neam, Chisălițăi, Chibăceni, Cerceleni, Țărăneni, Tălăbeni, Speneni, Ciubotăreni, Cunteni, Morăreni, Bombeni.

VI.
ORAȘUL BUCUREȘTI.

LXXXIII.

Mitropolia.

1. Inscripția veche, săpată, din afară nu mai este astăzi. Ea a fost 537. înlocuită printr'o alta grecească, aurită, cu literele întortochiate, care pomenește în cuvinte pretențioase numai pe sfinții patroni Constantin și Elena. Ea poartă data de 1793, și a fost deci pusă de Mitropolitul Filaret al II-lea în cursul păstoriei sale foarte scurte (*Isť. literaturii române în secolul al XVIII-lea*, pp. 370-1).

2. Inscripția zugrăvită pe din lăuntru a fost acoperită de cafasul ce s'a făcut pentru cor.

3. Chipurile ctitorilor sînt prinse în parte de același cafas. Se văd însă Domnul, Doamna și fetița lor.

4. De-asupra pridvorului, noă, din față : 538.

Învălitu-s'aă aceasta beserică den noă, tencuindu-se afară peste tot, înfrumșețându-să și în lăuntru cu icoane și altele ce se văd, de prea-sfin[ți]tul Mitropolit chir Dosiftie, întru a doa Do[m]nie a Mării Sale Io Alexandru Moruz Vvd., Iulie 28, 7307 [1799].

Dosoftei Filitis a fost urmașul direct al lui Filaret. Lucrările începute de acesta la Mitropolie aă fost deci continuate de dînsul și duse la capăt.

5. Pe clopotnița de la intrare (partea d'innăuntru) : 539.

Aăastă clopotniță iaste zidită și rădicată iaste de luminatul și blagocestivul Domnul Io Constantin Brăncoveanu Băsărabă, la anul de la Nașterea Spăsitorului H[risto]s

1698, m[ă]ța Septe[m]vrie 24 de zile, cându și al noaoalea an al oblăduirii și stăpânii sale era.

În același an Brîncoveanu a făcut biserica din Făgăraș, Sf. Nicolae din Galata, biserica din Ismail și chiliile hanului Sf. Gheorghe din București (Greceanu, în *Magazinul istoric*, II, pp. 345-6).

540. 6. Pe o piatră de mormînt convexă, prinsă astăzi într'un stîlp ridicat de Mitropolitul Calinic Miclescu:

Răposat-a[un] în Domnu preasfințitul Mitropolit chir Theodosie la anul 7216 [1708], Ghen. 27 de zile, la al 87 p^l [= și jumătate] de ani a vieții sale, în zilele pre[a]-luminatului Domn[ă] Io Costandin[ă] [Băsărab] Voevod, păstorindu turma lui Hs. ani 39 și 9 luni, și s'a[un] îngropat aice: 1708.

[Jos:] Răposat-a[un] în Domnul prea-sfințitul Mitropolit chiru Ștefan; Sep. 23, 7247 [1738].

[Sus:] Neofit[ă].... arhierarhi.... Anastase [restul neînțeleș].

Celelalte știri asupra datei morții lui Teodosie se potrivesc cu aceasta (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 422). Socoteala păstoriei lui se face fără a se ținea samă de timpul cît l-a înlocuit Varlaam (v. *Ist. lit. religioase a Romînilor*, p. CLXVIII, nota 1). Mitropolitul Ștefan a păstorit după Daniil până la 1738.

Ucenic al lui Ștefan I-i[ă], Teodosie a avut, la rîndul său, ca ucenic pe acest al doilea Ștefan.

541. 7. În biserică, la stînga, pe mormîntul din față:

Cenușa veche strămoșească
Dator[ă] sînt fii s'o cinstească.
Această sf[ă]ntă datorie
Plătind-o și eu [cu] cucerie,
La acest mormînt vechi[un] și părintesc,
Cum ș'a soți mele și frățesc,
Pentr'aceasta aici am așăzat
Și numele lor jos am însemnat.
1836, Iulie 1.

Marele-Logofăt Bunea, cu soția sa Grăjdana, Marele-Vornic Vlaicul, Marele-Vornic Grigore, Marele-Clucer Petru cu soți[a] sa Cheajna, Marele-Vornic Manu și cu soția sa Maria și cu fii-său Ioanu, i Marele-Clucer Șarban și colonelul rolesc Costantino; Roxandra născută Ghica, soția Vornicului Scarlat Grădișteanu, carele să află în viață, Efrosina născută Roset, soția Marelui-Vistier și Cavaler Grigorie Grădișteanu, [a]șazătoriul pet[r]i, — toți aceștia Grădișteni.

Grigore Grădișteanu, care a pus această piatră pe mormîntul celor din neamul său, a fost ispravnic de Ilfov în 1825 (Hurmuzaki, X, pp. LXXIII, 323), după ce stătuse o bucată de vreme la Brașov, în vremea tulburărilor de la 1821. Scarlat, fost Agă al lui Tudor Vladimirescu, ajunsese, în Domnia lui Grigore Ghica, Vornic al treilea (*ibid.*, p. 171, no. CCXXXII; p. 194, no. CCLXIV): el era, cum se vede, rudă cu Domnul. Bunea I-iu a fost Vistier în jumătatea d'intăiū a secolului al XVII-lea. Vilcul (nu Vlaicul, ca în inscripție) și Grigore sînt fiii săi. Văduva lui Petru Grădișteanu a luat pe Pîrvu Cîmpineanu, în veacul al XVIII-lea (*Genealogia Cantacuzinilor*, p. 108). Banul Manu de pe vremea lui Mihnea-cel-Rău trebuie să fi fost înrudit prin femei cu Grădiștenii (*Studii și doc.*, V, pp. 122-3, no. 30). Cf. *ibid.*, pp. 633-4.

8. Pe alt mormînt, în fund:

512.

La lt. 7000 [1492] zidindu-să, de către răposatul Vel Dvornec Nedelcu Bălăceanu și jupăneasa Anca, sf[ă]nta biserică Sf[ă]ntul Gheorghie Vechi, care după vreme fiind Mitropolie a țări, și, ca niște ctitori ce era, ș'aū făcut și îngropăcunea acolo, dar mai pă urmă, mutîndu-să cathedra Mitropolii unde acum să află, urmă și clironomi, ca niște ctitori ai Mitropolii țări, a-ș muta și îngropăciunea la sf[ă]nta Mitropolie, dovedindu-se ačasta din piatra ce s'aū găsit pusă pă mormănt de la lt. 7149 [1640-1], unde să arată scrise acestea: «Subt ačastă piatră să odihnesc oasele robului lui D[u]mnezeū jupan Pătrașcu Vel Sulger, sin răposatu Barbul Postelnicul Bălăceanu, nepotul răposatului

Vel Dvornic Loloescu; pristăvitu-s'aŭ în zilele Domnu[lu] Ioan Antonie Vvd.». Iar, lt. 7239 [1730-1], s'aŭ mai scris și alt răposat, adică: Drăghič Bălăceanu Vel Postelnec, sin Pătrașcu Bălăceanu, și răposatu biv Vel Stolnic Costandin Bălăcean[u]. Care aceia piatră, din multa vreme fiind șterse multe din slove, spre pomenirea mai sus pomeniților strămoș ai mei am preînnoit-o eu, robul lui Dumnezeu Costandin Bălăceanu biv Vel Ban, acum, lt. 7339 [1830-1], peste 190 de ani.

Asupra bătrînului Ban Bălăceanu se pot afla foarte multe lămuriri în vol. X din colecția Hurmuzaki. Barbu Postelnicul Bălăceanu era văr cu vestitul Agă Constantin, dușmanul lui Brîncoveanu (*Studii și doc.*, III, p. 27-8). Loloescu Vornicul e fratele lui Badea Bălăceanu (v. memoriul mieu *Cronicele muntene*, pp. 87-8). Constantin, care trăia în 1750, era nepotul lui Drăghič (*Studii și doc.*, V, pp. 495-6, No. 65; cf. pp. 712-3). Nedelcu de la început e fabulos: familia-l pune pe vremea lui Mircea cel d'intăiu (Hasdeu, *Magnum Etymologicum*, pp. 2983-4). Nu e identificabil cu Nedelcu Vornicul de supt Mircești (Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, p. 189).

543. 9. Pe o cruce:

Robul tău Gheorghie Miclescu, 1829.

A fost adusă de sigur de Mitropolitul Calinic Miclescu.

544. 10. Pe alta:

Mitrofan ieromonah, mănăstirea Bisericană.

E, de sigur, de aceeași proveniență.

545 11. La paraclis, pe partea din lăuntru uși de intrare:

Μολδαβίτης, Βλαχίτης τε κλειτών ἡγεμονιών
 Νικελαως ἔρνος τῶν τε παλαιγενέων
 Δήνεϊ ὀρθῶν θεοφοροῦνῃ γε ἀνάσσων,
 Πίοσιν ἐν πεδίοις ἱπποβότου Βλαχίτης
 Εἰς δόξαν τε Θεοῦ μεγάλοιο ἑώντ' ἐρίηρων
 Σπλάγχων μνημόσυνον, ᾗδεματο τ[ὸν]δε νεών:
 Κεῖνα γὰρ ἱρῇ Μ[ητ]ρόπολιν πρὸς ἔγερσιν ὀρεῖται

Σαρκὸς πηλογόνων γῇ κατεδωμένης,
 Νηῶνθ' οὖς νεοπήκτους ἤγειρ' ὕψιθεμέθλων.
 Φράζο αἰρεκέως τὸν ῥὰ ἔλαττον' ἐμέν'.
 Γέντο δὲ ἔργα τάδε σκοπίημ' ἱρὴν Δανιήλου,
 Φρουροῦντος δ' ἀγαθὸν ἀρχιερέος ἄγαν,
 Ὑἑται Θεογονίας ἀψκγ'. Δημήτριος Γ. Νοταρασήδον.

Adecă (dacă se pot traduce astfel de caricaturi antice, cu cuvinte vechi eroice, rău înțelese):

«Nicolae, mlădiță a stăpînitorilor celor drepti în cuget și înțelepciune, ai vestitelor Domnii ale Moldovei și Țerii-Românești, în cîmpiile grase ale Țerii-Românești de-cai-hrănitoare, spre mărirea lui Dumnezeu celui mare și ca amintire a sufletului său rîvnitor, a întemeiat această biserică. Căci această sfîntă Mitropolie aștîță spre mîntuirea cîrniî ce s'a dat celor făcuți din lut pe pămînt. Iar pentru bisericile pe care cu temelii adînci din nou le-a clădit, întreabă-mă doar pe mine cel umilit. Ci lucrările acestea s'aû învrednicit de sfînta supraveghere a lui Daniil, arhiereul cel ce păzește strașnic ceia ce e bine. În anul de la Nașterea Domnului 1723. Dimitrie Gh. Notarà.»

Deci ctitorul paraclisului și de bună samă și al chiliilor în care se află acum palatul Mitropolitului și cancelaria metropolitană e Nicolae Mavrocordat. Daniil a fost Mitropolitul acestuia de la 1720 înainte (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 435). Cronica oficială a lui Radu Popescu vorbește (*Magazinul istoric*, IV, pp. 126-7) de sate și venituri nouă date Mitropoliei de către acest Domn, și mîntuie așa: «Atuncea s'aû isprăvit și paraclisul de la Mitropolie, care s'aû făcut iar cu cheltuiala și cu mila Măriei Sale». O scrisoare a lui Daniil cerînd niște cărți de slujbă și materialul tipografiei domnești ce se afla dusă la Făgăraș după căderea lui Brîncoveanu, saû în timpul războiului, în *Socotelile Brașovului*, p. 157. Poetul care a făcut inscripția e Dimitrie Gheorgulis Notaras, în privința căruia se daû lămuriri în *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 45 nota 2, p. 54. El scrie versuri și pentru tratatul de filosofie al Domnului.

12. Chipurile ctitorilor daû pe Domn, în haină verde, cu brîu; pe 546. Doamna Maria (cea d'întăi) și fiul ei Scarlat (gînerele Brîncoveanului); pe Pulheria Ciuchi (îngropată în 1716 la Mitropolie chiar, «în rînd cu alți Domni și Doamne ce sânt acolo îngropați»; Radu Popescu,

în *Magazinul istoric*, IV, p. 43), în haină de brocard de aur cu blană, jar, dedesupt, haină încrețită, avînd la piept o bandă și o roată de fir de aur, iar, în cap, coroană; lingă dînsa stați încă copii celei de a treia Doamne, Aî ei sînt mai departe, lingă Nicolae-Vodă: Constantin și Iancul. În sfîrșit, se vede și Doamna Smaranda, pe părilete din fund, iar, pe cel din a dreapta uși, lingă Pulheria, Alexandru-Vodă, născut la 12 Decembre 1720, și Domnița Sultana, din 1721 (căsătoria lui Nicolae cu Smaranda se făcu în timpul robiei sale din Ardeal, căci se întoarse cu dînsa în Scaun). Cf. mai sus, p. 75 (la mănăstirea Văcărești). Se mai vede, tot lingă Pulheria, și un micuț Ștefan Voevod (pentru cei doi copii cu acest nume ce a avut Domnul, în 1722 și 1723, v. Radu Popescu, p. 130). O fată a lui Nicolae, Mărioara, soția lui Ianachi Vel Cămărașul, a fost îngropată lingă mama ei, Pulheria, în Octombrie 1725 (*ibid.*, p. 142). Cf. și mai sus, p. 75.

547. 13. Pe o mitră:

S'aũ făcut cu cheltuiala a bun-credinșosului Domnũ Io Costandinũ Basarabũ Voevodũ B[răncoveanu]; aniũ de l[a] Hs. 1693.

Aceasta e decĩ mitra făcută pentru Mitropolitul Teodosie încă, și pe care el a purtat-o.

548. 14. Pe o icoană îmbrăcată grosolan cu argint:

Παρά τῆς ἱερᾶς βασιλικῆς πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου-Σπέλτης· ἐν Μπελεπονίσις διδοτε· 1463.

Adecă:

«De la sfînta împărătească patriarhicească mănăstire a Mega-Spileului în Pelopones, s'a dat; la 1463.»

De sigur că această foarte veche icoană a fost adusă de vreunul dintre Mitropoliții greci din veacul al XVIII-lea.

549. 15. Pe o cruce pe coasta dealului:

Gheneral poručník Mihail Miloradovič, poruncitor de un trup din al armii russești dîn Valahia și cavalier de multe cete, orînduelf, și spre pomenirea a offițerilor celor perit (*sic*) în deosibitele bătălii, spre cinstea vitejiilor lor: polcovnic Isaiov, de polcul Cazacilor...,

Urmează multe alte nume. De cealaltă parte a crucii, e o inscripție rusească cu același cuprins.

Miloradovici a fost numit comandant al trupelor rusești din Țara-Românească în toamna anului 1809 și a plecat în Rusia la 26 Ianuar 1810. V. Erbiceanu, *Cronicarii greci*, p. 289.

16. Pe alta, de vale :

550.

Acastă cruce iaste rădicată în slava D[o]mnului Hs. de Costandin Brâncoveanu B[asarab], fečorul lumnatului Domnă Io Costandin Basarab Voevod, în locul alți cruci ce era de lemnă, care era rădicată de Preda băiv Vel Vornic Brâncoveanu în pomenire pentru fiu-său Papa Post., părintele mai sus pomenitului Domnă, că într'aces-taș loc au perit, în zilele lui Costandin-Vod[ă] Șerban, ce au fostu Domnă în urma lui Matei-Vod[ă], când s'au rădicat dărăbanții asupra Domnului și a boiarilor țări, la leat 7163 [1655]; și, stricându-se crucea de lemn, s'au rădicat acastă de piatră la Iulie 20, leat 7221 [1713].

Prin urmare, omorul de la 17 Februar st. v. 1655 al boierilor de către Seimenii răsculați s'a făcut în București. Dacă Papa fiul Predei Brâncoveanu a fost ucis chiar în locul acesta, se vede că pe el stăteau curțile domnești făcute de Constantin-Vodă, întemeietorul Mitropoliei (v. *Cronica Țerii*, în *Magazinul istoric*, IV, pp. 337-8). Dinu Brâncoveanu era fiul cel mai mare al Domnului din 1713 : peste un an, pieria și el ucis la Constantinopol. Cf. și *Studii și doc.*, IV, p. CCLXII.

II. BISERICA RADU-VODĂ.

1. De-asupra ușii de intrare :

551.

Δῶρον δῶκε τῇ Τριάδι Ἀλέξανδρος ὁ παμμάκαρ ναὸν τοῦτον παλαιόθεν. Ἰωάννης ἀθέντης ἡμῶν Ῥάνδουλος Βοεβόδας λαμπρῶς ἡγειρεν ἐκ θά-
θρων, ἀφιέρωσεν δὲ τοῦτον εἰς μονὴν τὴν τῶν Ἱεήρων, ἐν ἔτει ςζρκγ'.

Adecă :

«A dat în dar Treimiă Alexandru răposatul această biserică de de mult. Domnul nostru Ioan Radu Voevod strălucit a în-

nălțat-o din temelie și a închinat-o mănăstirii de la Ivir, în anul 7123 [1615].»

Cf. Iuliu Scriban, în *Biserica ortodoxă*, 1901, p. 418, nota 2.

«Și au făcut Alexandru-Vodă din jos de București o mănăstire mare, hram Sf. Troiță», scrie Cronica Țerii (*Magazinul istoric*, IV, p. 275). Mihaï Postelnicul, fiul Banului Dobromir, se îngroapă în pridvorul ei încă din 1587 (*Studii și doc.*, V, p. 438). Actul de donație e din 15 Maiu 1577 (*ibid.*, p. 703). În 1593 Sinan-Pașa o prefăcu în cetate saă *palangă* (cf. Naima, *Annals of the turkish empire*, trad. Fraser, și *Studii și doc.*, V, p. 704). Radu Mihnea o făcu din nou, dînd-o slujbei creștine. Cf. Constantin Căpitanul, ed. Iorga, p. 107 (unde nu se înțelege însă pricina închiderii vechii biserici și se dă greșit Mihnea Turcitul drept ctitor).

552. 2. În biserică, la dreapta naosului:

Acastă piatră de pre mormântu o'ŭ făcut și o'ŭ frămsețat cela ce es[te] bine cîstit și de H[ristos] iubit creștin Alexandru Voevod născătorul dumnilui celuia ce s'au pristăvit întru fericită credință, celuia ce au fost bine cîstit și de H[risto]s iubit Domn creștin Radu Voevod, č-au fost Domnă Țărăi-Rumănești și Moldovei, și multe războe au biruit, și iară au venit de la č[i]nstita Portă ș'au fost al doile rândă Domnă Țărăi-Rumănești, și ș'au lăsat steagul fiu-său ce e mai sus scris, și iară se'ŭ dus de-au fost Domnă Țărăi Moldovei; și acolo se'ŭ pristăvit întru cetate în Hră-lău, în luna lui Ghenarie 13 zil[e], Sămbătă, și cu mare cinste l-au adus trupul dumnelui, și l-au ingrupat în luna Feurarie în 5 zil[e], Duminecă. Aicea zac osele dumnealui. Dumnezeu-l iarte împărăție ceriului adevărat. În anii 7134 [1626].

Cf. mențiunea morții în Miron Costin și în Cronica munteană (l. c., p. 310); Hasdeu, *Cuvente den bătrăni*, II, p. 243. Un act din ziua morții sale, în *Studii și doc.*, V, p. 15, no. 75.

553. 3. Tot acolo, mai departe către ușă:

прѣстави сѧ благоувернаго и благочестивоу гспѣда БЛЕННАА

uprî [o lature a pietrei lipsește], ДЕМЕЛИУ КР, ЕПАКТА В, МЦА ГЕН. ДІ.

Adecă:

«A răposat bine-credincioasa și blagocestiva Doamnă Elena, prea..., temelia 23, epacta 2, luna Ianuarie 14.»

De sigur că e o fată de Domn. În adevăr, Doamnele din familia Mirceștilor pe această vreme s'au chemat Ecaterina lui Alexandru Mrică, ctitorul, și Neaga (a lui Mihnea, fiul acestuia). Elena ar fi deci mai probabil fata lui Alexandru. Acesta, îndată ce sosește în țară, la 1568, însoară pe boierul care i-a fost mai credincios, Ivașco Golescu, cu Elena; fiul lor poartă un nume domnesc, Vlad, și e făcut Postelnic de către Alexandru la vrista de doi ani, ceia ce nu am mai întâlnit. Când Ivașcu moare, el e îngropat de Petru Șchiopul, Domnul Moldovei, ruda lui Alexandru-Vodă, în mănăstirea domnească a Bistriței. După moartea lui, «Ivășteasa» joacă un mare rol: în 1585, ea e primită cu cinste la Brașov; în 1587 ea vine iarăși de două ori în acest oraș, împreună cu fiul ei. În 1588, ea se gătește să intre în Ardeal cu trabanți (cf. mai sus, p. 40; pp. 141-6; Hurmuzaki, XI, pp. XXI, 829, 834, 836, 878). Mi se impune deci ipoteza că Elena a fost fata lui Alexandru și că acest mormînt e al ei. Anul lipsește din nenorocire, și datările celelalte sînt prea puțin sigure ca să-l poată căuta cineva în ele.

4. Pe alta, mai către părete, din aceiași vreme:

554.

прѣстави с благочестнаго Іуу Бладъ Коеводъ снъ великаго Млхнѣ Коеводъ в летъ 734... [крстъ с]л[н]ц. ДІ, АДН. ДІ, ДЕМ[Е]ЛІЕ Д, МЦА ЮЛ. КВ ДНЫ.

Adecă:

«A răposat blagocestivul Io Vlad Voevod, fiul marelui Mihnea Voevod..., în anul 709—, [crugul] soarelui 14, al lunii 11, temelia 4, în luna lui Iulie 22 de zile.»

Dacă nu ni s'a păstrat data de an, nu poate fi nici-o îndoială asupra numelui copilului domnesc îngropat aici. Vlad era un nume obișnuit în această familie drăculească. Un fiu al lui Miloș se chema tot Vlad (v. *Contribuțiuni la Istoria Munteniei, passim*). Un Vlad era fiul Elenei, fiica lui Alexandru-Vodă poate, cu Ivașco Golescu. Și un fiu al lui Petru Șchiopul s'a chemat Vlad (v. Prefața vol. XI din colecția

Hurmuzaki). Dacă ar fi fost și la Muntenii obiceiul de a se însemna în actele Domnilor mărturia fiului lor, am ști când s'a născut și a murit Vlad fiul lui Mihnea. În 1587, Domnul avea numai un fiu, Radu, care era în vîrstă de «ceva mai mult decît trei ani» și a murit și el înainte de 1591, pe cînd fiul natural al lui Mihnea, Radu, ctitorul acestei biserici, și fiii turci ai aceluiași Mihnea au dus mai departe neamul (v. *ibid.*, p. 78, nota 1, p. 99, nota 1). Cred că Vlad murise înainte de această dată.

555. 5. Pe întâia piatră în partea dreaptă a bisericii:

Ἐντάδε κεῖται ὁ δόβλος τοῦ Θεοῦ ὁ Μεγασλουτζιάρης Γεωργάκης Κανέλος, ὅστις ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος ἐπὶ τῇ 1747 ἔτει, ἰς μαρ[τιου]. Κεῖται ὁμοῦ καὶ ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μεγάλη-Παχαρνητζέσα Ἄννα, ἡ νόμφη τοῦ ῥηθέντος, σύζυγος τοῦ ἀνταδέλφου αὐτοῦ Βασιλάκη Κανέλου, Μεγάλου-Παχαρνίκου, ἥτις ἐν τῇ 1757 ἔτει, 7 Ἰουλίου, ἀπῆλθε πρὸς Κύριον.

Adecă:

«Aici zace robul lui Dumnezeu Marele-Sluger Iordachi Canelos, care și-a plătit datoria de obște în anul 1747, 16 Mart. Zace și roaba lui Dumnezeu Marea-Păhărniceasă Ana, cumnata acestuia, soția fratelui său Vasilachi Canelos, Păharnicul-cel-Mare, care a plecat către Domnul în anul 1757, 7 Iulie.

556. 6. Pe alta, în același rînd:

Suptu această piatră odihnescu oasele robului lui Dumnezeu Iordache bivū Velū Cap. za Cazačū ot Tărgoviște, sin Dragomir Cap. Bălcescul, și s'aū pristăvitū în zilele prè-luminatului Domnu Io Nicolae Voivod, la leat 7232 [1723], Oct. den. 26.

557. 7. Idem:

Ἀλέξανδρος Μουσελήμης· 1726.

† Suptu această piatră odihnește răposatul robul lui Dumnezeu Alexsandrache Ceaușul sin Balasache Muselimul. Domne Dumnezeul tuturor, odihnește sufletul întru În-părăția ta cea de veač, amin. Fev. 17, leat 7234 [1726].

558. 8. Idem, în rîndul al doilea:

Su[p]tū această piatră odihnescu oasele robului lui D[u]m-

nezeu Preda Căcitanulă i jupăneasa dumnealui Dumitrana, în zilele prea-luminatului D[o]mnului nostru Ion Mihaiu Racovița Voevodă; Iul. dni 20, lt. 7250 [1742].

9. Idem:

559.

Ἐνταῦθα κεῖται ταπεινὸς δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μανολάκης τοῦνομα, υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, υἱοῦ Χατζῆ Μαυριάνου, ἀνδρὸς τετιμημένου, ἐκ Ζαγοράς. καὶ εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους ἐλεωσμένου, ὅνπερ λαβὼν, ὦ Κῆριε, τιμᾷ καὶ..., νέον δόσεις νᾶ στερπ... θᾶ ἐν χώρᾳ τῶν δικαίων ἀψξέ', Σεπτ. κς'.

Adecă:

«Aici zace smeritul robul lui Dumnezeu Manolachi cu numele, fiul lui Constantin, care și el a fost fiu al lui Hagi-Maurianos, om prea-cinstit, din Zagora, și care pe mulți oameni i-a miluit; pe care luîndu-l, Doamne, cinstește-l și... veți da să... în țara dreptilor; 1765, Septembre 26.»

10. Idem:

560.

Mormîntul unui Ioachim din Silivria, mort la 1765; inscripție grecească.

11. Idem:

561.

1786, Ἰανουάρ. 24.

Τὰ ὁσὰ τῆς δοῦλης τοῦ Θεοῦ Ἀννης Κυμπινάνας, συζύγου τοῦ ἐγγενεστάτου ἄρχοντος Μεγάλου-Μπάνου Πάνου Φιλιπέσκου ὑπὸ τὸν λίθον τοῦτον κρύπτονται· ἡ δὲ ψυχὴ ἐν μακάρων χώρᾳ.

Adecă:

«Oasele roabei lui Dumnezeu Anei Cîmpineanca, soția preanobilului boier Marelui-Ban Pană Filipescu, sînt astrucate supt această piatră; iar sufletul este în țara fericitilor.»

Pentru Pană și Anița, v. ediția mea din Constantin Căpitanul, p. xxviii și urm. Tot acolo, p. xxxi, nota 2, această inscripție, în chip greșit.

12. Ibid.:

562.

Suptă aastă pîiatră odihnescu-se oasele răposatului robu lu Dumnezeu Mant[a] Fărcășanul Vel Stolnecă, îngropăn-

du-se în sfânta măn[ă]stere Radului-Vodă, răposând în ze-
lele lumenatului Domn Ioan Grigorie Gheca Voevod, fiind
cursul anelor leat 7242 [1743], la luna lui Octomvrie dni
7, scriindu-se pentru večneca pomenere.

Pentru Șerban, Matei și Răducanu Fărcășanii, v. *Gen. Cantacuzi-
nilor*, p. 117. Pentru Răducanu, și *Doc. Cantacuzinilor*, p. 226, no. xciv.
Pentru Matei scriitorul, care trăia și în 1749, v. *Ist. lit. rom. în sec. al
XVIII-lea*, I, pp. 504-5.

563. 13. Idem:

Supt aciastă piatră odihnește rămășițele mortale dum-
niaei Marea-Logofetiasa Elisaveta Filipeasca, născută Hri-
soscolio, în vârstă de ani 62, răposată la anul 1852, Fe-
vruarie 18.

1857, Martie 27.

564. 14. Pe o piatră în stînga intrării:

Suptu acastă piatră înfrumusețată află-s[ă] oasele ju-
păneasiî Chiajniî, jupuneasa lui Mateiū V[e]l Portar,
fata Radului Postelnecul Dudescul, carea prestăvitu-s'aū
de ani 24; cu mare cinste șă cu multă jale s'aū astrucatu
întu acestu sfântu lăcașu la anul de la Zidirea Lumii 7202
[1693], Septemvrie dnă 8.

Mormîntul unui fiu al lui Radu Dudescu, în acest volum, pp. 113-4.
Acolo și lămuriri asupra familiei. Pe această fată n'o cunoștea autorul
Genealogiei Cantacuzinilor. Brîncoveanu, Domnul de atunci, a început
cu Vergo ca Mare-Portar (Greceanu, în *Magazinul istoric*, II, pp. 134,
149). Acest Matei pare a fi Matei Ciorogîrleanu, întâiū Vel Sluger
(*ibid.*, p. 158). Dar la 1694 același cronicar pomeneste pe «Costandin
Ciorogîrleanul Vel Slugearii» (p. 215).

565. 15. Idem:

Ἐνταῦθα κεῖται... σφοδ τοῦ σεπτῶ δέμας τοῦ Καστριώτου γένους, Γεωργίου,
ἐκ Καστορίας τυγχάνοντος πατρίδος: σεπτῶν γονέ[ων] ἐφύη υἱὸς εὐσεβόφρων,
ὅσπερ διδαχθεὶς πᾶσαν ἑσπέραν, μάλα πόλεις πλείστας καὶ ἔ. . . κατοπ-
τεύσας, ἀγχιιστρόφως τε ὥστε πρὸς μέδοντας πρεσβεύσας, ἐξῆς δὲ σεμ[ν]ῶς
ζήσας, ἐν τῇδε πύλει ἐν πioni γήρει κατέστρεψε τὸν βίον. 1716.

Adecă :

«Aici zace... trupul venerabilului Gheorghe, de neam Castriotul, din țara Castoriei, care s'a născut fiu cuminte al unor respectabili părinți, și, după ce și-a mîntuit învățăturile, a cercetat tot Apusul, mai ales foarte multe orașe, și a îndeplinit deosebite soliî la stăpănitorii [de acolo], iar apoi, trăind după cuviință în acest oraș, s'a strămutat din viață, la bătrînețe înnaintate, în acest oraș, anul fiind 1716.»

Gheorghe Castriotul a fost mai întăi Postelnic al lui Constantin Brîncoveanu. Om bogat, a făcut cea d'întăi școală în locul său de naștere, și a tipărit pe socoteala lui, la 1703, *Învățătura dogmatică a Bisericii Răsăritului*, tipăritură grecească a teascurilor muntene (Bianu și Hodoș, *Bibliografia românească veche*, I, pp. 450-1), pe care o împărți în dar drept-credincioșilor de limba sa. V. și *Convorbiri literare* pe 1903, p. 391. A fost trimes și la 1711 în Moldova pentru a sfătui pe Țar să încheie pacea cu Turcii, — lucru ce se pomenește de multe izvoare, arătate în *Ist. lit. romîne în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 322-4, și chiar de ziarul lui Petru-cel-Mare (*Journal de Pierre le Grand*, la anul 1711); atunci era fost Mare-Comis, loc pe care-l avea încă din 1704 (*Studii și doc.*, V, p. 192, no. 56). După mazilirea în 1714 a Domnului său, el a trăit ca mazil încă doi ani.

16. Idem :

566.

Aicea odihnescu-se oasele robului lui Dumnezeu... Țari-grădean...; 7245 [1736-7].

17. Idem :

567.

Supt această pîiatră odihnește robul lui Dumnezeu Log[o]fătul Preda Măr[i]șanul, și s'aŭ prestăvit în zilele luminatului Domnului Nicolai Voevod; leat 7229 [1720-1].

Dacă e un Merișanu, familia e cunoscută. Constantin Brîncoveanu a pus să se spînzure un Staico Merișanul din Bucșani, care uneltia cu Moldovenii împotriva tronului său. V. și *Studii și doc.*, V, pp. 528-9, 715.

18. Idem. Se cunoaște atît :

568.

...αεμνῆς γυναικός.... ενε... δέμας... σόνευνος..., νοσωχρονία δὲ κακείσα, ὄχρετο.

Ar fi deci :

[Aici zace] trupul unei respectabile femeii, soția lui..., [care],
ncisă de o boală îndelungată, a plecat.

569. 19. Idem :

Supt această piatră să odihnește robii lui D[u]mnezeu
Petre, Gherghina, 1795, Avgust 8. Să odihnește fecorul,
jup[a]nă Todor Velico.

570. 20. Idem :

[Aici să odihnește trup]ol [... soției lui...]eanu V[e]l Ca-
p[i]tanu, care au fostu fataa Agăi Jăpei, și s'au prăstăvită
în zilele creștinului și luminatului Domnu Io Constandin
Brâncoveanu Băsărabu Voevod, vă leat 7199 [1691]. Ag. 5.

571. 21. Idem :

Suptu această piatră odihnescu-se oasele robilor lui D[u]m-
n[e]zeu Matei Comăneanu V[e]l Căp[i]t[an] za Seimean
și a jupăneasii lui, Caliții, ce au fostu fică lui Matei b[iv]
V[e]l Cluč[er], carea întâia de tănără vârstă ș'au dat da-
toriia cea de obște la Iunie 23, lt. 7206 [1698]. Iar, dup[ă]
ce au trecut an[i] —, la luna lu —, în — zil[e], ș'au dat
și boiarinul ei Matei Căp[i]t[anul] datoriia dup' orânduială,
cât li să odihnescu oasele amândorora aici.

572. 22. În față :

Ἐνταῦθα ἀναπαύονται τὰ ὀστέα τοῦ μακαρίτου Μηχαήλ καὶ τῆς συζύγου
αὐτοῦ Μαγδαλινῆς, οἵτινες βαθεῖ γήρᾳ ὀσελάσαντες τὸ ζῆν, ἐξεμέτρησαν.
Τέθαπτι δὲ καὶ ἡ αὐτῶν θυγατὴρ Κατερίνη, ζήσασα αὐτοῖς ἔτη πρὸς τὸς
εἴκοσι, αψέξη, Ἀπριλλ. κα'.

Adecă :

«Aici se odihnesc oasele răposatului Mihail și ale soției lui
Magdalina, cari, trăind până la adânci bătrînețe, s'au săvîrșit ;
s'a îngropat însă și fata lor Ecaterina, care a trăit aproape
douăzeci de ani ; 1768, Aprilie 21.»

23. Ibid.

573.

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἀθανάσιος Ἀμυράς Μεδελνιστιάρχης, σὺν τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, καὶ ἡ δοῦλη τοῦ Θεοῦ καὶ σύζυγος τοῦ ῥηθέντος, Μαρία, ἥτις ἀναπαύθη ἐν Κυρίῳ, [ζήσασα] ἔτη 89.

Adecă :

«Aici zace robul lui Dumnezeu Atanasie Amiras Medelnicerul cu copiii lui, și roaba lui Dumnezeu și soția aceluia, Maria, care a răposat întru Domnul la vârsta de 89 de ani.»

Un Alexandru Amiras a scris o Cronică a Moldovei și o povestire a șederii lui Carol al XII-lea la Bender. V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, tabla, și *Studii și doc.*, IX (unde am tipărit cea de-a doua operă a lui; există și un tiragiū a parte cu titlu și prefața în italiană, București, 1905).

24. Ibid.

574.

Supt această piatră odihnește oasele adormiților robilor lui Dumnezeu biv Vel Clucer Ioan Voinescul și socru-său Căminar Constandin Borănescul i ficia sa Sofia, dinpreună cu bărbatul său Emanoil, ale căroră suflete mutîndu-se dintr'această vremelnică viețuire au mers la cea adevărată și večnică; însă Clucerul Ioan Voinescul ș'aū dat obștescul sfîrșit la anul 1838, Octomvrie 6, și sînt îngropate trupurile acestorū răposați într'acest sfînt și dumnezeesc lăcaș, mănăstirea Radului-Vodă; ale căroră suflete odihnească-le prea-milostivul Dumnezeu în lăcașurile dreptilor.

25. Pe ripide :

575.

Io Nicolae A[lexandru] V[oievod] ГЖДА ЕГО [= Doamna lui] Smaranda [chipuri de copii, lîngă care e scris:] Alixandru VV., Constantin V., Ianūcul V.

V. mai sus, pp. 243-4.

26. Cruce asămănătoare, de la un Mitropolit muntean (Daniil ?), al 576. căruī nume nu e însemnat.

577. 27. Pe o icoană îmbrăcată cu argint :

Διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδων τοῦ πανοσιωτάτου ἀρχιμανδρίτου Ἰγνατίου Ῥαδουλιώτου καὶ Ἰεωρίτου, ἐκ πόλεως Ῥοεδέστου, 1812.

Adecă :

«Cu ajutorul și cheltuielile prea-cucernicului arhimandrit Ignatie de la Radu-Vodă și de la Ivir, [de loc] din orașul Rodosto, 1812.»

578. 28. Pe aceiași, inscripția cea veche :

1747. Σουλτάνα δομνίτζα Νικολάου Βοεβόδα Μαυροκορδάτου.

Adecă :

«Sultana, Domnița lui Nicolae Voevod Mavrocordat.»

Sultana s'a născut dintr'a treia căsătorie a lui Nicolae Mavrocordat, cu Smaranda Doamna, al cărei nume și chip se văd și pe ripida de la N-rul 25. Cf. *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 389. Ea s'a măritat cu Dimitrie Balasachi. V. cap. *Mihail-Vodă*, No. 10.

579. 29. Pe o icoană a Sf. Treimi :

De dumnealui biv Vel Cruceru Ioan Voinescu, împreună cu soția sa Eleni i cu fica dumnealor Maria ; 1833, Iunie 23.

V. și No. 25.

580. 30. Pe patru sfeșnice :

Δαπάνη τοῦ ἀρχιμανδρίτου Χρυσάντου καὶ συνδρομῇ τοῦ ἀρχοντος Καμ-
μαράση Ἰω : Χ: Μόσκου· ἀφ' ἧς, Ἀβγούστου α'.

Adecă :

«Cu cheltuiala archimandritului Hrisant și cu ajutorul dumisale Cămărașului Ioan Hagi-Moscu ; 1786, August 1.»

31. Alte inscripții, foarte îndoielnice, pe o cădelniță și pe niște paf-tale, în Musceleanu, pp. 72-4.

32. Pe clopotniță, inscripție grecească, prin care se arată că ea a fost clă-dită din nou, după ce căzuse de cutremur, pe vremea lui Constantin-Vodă Ipsilanti și a Mitropolitului Dosoftei Filitis (ἐφ' Ὑψηλάντου Κωνσταντίνου, Δοσιθέου τε, ἀρχιερέου Δακίας).

III. BISERICA MIHAI-VODĂ.

1. Pe ușa de intrare, săpată:

581.

1594, ἐκτίστη ὁ ναός. οἱ (sic) δὲ πύλῃ ἐπὶ ἔτους 1711, ἡγουμένεβοντος Ἰωσήφ τοῦ ἐκ Μόλου.

Adecă:

«La 1594 s'a clădit biserică; iar poarta în anul 1711, fiind egumen Iosif, cel din Milos.»

2. Pe d'nnuntru zugrăvit:

582.

Πρὸ δύο ἡμίσεων αἰώνων τὸν τῆς Δακίας λαμπρῶν θρόνον ὁ τῆς Βλαχίας κλεινὸς σωτήρ, τῶν ἡγεμόνων τὸ μέγα κλέος Μιχαήλ-Βόδας ὁ καὶ γενναῖος, τῶν ὑπηκόων ἄλλος πατήρ, ἤγειρε ἐκ βάθρων τὸν ναὸν τοῦτον μετὰ ἀτρώτων [= ἀτρύτων] πόνων τοσοῦτων, μόνου Θεοῦ ζήλου τρωθεὶς καὶ ὡς νίκης σύμβολον ἐκ στρατάρχου μνήμην διέταξεν ἱεράν, τοῦ Νικολάου χάριν τιμῆς. Ἄλλ' ἐπεὶ δ' ἄρπη σκληρὰ κρονεῖα, ἡ πάντα φθείρουσα, ἀπηνεῖα, κ' αὐτὸν ἡπεῖλει οἰκτρὰ φθορὰ, ἐμπνεύσει θεῖα ἐν θερμῇ ζήλῳ, σπουδῇ ἀτρώτῳ καὶ ἀριδότη, ἐφέσει ἄκρα καὶ ἱερὰ ἀνακαινίσθη παρὰ δασίου ἀρχιμανδρίτου Θεοδοσίου Κοντοπούλου, κλεινοῦ ἀνδρός, τοῦ ἐκ Βοσπόρου, τοῦ κ' ἡγουμένου Συμοπέτρας διορισμένου, εἰς δόξαν κ' αἶνον Θεοῦ πατρός, ἐν ἔτει 1834, κατὰ μῆνα Ἰούνιον.

Adecă:

«Cu două veacuri și jumătate înainte, împodobind Scaunul Daciei gloriosul mîntuitor al Țerii-Românești, faima cea mare a Domnilor, Mihai-Vodă, zis și Viteazul, al doilea părinte al supușilor săi, a ridicat din temelie această biserică cu aceste ostenele nesfîrșite, rînit numai de rîvna dumnezeiască și, ca semn al biruinții de căpitan, a pus-o ca o amintire sfîntă, întru cinstea Sf. Nicolae. Dar, de oare ce pajerea cea aspră a Timpului, care înghite toate, cea neîmblînzită, și pe dînsul l-a luat într'o vrednică de jale peire, îndemnat de Dumnezeu, cu caldă rîvnă, cu sîrguință nesfîrșită și vădită și cu o aplecare înaltă și sfîntă, a fost înnoită [biserică] de cucernicul arhimandrit Teodosie Contopulo, vestit bărbat, din Vosporos [în Crimeia; sau din Bosfor, din Constantinopol], cel ce fusese orînduit și egumen al Simopetrei, întru slava lui Dumnezeu Tatăl, în anul 1834, luna Iunie.»

583. 3. Pe un mormînt în pridvorul deschis :

1847, Μαρτίου 10. Θεοδόσιος ἱερομόναχος καὶ Μιχαλιώτης.

Adecă :

«1847, Martie 10. Teodosie ieromonahul, și egumenul de al Mihaî-Vodă.»

584. 4. Al Efrosinei Geanoglu, îngropată la 1838 (inscripție grecească).

585. 5. Al unui Grec, mort la 22 Iunie 1834.

586. 6. Pe alt mormînt, tot acolo :

Vorbește piatra: n'am multe de a pune supt mine:
Aici zace omul rarū f[oarte] mee... [i]n Domnul viețuind,
Și a fer[iciților] părin[ți numele] cinstindu, iubind,
Și soția lui Anica, [care] a fost fală și...

Vorbește mul[te această] piatră când s[lava] tace.
Maria Arcudinschi Gianoglu; 28 April. 1839.

587. 7. Pe un mormînt în biserică, la dreapta :

1776. Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλ[ος] τοῦ Θεοῦ Καπ[ι]τάν[ος] Δημήτρης
Καραγούνας· Σεπ. κγ' (?).

Adecă :

«1776. Aici zace robul lui Dumnezeu Căpitanul Dimitrie Caragunas, Septembrie 23 (?).»

588. 8. Idem :

Ἐνθάδε κεῖται ἡ δοῦλη τ[οῦ] Θεοῦ..., ἥς μὲν πατήρ..., μητὴρ Θεοδοσία...,
καὶ πατρίς Μολδαβία, ἐν τῇ εἰκοστῇ ἔτει τῆς ἡλικίας αὐτῆς... Βλαχία
ἐκ Κερκύρας συ[ζύγου]... ρω ἐκ Μολδαβίας εἰς [Βλαχίαν] ἀφικομένην,
καὶ ἀπέλθῃ... Σεπτεμβρίου.

Adecă :

«Aici zace roaba lui Dumnezeu..., al cărei tată [a fost]..., iar
mama Teodosia..., și țara de naștere, Moldova; în al douăzecelea
an al vrîstei sale... s'a măritat în Țara-Românească, cu un
soț de loc din Corfù, [și], viind ea din Moldova [aici în Țara-Romă-
nească], și [trăind.... ani], a plecat [la veșnicele lăcașuri în anul...:
pe la 1700], în luna lui Septembrie.»

9. Idem ; strălucită inscripție mare, cu caracter foarte vechi : 589.

† Suptu ačasta piatră odehnescu osele robului lui Dumnezeu.... [jup]ănă Ivașcu Vel Vornic ot Bălean[i], și se prestăvi în zilele lu Io Duca Voevod. Pis m[esi]ța Augustu dni 2, leat 7187 [1679].

Ivașco, fiul lui Gherghe Banul, un șef de partid acesta, încercase întâi să oprească prin piri, în 1678, numirea ca Domn a lui Șerban Cantacuzino, apoi el se adăposti pe lângă dușmanul acestuia, Duca-Vodă, care fusese strămutat în Moldova. Acolo muri el, peste puțină vreme, și i se aduse trupul în Țara-Românească. Neștiindu-se ziua morții, se pune aceia a scrierii epitafului. — Pentru el, v. *Cronicele muntene* (din *An. Ac. Rom.*, XXI), pp. 39-40 ; *Cronica Țerii* (*Magasinul istoric*, IV și V) și a lui Constantin Căpitanul, ed. Iorga. Cea d'întăi scrie așa despre sfârșitul lui : «Încă din Țarigrad aū fugit la Moldova, împreună cu Staico Paharnicul din Bucșani, și acolo s'aū pristăvit și Ivașco Logofatul», iar familia sa trecu în Ardeal (V, p. 28). Pentru alt Ivașco Băleanul din acest timp, fiul lui Pătru Ceașul, v. *Studii și doc.*, III, p. 21 ; V, p. 519 și urm.

10. Pe un mormint foarte frumos săpat : 590.

Τόμβος κατέχει τὸ σῶμα Σμαραγδίτζας τῆς Ἀγώγας, λέγω Χρυσοσκου-
λαίου, θυγατρὸς Δημητρίου τοῦ Μπαλασάκη καὶ τῆς Σουλτάνης Δόμνης,
θυγατρὸς Μαυροκορδάτου. Σὺ δέ, Κ[ύρι]ε, δὸς πταισμάτων τὴν λύσιν· ἀψος',
Ἰαννουαρίου α' τη.

Adecă :

«Acest mormint cuprinde trupul Smărăndiței Agoaia, adecă al soției lui Hrisoscoleu, fata lui Dimitrie Balasachi și a Sultanei Doamnei, fica lui Mavrocordat. Iar tu, Doamne, dă-î iertarea păcatelor ; 1776, Ianuar 1-iu.»

Din *Gen. Cant.*, p. 391, se vede că Ioan-Vodă Mavrocordat, fiul lui Nicolae, ținu în a doua căsătorie pe Sultana, văduvă după Dumitrașcu Ramadan și care avuse cu acesta o fată măritată după fiul Banului Ianachi Hrisoscoleu. Nu trebuie să se creadă însă că, printr'o confuzie, această mențiune genealogică se raportă la Smărăndița Agoaia. Aceasta trebuie să fi fost fată Sultanei, fica mai mică a lui Nicolae Mavrocordat (v. *ibid.*, p. 389). Cf. și Legrand, *Généalogie des Mauro-*

cordato (1900). Cît privește pe Hrisoscoleu, el poate fi Constantin sau Grigore, cari trăiau pe la 1774 (*ibid.*, pp. 181, 512). Cf. mai sus, p. 254, no. 28.

591. 11. Pe un mormînt din stînga, această inscripție, foarte frumos săpată, dar, din nenorocire, de tot ștearsă:

... a piatră ... Maiu 1.

Pe margene:

Jupan Rad[u] R....

592. 12. Pe alt mormînt:

Suptu aastă piatră află-se oasele răposatului Predi Urdărean[ul], [car]ele au fost Slugeru-Mare, care se-au săvârșitu la leatu 7180 [1672], la luna lui Fev. 3 zile, iară acmu, în zilile prè-luminatului Domnu Io Șeruban C[antacuzino] B[asarab] Voivodă, de cinstitul fiu-său Barbulu Velichii Peh., după osărdia cea fiască, și piatra e pusă de-asupra oaselor părintelui său.

Și în 1688, la sfîrșitul Domniei lui Șerban-Vodă, Barbu Urdăreanu era Păharnic-Mare (*Gen. Cant.*, p. 111, No. LIII). El înlocuise pe Dumitrașcu, care ocupa acest loc la 1681 (*ibid.*, p. 104, No. XLVIII). Despre un alt Urdărean, Istrati, care a ținut pe fata lui Ianachi Văcărescu, se spune că era nepot de fată lui Șerban Cantacuzino Voevod (*ibid.*, p. 369): în adevăr, el era fiul celui d'întăi Istrati și al Smarandei, o fată a Domnului (*ibid.*, p. 257).

IV. BISERICA SLOBOZIA.

(Cf. Administrațiunea Casei Bisericii, *Șapte biserici cu averea lor proprie*, București 1904, p. 101 și urm.)

593. 1. Odată de-asupra ușii de intrare, acum în pridvor, în zid, la stînga, jos:

Aastă sfânt[ă] și d[umne]zeiască bis[e]rică cu ajutoriul lui D[umne]zeu s'au făcut den temelie și s'au înfrumusețat precum să vede, prăznuindu-se hramul Nașterii Prea-sfintei

Născătoare de D[umne]zeu și pururea Feçoarei Mariei și a sfânt și marelui m[u]c[e]nicu Dimitrie *протоцнелого* [= izvoritorul de mir], cu toată chieltuiala dumnealui jupan Constandin Năsturel biv Vel Vistiariu și cu jupâneasa dumnealui Ancuța, pentru pomenirea sufletelor dumnealor și a tot neamul dumnealor, în zilele prea-luminatului Domnului nostru Io Costandin Nicolae V[oe]vod Ma-vroccordat, la luna Septem. 8, leat 7252 [1743].

Biserica a fost făcută de lemn, cum se vede din crucea a cărei inscripție urmează, de Radu Leon, pe locul unde tatăl său, Leon-Vodă, înfipsea acea cruce în amintirea biruinții sale din 1631 asupra boierilor. Vechea clădire a căzut însă, la o dată ce nu se cunoaște, și în locul ei s'a zidit noua biserică a Sf. Dimitrie. Constantin Năsturel e cunoscut: era fiul lui Șerban și nepotul de fiu al lui Radu din vremea lui Radu Leon, și poate că acel Radu fusese ispravnic la clădirea bisericii d'intăi. V. și *Studii și doc.*, V, p. 711. Ancuța sa Anuța era fiica Stancăi Pîrscoveanu și soră a lui Ștefan, care rîvni Domnia munteană la 1774 (v. *ibid.*, pp. 490—1, n° 47; Hurmuzaki, X, p. LXVII). În publicația citată a Casei Bisericii (p. 102) se dă și numele tatălui Stancăi și al lui Ștefan: Preda Medelnicerul.

2. Pe o icoană îmbrăcată cu argint, la dreapta catapitezmei :

594.

Acestă sf[ă]ntă icoană de la sf[ă]nta besearecă Sloboziia s'a făcut de dumnealui Logofătul Ioan Comăneanul i dumneaei Logofeteasa Sultana Comăneanca, soția dumnealui, și fii dumnealor, Alexandru și Anastasie; 1808, Dechemvrie 10.

3. Pe crucea din curte. În față :

595.

În numele Tatălui și al Fiului și Sfântului Duh, adevă e robul lui Dumnezeu Io Leon Voevod, fecorul lui Ștefan Voevod, rădicat-am această cinstită cruce în numele lui S[fe]ti Gheorghie, pentru [ca] să se pomenească de război ce am avut într'acest loc cu pribeagi, când au venit de preste munte asupra Domniei Meal[e] în an 7139 [1631],

în luna lu Ag. 23, Marți, și m[i]l[o]stivul Dumnezeu cu rugăcunea lu S[fe]ți Gheorghe supusu-i-aŭ suptu sabia Domniei Meale, și i-am biruit; și căț aŭ căzut în război zac suptu aastă movilă. Și crucea se-aŭ ridicat în luna lu Fev. 20, vă leat 7140, de la Hs. 1632.

Pe multe :

Putearnecul Dumnezeu învrednecind pre noi Io Radul Voevod cu Domniia Țărâi-Rumânește în an[ul] de la Adam 7173 [1665], văzuiŭ această cinstită cruce, făcută de părintele meu Io Leon V[oe]vod, și, aflându-se stricată, Domniia Mea o 'nnoit, și făcuiŭ și sfânta beserecă, anume Sfântului m[u]č[e]nic S[fea]tăi Dimitrie.

Ediții : *Socotelile Brașovului*, p. 71 ; colonelul P. V. Năsturel, în *Noua Revistă Română* pe 1900, vol. I, p. 418 și urm. ; publicația citată a Casei Bisericii, p. 111 (greșit). Pentru lămuriri a se vedea *Studii și doc.*, IV, Prefața, la acest an 1631, și cap. I din vol. IX de *Studii și doc.*

V. BISERICA CURTEA DOMNEASCĂ.

596. 1. De-asupra ușii de intrare :

Aastă sf[ă]ntă și d[u]mnezeiască besearică unde să cins-teaște hramul bl[a]goveaștenia prea-slăvitiŭ Născătoare de D[u]mn[e]zeu și pururea-Feçoariŭ Mariei, din temelia ei iaste zidită de bătrânul Mircea-Vodă, și în urmă [de] fiu-său Pătrașco-Vodă, cu frații săi Radul și Mircea tânăr[ul], o aŭ înfrumusețat și o aŭ zugrăvit. Iară, când aŭ fost acum, în zilele bl[a]gocestivului și creștinului Domn Io Ștefan Cantacuzin Voevod, Domniia Sa, pentru podoaba aceștiŭ sf[i]nte beseariç, aŭ deșchisŭ ușa, fiind fost foarte strimță, făcându-o de piatră, precum să veade, și o aŭ înfrumusețat, atât pe din lăuntru, cu frumoase icoane și podoabe, cât și pe dinnafară, precum să veade, întru slava

marelui și a-tot-țiitoriului Dumnezeu și întru pomenirea a lui, a părinților și a moșilor lui, săvârșindu-se de lucrul ei la leat 7223 [1715], Avgust 20.

Acest Mircea e *Ciobanul*. Cronica țerii spune că el a fost îngropat în această biserică. Nemintuind-o el, a lucrat la dînsa Petru *Șchiopul*, fiul său cel mai mare, și frații acestuia, cari sînt pomeniți și aiurea (v. Hurmuzaki, XI, p. vi). Curțile Mirceștilor trebuie să fi fost pe locul unde e piața de astăzi a Sf. Anton.

2. Pe d'innuntru, cu litere aurite:

597.

Această catedrală cu hramul Bunei Vestiri a prea-curat[ei] Năs[cătoare] de Dumnezeu, la arderea capitalei din 1847, Mart 23, fiind vătămată și de vechimea ei, s'a început a se prenoi în zilele prea-înnălțat[ului] Domn Gheorghe D. Bibescu, iar la 1852, Martie, s'a săvîrșit și mai împodobit din porunca prea-înnălț[atului] Domn Barbu Dimitrie Știrbei Vvd., Mitropolit țarei fiind Presf. Sa pār. Nifon, iar eclisiarh bisericeii și stăruitor la prenoirea ei a fost smeritul Visarion arhimandrit, Rus. Zugrăvirea s'a lucrat de profesorul de desen Costantin Leca.

3. Între vechile icoane din veacul al XVII-lea, pe una e inscripția: 598.

S[vea]tăi Visarion ot Dușca.

4. Pe o ripidă:

599.

1800. 'Αλ[έξανδρος] Κ[ων]σταντῖνος Μ[ο]ρ[ο]β[ι]ζης Ββ.

Pe picior:

Ιω. Αλ. Κστ. Μρζ. Ββ.

5. Pe o țesetură:

600.

1834. Theodor Io. Toncovič, cu fii lor.

6. Pe o tavă, cu stema amînduror țerilor:

601.

Ιω Κ[ων]σ[ταντῖνος] 'Υψ[ηλάντης] Ββ. 1806.

602. 7. În pomelnic :
 Pias, Maria, Chiajna [Doamna].
603. 8. Pe o anaforniță foarte frumos lucrată :
 Acestă sv[ă]ntă vas anaforniță iaste făcut de Io Costandin Băsărabă Voevod și închinat sv[i]ntelor biseareci domnești den București și denă Târgoviște ; lt. 7203 [1695].
604. 9. Afară, mormîntul Rusului Dirighin, din timpul ocupației de la 1848, și al negustorului Dimitrie Simo Gherasi, mort la 1837.
10. Pe toacă, punctat :
 1825.
605. 11. Pe clopotul cel mare :
- După arderea Bucureștilor din anul 1847, reînnuindu-se această catedrale la anul 1852, s'a preturnat acest clopot în zilele prea-înnălțatului Domn Barbu Dimitrie Știrbei Vvd., eclesiarh fiind prea-cuviosul arhimandrit Visarion Rus.

VI. BISERICA SF. SPIRIDON.

606. 1. Inscripția de la refacerea recentă a bisericii s'a dat în *Șapte biserici*, publicația Casei Bisericii.
607. 2. Pe mormîntul ctitorilor, în dreapta (unde zac și Domnii Ioan Gheorghe Hangerli și Alexandru Nicolae Suțu ; v. Hurmuzaki, X, p. 102):

Τὸν μέγαν ἐν κόλποισι
 Καλόπται ἦδε βραχεῖα
 Ἀμαυρήτε κόνις
 Σκαρλάτον ἡγεμόνα,
 Ὑιὸν Γρηγορίου,
 Γικάδων μεγάλης ἀπὸ φύτλης
 Νόσῳ λευγάλεν[ι]

Φθίμενον ἐν Δακίῃ,
 Μολδαβίης ἄρξαντα πρίν,
 Ἡ δὲ τε δεύτερον ἄθλον,
 Ἀρχὴν τῇν Δακίης
 Ἔσχοντ' ἀρετῆς ἰδίης.
 Πᾶσιν ὃς ἀρχομένοισι,
 Δίκης πατρὸς ἥπιος ἦε.
 Τοῦνεκ' ἐπὶ κρατερῷ
 Πένθει θυμὸν ἔδον,
 Δάκρυσι τέρποντες.
 Τύμβον τὸν γ' οἱ ἀνέγειρε
 Κόδιμος υἱὸς ἔθεν,
 Κληρόνομος τε κράτους,
 Καὶ γοεροῖς μελέεσσι
 Περιγλαδὼν ἄλλοθεν ἄλλος
 Μυρόμεν οἰχομένῳ
 Ληξίν ἐς οὐράνιον.
 Ἦτοι (sic) ἀψῆς', Δεκεμβρίου β'.

Adecă:

«Pe marele'n sinu-î
 Acopere mica
 Și oarba piatră
 Pe Scarlat Domnul,
 Fiū lui Grigore,
 Din a Ghiculeștilor mare viță,
 Care de boală năprasnică
 A perit în Dacia [Țara-Românească],
 După ce domnise 'ntăiū în Moldova,
 Iar a doua oară
 Domn în Dacia,
 Avînd virtutea aceia
 Că pentru toți supușii săi
 Era ca un părinte bun.
 Pentru care, cu puternică
 Durere, i-au dat sufletul,

Cu lacrimi mîngîindu-l.
 Ci mormîntul i-a 'nnălțat
 Fiul său vestitul,
 Și moștenitor al puterii,
 Și cu jalnice plîngerî
 Toți din toate părțile
 Cîntăm pomenirea
 Celui plecat spre părțile cerului.
 În anul 1766, Decembre 2.»

Inițialele:

Io Σκ. Γρ. Γρ. Γκ. Ββ., lîngă amîndouă stranele.

608. 3. Pe candelă:

Io Σκ. Γρ. Γκ. Ββ. 1767.

609. 4. Pe ripide:

Io Sc. Ghc. Vv. 1768.

610. 5. Pe chivot:

K. στ. Α. Γ. 1767.

611. 6. Pe sfeșnice:

Io Αl. Sc. Ghc. Vv. 1768.

7. Pomelnicul cuprinde pe: Scarlat, Alexandru, Anastasia, Maria, Grigore, Alexandru, Smaranda, Locsandra, Grigore arhiereul, Gheorghe, Maria, Badea, etc., până la Mitropolitul Nifon.

8. Chipurile ctitorilor sînt ale lui Scarlat, Alexandru, Grigore Alexandru Ghica, fiind beizadea (decapitatul).

VII. BISERICA SF. GHEORGHE VECHIŢ.

612. Pe o icoană, adusă de la Sf. Anton:

Sf[ă]nt[ul] Antonie cel[ul] mare. De cînd s'a[un] făcut sf[ă]nta icoană ăa de lemn, lt 1467. Nu te amăgi, o creștine, cu

înbulbarea și lăcomia, ca să nu bucuri pre draci. Anastasi, Sorica, Dragne, Ioanu, Gl[i]gore și cu tot neamu lor; 1811, S[e]pt[em]v[rie] 22.

VIII. BISERICA IENEÎ.

1. De-asupra ușii de intrare:

613.

Doamne D[um]nezeule nostru, căruia ceriul îți iaste scaun și pământul supt picioarele tale, întăriaște sfântul acesta lăcaș al mării tale, care întru slava ta și întru cinstea sfântului ierarh Nicolae din temelie s'aū zidit și cu toată podoaba bisericească s'aū înfrumusețat din dreapte oste-nealele răposatului robul tău jupan Pană Negoescu Vel Log[ofă]t, nepotul prea-pomenitului Io Antonie Voivod și frate Doamni fericitului și de-a pururea pomenitului Io Constandin Basarab Vo[e]vod cu sărguiala cucearnici roabei jupaniții Saftii, soția pomenitului boiar, dup' pristăvirea lui, și priimește rugăcunele ce ți se vor aduce întru el neîncetat, pentru toată pravoslaviia, pentru răposat părinți lor, ctitorilor, și pentru înșii ei, la prea-sfântul cerescul tău jăvtăvnic. În zilele prea-luminatului Domn Io Nicolae Alexandru Voevod, la anul de la Zidirea Lumii 7232, iar de la Nașterea Mântuitoriului H[risto]s 1724, Av[gust]ū 1 dne.

Antonie-Vodă a avut un singur fiū, Neagoe. Pană e fiul acestuia, numit așa poate după Pană Filipescu. El nu întovărăși pe soră-sa Doamna Maria a Brîncoveanului în surgunul de la Chiutaia. Întorcîndu-se soră-sa, supt Ioan Mavrocordat el a ridicat biserica aceasta, care cade acum în ruină, ca semn de mulțămîtă față de Dumnezeu. V. și *Studii și doc.*, p. 27. Cf. *Cronicile muntene*, p. 107, nota 4.

2. Pomelnic săpat în piatră 'n altar:

614.

† Ctitorii: Pană, Safta [soția lui], Constandin Voevod, Marica Domna, Antonie Voevod, Neagul [fiul acestuia], Ilinca [soția lui Neagu și mama lui Pană și a Maricăi], Antonie,

Neagoe, Costandin, Bunea [Grădişteanu], Marica, Vălcu, Ilină, Marga, Matei-Vodă, Maria, Catrina, Tudora, Mariia, Stanca. Ceî de aŭ ajutorat: Mihaî, Sava, er. Partenie, Neculae, Enache, Dobra, Gorghe, Mariia, Panait, Aniţa, Zamfir, Elena, cu tot neamul lor, Lusandra, Păniaca (?), Matei, Filip, şi cu tot neamul lor.

IX. BISERICA SF. APOSTOLÎ.

615. 1. La intrare:

Acastă besearică a sf[i]nţilor Ap[o]stoli Petru şi Pavel, fiind întâi de lemn, s'aŭ zidit de piatră de răposatul Matei Voevod, şi acum s'aŭ înpodobit şi pe din lăuntru şi pe din afară, cu adaosul clopotniţii şi cu altele, de prea-înnălţatul Domnŭ Io Stefan Cantacuzinŭ Voevod, în anul cel d'întâi al Domniei lui, fiind enoriaş la dânsa prea-luminatul împărătescul neam al Cantacuzineştilorŭ, la leat 7223 [1715], luna lui Iulie 10.

616. 2. Pe un mormînt:

Suptu această pîiatră zacu oasele acei de D[u]mn[e]zeŭ iubitoare buna creştină d[u]mneai Cl[u]ceresiî Păuniî, soţia d[u]mnealui Marelui-Clucer Stanciulŭ, carea s'aŭ săvârşitu cu cinste în 25 Aprilie, lt 1810. Dumnezeuŭ să o odihnească dinpreună cu ceialalţi răposaţi părinţi, fiî şi tot neamulŭ d[u]mnealor; amin.

617. 3. Chipurile ctitorilor: la dreapta, Ştefan-Vodă şi Păuna Doamna [lui Ştefan Cantacuzino]; la stînga Matei, Elena, «jup. Iordache Vel Spatar, Cant., jupan Matei Vel Agă, Cant.», Drăghici şi Mihail, ambii Spătari, Costandin Stolnicul şi soţia lui Safta. Ştefan-Vodă poartă coroană, blană pe umeri, mantă cu şnururi, haină de desupt galbenă. Doamna Păuna poartă coroană, mantie cu blană, cu mînece de la haina de desupt, lente de fir în lung, pe pieptar, la gît — mărgăritare. Îmbrăcămintea lui Matei e ca şi a lui Ştefan, a Elenei ca şi al Păunei. Safta lui Constantin Stolnicul poartă o fresă la gît şi o căciuliţă.

4. Pe un potir :

618.

Μνησθήτι, κ[ύρι]ε τῶν ἁμαρτολῶν σου δοῦλων Κ[ωνσταν]τίνου, Μαρίας, Νικολάου, Ζωῆς, τῶν γονέων καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν· 1741.

Adecă :

«Adu-ți aminte, Doamne, de păcătoșii robii tăi, Constantin, Maria, Nicolae, Zoe, de părinții și de copiii lor ; 1741.»

5. Panaghiar cu pomelnic grecesc din 1805.

619.

6. Pe o icoană din catapiteasmă, cât se poate înțelege fără a o des- 620.
face cu totul din cadrul ei :

Acastă sf[ăn]tă icoană s'aû înbrăcat cu argintû peste tot cu toată cheltuiala robului lui Dumnezeu Nestor Caminar ; 1810.

Pare să fie acel boier Nestor, cunoscător în lucrurile de drept, care joacă un rol în cultura noastră pe la 1821. V. Hurmuzaki, X, la numele lui.

X. BISERICA SF. SPIRIDON (LÎNGĂ SF. APOSTOLI).

1. De-asupra ușii de intrare (cele d'întăiî cuvinte nu se pot ceti în 621.
întregime, literele fiind ornate și date pe de-asupra cu vâpseală groasă cu uleiû, lucie) :

Οὗτος ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος... ναὸς τεμένος (?) τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Σπυριδόνος τιμῇ Θεοῦ μητρὸς θαυματουργοῦ, ᾠκοδομῆται μετὰ πάσης τῆς αὐτοῦ περιωχῆς ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ φιλοχρίστου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, κυρίου, κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Νικολάου Βοεβόδα, διὰ δαπάνης καὶ ἀναλωμάτων τῆς αὐτοῦ Ὑψηλόττης, ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας ἕνεκα, καὶ ἀφιερῶται τῷ ἁγιωτάτῳ ἀποστολικῷ τε πατριαρχικῷ θρόνῳ τῆς μεγάλης Θεοῦ πόλεως Ἀντιοχείας, πατριαρχεύοντος τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου κὀρ Σιλβέστρου, καὶ ἐπὶ τε τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ παρουσιάζοντός τε καὶ ἐπιστατοῦντος, ἐπὶ ἔτει 1747 ἀπὸ Χριστοῦ.

Adecă :

«Această sfântă și prea-venerată biserică, închinată celui întîu sfinți părintelui nostru Spiridon, cu cinstea Maicei Domnului fă-

cătorului de minuni; căruia i s'a înălțat, cu toată averea lui, în Domnia prea-înălțatului și iubitorului de Hristos Domn și stăpînitor a toată Ungrovlahia, domnul domn Ioan Constantin Nicolae Voevod, pe socoteala și cu cheltuiala Înălțîmii Lui pentru mîntuirea sufletului lui, și s'a închinat prea-sfintului și apostolicescului și patriarchicescului Scaun al marelui cetățîi a lui Dumnezeu Antiochia, fiind patriarch acolo prea-fericitul patriarch chir Silvestru, și fiind de față la clădirea bisericii și avînd asupra ei supravegherea, în anul 1747 de la Hristos.»

Asupra șederii în țerile noastre a lui Silvestru de Antiochia, v. *Ist. lit. romîne în sec. al XVIII-lea*, tabla.

622. 2. Pe o anaforniță, fără însemnătate istorică:

Αὐτὸς ὁ δίσκος ἀφιερόνηται ἀπὸ τῆν πρῶσιν τῆς χριστοχοῆς.

623. 3. Pe o icoană:

Σουλτάνα δομνίτζα Ν[ι]κ[ο]λ[ά]ου Μ[α]ρ[ο]κ[ο]ρ[δ]άτου· 1745, Ἰουλίου 28.

Adecă:

«Sultana, Domnița lui Nicolae Mavrocordat; 1745, Iulie 28.»

V. pentru Sultana mai sus, pp. 254 (no. 28), 257 (no. 10).

624. 4. Sfeșnice din 1839.

XI. BISERICA DINTR'O ZI.

625. 1. De-asupra ușii de intrare în biserică, în locul vechii pisanii (cadrul sculptat al ușii și stema ar părea însă cele originare, din vremea lui Brîncoveanu:

† Acastă sf[ă]ntă biserică ce să numește dintr'o zi, hramul sfântului ierarh Nicolae, aū fost mai nainte făcută de lemn, și, învechindu-să, luminata Doamnă Mariia a Mării Sale Costandin Basarab Brîncoveanu VV., la leat 1702 de la Nașterea D[o]mnului nostru Is[us] H[risto]s, îndemnându-să, aū făcut-o de zid și aū înfrumusețat-o cu toate, spre pomenirea Mării Sale, ispravnic fiind dumnealui Ianache Văcărescu Vel Agă; în urmă, la leat 1825, în zilele

Mării Sale Grigorie Ghica Vvd. al patruilea, întâmplându-se de s'aũ arsu cu totul, s'aũ prenoit și înfrumusețat, precum să vede, cu ajutoriũ Mării Sale și altor pravoslavnicĩ, prin silința dumnealui biv Vel Stolnec Stanču, episcopul aceștiĩ sfinte bisericiĩ, isprăvindu-se de prenoit la leat[ul] 1827, S[ep]t[embrie] 1.

Ienachi Văcărescu n'a fost cumnatul Doamnei Marica, ca unul ce ar fi fost căsătorit cu o soră ei, altă fată a lui Neagoe-Vodă, fiul lui Antonie din Popești, ci, precum arată *Genealogia Cantacuzinilor*, frate vitreg al Maricai (p. 364), născut din aceeași mamă, dar cu alt tată. Văduva lui Neagoe-Vodă ar fi luat pe Negoitza Văcărescu. V., pentru cariera lui *Ist. literaturii române în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 201-2. Cel mai mare diu fiu săi a fost numit Constantin, după Brincoveanu, iar cea mai mare din fete, Maria, după Doamnă. În 1714, lui i se tăie capul înaintea fiilor Brincoveanului (Del Chiaro, *Rivoluzioni della Valachia*, p. 193). E de observat că Ienachi nu se află printre ctitorii bisericii lui Pană Negoiescu (v. n^l precedent). — Grigore Dimitrie Ghica, Domnul de la 1822, a reparat biserica dintr'o zi ca unul ce se coboria prin mamă-sa Maria (fica lui Barbu Văcărescu și nepoata de fiu a lui Ienachi) din *ispravnicul* acestui lăcaș. V. cap. următor.

2. Pe o piatră în zidul pridvorului, pe partea din afară:

626.

Dreptu acestu locu odihnescu-se oasele răposatului robului [lui] D[u]mnezeu Ioan Log[ofătul] za Visterie, și s'aũ săvârșătũ în luna lui Iulie 25, leat 1769 [Odihneaste-l], Doamne, [întru Împărăția ta].

3. Pe icoana Sf. Nicolae:

627.

Acastă sf[ânt]ă icoană a marelui și sf[ă]nt ierarh Nicolae făcutorul de minun[i] s'aũ înbrăcat în argint de dumnealu[i] Vel Banu Costandin Ghica la leatũ 1810, Mart 1, prin a căruia rugăciuni pomenește, milost[i]ve D[oa]mne, întru Împărăția ta suflet[ul] răpos[atilor] robilor: B[ă]n[easa] Luxandra, Scarlat, Dimitrie și Ralița.

Banul Constantin era fratele lui Grigorie Dimitrie Ghica. Muri în

Brașov, de unde i se aduse trupul (Hurmuzaki, X, p. 212; inedit în Arch. bisericii din Șcheii Brașovului).

628. 4. Pe un potir :

Acestu potiru făcut iaste de Doamna Mariia a prea-luminatului nostru Domnu Io Costandin B[asarab] B[râncoveanu] Voevod, și datu la a ei bisearică de aici den București, hramul S[fe]ti Neculae, la leat 7211, 1703 [cu cifre].

5. Pe păretele din dreapta se vede chipul lui Grigore Dimitrie Ghica.

XII. BISERICA DE LA TEIU (COLINTINA) SAU A DOAMNEI.

629. 1. De-asupra ușii de intrare :

Întru slavă a celui în Troiță închinat și prea-proslăvit Dumnezeu s'aŭ zidit de iznovă din temelie această sf[ă]ntă besearică, înfrumseățându-să încă cu deosebire, precum să vede, de Măria Sa prea-înnălțatul și bine-credinșosul Domn Grigorie Dimitrie Ghica VV., împreună cu Mării Sa bizadé Gligorie, fiind fost încă și mai nainte, de mult, zidită altă besearică, de răposatul Vistieru Barbu Văcărescu și cu soția acelu[i]a, răposata Roxandra Roseti, moșii adică de spre mamă ai Mării Sale, i cu răposata fica lor, Maria, și mumă a Mării Sale, dar acea besearică din întîmplările vremii și în cursul anilor de atunci pînă acum învechindu-să, și lipse avînd, ajunsease mai vîrtos și în stare de trebuință de preînnoire, iar hramuri ale bisearicii de la 'ntîia zidire a ei, de răposatii fiind rînduite dooă praznice, adică Înnălțarea Domnului și mîntuitorului nostru Iisus Hristos și Nașterea prea-curatei stăpîinii noastre, de Dumnezeu născătoare și pururea-feçoară Maria, tot acele rămîn să să cinstească și de-acum înnainte, adăogîndu-să numai acum și al treilea hram, praznicul celui întru sfinți părintelui nostru Grigorie cuvîntătorul de D[u]mn[e]zeu,

spre pomenire večnică, atât a Măriilor Sale, împreună cu tot neamul, cât și a ctitorilor celor d'întîi, s'aû săvîrșit acest sfînt lăcaș și s'aû sfințit cu blagoslovenia Preasfinții Sale părintelui Mitropolit al țării, chir Grigorie, la anul de la Nașterea Domnului nostru 1833.

Pentru Barbu Văcărescu, v. *Ist. literaturii romîne în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 131-2. Adauge *Gen. Cantacuzinilor*, pp. 365-6. A murit, întorcîndu-se din surgun, la Iconia (Konieh) în 1756. Luxandra Roset, soția sa, l-a îngropat la Văcărești, însă abia în 1775 (mai sus, p. 76, no., 157).

2. Pe un mormînt, în cimitir:

630.

Principesa Maria Ghika, fica lui Constantin-Vodă Hangerly, socia Domnitorului Grigorie Ghika, născută la anul 1779 și repausată la 30 Maiu 1871.

V., pentru această Doamnă, povestirea ce am dat în *Sămănătorul* pe Novembre 1904, după materialul din Hurmuzaki, X.

3. Pe altul:

631.

Pietrile după ulițe cetății vecinate
Mărturisit-ați călător[ilor] ce fapte laudate
Ghika Grigorie a lucrat, Domn plin de înțelepciune.
L'al lui mormînt ești dator ismerenia-ți depune.
1835, No. 4.

Grigorie Dimitrie Ghika a murit în mazilie. V. Hurmuzaki, X, p. LXXXII. Data morții însă e 1834, nu 1835.

4. Pe un al treilea:

632.

10 Domni dette famillia Ghika:
Domnul Grigoriu, ce adduse dreptul
Și sciința pusse cea română.
June vlăstar blând, Grigorie, fiul,
Icî lîngă tatăl, ca ramură 'n doliu,
Typ d'onóre s'adaosse s'adosul (*sic*)
Pe tărîmul patriei paternul nume.
Grigoriu Ghika fiul, născut la 1812, mort la 1858.

633. 5. Pe al patrulea :

Suflete blinde, dormiți în pace,
 Voi ce în lume v'ați fostu iubită,
 Aci 'mpreună ați vrutū a zace,
 Și'n grabă moartea v'a întrunit.
 Tu ce-a juneței purtai cunună,
 Ca un alb înger spre cer sburași.
 Cum se usucă mlădița jună
 Când trunchiul cade, tu te uscași.
 Fică și mumă, aci unite,
 Mormîntul vostru este ușor.
 Dormiți în pace, fiți fericite :
 Moartea alină chinuri și dor.

634. 6. Mormîntul lui Panaiot, fiul lui Grigore-Vodă (1814—4 Decembre 1879).

635. 7. Al Elisei Ghica, fica Banului Constantin, fiu al lui Grigore-Vodă († 6 Mart 1894).

636. 8. Al Sultanei, mama precedentei, fica Stolnicului Constantin Costescu (10 Februar 1809—20 August 1865).

637. 9. Al lui Constantin Banul (6 Iunie 1804—20 August 1867). V. pentru el tabla vol. X din Hurmuzaki. A fost Ban în 1827.

638. 10. Al lui Alexandru Ion Solomon (fiul generalului) (25 Februar 1834—14 Iunie 1875).

639. 11. Al Sofiei, soția lui Solomon și fică a Banului Constantin Ghica († 22 Septembre 1892).

640. 12. Al lui Scarlat, fiul lui Grigore-Vodă (1812-75).

XIII. BISERICA COLȚEI.

1. Inscripția de de-asupra ușii de piatră împodobită cu chipuri de sfinți și flori a fost astupată sau rasă, după porunca Sultanului, în anul 1716 cînd ctitorul acestui lăcaș, Mihai Cantacuzino, fu ucis ca hain la Adrianopol.

2. Turnul clopotelor a fost dărîmat în ultimele decenii fără a se cruța nimic din el.

3. În pridvor, pe o piatră, foarte ștearsă (de către curte): 641

1726 [cifre arabice] ... fata... , soacra... Vel Căp. za
margine... ertați... 1728... fata lui Sava... jup. Zmă-
randa a... 1730... pă toți suptă... 720 . [17...].

4. Pe alta, către biserică: 642.

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... [Ἰ]άνκου Πάπα... [τ]οῦ Νικολ[άου]...
[τ]οῦ ἐκ Πο..., 1799....

Adecă:

«Aici zace robul lui Dumnezeu... Ioan Papa... al lui Ni-
colae... cel din Po... 1799.»

5. În biserică, de partea dreaptă: 643.

Aiă supt ač astă piatră odihnescu-se robii lui D[u]m-
n[e]zeu jupan Ma... Suțo și cu soția du[misale] Mariia,
viețuind [dumnealui] ani — și jupăneasa dumnealui la —
și lăs[înd] veačnică pomenire, cu naideajda (*sic*) învierii.
Și aū răposat la luna lui Sept. 18, 7200 [1692].

Acest Suțu din vremea Brîncoveanului nu pare să aibă a face cu
Suțestii veacului al XVIII-lea, cari vin toți din Constantin Suțu, fiul
unei fete a lui Alexandru Mavrocordat Exaportul.

6. Pe alt mormînt, mai departe către altar: 644.

Supt această piatră să odihnește trupurile răposăților
Vornicu Dimitrie Racoviță și Vorniceasa Lucsandra Vă-
căreasca, născută Prijbeanu, care ș'aū dat obștescu sfîrșit:
cel întîiū la leat 1823, Martie 15, în vîrstă de ani 68, și
cea de al 2-l[e] la leat 1850, ca de ani 80, și, ca uni
ce să trag din ctitori sfintei biserici Colțea, aicea s'aū
îngropat.

În rapoartele prusiene ale lui Kreuchely (Hurmuzaki, X, p. 219) se
vorbește de moartea lui Dimitrie, zis Matachi, Racoviță, care ocupa
la sfîrșit dregătoria de Spătar-Mare. Îngroparea lui se făcu în ziua
morții chiar, fiind de față Domnul și fiul lui. Pe atunci trăia și alt

boier mare cu numele de Dimitrie Racoviță, care fu numit peste puțin Logofăt. Grigore-Vodă Ghica era fiul fetei lui Barbu Văcărescu, deci rudă cu Luxandra. Pe de altă parte, o Elenița Racoviță se măritase în a doua căsătorie cu «Preda Prejbeanu, de o mică familie» (*Genealogia Cantacuzinilor*, p. 347).

645. 7. Pe un medalion noț, fixat în părete, se spune că în același loc zac Smaranda, soția lui Dimitrie Racoviță, și fata ei, Alexandrina C. Suțu.

646. 8. Pe un mormint în partea stângă:

Suptu aastă piatră odihnescu-se oasele răposaților ro-bilor lui D[u]mn[e]zeu Hagi Vasilie, starostea de negu-țătorî, și jupăneasa dumnealui Cer... și fi dumnealor și jupă... dumnealui...; luna lui Ma[...] 7208 [1699-700].

- 647 9. Pe altul, tot acolo:

Supt aastă piatră odihnesc oasele răposaților celor trei frați: Stanca, Șerban și Costandin, Sep. 3 d., 7233 [1724]; la luna Iul. 20 d., lt 7247 [1739] pusu-s'aũ oasele supt... și ei patru... numiți, iar la Noem. 24 d. pusu-s'aũ și oasele jupănesii dum. Calița.

648. 10. Pe altul, tot acolo:

Supt aastă piatră să odihnescu oasele răposaților robilor lui D[u]mnezeu dumnealui Neagoe Log[o]fătul și fii dum-nealui Ioan și Trandafir; și s'aũ săvârșit, la luna lui De-chem[vrie] 15 zile, lt 7246 [1737], și nepotul dumnealui, fiul dumnealui jupan Sandului Log[o]fetul za Vistirie, Iordachie.

649. 11. Pe altul, tot acolo:

Suptu aastă piatră odihnescu oasele robului Costandin văt[afu]l de copii, snă Chirului, care aũ fost din pământul Moldovei; care aũ slujit Mării Sale stăpănuului mieu Io Mihai Racoviț[ă] Vvod ai 23; la care sfântă mănăstire am lăsat danie tal. 100; Fev. 2, 7251 [1743].

12. Pe icoana celor Trei Ierarchi:

650.

Ἀπὸ τὸ ἀσῆμι εἶναι δαπάνη τοῦ Παναγιώτου· 1776.

Adecă:

«Acest argint e pe socoteala lui Panaioti; 1776.»

13. Pe icoana Sf. Cozma și Damian:

651.

Δέσισης τοῦ δοῦλου τοῦ Θεοῦ Ἀναστάση Ἰωάννου Κονιτζόκη.

Adecă:

«Rugăciunea robului lui Dumnezeu Anastase Ioan Conitzochi.»

14. Afară, pe o piatră de mormînt mare, în dreapta bisericii. De-a supra, două chipuri omenеști șterse: 652.

Avgustă ... Întru ... s'aŭ pus ... ju[pănul] ... [mănăstir[ea] Colți, care aŭ ... Io Costandinŭ G[e]h[an] Voevod] ... iune și Duminecă în zi ... îngropatŭ, Iunie 10, 1725 ... 1762, Martie 10, aŭ răposatŭ fiul nostru Ioan, de an[i] 20, și [s'aŭ] pus oasele lui iar supt această piatră grea și întunecată ... Domnu să odihnească sufletu lui în sănu lui Avram.

15. Tot acolo, pe o piatră de mormînt:

653.

Sărdaru Alecu Racoviță, născut la 1810, cel ce aci zace
[neînsuflețit,

A fost în lume de toți iubit,
Și dreptul suflet [ca] o stea bună.
Stăi dar din cale, [o călători],
Și pe mormîntu-î depune flori.
Și a încetat din viață la anul 1843, Iunie 14.

Firește că acest Alecu e deosebit de acel Alexandru Racoviță care se afla la Brașov în 1827 (Hurmuzaki, X, p. 599).

16. Pe crucea ridicată lingă această piatră:

654.

Aci zacŭ resturile polcovnicului Costache Racoviță, cel din urmă al familiei și adevărat ctitor al acestui mărețŭ

așezămîntu; aũ răposat în anul 1859, Iulie 10, în vîrstă de 36 ani: pentru prietini, rude o inimă fierbinte avea, și în inimă multe durere aũ lăsat și între țărîni atît uitate în morminte ȧara perdu într'însul un fiu adevăratu; 1859.

655. 17. Tot acolo :

Ἰωάννην Μόσχοιο ἔχει γαῖα θροτοδέγμων,
 Ὁ γδάκοντ' ἐτέων μείζονα Βεστιάρην,
 Ἐκγεγάωτον τὸν γ' ἴσμεν ποτὲ Θεσσαλονίκης,
 Αὐτάρ οἱ ἐντεῦτεν πρὸς Πάλον ἦν ὁ δρόμος.
 Ὅλβιος ἐν περόπεσιν εἴη χρηστὸς δομογνήτοισι,
 Χαῖρ' οὖν ὁ πότνιος, χαῖρ' ἐν ἀπότμονες ἄνδρες.
 1828, Δεκεμβρίου 12.

Adecă :

«Pe Ioan Moscu-l cuprinde pămîntul primitor de oameni,
 Vistierul, cel ce avea peste 80 de ani,
 Știm că el s'a născut în Salonic,
 Dar de acolo i-a fost drumul la Constantinopol.
 Fericit să fie bunul în ...
 Salut decî ție, cîstitule, salut, cît sînt oameni nenorociți.
 1828, Dechemvrie 12.»

De-asupra se vede un frumos basorelief înfățișînd pe Mercur.

18. Ceva mai departe către zid, pe o placă de marmură cu o Minervă în basorelief, mormîntul unei copile de 13 ani (a lui Ioan Moscu?), Elena, moartă la 1830.

656. 19. Pe o marmură, de cealaltă parte a bisericii (grecește și românește):

... [forma grecească are numele lui ... Ἰωάννης Βεστιάρης], [Ar]-
 năutului ... tu, care s'aũ săvârșitu cu cinste în 4 Aprilie, 1° 1810;
 pe carele Dumnezeu-l să-l odihnească dinpreună cu ceialalți ...
 [t]oți [după] dorință.

XIV. BISERICA DOAMNEI.

1. De-asupra ușii de intrare:

657.

Aăastă svântă și dumnezăiască beserică iaste zidită și înălțată denū temeliia ei până în săvârșitū de luminata Domūna Mariia a luminatului Domnū Io Șarbanū Catacozino Băsărabū Voevodū, Domnū și oblăduitor Țărăi-Rumânești, care aū fostū și mai denainte de Măriia Sa Domūna făcută de lemnū, întru lauda și proslăvirea svântului hramū Văvedenia πρῆς κτὴν κλαδηνικῆν ναὴν βογοροδικῆν καὶ προσόδοι **Μαρῖν** [= prea-sfinteî stăpînei noastre, de Dumnezeū născătoare și pururea-fecioare Maria], ca să le fie Măriilor Sale, fiilor și părinților večnică pomenire și sufletelorū răpaos și fericire; leat 1683.

În mijlocul frumoaselor slove aurite e vulturul muntean cu crucea în plisc.

2. Pe morminte:

658.

Supt aăastă piatră odihnescu oasele robului [lui] Dumnezeū Manta, și[n] zilel[e] Ion Nicolaî Vo[e]vod s'aū prăstăvit, în luna lui Fevrua[rie] 20, 1° 7235 [1727]; și coconii dumnelui, Gheorghie, Mihaiū, să odihnescu aicea.

3. Τύμβος γε σῆτος δεῦρ' Ἰωάννην Ἑσογόνον καλύπτει, Ἡλίου, τὸν 659.
ἐκ Χίου, ζοῆς τὰ κοίτην εὐτόκου καὶ κοσμήης, ἐν ἐμπορίοις ἄριστον, ὀρθὸν
τρόπον τετταράκοντα σὺν ἑπτὰ βιοῦντ' ἔτη σεμνῶς, ἀρίστως, εὐσεβῶς, ἐκ
τῷ βίῳ θανόντα πλεύρου θανατιφόρῳ πάθει, λιπόντα τέκνοις καὶ συνεύνοφ,
φεῖ, ͵αχ, 1727 [cifre arabice], Μαρτίου 28.

Adecă:

«Acest mormînt de aici cuprinde pe Ioan Esogonos, fiul lui Ilie, din părinți buni, de la Chios cu viață liniștită și bine orînduită, cel d'întăiū dintre negustori, care a trăit cu dreptate, vrednic, foarte bine patruzece și șapte de ani, săvîrșindu-se din viață de junghiū, ucigătoare boală, lăsîndu-și copiii și soția; vaî, vaî; 1727, 28 Martie.»

660. 4. Supt această piatră să odihnește oasele răposatului robu lui Dumnezeu Clucerul Grigorie Călinescu, care a răposat leat 1834, Deche[m]vrie în 25.
661. 5. ...ἡλικία, ἐφ' ᾧ... εἰρα... εἶον ἀπὸ δὲ θεογονίας ἀχρη', η. δ. δ. [= vrîsta, în care ... viața ... anul de la Nașterea lui Hristos 1688 ...].
662. 6. Supt această piatră zacu oasele mel[e], Ștefan, cu soția sa, Susana, ce a răp[osat] leat 1800, Iunie 26. Iar soția sa, leat 1801, Av[gust] 6.
- Și în grecește.
663. 7. Aici se odihnește roaba lui Dumnezeu dumneaei Clucereasa Lucsandra Oteteleşanca, născută Vlădoiancă, i fica sa, Elenca; 1842.
664. 8. Suptă această piatră odinescū oasele răposatului robu lui Dumnezeu Iorgache Mavrodinū Velū Vistierū, Ghenarie 1776, și Maria, soția dumnului Velū Vistū., Elena, 1808, Stolnicăsa Iuliano, fica dumnealui (?) și soția Stolnicului Radul Iuliano și Paleolog, ce este îngropat la mănăstiria Cotroceni, D[e]ch[em]vrie 8.
- Fata lui Iordachi Cantacuzino, fratele lui Șerban-Vodă, anume Maria, luă pe «un Grec anume Paleologul, iar după familie Gulianō», mort între 1714 și 1716. Fiul lui Gulianō, Toma († 1752), are cu Sanda Cernovodeanu pe Ioniță și Răducanu, soțul Elenei Mavrodin (*Gen. Cantacuzinilor*, p. 361; cf. p. 180).
665. 9. Pe epitaf (aier), cusut foarte frumos cu aur și mătăsă — a fost adus de la Cotroceni —, se văd patru chipuri, lângă care e scris: «Io Șerbanū Voevod Catacozinu» (cu barbă), «Io Gheorghie Voevod» (copil), «gspja Casandra» (fetiță, cam de aceeași vrîstă cu Gheorghe; ea a fost soția lui Dimitrie Cantemir), «gspjda Maria» (soția lui Șerban).
666. 10. Pe o icoană, îmbrăcată cu argint, lângă dvera din stînga:

Ματῆς Γκίνας.

Apoi:

Βιστιάρ. Ιωάννου Βαχαρέσκου· 1777:

Σκαρλάτος Πέτροβιτς· 1844.

Ceia ce înseamnă că argintul a fost pus întâi de Matei-Vodă Ghica, înnoit de poetul Văcărescu și dres în urmă de un Petroviți.

XV. BISERICA SF. ECATERINA.

Nimic n'a rămas din vechea clădire a Doamnei lui Ipsilanti. Inscripția aurită de pe fronton e pusă de un egumen în numele mănăstirii-metropole de la Muntele Sinai, numai în 1852.

XVI. BISERICA TOȚI-SFINȚII.

1. De-asupra ușii de intrare:

667.

Dentru ale tale ție, spăsitoriule și prea-curatîi Maicii Tale aducem cu vrearea Tatălui și cu ajutoriul Fiului și cu îndemnarea Sf[ă]ntului D[u]h[ă], care o dumnezeire în Troiță să proslăvește, amin[ă]. Ziditu-s'a[un] a[un] astă sf[ă]ntă și dumnezeiască besearică din temelii ei și s'a[un] zugrăvit și s'a[un] înfrumusețat[ă] precum să veade, cu toată cheltuiala prea-sfințitului Mitropolit al Ungrovlahiei chir Daniil, întru slava și cinstea întrării în besearică a prea-sfintei născătoare de Dumnezeu și pururea-feçoarei Mariei în zilele prea-luminatului Domn[ă] Io Nicolae Alexandru Voevod, ca să fie în veac[ă] pomenire Sfinții Sale și a tot[ă] neamului Sfinții Sale, și celor[ă] ce a[un] ajutat[ă] și celor ce vor mai ajuta, și s'a[un] săvârșit[ă] în zioa de 'ntăi a lunii lui Aprilie lt. 7234 [1726].

V. mai sus, Mitropolia.

2. Pe un mormînt din veacul al XVIII-lea:

668.

Theodor, Anastasia, Radu, Risava, Dumitru, Ștefan, Ileanca, Mariea, Alexa, Sultana, Manea, Ileana, Marcu,

Stefan, Alecsa, Caterina, Condeșatana (*sic*), Stroe, Dedea, Vasilie, Alecsa, Tudor.

669. 3. Pe altul, tot în dreapta :

Supt această pîiatră odihnescu-se oasele robu lui Dumneazeu Enache ot Cîrnavodă : aû răposat în zile[e] Mării Sale D[omnulu]i Io Costandin Nicolae Alexandru Voivodă, fiindu cursu aniloră lt. 7245 [1736], luna lui Octomvrie 20.

670. 4. Pe un mormînt în față :

Suptă aastă pîiatră odihnește-se robul lui D[u]mnezeu Drăghič zaraf i Anica, carele s'aû pristăvit în zile[le] prea-luminatului Domnu[lu]i nostru Io Costantin Nicolae Vvd., Mart 5, leat 1758.

671. 5. Pe altul, din veacul al XVIII-lea :

Ce .. ser... ra popa i ieromonahu Matei, Mariuța, Ene i ierei. Theodora monahia, Gheorghe Medelniceru, Maruzanica, Radu, Safta, Zanfir.

672. 6. Chipurile ctitorilor. În dreapta, «Nicolae Voivod» haină de pe de-asupra cu blană neagră și dolman (de pe dedesupt: brocard albastru), cu un fiti; «Eaterina Domnă» (rochie de brocard de aur cu flori și blană neagră) și fetița, Sultana. Fiul e decî Alexandru, al Doamnei Smaranda. Ecaterina nu s'a numit însă nici-o Doamnă a lui Nicolae Mavrocordat. Cf. mai sus, Mitropolia. Lîngă Doamnă, e apoi un boier cu ișlic. În stînga, chipul, foarte bine făcut, al Mitropolitului Daniil.

673. 7. Pe evanghelie, notiță, din 1-iă Decembre 1802, a lui Stanciul Logofăt, ispravnicul județului Ialomița, care spune că această carte a fost a «părintelui Stefan ce aû fost protopop la sud. Ialomița, și acum se află protopop în plasa dă jos a Bucureștilor, carele să află cu șăderea în mahalaoa Mănciuștilor».

XVII. BISERICA ANTIM.

674. 1. De-asupra ușii de intrare :

Ὁ ναὸς οὗτος τῶν Θεῶν πάντων θέσει

Νεύσει δέδμηται τοῦ Θεοῦ, πάντων φύσει,

Ἐπὶ Στεφάνου Καντακουζηνόμου,
 Κλίτους Βλάχων γῆς ἡγήτου τε παίδιμου,
 Πρὸς ποιμενάρχου Ἀντίμου Οὐγγροελάχων,
 Τοῦ ἐκ Ἰεήρων, — ὡς ὁράται, — ἐκ βάρων.
 Ὡς προσκυνῆται τῶν θεῶν Θεὸς μέσον,
 Ὡς Δαυὶδ ᾗσε καὶ θεῶν ναοῦ μέσον.
 Ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ αψιε'.

Adecă :

«Biserica asta, a tutor Sfinților hramul,
 S'a făcut cu vrerea lui Dumnezeu, fire-a tuturor,
 Supt Ștefan cel ce poartă numele Cantacuzino,
 Stăpîn strălucit al Țerii-Românești vestite,
 De către-arhipăstorul Antim Ungrovlahul,
 Cel din Ivir, — cum se vede, din temelie.
 Ca închinătorii zeilor față de Dumnezeu,
 Ca David fii și în biserica Sfinților (?).
 În anul de la Mîntuire 1715.»

2. Pomelnic în triptic, pe lemn.

675.

Pe aripa stîngă :

Aici sã pomenesc buni, credințoși Domni : Io Costandin Voevod Brancovean, Io Stefanu Voevod Cantacuzino, Io Niculae Voevod Maurocordat, Io Grigorie Voevod Ghiga, Io Mihaï Voevod Racovița, Io Costantin Vv. Niculae.

La mijloc :

Pomealnicul lui Pahomie monahă Bojoreanul și alu fiu-său Costandin Postelnic, care s'au îngropatū în tinda biseariciī, Costandin Post., și s'au dat la mănăstirea de la toți Sfinții danie de s'au zugrăvitū și s'au poleit tăemplele biseariciī cu tl. 174, și s'au datū și 4 suflete de Țiganī și 4 boī și 4 vacī și 40 de mătci dă stupi, ca să se pomenească la sf[ăn]tul jărvanicū, și să se caute la 3—4 ani, după obiceiū. Și s'au scris la leat 7255 [1746-7].

Pahomie monahă, Costandinū, Ilinca, Chiril monahă, Martha monahiia, Nicolae, Ioanū, Mihaï, Bălașa, Anca, Aspra, Maria, Marica, Dima, Theodosiia monahiia, Goranū, Anca, Vladul, Albul, Stefanū monahă, Marica, Tudorū, Ioana, Aspra, Ilinca, Bă-

laşa, Alixandru, Anca... eca, Stana, Preda, Bălaşa, Neagu, Safta monahia, Salomia monahia, Silevestru monah, Theodosie monah, Pirvul, Drăghici, Mihail..., Rafail monah, Niculae monah, Barbul, Drăghici, Gheorghie, Stanca, Safta, Sanda, Despa, Idita, Anca, Gheorghie.

Pe aripa dreaptă, lista Mitropoliţilor: Antim, Daniil, Stefan, Neofit, Filaret, apoi Partenie proegumen de Argeş, shimonah, arhiepiscopul de Argeş Iosif (ale cărui versuri întru slava lui Antim au fost aco-perite de mosaicul de jos), şi episcopul Grigorie de Argeş.

676 3. În paraclis, chipul boierului Matei Roset şi al soţiei lui.

677. 4. Pe o anaforniţă de acolo :

‘Ο ταπεινὸς ἐπίσκοπος Ἀρτζεσίῃς Ἰωσήφ τοῦτον τὸν ἀντιδωροδύσκον εὐλαβῶς προσφέρει· 1798.

Adecă :

Smeritul episcop de Argeş, Iosif, ofere cu evlavie acest disc; 1798.»

XVIII. BISERICA MAVROGHENI.

678. 1. Inscriptia de de-asupra uşii s'a distrus de reparatori inconscienţi.

679. 2. În părete :

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Διωνύσιος ἱερομόναχος, ὅς καὶ καθηγούμενος τῆς ἱερᾶς μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, διορησθῆς παρὰ τοῦ ὑψηλοτάτου Νικολάου Πέτρου Μαβρογένη BB. κατὰ τὸ 1787, καὶ ἐχρημάτισεν ἔτη 18, καὶ τῆς 1805, Ἀπριλίου 20, ἔδοσεν τὸ κινδὸν χρέος. † Γύλκου Νικολάου.

Adecă :

«Aici zace robul lui Dumnezeu Dionisie ieromonahul care a fost şi egumenul sfintei mănăstiri a Izvorului de viaţă, orînduit de preanălţatul Nicolae Petru Mavrogheni Voevod în 1787, şi a cîrmuit 18 ani, şi la 1805, April 20, şi-a plinit obşteasca datorie. † Nicolae Gîlcă.»

În cimitir:

3. Mormîntul principesei Zoe Bagration, născută Văcărescu, moartă, 680.
în vîrstă de 86 de ani, la 22 Septembrie 1878.

Bagration a fost la 1850 în fruntea unei comisii pentru căsătoria ofițerilor ruși cu moștenitoare muntene. V. *Mărturie istorice despre Știrbeș-Vodă*, II.

4. Al Banului Alecu Filipescu, mort în Novembre —. 681.

5. Al fiului lui Alecu, Marele-Logofăt Alecu, mort în August 1863, 682.
și al soției acestuia Elena († 1873). Pe aceeași piatră se înseamnă și numele Marelui-Logofăt — Filipescu (mort la 63 de ani, în ziua de 3 Maiu —) și al Stolnicului Radu.

XIX. BISERICA ICOANEÎ.

1. În pridvor: 683.

1. Aici odihnește roaba lui Dumnezeu Zoița, buna soție a Marelui-Clucer și cavaler Grigorie Obedeanu, ce s'au dat obștescul stîrșit la 12 Maiu anul 1842; vecinica ei pomenire.

Aici se odihnește și răposata Păhărniceasa Zinca Polizu, născută Niculescu: a răposat la 31 August 1855 leatu.

2. Rugați-vă pentru dînsa. Zamfira Rughet, născută Polizo, a răposat la 27 Maie 1846, [i]n vîrstă de 36 ani. 684.

Subt această piatră se odihnește și trupul Eleni născută Polizu, răposată în frageda ei vîrstă, la anul 1859, Martie 31.

3. De-asupra ușii: 685.

Acastă sfîntă și înfrîmșetată b[e]searecă, unde să proslăvește numele celui în Troițe mărit D[u]mnezeu, întru cinstea și prăznuirea prea-sfintei de D[u]mnezeu Născătoare și a sfîntului prooroc Ioann Botez[ătoriul] și a marelui ierarh Nicolae, s'au zidit din temelie în zilele înălțatului Domn Mihailu Costandin Suțu Vvd., Mitropolit fiind Preasfinția Sa chiru Grigorie, la anu 1784; care s'au

zidit prin prejur chiliî, ca să fie pentru adăpostirea săracilor călugărițe și fămei văduve scăpătate și a celor streini bolnavi ce vor năzui la ajutorul sf[i]nteî icoane, iar preoți, saū călugări, saū mirean însurat, cu fămee, să nu aibă voe a șede la chiliile din lăuntru, după cum și cu groaznic blestem s'aū făcut acest așezământū, numai ctitorii să aibă voe, de nu să va purta cineva cu bună orânduială, saū preot, saū din cele ce lăcuescū în chiliî, să-l dea afară. Venitul ce să va strânge la beserică, să iă preoții doi bani și epitropul unū ban, ca să fie pentru ajutorul săracilor și la cele ce vor lipsi la sf[i]nta besearică. Iarū celelele daruri ce vorū dăruî Domniî saū alt pravoslavnicū creștinū, și acelea să fie totū în mână epitropuluî. Totūdeauna numai doi preoți și unū diiacon să fie nelipsiți. Iarū după sfârșitul vieții mele las cu sufletul mieū ca numai din neamulū mieū să rămăe epitropū peste toate acestea ce mai sus scriū, nepoți și strănepoți. Fost-aū cheltuitori și ostenitori dumnealui Panaitū Băbū[eanu], Vel Căpitan za lefegii, având ajutor de la alți pravoslavnici creștini. Și s'aū săvârșitū la anulū 1786, Septem[vrie] 2. Iarū cine va strica vrea-unū așezământū dintr'acestea, să aibă a da seama la înfricoșata și dreapta judecată Cerescului Împăratū.

4. Chipurile ctitorilor. «Macarie Băbeanu, ctitorul bisericeî ceî vechi , «cocoana Sofia», «Po[stelnicul] Ioan Băbeanu, Logăfăt vâl bresle», «Panait Băbeanu Căpitan za lefecii» ; copiii: Maria, Elena, Panait, Nicolae. Apoi: Stoian, Pavel Logofăt de bresle, «cocoana Bălașa soția dumnealui», Ana, Ecaterina. — Sînt innoite. — Pentru îmbrăcăminte lor, v. cartea mea *Istoria Romînilor în chipuri și icoane*, I, cap. despre îmbrăcăminte.

5. Jeț vechiū cu vulturul muntean.

686. 6. Icoana Mîntuitoruluî e dăruită la 1844, de o Elena C. Niculescu.

687. 7. Pe icoana Maicii Domnului d'innaintea altarului:

Ioann Văcăresc[u] Spat[ar], Ecaterina Do[m]nița, Alexan-

dru Văc[ărescu], Mariia, C[onstandin] Băs[ărab], Ban, Stol[nic] Costandin Băs[ărab], Eleni Băs[ărab]. Ștefan Prăș[coveanu] Vor[nic], Chiriachi Pră[școveanu], Grigorie Bălea[nu], Log[o]f[ă]t, Sa[f]ta Băleana, Grigorie Bălea[nu]. Biserica Maicăi Precistii. nnn wcr. (*sic*). S'aũ zugrăvit ačasta s[ă]ntă icoană la leat 7190 [1681-2]. Filip Nicolau' rgintar.

Jos, un pomelnic mai nou.

Cei de la început sînt poetul Ienachi Văcărescu și soția sa, Ecaterina, fiica lui Nicolae-Vodă Caragea, precum și fiul lor, Alexandru. Maria, sora lui Ienachi, a luat pe Nicolae Brîncoveanu Banul. V. și *Studii și doc.*, III, p. 87.

8. O altă icoană e poleită la 1850 de Maria soția lui Costache Bo- 688.
bescul, «Crucea».

XX. MĂNĂSTIREA ICOANEI.

1. De-asupra ușii de intrare:

689.

Acestu sfânt lăcaș s'aũ zidit din temelie și s'aũ înfrumusețat precum să vede cu cheltuiala d[u]mn[ealui] Căminarului Mihalache Darvari, în zilele Mării Sale d. Alecsandru Dimitrie Ghica Voevod —, unde să prăznuește hramul Învierea Sfântului Lazăr și Sfinții-Împărați Costandin și Elena, și Sfinți Voevozi Mihail și Gavril; 1834, Av[gust] 10.

2. Chipurile ctitorilor: Elena, Mihail, Constantin, Anastasia Darvari, de o parte, iar de alta: Olimpiada Arsachi, Elena Arsachi, Elena Darvari și fetele.

3. În cimitir, mormîntul Clucerului M. Darvari (1797—1854).

690.

XXI. BISERICA OȚETARI.

1. De-asupra ușii de intrare:

691.

Ačastă sfântă și dumnezeiască biserică, unde să prăznuește hramul Sfinților Îngeri făcutu-s'aũ înutăi de lemn în zilele lui Șarbanu-Vodă, la leat 7189 [1680-1], și, pre-

făcându-să iară dă lemnă în zilele lui Costandin Basarabă Voivod, la leată 7210 [1691-2], și acumă, prefăcându-să dă piatră, s'aă adaosu și hramul ierarhului Necolae, și cu ajutorulă și îndemnarea dumnealoră Mărgăritu staroste și jupănu Nicolae cupețu și cu alaltoră creștină s'aă ziditū și s'aă înfrumosețatū după cumă să vede, cu toate podoa-bele, în zilele lui Ion Costandin-Vodă Mavrocordatū, ca să fie dumnealorū veaōnică pomenire; Iulie 1[eat] 7265 [1757].

692. 2. Pe un mormînt în pridvor :

Întru acest trist și cainic mormînt să odihnește oasele răposăților robilor lui Dumnezeu Ilie Calpaccibașacescu, săvărșit în anul 1825, i ale soții sale Ana Voeniasca, ce aă trăit amăndoī în căsătorie anī 12 și în leat 1842 s'aă săvărșit și numita, i oasele copiilor săi, anume : Nicolae, Maria, Costandin și Lucsandra, i ale moșilor și strămoșilor lor. Iar eū, fiul răposatului de mai sus, anume Matache Voenescu, sântu a veni mai în urmă, rămăindu numai eū dintru ačastă familie.

Numele vine din Calpacci-bașa, starostele breslei calpacciilor, celor ce fac calpace.

693. 3. Pe altul :

Aici să odihnește oasele răposatīi roabiī lui Dumnezeu Elena, închinata fiica Logofătului Fiera, ce aă ținut în căsătorie pă Hagi Tudorache Theodoru, 40 anī, născînd și 9 copii, iar acum, în leat 1845, Fevruarie 20, s'aă săvărșit în vîrstă de anī 56, însă să scrie aci și cei mai înnainte răposăți prin osibite locuri părinți, frați, rude : Theodor, Stana, Sava închinatu, Ana, Gherasim monahu, Radu, Costandin, Theodor, Hera, Ana, Stana, Anghel, Grigorie, Ioan, Păuna, Pavel, Panait, Costandin, Safta, Voicu, Marin, Theodor, Sima.

4. Pe o icoană la altar: 694.

Acestă sfântă icoană s'aũ făc[u]t de roaba lui Dumnezeu Maria, ipac Mariea, 1804.

5. Pe alta: 695.

Drăghici, Constantin, Rusandra; 1803.

6. Pe o a treia: 696.

Mariia, Gheorghie; 1804.

XXII. BISERICA OLARÎ.

1. De-asupra uşii de intrare: 697.

Întru numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului D[a]hu, ziditu-s'aũ această sfântă şi dumnezeiască biserică ce să cinsteaşte şi să prăznuiaşte Adormirea prea-sfintei stăpâne Născătoare de Dumnezeu şi pururea-feçoara Mariia şi a celui întru sfinţi părintele nostru Nicolae de la Miralichia, făcătorul de minun[î], şi s'aũ zidit den temelie de pre cum să veade de robul lui Dumnezeu dumnealui Dumitraşco Racoviţ[ă] Vel Visterŭ, şi, rămăin[d] nişte ban[î] de la robul lui Dumnezeu Mihaî băcanul, s'aũ dat la această sfântă mănăstire, denpreună cu Iancul Căpitanul ajutorind şi alţi creştin[i] pravoslavnicî, în zilele D[o]mnului nostru Io Scarlat Gh[i]c[a] Voe[vod], fiind Mitropolitul chiriu chir Filaretŭ; Octomŭvrie leat 1758.

Dumitraşco Racoviţă e fratele lui Mihaî-Vodă şi ginerele lui Miha Spătarul Cantacuzino.

2. Pe epitaf (aier): 698.

Στέφανος Δημητρίου Μυέλλος Μέγας Λογοφέτης, Νοεμβρίου 1820.

Adecă:

Ştefan al lui Dimitrie Belu, Mare-Logofăt, Noiembrie 1820.

În 1827 era Vornic (Hurmuzaki, X, p. 424).

699. 3. Pe o icoană din altar:

Înbrăcatu-s'aŭ această iconă în argint cu cuca [*sic* = cheltuiala] sf[i]nti biseriç și a mahalagiilor ot Olari prin îndemnarea și osărdia dumnealul Gheorghe Ghiorghiu, ce s'aŭ aflat epitrop; 1817, Aprilie 20.

700. 4. Pe alta:

Înbrăcatu-s'oŭ în argintŭ această sf. iconă cu ajutor[ul] a mu[l]tor frați și suror[i], prin osărdia d[u]m[isale] chirŭ G[heorghe] G[heorghiu] și a dumneae jupăneasa Ana: Io[n]u, Balașa, Gr[igore], Chirica; 1819, Fevru[arie] 25.

Înnoită în 1850.

701. 5. Pe un mormînt în dreapta:

Suptu această pîiatră odihnescu-să oasile răposăților robilor lu Dumnezeŭ Marin Log[ofătul] za Vistierie, Chiraz, Mariia, Dumitrache și cu tot neam[ul] lor; Mart 11, 1771.

702. 6. Pe jărtfenice (antemise) de mătăsă, tipărite și foarte frumos împodobite:

Acestŭ d[u]mn[ez]eescŭ jertvenic pre carele se săvîrșaste d[u]mn[e]zeiasca cea fără de sînge și sf[i]nțita slujbă în zilele *prea-bлагоцествулуй singur-stăpînitoriului, marelui D[o]mnului nostru și Împărată a toată Rossia Alexandru Pavlovici, s'aŭ sf[i]nțit acest antimis de preaosf[i]nțitul Mitropolit a toată V'alahia chirio chir Ignatie, și s'aŭ dat la bisearca din —, Ținutul —, unde să prăznuiaste hramul —, la anul 1810, luna lui —.*

Alte forme mai vechi aŭ, în locurile tipărite cursiv, alte nume de Domni, iar la numele Mitropolitului precum urmează: «s'aŭ blagoslovit și s'aŭ sfințitŭ cu mîna preaosfințitului Mitropolitŭ alŭ Ungrovlahiei chir Grigorie» (din veacul al XVII-lea), saŭ: «Mitropolitŭ de aici, chir Mitrofan; 7226 [1717-8]». — Mitrofan a fost însă urmașul lui Antim, și de sigur că acest mare meșter în cele bisericesti a făcut desemnul antimiselor.

XXIII. BISERICA POPA-RUSU.

1. Pe piatra de de-asupra intrării, acnm așezată în curte : 703.

Această sfântă biserică ce să numește în : [= anume] Pop[a] Rus[u] și să prăsnuește hram[ul] Sfânt[a] Troițe, Sfânta Cuviosa Parascheva și Sfântu ierarhul Nicolae, cu ajutorul lui Dumnezeu s'aũ făcut din temelie, cu toată osărdia și toată cheltuiala dumnealui Manolache vâtaf de arabagiũ, și ostenitor preotul Andrei de la această besereca, în zilele prea-înălțat Domnu Io Gheorghiu Carağa Vvd. și preaosfințit Mitropolit Nectariu. Pomeneste, Domne, pre robi tăi aceștiũ, večnica pomenire: Manolachi, Ilinca, Safta, Voica, Maria, Andrei erei, Petre, Ghiorghie, Păuna, Costandin, Ion, Andrei, Manole, Toader erei, Danũ pr[e]z-[viter], Păuna prezvitera, Ilinca, Stan (?). Leat 1813, Martie 17.

2. Pe un potir : 704.

1813, Iunie 10. Iona, Mariia, și Drăghicu, Bălașa, Gheorghie, Neacșa, Frusina, popa Gligori[e] proin protopop ot Popa Rusu.

3. Pe altul : 705.

Πάπα Νικόλα κὲ τὸν τέκνον [de două ori], Ζοίκα κὲ τὸν τέκνον : Ζοήκα, Ἀντρέα 1787, Ἀγρόστου 28.

4. Pe o evanghelie : 706.

Această sfântă evanghelie s'aũ făcutũ de jupănu Polihronie și Mariia danie la Popa Rusu; 1796, Noem[vrie] 2.

XXIV. BISERICA POPA-TATU.

1. Icoanele St. Nicolae și Maicei Domnului sînt îmbrăcate cu argint la 1-iũ April 1812.

2. Pe un potir : 1815 : Ῥαδοκάνου Λογοθέτης (Răducanu Logofătul). 707.

708. 3. Pe o cruce din 1857: «Pi[tarul] Ră[ducanu] Cotrea».

709. 4. Pe un mineiŭ de Rîmnic (Mart):

1829, Ὀκτωβρίου, 5, Σαβᾶτο πορνῶ (sic!), εἰς τὰς 12 ὥρες, ἔγινεν σισμὸς μεγάλος.

1829, Νοεμβρίου 14, πέμπτη πορνῶ, εἰς τὰς 11 καὶ μέση, ἔγινεν σισμὸς μεγάλος.

Însemnarea cutremurelor «mari» de la 5 Octombrie 1829, 12 ceasuri de zi și de la 14 Novembre 1829, 11 de zi, se dă și în românește.

XXV. BISERICA CUIBU-CU-BARZĂ.

710. 1. Pe o piatră de mormînt:

Supt această piatră odihnește oasele robu lui Dumnezeuŭ Cruceru Dona ș'a soții dumnealui Zafira, titor biserici; 1830.

2. În altar, pomelnic pe piatră, din același an 1830; fără însemnătate.

XXVI. BISERICA UDRECANI.

711. 1. De-asupra ușii:

Aastă sfântă și dumnezeiască bisearica s'aŭ făcutu cu toat[ă] cheltuiala și înfrumusețarea ei, precum să veade, dumnealui jupanu Udrecan Clucer, fiind coprensu dedumnezeiască rivnă pentru mărirea și slava lui Dumnezeuŭ și a Sfântului marelui ierarh Necolae, și pentru veačnica pomenire a dumnealui și a tot neamu dumnealui, și s'aŭ săvârșit în zilele prea-luminatului Domn a toată Țara-Rum[ă]nească Io Grigorie Ghica Voevod, fiind arheereu Mitropolit preasfențitul chir Stefan, la anul de la Ziderea Lumei leat 7244 și de la He. 1734, în luna lui Septemvrieie zile 15.

712. 2. Pe păretele pridvorului de spre stradă, în lăuntru:

Acest sf[ă]nt lăcaș fiind crepat din cutremurul ce s'au întâmplat la vâleat 1802, căci multe sf[in]te lăcașuri și zidiri s'aŭ stricat, acum, la leat 1810, i s'au făcut legăturile ce

să vad, atât înlăuntru, cu drugi de feră, cât și afară, în anvon, umplându-se cu zid câte trele ...I, și, deosebit de legăturile ce s'aun făcut, s'aun și înfrumusețat cu zugrăvelele cele văzute, atât afară înaintea bisericii, înlăuntru anvonului, cât și tănpla, i s[fințele] icoane cele împărătești, și pardoseală, și un policandru nou, făcându-se și două chilii noi în curtea bisericii, pentru sălășluirea celor săraci, cu toată cheltuiala răp[os[atului] Pahar[nic] Nicola, Salomia, Maria....

3. Pe candelă :

713.

Τροάδος Τροάδων ἀρχιεπισκοπος· 1847.

Adecă :

«Timoteiū, episcop al Troadei; 1847.»

4. În altar, pe părete :

714.

Pomelnicul Popii Nicolae Zgolavu (?), ctitor[ul] cel vechi, care a dat bisericii casele care sântu în dosul oltarului, și o prăvălie în carăle cu pește, și toate cărțile bisericii: Nicolae ierei, Ecaterina iereița, Teodosie ermonah, Radu, Marica, Iane. Pomelnicul jupănesei Marii, a Pitarului Ioan, care a dat bisericii case, pogoane de vie la Cernătești: Ioan, Maria, Iordache, Marica, Zitco, Neaga, Manda, Bălașu, Pătrașco, Ecaterina erei[ța], Nicola.

XXVII. BISERICA LUCACI.

1. De-asupra ușii :

715.

Întru slava atotputernicului Dumnezeu aicea fiind zidită biserica în leatul 1736, și din cutremur slăbindu-se cu totul, acum de iznoavă s'aun zidit din temelie cu toată cheltuiala dumnialor neguțători Costandin Atanasiu și Anghel și Panteli, născuți în patria lor Bolgaria, în orașul Siștov, și acum hălăduesc în orașul București, și, după în-

scrisa conglăsuirea tuturor enoriș[i]lor, și cunoscîndu-se dumniilor veșnică ctitori aceștii sfintei biserici ce să prăznuiește hramul Sfîntului ierarh Nicolae Mirlichî, a Sfîntilor Împărați Costandin și Elena și a Sfîntilor Voevozi Mihail și Gavril, au isprăvit dumniilor din temelie această sfîntă biserică, ajutorînd și alți cu ceia ce s'au îndurat; s'au isprăvit în zilele prea-înnălțatului nostru Domn Alecsandru Dimitrie Ghica Voevod și Preașfinții sale Mitropolitului Ungro-Valahii chir Neofit; l. 1842.

716. 2. În altar, pe piatră:

Pomelnicul ctitori care a deruit biserici Lucaș acaretul din ulița Șăpcarilor. [Nume neînsemnate.]

1847, Martie 23.

717. 3. Pe una din cărțile bisericii se află însemnări naive ale preotului, între care aceasta, care arată cum se scria mai de de mult notițele despre faptele zilei:

«În anul 1877, August 30, luarea Criviței cu asaltu dă cătră oștirea rumânească, Curcani, cându au fostu în răsboi cu Turcii tovarășie Rumăniî cu Rușii. Și Rumăniî avăndu cu ei pă Căpitan Valteru, care au și muritu cu steag în brațe, avăndu pă corpul său 9 lovituri. Rumăniî avăndu cu ei Domnul Carol întii, cu împărat împreună al Rușilor, la Plevna în Bulgaria, unde era Osman-Pașa, care prin planurile lui era să prindă pă Împărat, dar, fiind Rumăniî, au sărit cu răsboi strășnic, și au învinsu pe Osman-Pașa înapoi, și în urmă s'au predat, văzăndu că nu are loc de scăpare.»

XXVIII. BISERICA BOTEANU.

718. 1. De-asupra ușii:

Acastă sfîntă și dumnezeiască bisearică ce iaste hramul Tăerea Capului Sfîntului Ioan Botezător[ul] și a Sfîntului Gheorghie făcător[ul] de minun[i] întăi au fost de lemn, făcută de dumnealui răposat jupan Mihul, și acum s'au făcut de piatră și s'au înpodobit dupe cum să vede, cu toată

cheltuiala și osteneala dumnealui jupân Maxim, dipreună cu frate-său Gheorghe, feçori răposatului jup[an] Grigorie Miulețu, în zilele Mării Sale Ion Scarlatu G[ri]g[orie] Ghica V[oe]v[o]d; Iunie 6, 1760.

2. Pe un mormînt, în pridvor :

719.

Supt această piatră să odihnesc oasele răposăților robi lu Dumnezeu Drăgoe diacon, Pascalia, Stan, Bălașa, Costandin, Ilinca, Zoița, Dumitru, și iar Zoița, Tănase, Floarea, Daniilă, Mane, Maria, Stanciul, Daniil shimonah, Vartolomei..., Zoița [etc.]; 1809, Oc[tomvrie].

3. Pe altul, în biserică :

720.

Supt această piatră udihnescu-se osile răposatului robului lui Dumnezeu Giurgiu, la veleatul leat 7266, Iunie 24.

4. Pe altul, afară :

721.

Supt această piatră odihnește trupul răposatului Sărdar Gheorghe Bălescu, născut la anul 1804, și răposat la annl 1840, Ghenarie 5.

XXIX. BISERICA BREZOIANU.

1. La dreapta ușii de intrare (la stînga, e inscripția cea nouă) :

722.

Aăastă sfă[n]tă și dumnezeiască bisearecă, ce să prăznuiască hramul Sfîntei Troițe, iaste zidit[ă] din temelia ei păn în sfârșitū de dumnealui Mănăilă Mărăcineanu Vl. Cluceru și dumnealui Șarban Bujoren[u] Vl. Viș., ajutându cu locul bisearici și dumnealui Pătrașco Breazoiarul Vel Vor[nic], ca să fie de pom[e]nirea dumnealor și a coconilor dumnealor; și s'aū făcut în zilile Domnului nostru Io Costand[in] Basarab Voevod; Oc[tomvri]e, leat 7219 [1710].

Șerban Bujoreanul făcu parte, fiind Vornic, din solia boierilor munteni la Împăratul Carol al VI-lea. Pe Pătrașco Brezoianu îl întâlnesc ca Vel Clucer în 1684; el a fost Mare-Șătrar în 1706 (*Gen. Cantacuzinilor*, p. 273; *Doc. Cantacuzinilor*, p. 249, no. XXI). Cf. și *Studii și doc.*, V, p. 190, no. 50; pp. 191-2, n-le 55-6 (același Petrașcu ca Șătrar în 1702-4), p. 195, no. 64. Mănăilă era fost Clucer și la 1719 (*ibid.*, p. 194, no. 57). În 1711 el era Mare-Serdar (*ibid.*, p. 311, no. 72).

2. Icoane vechi, îmbrăcate cu argint, dar fără inscripție.

XXX. BISERICA SF. IONICĂ.

723. 1. De-asupra ușii de intrare :

Întru măriria a tot ȋitorul Dumnezeu și spre cinstea sfîntului său innainte-mergătorului și botezătorului Ioan, s'a rădecat din temelie această sfîntă biserică de către Dimitri Dărăscul, Marele-Medelnicer, și soția sa, Sofiea, la anul de la Hristos 1795 ; cari au înzestrat-o prin dreptă munca lor.

724. 2. Pe un mormînt, în dreapta :

Suptu această piatră odihnescu oasele răposatului robul lui Dumnezeu Păun...ească; 1830, Iun[ie] 12.

725 3. Pe alta, lingă aceasta :

...oote 'pe... au nu tăgăduind că plângăndu și tăgăduindu-te, te fălești întru... cum au fost zi[su]... pămăntu [ești] și... pămăntu, și suptu această piatră odihnescu oasele răposatului robului lui Dumnezeu Vel Medelnicer [Dimitri Dărăscul, carele au] fostu cu mila....

4. Icoană veche a Sf. Ioan și vechiul epitaf (aier), fără inscripție.

XXXI. BISERICA CREȚULESCU.

726. 1. De-asupra ușii de intrare din pridvor în biserică :

Doamne, cea ce proslăvești pre cei ce iubescu podoaba casii tale și locul lăcuinței Mărire Tale, primeaște sfân-

tul lăcaș acesta, care întru slava Mărirei Tale și întru lauda și prăznuirea Adormirei prea-curate Maicii tale și pururea-feçoară Mariei și săborului Sfinților Arhangheli l-au zidit den temelie și înfrumusețat cu toată podoaba bisericească cucernicii și pravoslavnicii robii tăi dumnealui jupan Iordache Crețulescul Vel Logofăt și soția dumnealui Doamna Safta, fiica fericitului întru sfârșat și de a pururea pomenitului Io Costandin Basaraba Voevod, pentru a lor și a neamului večnică pomenire : care după răvna lor cia dumnezeiască cu ajutorul tău l-au săvârșat în anul de la Zidirea Lumii 7231, iar de la Nașterea Mântuitorului H[risto]s 1722, lun[a] lui Sep[temvrie] 30 dni, și ispravnicu Părvanu Logofăt Loloescul.

Pentru Iordachi Crețulescu, v. caracterisarea din *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 371 și urm. : Toți boierii îl aveați în evlavie ; puțin cari nu-l iubiau, și aceia se rușinau de el cînd îl vedeau. Mormîntul lui de la Mitropolie nu se mai cunoaște astăzi. Mormintele ce vor fi fost în chiar această biserică, s'au distrus, după obiceiul, la reparație.

2. Chipurile ctitorilor : Vișa, mama lui Iordachi, și Pîrvu, Mare-Logofăt, soțul Vișei (ei muriseră, lăsînd pe Iordachi «scăpătat, tînăr și fără părinți» ; *Gen. Cant.*, p. 371). Apoi : Constantin Brîncoveanu, Doamna lui, Marica, și fata lor Safta (numită după soția lui Constantin Cantacuzino Stolnicul), soția lui Iordachi ; în sfîrșit, Iordachi însuși. Urmează : Banul Constantin Crețulescu (numit după Constantin Brîncoveanu), fiul cel de al doilea al lui Iordachi și Saftei (*Gen. Cant.*, p. 375) ; Istrati Vel Vornic (fiul lui Constantin), Ecaterina, vara lui Istrati și soția a lui [Constantin] Știrbei Vornicul (cf. *Studii și doc.*, p. 688) ; Toma Vel Logofăt (și Ban ; frate cu Constantin ; *Gen. Cant.*, p. 376) ; Alexandru Vel Logofăt (fiul precedentului ; *ibid.* ; *Doc. Cant.*, p. 95), Constantin Vel Păharnic (fiul lui Alexandru ?). Constantin al II-lea și Alexandru sînt zugrăviți de două ori. — Toate chipurile au fost văpsite din nou pe la 1860.

3. Pe icoana Maicii Domnului (ἡ ὁδηγήτρα) :

727.

Robul lui Dumnezeu și al Maicii Precești Toma, Safta și cu fii lor. Mai 13 dn[i], lt. 7257 [1749].

E una din icoanele cele mai frumos îmbrăcate cu argint din țară.

728. 4. Pe un rînd de candelă :

Ioanichie arhieru bes[erici] Crețulescu.

XXXII. SF. VINERE A HEREȘTILOR.

729. 1. De-asupra ușii de intrare :

Acastă sf[ă]ntă d[u]mnezeiască biserică este zidit[ă] cu cheltuiala răposatului întru fericire arhieru Ioanichie Stratonichia, ajutînd și alți pravoslavni creștin[i] un bagatel, și, cînd era a să săvârși de zugrăvit, la anul 1839, luna Octomvrie 30, ș'aū dat opștescul sfîrșit, lăsînd îngrijirea celor din lăuntru la d[u]m[nealu] Paharnecu Gheorghie Poenaru, episcopu Preasfinții Sale ; care le-aū făcut toate precum să vād. A fost biserica mică, zidită dă răposat pan Nicolae Vel Agă; pan (*sic!*) Ioana, soția d[u]m[i-sale], i pan Calin Spătarul, fiul dumnealor, la anul 7153 [1645], cu hramu Preacuviosi Paraschevi, iar fericit[ul] ctitor Ioanichie aū adăogat hram Botezu Mîntuitorului nostru Is[us] H[risto]s și pre marea m[ucenică] Paraschevi. S'aū sfințit în zioa Sf[i]nților m[ucenici] Ecaterina și Miercurie, săvârșindu-să toată lucrarea în zilele Mării Sale Alesandru-Vodă Ghica, care în sfârșit aū întărit ctitoria veche a d[umisale] Vistier Constandin Herăsc[u]; 1839, Noemvri[ie] 25.

730. 2. În biserică, mausoleul Hereștilor. Pe o stelă de marmură e săpat, încă pe cînd trăia generalul C. Năsturel Herăscu, un lung pomelnic, cu fel de fel de presupunerî și afirmațî fantastice. Se spune întăiū că « familia dd-lor Năsturel de să trage din Romani ». Cel d'întăiū ar fi fost « Heinrihi », făcut *grof* de Împăratul Austrii Ludovic I-iū, la anul 1370 ». El are un fiū Ilie, și de la acesta un nepot de fiū : Udriște. Fiul lui Udriște ar fi Banul Ion (1524-590), fiul acestuia, Radu (1582-652). De la aceștia ar veni Toma (1628-1693). Numaī cu acesta se întră în adevărul istoric (v. Generalul P. V. Năsturel, *Vieța Sfinților Parlaam și*

Ioasaf, București, 1904, Corecturi). El «s'a făcut graf de iznoavă (!) de către Leopold Împăratul Austrii la anul 1664». El are pe Șerban (1659-731), iar acesta pe Banul Constantin (1692-1752). De la Costandin vine Radu (n. 1750), «care la botez s'a făcut Paharnic» și moare în 1804, «tot Paharnic, fiind sacat și depărtat din fire din rîvna gradurilor și slujbelor după atunci». În sfîrșit, se pomenește fiul lui Radu, Logofătul Costandin, născut în 1798, «care a slujit în slujba ostășască a Rosii și, aflîndu-să în două campanii în protiva Turcilor, a dobîndit cavalerii și sabie de aur pentru vitejie, iar în urmă, pentru slujbele aduse patrii sale, s'a cinstit și cu cavalerie otomană și în rang de Marele-Ban».

3. Pe o icoană, însemnare că s'a îmbrăcat cu argint la 1846 de Elena 731. Lahovari Postelniceasa.

XXXIII. BISERICA SCHITU-MĂGUREANU.

1. Pe perețele din stînga (biserica e reparată din nou, în chipul cel 732. mai rușinos):

Întru mărirea și slava marelui Dumnezeu carele în Troiță să proslăveaște, ziditu-s'a din temelie această svântă și dumnezăiască biserică de răposatul și pururea-pomenitul Costandin Văcărescul Vel Logofăt, dară, rămîind neisprăvită, după prestăvirea dumnealui, s'a isprăvit și s'a înfrumusețat cu toată podoaba ei, precum să veade, de ginerile dumisale dumnealui Mihai Cantacuzino Vel Vistier, cinstindu-să cu hramul Vovedeanii a preasvintei Născătoare de Dumnezeu și a Sfîntului sfințitului mucenic Visarion, spre pomenirea veačnică ctitorilor, în zilele preînnălțatului Domn Ion Costandin Miha Racoviță Voivod, și fiind ostenitor Sfinția Sa părintele chir Sofronie, egumen de la Sărindar. Oct[om]vr[ie] 5 z[ile, v leat] 7265[1756; sic].

2. Miha Cantacuzino a fost Ban și general rus. De la el ni-a rămas 733. și *Genealogia Cantacuzinilor*, în care, la p. 120 și urm., sînt știri bogate asupra lui. Soția sa Maria era fata Saftiei, fica lui Constantin-Vodă Brîncoveanu și a lui Iordachi Crețulescu.

734. 3. Icoană din 1849, de la «Catinca Malandroaica».

4. Chipurile ctitorilor, pe care le-am dat în «Albumul Cantacuzinilor», și toată vechea zestre a bisericii s'aû stricat.

XXXIV. BISERICA SF. CONSTANTIN.

735. 1. De-asupra uşii de intrare :

Întru mărirea celui în Troiță un Dumnezeu proslăvit și de noi într'o ființă mărturisit acest d[u]m[ne]zeescă lăcaș întru acoperemintul Sfinților Înpărați Constantin și Elena s'aû aferosit de robii lui D[umne]zeu Constantin Cojocar beșleaga, Constantin croitor Melcescu, Hagî Panait șălar, cu a însuș cheltuială, din temelie zidit spre a lor pomenire și a celor ce aû ajutat: Pătrașco croitor, Ion Coica ca în veač să fie pomeniț ei și tot neamul lor, și s'aû săvîrșit în zilele prea-înnălțatului nostru Domnă Mihail Suțu VVd., Mitropolit fiind Preasfinția Sa chir Grigorie; 1785, Septem[vrie].

736. 2. Icoana sf. Constantin vine de la «Costachi Iuanu Mihaî», din al XVIII-lea veac.

737. 3. Pe o anaforniță :

Acestu aghiosmatarion să afirosește biserici Sf[n]ților Înpărați ot mahalaoa Livedea gospod de robi lui Dumnezeu Ioanu Rizu, Teodora și cu totu neam[ul] lor : Mihail, Marcu, Lanbrini, și cu totu neam[ul] lor, ετος [=anul] 1831, Aprile 19.

738. 4. Pe alta, inscripție grecească de la aceeași, din 1832.

5. Pomelnicul din altar, săpat în piatră, e mai nou.

XXXV. BISERICA SF. NICOLAE DIN GORGANÎ.

1. De-asupra uşii de intrare :

739. Acest sfântu și dumnezeescă lăcaș unde să cinstește și să prăznuește hramul sfântului marelui proorocă Ilie Tezeiteanul în movila Gorganului din temelie s'aû zidit al

doilea rîndu în zilele Mării Sale dumnealui Ioanu Gheorghe Caragea Vvd., carele au făcutu și oareșce ajutor, începător și sîrguitor aflându-să dumnealui biv Vel Paharnicu Manolache Hrisosholeos, soția dumnealui Elena i dumnealui biv Vel Cluceru Radu Voinescu i dumnealui biv Vel Paharnicu Ștefan Voinescu, și epitropu ostenitoru biv Velu Slugeru Gheorghe Artino, dinăpreună ajutorîndu și brasla neguțătorilor jococari, iar prin îndemnarea acestor obraze mulți pravoslavnicî creștinî au ajutorat până s'au săvîrșit cu vrerea lui Dumnezeu, începîn[du]-se sfintele slujbe; după care, așăzându-se epitropu chir Spiru, după a sa rîvnă și cu ajutoriul celor de mai sus pomeniți, s'au poleitu și cele din lăuntru, precum să văd, în zilele Mării Sale prea-înnălțatului Domnu Alecsandru Nicolae Suțul Voevod, și spre pomenire večnică s'au scrisă această pisanie la anul de la întruparea Mîntuitorului nostru Is[us] H[risto]s; 1819, Noemvrie.

2. Pe un mormînt:

740.

Ἐνθάδε κίτε ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Γεώργιος Χακισόλου, ὁ ἐκ Ζαγορίου τὸν Ἰωαννῖνον καὶ κόμης νεγαδεσσος (sic) τ. ἐκοιμήθη κατὰ τὸ ἔτος 1818, Ἰούλι 13.

Adecă:

«Aici zace robul lui Dumnezeu Gheorghe Ceacîroglu, cel din Zagora, din Ianina (?)... A răposat în anul 1818, Iulie 13.»

3. Pe altul:

741.

Supt această piatră odihnesc oasele răposatului robu lui D[u]mnezeu Ioană Sefendache, cu neamu lui, 1816, Iunie 18.

4. Pe un al treilea:

742.

[Ἐνθά]δε καλῶπτεi [μητ]ήρ κοινή, γῆ, [καὶ ἡ] πέτρα κρύπτεi Δόμπρι Κωνσταντίνου νεοθελῆ, γουνάρεν γνοστόν, τοῖς πᾶσι ἑξακουστόν, οὐ αἰώνια μνήμη μακαρία. 1814, Φευρουάρ. 8, Βουκουρέστη.

Adecă:

«Aici ascunde mama tuturor, pământul, și piatra acopere pe Dobre Constantin, tânărul croitor, cunoscut la toți, vestit; a cărui pomenire fericită să fie veșnică; 1814, Februar 8, București.»

743. 5. Tot pe un mormint:

Ἐνθάδε κεῖται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Παγώνη ἐκ Σιστοβίου, σύζυγος τοῦ μακαρίτου Ἰωάννου Χ[ατζή] Δημητρίου ἐκ Νικοπόλεως· 1834, Ἀπριλίου 28.

Adecă:

«Aici zace roaba lui Dumnezeu Păuna, din Siștov, soția răposatului Ioan Hagi Dimitrie din Nicopol: 1834, April 28.»

744. 6. Pe altul:

Suptă această pîiatră odihnescu oasele răposatului robu lui Dumnezeu Ioană, Maria Penču, cu neamu lor.

745. 7. Tot așa:

Suptu această pîiatră odihnescu oasele răposatului robu lui Dumnezeu Gheorghe Sluger....

746. 8. Pe o icoană:

Δέησις τοῦ δούλου σου Μπαννίκα· 1813.

Pe alta:

747. 9. Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γεωργίου Ἀρρηγόνει· 1813.

Deci icoanele vin de la Bănică și Gheorghe Arinoni, în același an, 1813.

10. Discul e din 1816.

748. 11. Pe un potir:

Pomenescă-se robiți lui Dumnezeu Chiriac, Casandra, cu copii lor; 1792.

749. 12. Pe o Evanghelie greco-romînă (București):

Acestă sfântă evanghelie iaste dat[ă] de dumneaei jup[ă]-neasa Stanca de poman[ă] bisearici de la Gorgan, unde iaste hramul lui Sfenti.... Sept[embrie]....

13. Pe o *Evanghelie* din anul 7255: 750.

Acastă sf[ă]ntă și dumnezeiască evanghelie este dată danie sfinti bisericii ce este hramul Sf.... proroc Ilie ot Gorgan, dată de robii lui Dumnezeu... Vornecul, Paraschiva Vornicasa; 7255 [1746], Dechemvrie 26 d.

14. Pe un *Octoih* din 1700: 751.

Acest oftoc iaste dat de pomeaană de Măriia Sa Vod[ă] bis[e]ricii de la Gorgan.

15. Pe un *Mineu* din 1774: 752.

Să să știe că am scris eu Mihaiu dela Gorgan, și când am scris fost în săptămăna brânzi, și să știț, pă când easă la tocatu popilor, eu voiu muri, și mâinele mele vor putrezi, iar cine va ceti, va zice: Dumnezeu să-l erte. Eu Mihaiu de la potrop[op]ul Ioan Sachilar.

Să să știe de când s'au tărnosit sfânta biserică a proorocului Ilie, ce să zice Gorgan, în zilele Mării Sale Domn Io Ioan Gheorghiu Carağă Voevod, la leat 1814, și Mitrop[olit] fiind Presfinția Sa Mitropolit chirio chir Nectarie a toată Ungrovlahiia, după ce să osteese boala čumi. Pop Mihaiu, duh[o]vnecu de aici din Gorgan; 1815, Dechemv[rie] întâiu.

XXXVI. BISERICA BATIȘTE.

1. De-asupra ușii de intrare: 753.

† Cu vrerea Tatălui și ajutorul Fiiului și cu îndemnarea D[u]hului Sfânt ridicatu-s'au acastă sfântă și dumnezeiască biserică care să cinste[ște] hramul Sfintei Ani i a Sfinții Sale preapod[o]bnei Paraschevei i a muceniții Paraschevei, care din temelia ei s'au ridicat și s'au înfrumusețat cu toată cheltuiala dum. Vătafu Mančul i a soți dum. Ilincăi, ca 4A. [cu fii] Văt[a]f Vlada: pan Stan, Stana, Necula Ciauș,

Iona, pentru ca să le fie dum. pomenire, în zilele prealuminatului Domn Io Costandin Mihał Vvd. și Mitropolit chiriu chir Grigorie, la anul de la Zidirea Lumii 7272, iar de la H[risto]s 1764 [=1763], No[emvrie] 3 dni.

754. 2. Pe un mormînt:

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Χατζῆ Γκιόκας, Χατζῆ Δήμου, ὁ ἐξ Ἀλδαντοχωρίου, τοῦ κατὰ τὸ Παζιγράδι, μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ: Κυριακῆς καὶ Σταμάτης.

Ἀπεπαύθη κατὰ τὰς 21 Νοεμβρίου, τῷ 1822 ἔτει.

Adecă:

«Aici zace robul lui Dumnezeu Hagi Ghioca, al lui Hagi Dimu din Arvanitochori, strămutat la Razgrad, cu copiii lui: Chiriachia și Stamati. A murit la 21 Novembre 1822.»

755. 3. Pe altul:

Aci suptă această piatră odihnescu oasele răposatului robu lui D[u]mnezeu jupănă Manău: s'au prestăvit în zilele priainnălțatului Domnu Io Scarlatu Ghica Vvd., de la H[risto]s leat 1766, Noem[vrie] 13.

E ctitorul însuși.

4. Pomelnicul vechi are numai nume fără însemnătate.

XXXVII. BISERICA POPA-CHITU.

756. Pe icoana Sf. Spiridon se arată că s'a făcut «cu ajutorul isnafului, al colporații, cavafilor», la 1856, în Decembre.

XXXVIII. BISERICA PRECUPEȚII-VECHI.

757. Pe o piatră în zidul de afară:

† Аца[s]тă sfântă și dumnezeiască biserică din îndemnarea D[u]hului au început-o popa Gheorghe călugărul și

cu ajutoru a creștinilor ia aŭ isprăvit-o Năstase Siimeanul Mojucul, i cu soția lui Milca, i snă ego [fiu lui] Tudor, Ionna, Tudorŭ, pentru večnica pomenire sufletelor lor i aŭ roste (*sic ?!*); i ctitori aŭ fostu popa Grigorie și cu popa Gheorghe. Av[gust] 15, leat 1773, Maria i Estera.

XXXIX. BISERICA SILIVESTRU.

1. Pe un mormînt:

758.

Aiç dedesuptul acești pietri odihnescu oasel[e] robilor lui D[u]mn[e]zeŭ jupanului Părvan Boiangiul i ale jupănesiŭ dumnealui Stanca, ctitoriŭ acești sfinite beseariç și a copiilorŭ dumnealorŭ Dumitrana, Ilinca, Scarlat, Ioana, Mănăilă, Mariia, Costandin; veačnica lor pomenire, D[u]mn[e]zeŭ să-ŭ iarte. Nica.

Alăturia cu ačastă piatră să odihnesc și oasele popi Ioan, Mariia prez[vitera]; 7298 [1790].

2. Pe piatra de de-asupra ușiŭ:

759.

Sf[ă]nta și d[u]mnezeiasca biserica ačasta, care să prăznueste hramul Adormirea Maicii Domnului, fost-aŭ de lemn mai nainte vreme. făcută mică, și acum în urmă, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu silința d-lor epitropi și ctitori: Ilie, Dimitrie, fraț, și Ioan, Stoica, Gheorghie, Radu, Ioan, și din mila a mai multor creștini s'aŭ făcut de iznovo după cum să vede, ca să fie acelor care aŭ miluit spre sufleteasca mîntuire și de vecinica pomenire, în zilele Mării Sale D: Alecsandru Ghica VV., și otcărmuitori Sfinitei Mitropolŭ și episcopi: Neofit, Chesarie, Ilarion; leat 1839, Mar[tie] 15.

Mitropolitul, Grigore, era încă în Rusia, surgunit.

Pietrele erau zvîrlite în curte, fiind în prefacere din nou biserica.

XL. BISERICA KALINDERU.

760. De-asupra uşii :

Aşa să lumineze lumina voastră înnaitea oamenilor ca să vadă faptele voastre cele bune şi să slăvească pre tatăl nostru cel din ceruri. Drept aceea şi eu Lazăr Calenderoglu, împreună cu alţi ajutători, au rădicat din temelie această sf. biserică, puind hramuri pe Sf. pr[ooroc] Ilie, Învierea Sf. Lazăr şi Sf. iera[r]h Alexandru, spre pomenirea de veci, în zilele prea-înnălţatului nostru Domn Alexandru Dimitrie Ghica VV. şi a preaosfinţitului Mitropolit a toată Ungro-Vlahiei, chir Neofit, la anul de la Hr[istos] 1841, Avg[ust] 30.

XLI. BISERICA SF. GHEORGHE NOŢ.

761. 1. Pe moaştele Sf. Nicolae :

Гю рѣкѣ стомѣ Николае шкова съ златомъ гн. Іѡ Мнѡхъ Боеводъ и гжда Станга и снѣ ихъ Іѡ Некѣла Боевода, в лѣтѣ 731, и съ Митрополитъ Евдѣмѣ.

Adecă :

«Această mină a Sf. Nicolae a ferecat-o cu aur Domnul Io Mihaï Voevod şi Doamna lui Stanca şi fiul lor Io Necula Voevod, în anul 7108 [1599—1600], şi cu Mitropolitul Eftimie.»

Lucrul acestui prinos al lui Mihaï Viteazul e deosebit de frumos. Cutia moaştelor, făcută de o Văcărească, e nouă şi n'are nici-o însemnătate.

762. 2. Pe ripide :

Aceste repide le-au făcut Io Costandin B[asarab] V[oevod] z[emli] Ugrovlahii, şi le-au dat la s. monastire S. Ghiorghei m[u]c[enic]; Apr[ilie] 1, 7217 [1709].

Chipuri :

Io Costandin i gospodja e[g] Mariia.

Io Costandin V. Io Ștefan V.

Io Costandin V.

Io Matei V.

Pe alta, fiul domnese Radu iea locul lui Costandin.

3. Pe o piatră depusă în pridvor :

763.

Aastă curte aceștii sf[i]nte bisearici, hramul marelui muč[e]nic Gheorghie, ce iaste închinată prea-sf[ă]ntului și de viață dătătorului Mormântu al Domnului și spăsit-oriului nostru Is[us] H[risto]s, carea să veade înprejur zidită și tocmită într'acesta chip, cu chilii dedesupt și altele pre de-asupra, cu toate odihnele și trebuințele lor, întiū și den temeliia lor sânt începute și până la un loc zidite cu cheltuiala lui Panaghiotachi ¹ carele oarecândū Tălmaciū-Mare la Poarta Turcăscă au fost, domnind pre aceale vremi bl[a]gocestivul Domn Io Antonie Voevod, fiindū cursul anilor de la Hr[istos] 1670, și ispravnic făcându pre dumnealui Șerban Cantacuzino, Vel Spăt[ar] fiind atunce : au rădicat rândul cel de jos de chili, și încă în toate deplin; duple aceaia, murindu Panaghiotachi, și cheltuiala de la dānsul s'au curmāt, și așa au stātut până acum, în zilele lumina-tului și înălțatului Io Costandin B[rāncoveanu] Bāsārab Voevod. Decī iarā s'au început a să zidi și a să lucra, întâiū ceale de jos chili ce rămāsease neisprāvite, duple aceaia și casele patriersăști, cu tot rândul celor duple de-asupra, până s'au și sfārșitū precum să și vād, cheltuiala puind parte prea-fericitul, prea-înălțatul și prea-știutul părintele Dosi-thei, patriarhul Sfintei cetății Ierusalimului, carele patriersia încă [din] începutul aceștii zidiri, parte și mai mare, înălțatul Domnu dāndu. Ajutat-au la aastă mare cheltuială ce s'au

¹ Nikussios.

făcut, și boerimea, și [alte] mănăstiri ale țării, și neguțătorii, cine cu ce au putut și s'a îndurat, pentru sufletele și bună pomenirea lor, ca să fie preasfinte și marelui a Ierusalimului Case această zidire, de mult ajutoriu și folos, ispravnicu luminatul Domnu puindu pre Ianache Văcărescul Vel Agă, și cheltuatoriu lucrului acestuia Aposto[l] neguțătoriu, fiindu egumen Malahia ieromonahul pre acea vreme, până o au și isprăvit, la anul de la Zidirea Lumii 7207, și de la Spăseniia ei 1699, mesia Septemvrie 20, într'al unsprăzeacelea an al Domnii bl[a]gocestivului și înălțatului, mai sus pomenitului Io Costandin B[asarab] Voevod, carele și astăzi stăpânește, a căruia ani și norocirea înmulțească-i a tot țiitorul și putearnicul Dumnezeu! Și am scris eu, Isar Log[ofătul].

764. 4. Pe un mormint frumos, de marmură albă, cu flori și vulturul țerii sînt săpate litere foarte șterse de călcarea picioarelor, din care se deslușesc cele ce urmează, arătînd că avem înaintea noastră mormintul lui Ioan-Vodă, fratele lui Nicolae Mavrocordat :

Sea (?) prea-creștin, necruțându...

Supt această piatră... cu mu[ltă]... pe nu... cu... rudă... Ioan împodobit cu Voevozia, care cu pravoslavie, cu mult[ă] înțelepciune Domnă Țării-Rumânești cărmuind prea bine, pre Alexandru cel numit avînd firescu părinte, pre tainicul împărătesc [εἰς ἀπορρήτων], cela cu multă minte, iar frate bun pre înțeleptul pre Domnul Nicolae Voevod Țării-Rumânești, care m... n'are pre Dumnezeu dreptul (?) cuv... că... lu 7227 [1719].

Cf. Cronica lui Radu Popescu, în *Magazin*, IV, p. 101: «În luna lui Februarie l-au ajuns o boală grea, lingoare, și, zăcînd zile —, s'au săvîrșit, și s'au îngropat cu mare cinste, în mănăstirea Sfîntului Gheorghe, în București, fiind de vîrstă de ani —,» și mai sus, p. 74.

765. 5. În față, tot la dreapta, în pronaos, un alt mormint, aproape întru toate asemenea, dar fără inscripție. El cuprinde, de sigur, pe vre-o altă rudă a lui Nicolae Mavrocordat.

TABLA CUPRINSULUI¹.

I.

Moldova Șeasă.

	Pag.
Biserica din Burdujeni (mănăstirea Todireni).	3
Mănăstirea Păpăuți (îngă Botoșani).	3
Biserica din Plopeni (jud. Botoșani).	4
Hirlău	4
<i>Biserica lui Ștefan-cel-Mare</i>	4
<i>Biserica Sf. Dimitrie.</i>	8
Deleni	8
<i>Sf. Nicolae din Lacuri; mănăstire părăsită</i>	8
<i>Biserica Satului</i>	11
Cotnari	12
<i>Biserica Ortodoxă</i>	12
Mănăstirea Cetățuia (îngă Iași)	13
Mănăstirea Frumoasa (îngă Iași)	14
Mănăstirea Galata.	15
Mănăstirea Socola.	17
Podul de la Căntălărești (jud. Vaslui)	17
Biserica din Văleni (jud. Roman).	18

II.

Moldova Muntoasă.

Mănăstirea Miera	23
Mănăstirea Soveja.	24
Mănăstirea Cașinul	25
Borzești (jud. Bacău)	26
<i>Biserica Satului</i>	26
Tîrgu-Ocnei	28
<i>Bisericile Răducanu și Precista</i>	28
<i>Biserica Domnească (de lemn)</i>	28
Agapia din deal	29

¹ Tabla numelor va fi dată la sfîrșitul lucrării.

	Pag.
Mănăstirea Secul	29
Mănăstirea Bistrița (din Moldova).	37
Mănăstirea Bisericană	42
Biserica din Brusturi (T.-Neamț)	43
Biserica din Războieni	43
Mănăstirea Slatina	45
Mănăstirea Rîșca	51
Mănăstirea Pobrata	56
Biserica din Dolhasca	62
Biserica din Dolhești	62
Baia	63
<i>Biserica lui Petru Rareș</i>	63
Biserica din Horodniceni	74

III.

Țara Românească.

Schitul Barbu (jud. Buzău)	68
Mănăstirea Ciolanul	68
<i>Biserica cea Mare</i>	68
Schitul Rătești	69
Mănăstirea Pantelimon	70
Mănăstirea Paserea	73
Mănăstirea Văcărești	73
Mănăstirea Cotroceni	79
Mănăstirea Plumbuita	81
Mănăstirea Mărcuța	83
Mănăstirea Comana	84
Biserica din Coeni (lîngă Comana)	88
Biserica din Dobreni (jud. Vlașca)	89
Biserica din Fierăști (jud. Ilfov)	90
Mănăstirea Mărgineni	92
Mănăstirea Viforita	97
Mănăstirea Dealului	97
Țirgoviște	102
<i>Biserica Domnească</i>	102
<i>Biserica Sfînta Vineri</i>	109
<i>Biserica Stelea</i>	112
<i>Biserica Sf. Constantin</i>	116
<i>Mitropolia</i>	116
La o fîntînă (jumătate de ceas departe de Țirgoviște).	123
Pe o cruce din drum	123
Pe crucea de la satul Gemenea (jud. Dîmbovița).	124
Biserica din Mihăiești (pietre depuse la mănăstirea din Cîmpulung).	124
Biserica de la Hîrtești	126

	Pag.
Mănăstirea din Cîmpulung	126
<i>Sf. Troiță (biserică dăruită)</i>	136
Biserica din Băjești	137
Biserica din Dragoslavele	138
Biserica din Rucăr	139
Crucea din Posada	140
Mănăstirea Nămăiești	140
Schitul Trivale	140
Mănăstirea Vieroș (Viereș)	141
Mănăstirea Argeșului	146
Mănăstirea Snagovul	156

IV.

O l t e n i a .

Schitul Șerbănești	165
Schitul Dobrușa	166
Biserica din Stănești	168
Mănăstirea Mamul (Lungești)	172
Biserica din Străjești-de-sus	173
Mănăstirea Cozia	173
<i>Paraclisul Bolniței</i>	173
<i>Biserica cea mare</i>	175
<i>Paraclisul din mijlocul chililor</i>	176
Biserica din Cetățuia (îngă Rîmnicul-Vilcei)	177
Mănăstirea Govora	178
Mănăstirea dintr'un lemn	181
Mănăstirea Surpatele	182
Mănăstirea Horezul	183
Mănăstirea Bistrița	193
<i>Biserica Bolniței</i>	201
Mănăstirea Arnota	203
Cerneți	206
<i>Biserica Sf. Troiță</i>	206
<i>Biserica Sf. Ioan Botezătorul</i>	206
<i>Biserica Sf. Nicolae</i>	207
Mănăstirea Topolnița	208
Mănăstirea Strehaia	210
Biserica din Corcova	212
Biserica din Jirov	213
Mănăstirea Bucovaț	213
<i>Cel nou</i>	213
<i>Cel vechiu</i>	215

V.

Orașul Botoșani.

<i>Biserica Ospenia</i>	219
<i>Biserica Sf. Gheorghe</i>	220
<i>Biserica Sf. Nicolae</i>	222
<i>Biserica Sf. Spiridon.</i>	223
<i>Biserica Vovidenia.</i>	224
<i>Biserica Sf. Dumitru</i>	225
<i>Biserica Trei-Ierarhi.</i>	225
<i>Biserica Dumineca-Mare</i>	226
<i>Biserica Sf. Ilie</i>	226
<i>Biserica Sf. Nicolae</i>	226
<i>Biserica Roset</i>	227
<i>Bisericile armenesci</i>	228
<i>Biserica din Stănțești (lingă Botoșani)</i>	236

VI.

Orașul București.

<i>Mitropolia</i>	239
<i>Biserica Radu-Vodă</i>	245
<i>Biserica Mihaï-Vodă</i>	255
<i>Biserica Slobozia</i>	258
<i>Biserica Curtea Domnească (Veche)</i>	260
<i>Biserica Sf. Spiridon</i>	262
<i>Biserica Sf. Gheorghe Vechi.</i>	264
<i>Biserica Ieneș</i>	265
<i>Biserica Sf. Apostoli.</i>	266
<i>Biserica Sf. Spiridon (lingă Sf. Apostoli)</i>	267
<i>Biserica dintr'o zi.</i>	268
<i>Biserica de la Tei (Colintina) sau a Doamnei</i>	270
<i>Biserica Colței</i>	272
<i>Biserica Doamnei</i>	277
<i>Biserica Sf. Ecaterina</i>	279
<i>Biserica Toți Sfinții</i>	279
<i>Biserica Antim</i>	280
<i>Biserica Mavrogheni</i>	282
<i>Biserica Icoanei</i>	283
<i>Mănăstirea Icoanei</i>	285
<i>Biserica Olari</i>	287
<i>Biserica Popa-Rusu</i>	289
<i>Biserica Popa-Tatu</i>	289
<i>Biserica Cuidu-cu-Barză</i>	290
<i>Biserica Udricani</i>	290
<i>Biserica Lucaci</i>	291

	<u>Pag.</u>
<i>Biserica Boteanu</i>	292
<i>Biserica Brezoianu</i>	293
<i>Biserica Sf. Ionică</i>	294
<i>Biserica Crepulescu</i>	294
<i>Biserica Sf. Vinere a Hereștilor</i>	295
<i>Biserica Schitu-Măgureanu.</i>	297
<i>Biserica Sf. Constantin</i>	298
<i>Biserica Sf. Nicolae din Gorganî</i>	298
<i>Biserica Batiște</i>	301
<i>Biserica Popa-Chișu</i>	302
<i>Biserica Precupești-Vechi</i>	302
<i>Biserica Silivestru.</i>	303
<i>Biserica Kalinderu</i>	304
<i>Biserica Sf. Gheorghe Nou.</i>	304

ERATA ȘI OBSERVAȚII

La p. 46, no. 3. Pagina din *Raport* trebuie să fie 89.

La p. 74, r. 7 de jos trebuie a se citi : Sf. Gheorghe Noș, în loc de *Vechiū*.

La p. 90, r. 2 de sus, anul din *Conorbirii* e. 1901. Mama lui Constantin Șerban a fost fata unui preot din București

La pag. 90, no. XLIII, r. de jos, citește «nu era».

La pag. 183, ultimele rînduri : Ancuța Brincoveanu a luat pe *Nicolae* Roșet, iar Balașa pe Lămbrind. V. și *Genealogia Cantacuzinilor*, pp. 409—10.

La p. 286, r. 2 de sus, data e 7 208. deci : 1680—90.

*

Pentru rațiuni de ușurință tipografică s'a pus a chiar atunci cînd în inscripția slavonă forma începe a se apropia de z, care a fost totdeauna mai mult un caracter, tipografic.

PREȚUL 5 LEI